

15600
„Η ΗΠΕΙΡΟΣ“

ΛΕΥΚΩΜΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

ΛΕΥΚΟΜΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΕΛΠΙΝΙΚΗΣ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τεπογραφική Καταστήματα «Η ΑΝΑΤΟΛΗ» — Πέραν, Ὁδὸς Γεμενιτζή, ἀρ. 29

ΕΤΟΣ Γ'

1912

ΚΑΤΗ Β 228

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΑΔΕΛΦΑ Γ. ΠΑΡΑΝΥΝΗ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ
16 Τ. 01-2009
176
58537

Τέκνον τῆς εὐάνδρου Ἡλείου. Ἐγεννήθη τῷ 1812. Ἀφοῦ ἠνδρώθη, προσήλθε πρὸς τὸν ἐξάδελφον του Εὐαγγέλην Ζάππαν εἰς τὴν Βλαχίαν. Οἱ δύο ἐξάδελφοι, συνεργασθέντες μὲ ὁμόνοιαν παραδειγματικὴν, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν μεγάλων κτηματίων τῆς Βλαχίας. Κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασαν μεγάλα κτήματα, ἐν μοναστηριακόν, Φουντένες καλούμενον, καὶ ἐν ἄλλο, τὸ Μπουντέλι. Οἱ δύο ἐξάδελφοι προέβησαν εἰς γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις ἐπιτυχεῖς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκέρδησαν ἀφθονα χρήματα. Εἰσήγαγον δὲ πολλὰς καινοτομίας εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀνέδειξαν δραστηριότητα καταπληκτικὴν καὶ προέβησαν εἰς ἀγορὰν μεγάλων κτημάτων. Εἰς τὸ χωρίον Βροσθένιον, πλησίον τοῦ Βουκουρεστίου, ἔκτισαν οἶκον μεγαλοπρεπέστατον.

Ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας ἀπεβίωσε τῇ 19ῃ Ἰουνίου 1865. Διὰ τῆς διαθήκης του ὥρισε νὰ κτισθῇ τὸ κατάστημα τῶν Ὀλυμπίων εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε στείλει εἰς τὸν Αλ. Ραγκαβῆν. Κατέλιπε δὲ ὅλην τὴν περιουσίαν του, ἣ ὁποία ἀνῆρχετο εἰς 6 ἑκατομμύρια δραχμῶν, εἰς τὸν ἐξάδελφον του Κωνσταντῖνον, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ τὴν νέμεται μόνον ἐφ' ὅσον ζῇ, νὰ τὴν κληροδοτήσῃ δὲ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας, ὁ μέγας οὗτος ἐθνικὸς εὐεργέτης, περὶ τοῦ ὁποίου λέγουσιν ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην ἡδονὴν μεγαλύτεραν ἀπὸ τὴν τῆς ἐργασίας, ἠύξησε πολὺ τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν ἐξάδελφον του. Προέβη δὲ εἰς πολλὰς ἀγαθοεργίας. Ἰδρυσεν τὰ Ζάππεια Παρθεναγωγεῖα εἰς τὴν

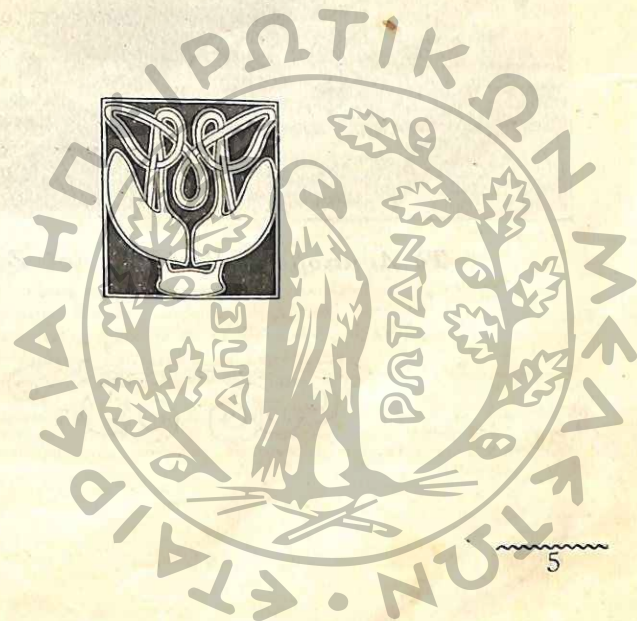
Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, εἰς τὴν ἰδιαίτεραν πατρίδα του, καὶ τὸ Ζάππειον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν εἰς τὴν πόλιν Μαντῶν τῆς Γαλλίας τῇ 21 Ἰανουαρίου 1891. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀφήκεν ὅλην τὴν περιουσίαν, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐξαδέλφου του, εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ἀλλ' ἡ Ρουμανία κατέσχε τὴν κτηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, τὴν ἐν Ρουμανίᾳ, ἣ δὲ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ διεκδικήσῃ δικαστικῶς τὰ δικαιώματά της. Ἐκ τῆς δίκης ταύτης ἐγεννήθησαν καὶ περιπλοκαὶ διπλωματικά, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν καὶ εἰς διακοπὴν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν.

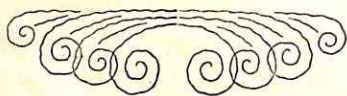
Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας εἶχε γνησιωτάτην ἡπειρωτικὴν φυσιογνωμίαν. Πολλὰ γράμματα δὲν ἐγνώριζεν, ἐλάλει ὅμως ἀπταιστως τὴν Ἑλληνικὴν καὶ διεπνέετο ὑπὸ φιλοπατρίας φλογεράς.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζάππειον ἰδρύθη τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος Γιάγκου ἐφένδη Ἰωαννίδου, τῇ δὲ 5ῃ Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ.

Τὸ Λάμπροβον—Γενέτειρα τοῦ Ζάππα

ΗΡΩΕΛΕΓΕΙΟΝ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΖΑΠΠΑΝ

Τίτ' ἄρ' ὀμηγερέες ὧδε, φίλοι, γενόμεσθα
εἰν ἱερῷ βωμῷ εὐξάμενοι μεγάλα ;
ἢ οὐχ ἄλλ' ὅτι θεὸν μάλα πόλλ' ἱκετεύσαμεν αὐτὸν
τὸν Ζάππα τάξαι Ἥλυσιν πεδίοι ;
5. ἢ οὐχ' ἄλλ' ὅτι ἐθρήνησαν στονόεσαν αἰοιδὴν
θρήνων ἑξαρχοί, οἰκία ἐνθα Θεοῦ ;
ἢ τάδε οὐκ ἄρα ἤρκεσεν ἥτορ κήδεα λυγρὰ
οὐδ' ἄγεα Ζάππα, τὰ τε φρένας πύκασεν ;
Οὐδ' τὰδ' αἰαλε γόον στοναχὴν τε πατρὸς μεγαθύμου,
10. δς βίον ἀμπλησεν ἐθνεὶ πολλὰ διδούς.
Οὐτὶ κορυσσάμεθα κλαίοντες μυρόμενοί τε.
ἄμμι γὰρ εὐχολὴ πᾶσι τ' ὄφειο ἔην.
Τῷ τ' αὖθ' ἤκομεν ὧδε σεμνὴν ἀγορὴν καθίσαντες
ὄφρα περ εἴποιμεν, Ζάππας ὅποιος ἔπλεν.
15. Κοῦρος ο' εὐκλειοῦς Λατόβοιο λιπὼν πολίτευθρον
οἰκία θ' οὐ πατρὸς ἤλυθεν ἐς Λακίην,
οὐνεκ' ἀνεμῖος ἦθεῖος ο' ἐκάλεσεν ἐπὶ οἷ,
τῷ Εὐαγγέλης οὐνομα ἔσκε κλυτὸν
πολλὰ θ' ὁ τῷ γ' ἐπέτελλεν ὑπεύθυνον ἔμμεναι ἄλλων
20. μιμνήσκεσθαι τε πατρίδα αἰὼν ἀεὶ.
Ὡς ο' ἐπορεύτο ἀεὶ θελκτήρια Κωνσταντῖνος
φευγέ τε, ἀγρόμενος τοῦ κλέος ἡδ' ἔον αὐτοῦ.
Τῷ νῦν φιλήθη ο' εὐδυνέως καὶ κτήσιν ἔλαβεν
βουλὰς περ τέλεσαι μὴδεά θ' οἱ πυκινά,
25. Εὐαγγέλης πότμον ἀναπλήσειν ὅτ' ἐμελλεν
πάτρης οἱ γλυκέας οὐνομ' ἀνὰ στόμ' ἔχων.
Εἶκων δ' αἰδοῖ, αἰκνέει ἀλύξαι Κωνσταντῖνος
μήδεα καὶ βουλὰς, θυμὸν ἔχεν τε ἴσον
αἶψα προφρονέως τέλεσεν, οἶκον καὶ κληρὸν,
30. ὅσος περ ἔλλαβετο, πάνταν ἀκήρατ' ἔχων
Τοιγὰρ αἶδον ἄφερός οἱ δῶκε Θεὸς καὶ πλοῦτον
κηδόμενος φίλων θ' ὅν' θεοράποντ' ἀγαθόν,
πολλὸν ἀοίστην μητισεντὰ γε ἐθνεὶ παντὶ
μᾶλλον τε οἴκῳ μῆτιν ἀλεξίκακον.

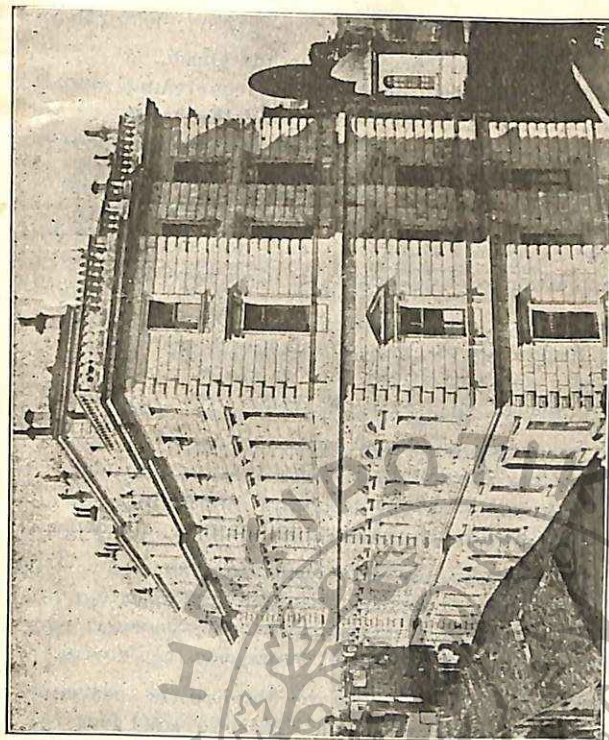
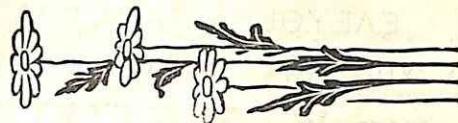
ΣΗΜ. Ὁ αἰδιμος καθηγητὴς Αναστάσιος Γ. Τάκης ἀνήγγειλε τὸ ἀνωτέρω ἥρωε-
λεγεῖον εἰς τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Σπυλιόγον ἐν ἔτει 1892 τῇ 2 Μαρ-
τίου, ἐν ᾧ δι' ἀπεπλήκτου ὀμηρικῆς φράσεως ἔγραψεν ὡς ἀριστοτέχνης τὴν μεγάλην τοῦ
Ζάππα εἰκόνα.

35. Ἡ θυμὸς οἱ ἐπέσσοντο πάγχυ νηϊνίδας ἐσθλῶς
 παιδεύεσθαι τε χοῖον ἀγαθῆς τε φρεσίν.
 Εὖ γὰρ κεν οἶδεν τ' αἰχρὶ δόμον ἐξευοῖν τε
 πάντα φυλάττειν ὥς τ' ἀγαθαὶ ταμίαι,
 ἐσθλὰ τε ταῖς διδάξουσιν γεννάμεναι νῆας,
 40. πείθεσθαι νόμους καὶ βασιλῆα φιλεῖν.
 Σύν τε θεῶ σοφίης ῥῆν ἐδείματο μέγαρον κούραις,
 τὰ Ζαπτήϊα δὴ εὖνομα καλέεται,
 ἔκτο τοῖλλιστος φῶς ἰσόθεος μέγαρ' ἐκ
 ἀσπασίος τ' ἄμμι ἐγγύθεν ὁρόμενος.
 45. Δέμεθα κνυδαίνοντες ὁμῶς Ζάπταν βασιλῆϊ
 εὖχος ὃ γ' ἦν πᾶσι, τὸ χρόνος οἶπός' ὀλεῖ.
 Ἡ μὲν δὴ τριτάτων γενεὴν ἔξεν μετ' ἀριθμῶ
 λαμπρὸν δευρόμενος ἡελίοιο φάος·
 πρόεβυς ἦν κεφαλῇ τ' ἐπεγήνοθε χεῖλει τ' ἴσον
 50. θυῖς μάλ' αὖτε μαλακῇ, λευκότερῃ χιόνος,
 ἀλλὰ γε θαῦμα ἰδεῖν οὐ γῆρας ὅπασε χαλεπὸν,
 ἀλλ' ὥς τ' ἦν οὐρανὸς ὁ γούνα φέρε,
 ὅσπερ τε φαῖνον πυρρὴν καὶ μένος οὐκ ἐπιεικτόν,
 ἦτορ θ' οἱ χαῖρον ἔορμασιν ἐπ' ἀγαθοῖς.
 55. Τοῖος Ζάπτας ἔων ἔπε κήδεα λυγρὰ γόνυ τε,
 ὅτι μιν ὄλεσεν μοῖρος ὁλοή θανάτου.
 Ἐφθιτο τηλόθι πάρος ἐν δίοισι Γαλάταις
 γῆ τε φίλῃ δῶκε σῶμα Λακῶν κατέχειν.
 Ἀλλ' οὐδ' αὖτε τοῖον κλοῖεν βορρῶν οὐδ' ἀκάρησθαι
 60. θυμὸν ἀεὶ Ζάπτας οὐτε θάνειν βορρῶν ὥς.
 ἀλλ' ὥς ἡμῖν δὲ γυναικὶ αἰσῶν ἡμῶς ἐπέσπεν
 τῷ γὰρ χοῖον ἐπὶ πότμον ἐν ἀνέροισιν.
 Τὰ Ζαπτήϊα βοῶν οἱ πέλει, ἐνθα περ αἰεὶ
 αἶνος θ' ἔμμος τε ἀντὶ γόνυ ἔσσεται.
 65. Ὡς πέλει Ζάπτας μετὰ ἄροισι γένος ἐν,
 τηλόθι Μούσῳιν εὖτε κεν ἦσαν Ἥρης.
 ὥστε σελήνη φαίνεται ἀστράσι μετὰ φαινή,
 αἰθῆρ οὐρανὸν εὖτε κεν ἡνέμος ἦ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Γ. ΤΑΓΗΣ

ΣΗΜ. Τὸ ἀνωτέρω ἐλεγίον ἀπολέσθη ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ, ἀνευρεθὲν δὲ ἐκτυπωμένον ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ «Νεολόγου».

Ζάππειον Παρθενωργεῖον Κωνσταντινουπόλεως

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΥΠΟ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΤΑΓΗ ΕΛΕΓΕΙΑΣ
ΕΙΣ Κ. ΖΑΠΠΑΝ

Τι συναχτήκαμεν ἔδῳ, ἀδέρφια μου χρυσά,
Ἐδῶ σ' αὐτὴν τὴν αἶθουσα, τὴν μαυροστολισμένην,
Ποῦ τόσες κἀναμεν εὐχὲς ἐκεῖ στὴν Ἐκκλησίᾳ
Μὲ τόση λύπη στὴν καρδιά, στὰ μάτια δακρυσμένοι;

Δὲν φτάνει, ποῦ στὴν Ἐκκλησίᾳ μὲ τόσες ψαλμωδιὰς
Ψαλτᾶδες παρακάλεσαν τὸν Πλάστη μας ν' ἀνοίξῃ
Στὸν Ζάππα τὸν Παράδεισο, ἐκεῖ ποῦ εὐωδιὰς
Εὐφραίνουν κάθε χριστιανό, ποῦ ἅγια ἔργα δείξῃ;

Δὲν φτάνει τόσα βάσανα στοῦ Ζάππα τὴν καρδιά
Κι' ἡ τόση γιὰ τὸ Γένος του ἀκοίμητη φροντίδα; ...
Ἄχ! πρέπει τὸν πατέρα τους νὰ κλαῖνε τὰ παιδιὰ
Ποῦ πέθανε καὶ θησαυροὺς ἀφῆκε στὴν Πατρίδα!

Τὸ δάκρυ δὲν χορτάσαμε, πάντα γι' αὐτὸν θὰ κλαῖμε!
Γιατ' εἴταν τὸ καμάρι μας, διαμάντι μας, χρυσάφι!..
Γι' αὐτὸ καὶ συναχτήκαμεν ἔδῳ γι' αὐτὸν νὰ λέμε
Ποιὸς εἴταν, ποῦ γεννήθηκε, ποῦ πέθανε, ποῦ ἐτάφη.

Στὸ ξακουσμένο Λάμποβον ἀφῆκε νιὸς πολὺ
Τὰ σπίτια του τὰ γονικά καὶ πῆγε στὴν Βλαχιά,
Ποῦ ξαδερφός του, πλούσιος ἐκεῖ τὸν προσκαλεῖ,
Βαγγέλης Ζάππας ξακουστός στὴν χώρα τὴν παλαιά.

Τὸν δέχθη καὶ στὰ στήθια του ὑπερηφάνεια σάζει,
Γιὰ νὰ βαστῇ πολὺ ψηλὰ κι' ἐξάδερφο καὶ Γένος
Γι' αὐτὸ κι' ὁ Κωνσταντῖνός μας παλαίβει καὶ κοπιᾷ,
Γι' αὐτὰ τὰ δυό, καθ' ἡδονὴ τοῦ κόσμου στερημένος.

Κι' ὁ ἐξάδερφος τὸν τίμησε κι' ἀγάπησε σὰν γυὸ του
Κι' ἄγες τοῦ δίνει συμβουλὲς κι' ὁλόκληρο τὸ βιό του.
Κι' ὅταν τὸν πάλῃς ὁ Θεὸς στοῦράνιο του τὸ δῶμα,
Ἀπέθανε μὲ τὴ γλυκεῖά Πατρίδα του στὸ στόμα!..

Ὁ Κωνσταντῖνος ἄξιος, σὰν τὸν ἐξάδερφό του,
Στὴν σκέψη καὶ στὴν θέληση, τὲς ἐντολὲς του κἀνει
Καὶ σπῖτι καὶ κληρονομία γερά βαστᾷ κι' αὐξάνει,
Κι' ὁ Ὑψιστος σὰν τὴν βροχὴ τοῦ ἔρριχνε τὸ βιό του.

Γιατὶ βοηθαίει κι' ὁ Θεὸς, ἐκείνον, ὅπου πάει
Μὲ τᾶγιά Του θελήματά ἐδῶ στὸν κόσμον τοῦτο
Καὶ σὰν μυρμηγγὶ γνωστικὸ ὅλο μαζεῦει πλοῦτο
Γιὰ τὴν γλυκεῖά πατρίδα του, ποῦ τόσον ἀγαπάει,
Γι' αὐτὸ ἡ καρδιά του γέμιζε μὲ σκέψεις ἱερές,
Πῶς ἔξυπνες οἱ κόρες μας καὶ φρόνιμες νὰ γίνουν
Γυναῖκες γι' ἄνδραν ἄξιες, σπιτιοῦ νοικοκυρὲς
Καὶ μάννες συμβουλὲς χρυσὲς στὰ τέκνα τους νὰ δίνουν.

Γι' αὐτὸ παλάτια ἔχτισε μεγάλα καὶ καλὰ,
Ποῦ νὰ μαθαίνουν γράμματα τοῦ Γένους οἱ παρθένες
Κι' εὐμορφα τόσα πράγματα, νοικοκυριοῦ πολλὰ,
Τὰ Ζάππεια, ποῦ βγάζουνε κοπέλλες παινεμένες.

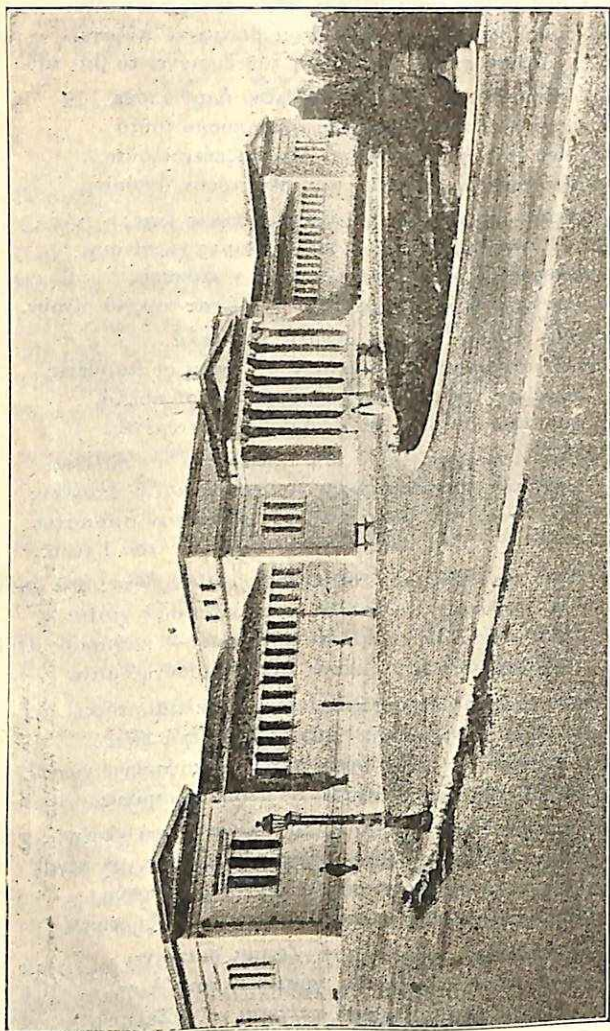
Κι' ὅταν μᾶς ἦρθε γιὰ νὰ ἰδῇ τ' ἅγια του τὰ παλάτια
Κι' ἡμεῖς τὸν προσδεχθήκαμε μὲ ὕμνους καὶ μ' ἐπαῖνους,
Σὰν ἄγγελος, σὰν βασιλεὺς μᾶς φαίνονταν στὰ μάτια
Καὶ δόξα τῆς Πατρίδας μας καὶ καύχημα τοῦ Γένους.

Κι' εἴταν παμποῦς μέσα στοὺς νιούς καὶ γέροντας στὰ χρόνια
Κι' εἶχε μουστάκι καὶ μαλλιά κατὰλευκα σὰν χιόνια,
Μὰ ὅταν περπάταε κι' ἔβλεπε — θαῦμα! — καθάριον ἄτι!
Κι' εἶχε καρδιά γιὰ τὸ καλὸ καὶ λεημοσύνης μᾶτι.

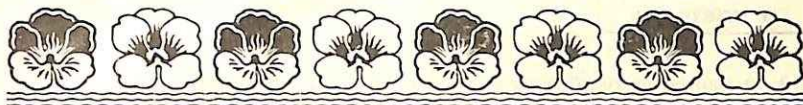
Τέτοιος εἴταν ὁ Ζάππας μας, ὅπου τὸν κλαῖμε τώρα...
Κλαῖμε, γιατί τὸν χάσαμε! μᾶς πέθανε στὰ ξένα!
Ἐκεῖ μακρὰ μὲς στὴν Φραγγιά, τὴν ξακουσμένην χώρα,
Μὰ στὴ Βλαχιά τὸν θάψανε, σὲ μέρη ἀγαπημένα.

Μὰ τέτοιον ἄντρα ἀληθινὸν πρέπει κανεὶς νὰ κλαίῃ;
Πρέπει γι' αὐτόν, σὰν ἄνθρωπος πῶς πέθανε, νὰ λέγῃ;
Καὶ μὲς στὰ χόματα νεκρὸ τὸν Ζάππα νὰ γυρεῖ;
Ἀπέθαν' ἅγιος! ποῦ καθεὶς πρέπει νὰ τὸν ζηλεύῃ.

Στοὺς εὐεργέτες μεταξὺ τὸν Ζάππα διακρίνει
Καθένας ὅπως μεταξὺ τῶν γυναικῶν τὸν Ἄσπην,
Ὅπως στ' ἀστέρια ἀνάμεσα φαίνεται κι' ἡ Σελήνη,
Ποῦ σὲ καθάριον οὐρανὸ λάμπει μὲ τόση χάρι!

Ζάππειον Ἀθηνῶν

ΠΟΙΗΜΑ ΕΚΦΩΝΗΘΕΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ^{ου} ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΩ· ΤΕΛΕΤΗ· ΤΟΥ 1892

ΕΝ ΤΩ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩ· ΣΥΛΛΟΓΩ·

Ἦθελα νῆχα φτερά σταυραετοῦ, στὰ ψηλά νὰ πετάξω,
Γιὰ νὰ βρεθῶ μὴ φορὰ ἐκεῖ, στοῦ Πίνδου τὴν κάτωσκη ράχη,
Καὶ μέ φωνὴ σὰν βροντῇ, ποῦ σκορπᾶν οἱ οὐράνιοι βράχοι,
Ἄπ' τὰ ψηλά μακρὰ στὴ Φραγκιά δυνατὰ νὰ φωνάξω·
—«Τὶ μᾶς τὸν ἔκανες, πές μας, Φραγκιά, τὸν καλὸ μας πατέρα;
Γέρος αἰτός, τὰ φτερά του, σὰν πέσαν, φοβήθη τὰ χιόνια,
Κι' ἔφυγε νάβρη ξεστά, γερωσύνη καὶ νιάτα αὐτοῦ πέρα,
Γιὰ τὴν πατρίδα νὰ ζῇ, ποῦ γι' αὐτὴ ἤθελε νᾶῃς αἰώνια! . . .
Τὶ μᾶς τὸν ἔκανες, πῶς δὲν μᾶς λές, τὸν γλυκὸ μας πατέρα;
Μήνα δὲν πέρασ' αὐτοῦ! δὲν τὸν γνώριζες; θέλεις σημάδια; . . .
Γέρος πολὺ, μὰ περνώντας τῆς Νιότης βαστοῦσεν ἀέρα! . . .
Πόδι στεγνὸ! μὰ γοργό, ποῦ ζηλεύαν κι' αὐτὰ τὰ ξαρκάδια! . . .
Τὰ γυασιμένα μαλλιά του τῆς δόξας τὰ χτένιζε χέρι!
Τὸ δάργυρό του μουστάκι τῆς νιότης σιγύριζε χέρι!
Μάτι ἀστραλὴ! ποῦ παντοῦ στὸ καλὸ προῦτ' αὐτὸ νὰ προφταίνη,
Στήθεα μὲ τόση καρδιά, στὴν χαρὰ τῆς πατρίδας νὰ χαιρῇ!
Τέτοιος ὁ Ζάππας μας εἶταν! Στὰ μέρη σου πῶς δὲν ἔφάνη;
Πῶς τέτοιον ἐπίσημον γέρον δὲν πήρε τὸ αἰτένιο σου μάτι;
Γέρος πολὺ σμαδιακός! κι' ἀπὸ δάφνη φοροῦσε στεφάνι!
Πῶς τὸν ἄγνὸ πατριώτη στ' ἄγνό σου δὲν πήρες παλάτι;
Εἶχε ἀρχοντιά βασιλεῖα . . . Βασιλεῖδες δὲν πρέπει νὰ λέγε
Κεῖνους, ποῦ μ' ἄτρεμο χέρι στὸ ἔθνος τὸν πλοῦτο σκορπᾶνε;
Ποῦ μὲ μεγάλη καρδιά ὅ,τι δίνουν ποτὲ δὲν τὸ κλαῖνε;
Πῶχουν πατέρα καρδιά καὶ θερμὰ τὴν πατρίδ' ἀγαπᾶνε;
Εἶταν παπᾶς δίχως ράσα! κ' ἐκράτει ἐθνικὰ θυμιατήρια,

Γιὰ νὰ σκορπάῃ θυμῶμα παντοῦ, ποῦ τὰ γράμματα βγάζουν !
 Κι' ἔφκειασε τόσα γι' αὐτὰ ἱερὰ καὶ τραγὰ μοναστήρια,
 Ὅπου παρθένες ἀγνές τὸν Θεὸ τῆς Σοφίας δοξάζουν !
 Εἶτανε μέγας ! κι' ἄς μὴ εἶχε τὴν γῆν μὲ τὸ αἷμα ποτίσει !
 Οὔτε ψυχές, σὰν κοπάδια, στὰ τάραρα ἄς μὴν εἶχε στείλει !
 Μέγας ! γιατί τοῦ Ἐγὼ τὸ κεφάλι τὸ εἶχε πατήσει !
 Μάζευε γι' ἄλλους δροσιά κι' εἶχε αὐτὸς διψασμένα τὰ χεῖλη !
 Τέτοια σημάδια ὁ Ζάππας μας εἶχε ! . . . Γιὰ ρίξε τὸ μάτι,
 Γύρε καὶ ἰδὲ, φιλινάδα Φραγκιά, γιὰ τὸ γέρο μας Ζάππα ! . . .
 Εἶταν, ἀπόστασε, κ' ἦρθεν αὐτοῦ ν' ἀνασάνη κομμάτι ! . . .
 Κύττα ! γιατί εἶταν γιὰ μᾶς θησαυρὸς καὶ πολὺ μᾶς ἀγάπα .»
 Πάψτε ! . . . Σωπάστε ! . . . κι' ἀκοῦτε κλαυθμούς, ποῦ τ' ἀγέρι μᾶς φέρνει ! . . .
 Μοιάζει ἐκεينوῦ στεναγμός, ποῦ στὰ ξένα πεθαίνει τὰ μέρη ! . . .
 Δόσέ μου, ἀετὲ, τὴν ματιά σου ! . . . νὰ ἰδῶ μακρυνὰ ὅσο παίρνει,
 Ποιὸς διασκορπᾷ βογγητά, ποῦ γοργὰ μᾶς τὰ φέρνει τ' ἀγέρι ! . . .
 Ἄχ ! σὺ εἶσαι, Ζάππα ! Ἐσὺ εἶσαι, θεοῦ μᾶς κι' ἀγνὲ πατριώτη ! . . .
 Ἐσὺ στενάζεις ! . . . σὲ τρώγει ἡ ἀρρώστεια ! . . . τὸ αἷμά σου πίνει ! . . .
 Σ' ἔφαγε ὁ Χρόνος ; . . . σ' ἀφίν' ἡ Ζωή ! . . . ὡς σ' ἀφῆκε κ' ἡ Νιότη ! . . .
 Σβύνεις, ἀστέρη ἐθνικό ! . . . μὰ ἡ μεγάλη σου δόξα δὲν σβύνει ! . . .
 Τί τὰ δυὸ μάτια σου γύρω γυρίζεις ; Νὰ ἰδῇς ποιὸν νὰ θέλῃς ;
 Ποιὸν μέσ στὰ στήθια σου ἔχεις ; Γιὰ ποιὸν ἡ ματιά σου θολώνει ;
 Ζάππα, σὲ ποιὸν τὰ στερνά σου φιλήματα κλαίοντας στέλλεις ;
 Τίνος τὸ χέρι νὰ πιᾷ, τὸ χέρι, ποῦ τρέμει, ἀπλόνεις ;
 Νά ! τὰ καλά σου τ' ἀνήψια, τὰ τέκνα σου ! εἶναι σιμά σου ! . . .
 Πίνουν τὸν πόνο σου, παίρνουν τὸν πόθο σου, τὴν θέλησή σου . . .
 Κληρονομοῦν τὸ λαμπρὸ μεγαλειό σου μὲ τ' ὄνομά σου !
 Μπαίνουν στὸ πόδι σου ! . . . γύρε ! καὶ ξέγνοιαστος, Ζάππα, κοιμήσου !
 Ξεσκεπαστῇτ' ἀδερφοί ! . . . τὰ στερνά του τὰ λόγια ν' ἀκοῦστε ! . . .
 — Δὲν εἶταν ὄνειρο ; . . . Ποιὰ νῆναι ἐκείνη μὲ τᾶσπρω, ποῦ εἶδα ; . . .
 Ἄ ! . . . εἶν' αὐτή ! μὲ βλογάει ! . . . παιδιὰ μου, ἀνήψια μου, ποῦστε ! . . .
 Ἐγὼ σὰς ἀφίνω, μὰ σεῖς μὴν ἀφήστε ποτὲ τὴν πατρίδα ! . . .

ΠΥΡΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ
 ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, Ο ΝΙΚΗΤΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

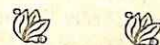
Ο Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. κ. Γερβάσιος

ΑΡΧΑΙΑ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΥΠΟ ΑΛΕΞΙΟΥ ΠΑΛΛΗ, ΙΑΤΡΟΥ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1857

δημοσιεύθησαν πρό των ἐτῶν καὶ ὁσονούτω δημοσιεύονται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς διάφορα πονήματα, πραγματευόμενα περὶ τῆς ἀρχαίας Χωρογραφίας καὶ τῆς ἰδιαίτερας ἱστορίας πολλῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ νήσων. Ὅφειλομεν μὲν πολλὴν χάριν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Γάλλους τῆς μνησθείσης Σχολῆς, οἵτινες, περιηγούμενοι τὰς ἑλληνικάς χώρας καὶ πολὺ μοχθοῦντες διὰ τὴν ἐπιστήμην, φωτίζουν καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου μὲν ἀλλὰ πολυπαθοῦς πατρίδος ἡμῶν, λυπούμεθα δὲ ὅτι ὀλίγον ἢ κατ' οὐδὲν συντελοῦμεν εἰς τοῦτο, ἂν καὶ προσφιλέστατον εἰς ἡμᾶς μέλημα. Ἀλλὰ τὸ γαλλικὸν ἔθνος εὐάνδρει, μέγα δὲ καὶ πλούσιον ὄν καὶ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν τὴν χωρογραφικὴν ἔρευναν εὐκόλως ἐπεχείρησεν, ἡμεῖς δὲ μετὰ πολυχρόνιον δουλείαν, μικρὸν μέρος τῆς γῆς ἡμῶν ἀπελευθερώσαντες, μόλις ἀνεγείραμεν πόλεις καὶ χωρία καὶ οἰκήματα ὠκοδόμησαμεν. Ἀλλὰ πρὸς συγγραφὴν τῆς χωρογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας χώρας τινὸς οὐ μόνον πρέπει νὰ μελετήσῃ τις τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἱστορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μετ' ἐπιστάσεως νὰ ἐρευνήσῃ, ἄλλως ἢ συγγραφὴ ἀποβαίνει ἑλλειπής. Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ὁ ἀναγνώστης τὸ δυνατόν παρ' ἡμῶν ἐλπίζεται.

Ἡ ἀπώλεια πολλῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων κατέστησεν ἔργον δυσχερέστατον τὴν σύνταξιν τῆς κατὰ μέρος ἀρχαίας ἱστορίας διαφόρων λαῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐτι μᾶλλον τὴν ἐξακριβώσιν τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, διότι αἱ πανταχόθεν καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπιδρομαὶ βαρβάρων λαῶν μετέβαλον τὰ πλείστα τῶν ὀνομάτων πόλεων, χωρῶν, ὁρέων, ποτα-

μῶν καὶ θέσεων. Εἰς χεῖρονα δὲ κατηγορίαν πασῶν τῶν ἄλλων εὐρίσκειται ἡ Ἡπειρος. Ἐκ τῶν δέκα ἑξ βιβλίων τοῦ τὰ *Ἡπειρωτικά* συγγράψαντος Κριτολάου οὐδὲ ἐν τεμάχιον μέχρις ἡμῶν περιήλθεν, ἐκ τῶν ἱστορῶν Θεοπόμπου τοῦ Χίου μόλις μικρὸν χωρίον, ὅπερ τὸν Τόμαρον ἀφορᾷ, ὁ Πλίνιος μᾶς διέσωσεν, ἀπωλέσθησαν δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων τοῦ τε Πολυβίου καὶ τοῦ Διοδώρου, τῶν πραγματευομένων περὶ τῶν τῆς Ἡπείρου, μέρος τι τῶν τοῦ Στράβωνος λείπει, πρὸς δὲ τούτοις ὁ γεωγράφος οὗτος δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ διαλάβῃ περὶ χωρῶν ἤδη ἐξημωμένων, περικυκαὶ δὲ τινες ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἄλλων συγγραφέων, μὴ συνάδουσαι πολλάκις μετὰ τῶν, γεννῶσι μεγίστην σύγχυσιν, ὅτε μὲν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκτίμησιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν πόλεων καὶ τῶν θέσεων καὶ ἐν γένει τῶν διαφορῶν μερῶν τῆς χώρας.

Α'

Γεωγραφία

Ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀρτης, ἡ νοτιωτέρα τῆς Ἡπείρου ἐστὶ. Ἡ πόλις αὕτη, ἣτις παρέχει τὴν ὀνομασίαν εἰς τὴν χώραν ὀλόκληρον, περιέχει οὐκ ὀλίγα λείψανα ἀρχαίας πόλεως. Ἴνα δὲ ἀνακαλύψωσι τὴν ἀρχαίαν ὀνομασίαν τῆς πόλεως ταύτης οἱ περιηγηταὶ ἠρεύνθησαν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ὅπως εὕρωσι πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ὁ παραρρέων αὐτῇ ποταμὸς. Ἐξ ἐνός δὲ περισιωθέντος χωρίου Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου, δηλοῦντος ὅτι ἐκ τοῦ ὄρους *Λάκμωνος* ρεῖ καὶ ὁ *Αἴας*, ἡ *Ἀῶς* καὶ ὁ *Ἰναχος*, ἐξηγάγον ὅτι ὁ ποταμὸς τῆς Ἀρτης, τὸ *«Διπτόταμον»* καλούμενον, ῥέων ἐκ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν μέρους τῶν ὀρέων τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*, ἐξ οὗ καὶ ὁ *Αἴας*, ὁ *Ἰναχος* ἐστὶ, ὅθεν ἐπόμενον ἦν τὴν Ἀρταν οἱ μὲν νὰ ἐκλάβωσιν ὡς τὸ χὸς ἐστὶ, ὅθεν ἐπόμενον ἦν τὴν Ἀρταν οἱ μὲν νὰ ἐκλάβωσιν ὡς τὸ *Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος*, ἐνθα παραρρέει ὁ *Ἰναχος*, ὁ δὲ *Πουκεβίλλ* νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς τὴν πόλιν τῆς *Ἀθαμανίας Ἀργοθέαν*. Ἀλλὰ τὸ *Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος* πρώτην πόλιν τῆς *Ἀθαμανίας*, καλεῖ ὁ Σκύλαξ, (*Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων*) καὶ ὁ Στράβων τῆς Ἀθαμανίας πόλιν ὀνομάζει αὐτὴν, μετὰ τὴν *Ἀμβρακίαν* ἀπαντωμένην (Τόμ. 2. σελ. 121. ἐκδ. στερεότυπος), ὁ δὲ Θουκυδίδης τῶν *Ἀμφιλόχων* μνημονεύει, ὀριζομένων ὑπὸ τοῦ *Ἀχελώου* ποταμοῦ (Β:βλ. 2 Κεφ. 102), τὴν δὲ *Ἀργεῖαν*, ἐνθα ἔκειτο ἡ ἐπιδαλασσία πόλις *Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος*, τίθησι παρὰ τὸν *Ἀμβρακικὸν Κόλπον* (Β:βλ. 3 Κεφ. 185), ταύτην δὲ ὀριζομένην ὑπὸ τῶν ἀμφιλοχικῶν ὀρέων (Β:βλ. 3 Κεφ. 106) τοὔτεστι τοῦ *Θυάμου* (τοῦ *Μακρυνόρου*) καὶ τῶν *Ἰδομενῶν*. Ὅθεν ἀριδιόλως συνάγεται ὅτι ἡ *Ἀμφιλοχία*, ἐν ἣ ἔκειτο τὸ *Ἀμ-*

φιλοχικὸν Ἄργος. ὁ καθ' ἡμᾶς Βάλτος ἐστὶ, διακρινόμενος ἀπὸ τοῦ Ξηρομέρου, τῆς κυρίως *Ἀκαρνανίας*. *Ἰναχον* δὲ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν διὰ τῆς Βλίχας καλουμένης, τοὔτεστι τῆς *Ἀργεῖας*, ῥέοντα ῥυάκα ὁμοιον τῷ ὄντι τῷ κατὰ τὸ πελοποννησιακὸν *Ἄργος* χαρὰδρῶδει *Ἰνάχῳ*. «*Ἀπέχει* (λέγει ὁ Πολύβιος) ἡ *Ἀμβρακία* *στάδια* ἑκατὸν *ὀγδοήκοντα* τοῦ *Ἀμφιλοχικοῦ Ἄργους*.» (L. XXII. C. XIII), ὁ δὲ Τίτος Λιούτιος «*μῖλλα* εἴκοσι δύο» (L. XXXVIII Κεφ. X) καὶ τοσαύτη ἐστὶν ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς Ἀρτης μέχρι τῆς Βλίχας. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ Στράβωνος (Τόμ. 2 σελ. 120) ἐξάγεται ὅτι «*τοῖς* εἰσπλέουσιν εἰς τὸν *Ἀμβρακικὸν Κόλπον* ἐν δεξιᾷ οἰκοῦσιν Ἕλληνων *Ἀκαρνᾶνες*, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῶν *Ἡπειρωτῶν* οἱ *Κασσιωπαῖοι* μέχρι τοῦ *μυχοῦ*, τοῦ κατ' *Ἀμβρακίαν*, ὑπέρκειται δὲ ἡ πόλις αὕτη, ἀπέχουσα κατὰ τὸν Σκύλακα (Συλλ. Γεωγραφ. κτλ. Τόμ. Α' σελ. 30) καὶ τὸν Δικαίανρον (Δικκίερ. στίχ. 28) ἡ Διονύσιον τὸν Καλλιφῶντος, *ὀγδοήκοντα στάδια* τῆς *θαλάσσης*. *Παραρρεῖ δ' αὐτὴν*, (λέγει ὁ Στράβων) *ὁ ποταμὸς Ἀραχθός*, ἀρχόμενος ἐκ τῆς *Τύμφης* καὶ *Παρωραίας*, τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ *Πίνδου*, τὴν ὑπὸ τοῦ *Ἐκαταίου* καὶ τοῦ *Ἡροδότου Λάκμωνος* καλουμένην.» (Στράβ. σελ. 124), ὁ δὲ Στράβων καλεῖ *«Τύμφην»* καὶ *«Τυμφαίους»* τοὺς εἰς τὰς ὑπὲρ τοῦ Πίνδου πρὸς τὴν *Θεσσαλίαν* παρὰ τὸν *Πηνειὸν* οἰκοῦντας.

Ὁ δὲ ποταμὸς «*Λαῦρος*» σήμερον καλούμενος, ὁ διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀμβρακίας ῥέων, ὁ Χάραδρος τῶν ἀρχαίων ἐστίν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Πολυβίου. Δηγεῖται ὁ ἱστοριογράφος οὗτος ὅτι ὁ τῶν *Μακεδόνων* βασιλεὺς *Φίλιππος* ὁ *Δημητρίου*, διελθὼν διὰ τῆς Ἡπείρου, ἀφίκετο εἰς τὴν χώραν τῶν *Ἀμβρακικῶν*, καὶ ἐκπορθήσας τὸν *Ἀμβρακον*, χωρίον ὠχυρωμένον, ἐν λίμναις κείμενον, μίαν ἀπὸ τῆς χώρας στενὴν καὶ χλωστὴν πρόσδοον ἔχον, προῆγε παρὰ Χάραδρον, σπεύδων διαβῆναι τὸν *Ἀμβρακικὸν Κόλπον*, ὅς στενωτάτος ἐστὶ κατὰ τὸ τῶν *Ἀκαρνάνων* ἱερὸν καλούμενον *Ἀκτιον*.» (Β:βλ. IV Κεφ. LXI καὶ LXII) *Χάραδρος* δὲ καὶ πόλις *Χαράδρα* ὑπῆρχον καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη καὶ ἐν Φθιώτιδι καὶ ἀλλαχοῦ (Πυσαν. Β. X. Κεφ 33. Β. IV. 33).

Ὁ δὲ Τίτος Λιούτιος δηγεῖται ὅτι ἡ *Ἀμβρακία* ἔκειτο μετὰ τὸν τραχέος λόφου, *Περάνθη* καλούμενου, (Πετροδόνη σήμερον) καὶ τοῦ ποταμοῦ *Ἀράχθου* ἢ *Ἀρεθῶνος*, πλωῖμου καταστάτος πρὸς τὰς χεῖρας τῆς πολιορκίας, ἔνευε δὲ ἡ πόλις πρὸς δυσμὰς τῆς ἀκροπόλεως, εἰς τὰ ὕψη τοῦ λόφου, πρὸς ἀνατολὰς ὑψομένης. (XXXVIII, C. III). Ὅταν τις ἀναγνώσῃ τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀρταν, δὲν θέλει ἀμφιβάλλει ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ *Ἀμβρακία*. καὶ πολλὰ πιθανὸν εὐρήσει ὅτι τὸ μὲν φρούριον *Πύρρειον* ἐστίν, ἐν δὲ τῇ Μητροπόλει ἔκειτο τὸ *Ἀσκληπιεῖον*, ὃν ὁ Πολύ-

βιος και ὁ Λιούτιος μνεῖαν ποιοῦνται, ἡ δὲ Φανερωμένη ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ὑπὸ τοῦ Δικαίρχου μνημονευόμενός ἐστιν.

Ἡ Ἀμβρακία ὑπερῆεν ἡ λαμπροτέρα πόλις τῆς Ἡπείρου καὶ ὡς ἀποικία τῶν Κορινθίων καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Πύρρου πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου καταστάσα, ἐκοσμεῖτο ὑπὸ περιφανῶν οἰκοδομῶν, ὑπὸ πολλῶν ἀνδριάντων, ἀγαλμάτων καὶ γραφῶν, (Πολύβ. Β. XXII κεφ. XIII), ἀλλὰ μόλις σήμερον ἀποκαλύπτονται ἔχνη τινὰ ἀρχαίων οἰκοδομῶν, μὴ δυνάμενα ποσῶς νὰ εὐκολύνωσι καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως αὐτῆς.

Ὁρισθεὶς τῆς θέσεως τῆς Ἀμβρακίας, εὐκολώτερον δύναται τις νὰ κατευθύνῃ τὰ διαβήματά του εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἡπείρου χώρας.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ὄνομα Ἡπειρος ἐμερικεύθη εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν καὶ ἰδίως Ἀλέξανδρος ὁ Νεοπτολέμου, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ φονευθεὶς, κατέστη κύριος πάσης τῆς χώρας ταύτης καὶ βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τοῦ Λιούτου καλεῖται (L. VIII C. XXIV), πρότερον δὲ ἐκάστη ἐπαρχία ἦν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα, ἄνευ τῆς ἀνάγκης γενικῆς τινοῦ ὀνομασίας τῆς ἐπαρχίας ὁλοκλήρου. Ὁ Θουκυδίδης, λαλῶν περὶ Θεσπρωτίας καὶ Κεστρίνης μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα «Ἡπειρος» ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτοῦ σημασίαν, πιθανολογεῖται δὲ ὅτι πᾶσα ἡ Ἡπειρος Θεσπρωτία πρότερον ἐκαλεῖτο καὶ ἀκολούθως, ἀφοῦ ἐμερικεύθη τὸ ὄνομα Θεσπρωτία, περιωρίσθη εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ὀριζομένην (B. I. κεφ. 46). Ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἐπαρχίαν, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Δωδώνη Θεσπρωτίδα καλεῖ (B. II. κεφ. 56), ἀλλ' ἡ Δωδώνη ἔκειτο πόρρω τῆς θαλάσσης, εἰς τοὺς ἄνω τόπους, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, ἐν τῇ Μολοσίᾳ, ὡς κατωτέρω ρηθῇσεται. Ὡσαύτως ὁ Ἡρόδοτος (B. VIII κεφ. 47) τοὺς κατοικοῦντας τῆς Κασσωπίας, καθὼς καὶ ὁ Στράβων αὐτὸς, Θεσπρωτοὺς ὀνομάζει, διότι ἀναφέρει «τοὺς Θεσπρωτοὺς τοῖς Ἀμβρακιώταις ὁμορρέοντας, τοὺς ἐξ ἐσχατέων χωρέων στρατευομένους μετ' αὐτῶν», ὁ Αἰσχύλος τὸν μὲν Δωδωναῖον Δία Θεσπρωτὸν καλεῖ, τὴν δὲ Δωδώνην μολοτικὴν. (ἐν Προμηθεῖ. Στίχ. 829). Ἀλλ' ἡ τοῦ Πανυσανίου μαρτυρία αἰρεῖ πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, διότι τὴν Ἡπειρον ἅπασαν Θεσπρωτίδα καλεῖ (B. IV. κεφ. 14, 35), Θεσπρωτίδας δὲ τὰς πόλεις Ἀμβρακίαν, Δωδώνην, Ἀοργον, Θρόνιον (B. VI. κεφ. 23. B. IX). καὶ τὸν ποταμὸν αὐτὸν Ἀῶν διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ρέοντα ἀναφέρει. Διὰ τὸν εἰρημένον λόγον καὶ διότι ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι «οἱ Τραγικοὶ καὶ ὁ Πίνδαρος Θεσπρωτίδα τὴν Δωδώνην εἰρήκασιν» (τόμ. Β' σελ. 126 ἐκδ. στέρ.) τὴν θέσιν τοῦ Μαντείου ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ τῆς Θεσπρωτίδος Ἡπείρου κινεῖ ἀνεξήτησαν.

Ἐνεκα δὲ τῆς συγχύσεως περὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς χώρας ταύτης, συμ-

περιελήφθησαν ἐν αὐτῇ ἔθνη τε καὶ ἐπαρχίαι, ἐκτὸς τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὁρίων κείμεναι. Ὅθεν εὐλόγως ὁ ἡμέτερος κ. Σεμιτέλος ἐν τοῖς «Ἡπειρωτικοῖς» αὐτοῦ ἀφῆρεσε τοὺς Αἰθίνας καὶ τοὺς Τυμφαίους, τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Πίνδου καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ οἰκούντας, ὡσαύτως καὶ τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀχελῷου καθήκοντας Ἀθαμᾶνας. ὁμοίως πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος Ἡπείρου τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶντος πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος Βυλλίονας καὶ Ταυλαντίους, ὡς ἔθνη ἰλλυρικὰ (Στράβ. τόμ. Ι' σελ. 24), τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀῶντος πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ Διονυσίου τοῦ Περιγητοῦ ὡς τὰ πέρας τῆς Ἑλλάδος, «ἐνθα δηλαδὴ ἐρείδεται Ἑλλάδος ἀρχή». (Διον. Περιγ. στίχ. 399). Στηριζόμενοι δὲ εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἐν μέρει εἰς τὸν Στράβωνα, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, χωρὶς νὰ ἐνδοιασωμεν, ὅτι ἐπαρχίαι, ἦτοι ἔθνη τῆς Ἡπείρου κυρίως ἦσαν οἱ Χάονες, οἱ Θεσπρωτοί, οἱ Κασσωπαῖοι, οἱ Ἀμβρακιῶται, οἱ Ἀτιντᾶνες, οἱ Παραναῖοι, οἱ Ὀρέσται, καὶ οἱ Μολοσσοί.

Συνδυάζοντες δὲ καὶ τὰ ὑπ' ἄλλων συγγραφέων ἀναφερόμενα, δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς παραλίους ἐπαρχίας ὡς ἀκολούθως: Καὶ ἡ μὲν Χαονία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀῶντος, διήκει μέχρι Θανάμιδος ποταμοῦ. Ὁ μέγας οὗτος νομὸς ὑποδιηγρεῖτο: α) Εἰς τὴν χώραν τῶν Ὠρικίων, ἐνθα πρώτη πόλις ὑπῆρχε τῆς Ἡπείρου ὁ Ὠρικός, κείμενος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀῶντος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Ἡροδότου (B. IX κεφ. 93), ἐνθα κεῖται ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀθλὼν, ἡ πλησίον του. Ἐν τῇ τμηματι τούτῳ ὑπῆρχε καὶ ὁ λιμὴν Πάνορμος, τὸ Ἀοργον καὶ ὁ Ὀγχεσμος. β) Εἰς τὴν Ἀβαντίαν, ἢ Ἀμαντίαν, ἐνθα ἔκειτο τὸ Θρόνιον, ὑπὸ τὰ Κεραῦνια ὄρη, κατὰ τὸν Πανυσανίαν (B. VI. κεφ. 22), ὡσαύτως αἱ Παλαῖσαι καὶ ἡ Χιμαῖρα, πόλεις ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονευόμεναι, τοιούτων αἱ καθ' ἡμᾶς Παλιάσα καὶ Χιμάρα. Καὶ γ) Εἰς τὴν Κεστρίνην, λήγονσαν εἰς τὸν Θάμιν ποταμὸν (Θουκυδ. B. I κεφ. 46), ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Φοινίκη παρὰ τὸν ποταμὸν, τὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Πηλώδη λιμένα τοῦ Βουθρωτοῦ, ἧτις καὶ σήμερον Φοινίκη καλεῖται, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια σώζονται. Ὡσαύτως καὶ τὸ Ποσειδῖον, ἦτοι οἱ καθ' ἡμᾶς Ἅγιοι Σαράντα (Πουκεβίλλ. Chap. XXVI Voyage en Grèce). Τὰ δὲ ἡμίσειαν ὄραν μακρὰν τῆς Κονισπόλεως ἐρείπια, ὡς τὰ τῆς Φανότης ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλλ. θεωρούμενα, ἴσως τοῦ Ἑλικράνου εἰσὶ, τὰ δὲ τῆς Παλαιοβενετίας σήμερον καλουμένης, ἀπέχοντα δέκα μίλλια τῆς θαλάσσης, πιθανώτατον ὅτι τὰ τῆς Γιτάνης εἰσιν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Λιούτου ἐξάγεται (L. XLII β XXXVIII).

Ἀπὸ δὲ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Θανάμιδος ἀρχεται ἡ ἐπαρχία, ἡ ἰδίως Θεσπρωτία καλουμένη, ὑποδιαιρουμένη εἰς τὴν Ἐλαιάτιδα (Θουκυδίδης B. I κεφ. 46), κληθεῖσαν οὕτως ὡς ἐλαιοφόρον.

Διὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐνδόξου ἕνεκα τῶν μυθολογουμένων περιπετειῶν τοῦ *Θησέως*, καὶ τῶν λοιπῶν μυθευμάτων, ἔρρεεν ὁ *Κωνντὸς* καὶ ὁ *Ἀχέρων*, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν *Ἀχερουσίαν λίμνην*, καὶ ἐκβάλλει ἀκολούθως εἰς τὸν Γλυκὺν λιμένα, ὑπερέκειτο δὲ αὐτοῦ ἡ πόλις *Ἐφύρα*, *Κύχιρος* ἀκολούθως κληθεῖσα, ἐσώζοντο δὲ ἐρείπια καὶ κίονες κατὰ γῆς ἐρριμμένοι, παρὰ τὸν *Ἀχέροντα*, εἰς θέσιν καλουμένην *«Γλυκὺ»*, ἐνθα ὁ Ἀλῆ-πασῆς ἔκτισε μικρὸν φρούριον, ὅταν ἐπολέμει κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ *Ἐφύρα*. Πλησίον τῆς πόλεως ταύτης ἔκειτο τὸ *Βουχαίτιον*, ἢ τὰ *Βούχαιτα*, ἐν δὲ τῇ μεσογείῳ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἔκειντο καὶ ἄλλαι πόλεις, οἷαι ἡ *Ἐλάτεια*, ἡ *Πανδοσία* (πιθκνὸν τὸ ἐρημόκαστρον), οἱ *Ἐλενοὶ* (Βέλινχοι καὶ ἡμᾶς κελούμενοι), ἡ δὲ *Τορόνη*, ἡ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευομένη ἐν τῷ βίῳ τοῦ *Ἀντωνίου*, ἐξέπεσεν ἴσως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς *Ρινάσαν*, ἐνθα φυσικῶς περατοῦται ἡ ἐπαρχία αὕτη, τουτέστιν ἡ *Ἐλαιάτις*. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ *Κασσωπία*, καθήκουσα μέχρι τοῦ στομίου τοῦ *Ἀμβρακικοῦ Κόλπου*, ἐν ᾗ, παρὰ τὸ χωρίον *Καμαρίναν*, δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια, ἀνήκοντα εἰς τὴν πόλιν *Κασσιώπην*, ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου μνημονευομένην (Β. 10' 88), ἐνθα ὁ βασιλεὺς τῶν *Μολοσσῶν Ἀλκέτας* ὁ Β', καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Λυκίσκου, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ *Κασσάνδρου*, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς *Εὐδρυμενάς*, αἱ δὲ *Εὐδρυμεναὶ* ἔκειντο ἴσως πλησίον τοῦ χωρίου *Ρωμανοῦ*, ὡς ὑποφαίνεται καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ ὀνόματος, ἐνθα καὶ ἐρείπια σώζονται.

Σειρὰ ὁρέων, ἐκ τοῦ Πίνδου ἀρχομένη καὶ μέχρι τῶν *Κεραυνίων* διατείνουσα, ὀρίζει τὰς παραλίους ἐπαρχίας πρὸς τὴν μεσόγειον. Τὰ ὄρη ταῦτα ἦσαν γνωστὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πτελεὸν ὄρος*, ὑφούμενον ὑπὲρ τὴν *Ἀμβρακίαν* καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς *Κερκυραίας* καὶ ἐπομένως συνενούμενον τοῖς *Κεραυνίοις ὄρεσιν*, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται. (Fragmenta palatino Vaticana σελ. 274 ἐδ. Firmin Didot.) Εἰς τὴν ὑπεράνω τῆς *Ἀμβρακίας* σειρᾶν τῶν ὁρέων τούτων, ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλλ *Ὀλοχινίων* καλουμένων, ἀνοίγονται δύο φάραγγες καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ῥεεὶ ὁ *Ἀραχθὸς*, ἡ δὲ δευτέρα τὸ Στενὸν τῶν «Πέντε Πηγαδιῶν» καλούμενον ἀποτελεῖ. Τὸ Στενὸν τοῦτο ὑπῆρχε τὸ ὄριον μεταξὺ *Ἀμβρακίας* καὶ *Μολοσσίας*. «*Μετὰ τὴν Ἀμβρακίαν* (λέγουσιν ὁ Σκύλαξ καὶ Σκύμνος ὁ Χίος, στίχ. 452) *ἡ Μολοσσία ἐστί.*» (Σκύλ. Περίπλους Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ). Διὰ τοῦ Στενοῦ τούτου εἰσέβαλον αἴφνης εἰς τὴν χώραν τῶν *Ἀμβρακιωτῶν* οἱ *Μολοσσοί*, ὅταν ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς αὐτούς. «*Οἱ Ἀμβρακιῶται, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀνέθηκαν*, λέγει ὁ Πανσανίας, *ὄνον χαλκοῦν* (Β'. Χ κεφ. 14) *εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, διότι χάρις εἰς τὰς φωνὰς ὄνον ἐφωράθησαν οἱ Μολοσσοὶ ἐνεδρεύνοντες καὶ*

οὕτως ἐνίκησαν νυκτομαχίᾳ αὐτοὺς οἱ Ἀμβρακιῶται»

Ἡ σειρὰ τῶν ὁρέων τούτων πρὸς νότον, ὁ δὲ Πίνδος πρὸς ἀνατολάς εἰσιν ἐν μέρει φυσικὰ βεβαίως ὄρια τῆς *Μολοσσίας*, χώρας τραχείας ὡς λέγει ὁ Στράβων, διατεμνομένης ὑπὸ διαφόρων ὁρέων, τοῦ τε *Πολύανου* δηλαδὴ καὶ τοῦ *Τομάρου*, καὶ ἄλλων, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν περιηλθον εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ *Μολοσσία* συνεκροτεῖτο, ὡς εἶπεῖν, ὑπὸ διαφόρων κοιλάδων, αἵτινες ἀποτελοῦσι διαφόρους περιοχὰς ἢ τμήματα τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

Ὅταν ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ *Ἀμβρακικοῦ Κόλπου* διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν μεσόγειον καὶ διέλθωμεν διὰ τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, φθάνομεν ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν, πεζοὶ βαδίζοντες, εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων. «*Ὁ δὲ Αἰνείας καὶ οἱ ἀκμαιότατοι σὺν αὐτῷ τοῦ στρατοῦ*, λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, (Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία Τομ. 1ος σελ. 74 ἐκδ. Λειψίης στερεότ.) *ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, ἡμερῶν δυοῖν διανύσαντες ὁδόν, εἰς Δωδώνην ἀφίκοντο*, ὁ δὲ Ἀγχίσης, ἔχων τὰς ναῦς εἰς *Βουθρωτὸν κατάγεται*», ἐνθα ἐμελλε νὰ περιμείνῃ αὐτὸν. «*Ὁ Αἰνείας ὥφειλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Ἡπείρου, διότι ἡ Δωδώνη ἔκειτο εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἡπείρου, πόρρω δηλαδὴ τῆς θαλάσσης*, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος. (Β. IV κεφ. LXVII). Ἐάν οὖν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενα, θέλομεν πεισθῆ ὀριστικῶς ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ *Ἐλλοπία*, ἡ τῆς *Μολοσσίας* περιοχὴ, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ *Ἰερόν τοῦ Διὸς*. Ὁ τε Στράβων καὶ ὁ Σουΐδας μᾶς διέσωσαν στίχους τινὰς ἀπολεσθέντος ποιήματος τοῦ Ἡσιόδου, ἐξ ὧν δηλον γίνεται ὅτι ἡ *Ἐλλοπία ἦν χώρα εὐλείμων*, εἰς δὲ τὰς *ἐσχατίας αὐτῆς ἔκειτο ἡ Δωδώνη*. Ἡ κοιλάς τῶν Ἰωαννίνων κοσμεῖται ὑπὸ ποικιλανθῶν λειμώνων, ἐν δὲ τῇ μονῇ τῆς Γαστροτίτης, εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῆς οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα ἐρείπια, σώζονται. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἐκ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Χίου, ὅτι ἐκ τῶν *ριζῶν τοῦ Τομάρου ἔρρεον ἑκατὸν πηγαί*, καὶ ἐκ τῶν ριζῶν τῷ ὄντι τοῦ σημαντικωτέρου ὄρους τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ καθ' ἡμᾶς *Μητωικελίου* καλουμένου (1), ἐξερεῖγονται ἄφθονα ὕδατα καὶ λίμνην ἀποτελοῦντα. Τὸ *Δωδωναῖον Μαντεῖον* δὲν ἔκειτο ἐντὸς τῆς Δωδώνης, ἀλλ' εἰς τὰ περίεξ αὐτῆς (Πολύβ. β. IV LXVII), ἔκειτο δὲ ὑπὸ τὸν *Τόμαρον* καὶ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἑλῶν, ὡς λέγει ὁ παρὰ Στράβωνι Ἀπολλόδορος (Στράβ. Τομ. 2ος σελ. 125). Ἡ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Τομάρου ἀποτελουμένη λίμνη, πλατεῖα καὶ βαθεῖα πρὸς μεσημβρίαν,

(1) Ἐνταῦθα ἔσφαλεν ὁ σοφὸς πράγματι ἐρευνήτης οὗτος τῆς Ἡπείρου, ἐκλάβον τὸ Μητωικέλιον (Πολύανον) ὡς Τόμαρον, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὰ Ἰωαννίνα ὡς Δωδώνην.

πιθανώς ἔστιν ἡ *Παμβώτις*, περὶ ἧς μνηεὶν ποιεῖται ὁ Εὐστάθιος (Περ' Ὀμήρ. Ὀδυσ. Χ—ΠΙ στίχ. 188), ἀπῆν-ησε δὲ αὐτὴν *Πύρρος* ἢ *Νεοπτόλεμος* ὁ Ἀχιλλεύς, εἰσελθὼν εἰς *Ἡπειρον*, ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ἐνταῦθα ἐγκατασταθείσης ἀποικίας. Ἀπὸ τῆς Νήσου καὶ τοῦ Φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων ἡ λίμνη στενωτέρα καὶ ἀβαθὴς γίνεται, πλάκες δὲ καὶ ἐρείπια οἰκοδομῆς, εἰς τὸν πυθμένα ταύτης, εἰς δύο καὶ ἐπέκεινα ὀργυῶν βάθος, μαρτυροῦσιν ὅτι ἄλλοτε ἔλος ἦν καὶ οὐ λίμνη, ὥς καὶ ἄλλοτε ἀνεφέραμεν. ἀποκατέστη δὲ λίμνη εἴτε διότι ἀπεφράχθησαν αἱ καταβόθραι, ὥς ὁ Λήκιος (Leak) ἀποφαίνεται, εἴτε διότι ἀνυψώθησαν αἱ παρακείμεναι γαῖαι, ἕνεκα προσχώσεων. Αἱ κατὰ τὸν καλούμενον Μάτσικαν καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῶν Κοπάνων γαῖαι εἰσι προῖον προσχώσεων καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὠνόμασα τὰ πεδία ταῦτα χειμαρρόχωστα ἐν τῷ «Φιλολογικῷ Συνεδήμῳ». Τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, τὰ Ἰωάννινα δηλαδὴ, διότι αὕτη ἦν ἡ πόλις πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτῆσεως καὶ πολλὰ ἔτι μετὰ ταῦτα, προσέχει εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Λίμνης, ἀποτελοῦν χερσόνησον τετράγωνον, ἥτις διὰ διώρυγος εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν, γενομένης, ὁλοτελῶς ἀπενησώθη, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑψωμένου βράχου τῆς Β. Α. γωνίας τοῦ φρουρίου τοῦτου κείται τὸ τζαμίον «τοῦ Πασῶ Καλοῦ» ἐπιλεγόμενον, ὅπερ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐν τῷ Φρουρίῳ, συμβάσης τῷ 1613, ἐκκλησία ἦν ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Προδρόμον. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχουσι δέκα πέντε κίονες λίθου πρασίνου ἀρχαίου, οὐδὲ ὑπάρχει τοιοῦτος λίθος ἐν Ἡπείρῳ, ὁ δὲ τῆς χώρας λευκός ἐστιν ὑπερύψους γραμμαῖς διαπεποικιμένος. Δέον ἄρα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ κίονες οὗτοι μετεκομίσθησαν ἐξ ἄλλης χώρας. Νομίζομεν δὲ ὅτι οἱ κτίσαντες τὴν ἐκκλησίαν Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν εἰς κατὰστασιν τοιοῦτον ναὸν νὰ ἐγείρουν, ὁ δὲ Ἀσλάν πασσάς, ὅστις ἀνφοδόκησε τζαμίον ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ἡδύνατο νὰ μετακομίσῃ ἐκ τῆς Νεαπόλεως οὐχὶ μόνον δέκα πέντε, ἀλλὰ δέκα ὀκτώ, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι, χωρὶς ν' ἀναπληρωθῶσιν οἱ λοιποὶ τρεῖς δι' εὐτελοῦς ἐγχωρίου λίθου, ὥς εὐφυῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ τῆς «Ἡπειρου Χρονογραφίᾳ», ἀποκρούων οὕτω καὶ ἀνυποστήρικτα ἀποδεικνύων τὰ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Τούρκων ἀναφερόμενα περὶ τῶν κίωνων τούτων, ὥς δῆθεν ἐκ τῆς Νεαπόλεως μετακομισθέντων.

Τὰ διδόμενα ταῦτα νομίζω ὅτι συννεύουσιν ἀρκούντως ἵνα ὑποστηρίξωσιν ὅτι τὸ *Δωδωναῖον Μαντεῖον*, ἐνθα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀφοῦ τοῦτο ἐξέλιπε, ἐκτίσθη ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης διανύσωμεν πρὸς ἔω καὶ ὑπερβῶμεν παρὰ τὴν τι τοῦ Τομάρου, Ἀρῖστον καλούμενον (1) εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλην

(1) Ὁ Λιυῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Τίτος Κόιντος, εἰσελθὼν εἰς Ἡπειρον, ἐστρατοπέ-

κοιλιάδα, ἀποτεριματιζομένην πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ ὄρους τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*. *Πολύανα* καθ' ἡμᾶς, τουτέστι τοῦ ἀρχαίου *Πολύανου*. Ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ρεεὶ ὁ Ἀραχθός, τουτέστι τὸ Διπόταμον οὕτω καλούμενον, διότι ἀποτελεῖται ἐκ δύο ποταμῶν, τοῦ μὲν καταρρέοντος ἐκ τοῦ Μετσόβου, τοῦ δὲ ἐξ ἄλλης θέσεως, πρὸς ἀρκτον κειμένης πηγάζοντος, καὶ ἐν μέρει διερχομένου ἐκ Ζαγορίου. Πηγάζουσι δὲ ἀμφοτέρωι ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*, ὅπερ εἰκάζομεν ὅτι ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι κυρίως *Δάκμωνα*. Ἡ κορυφὴ αὕτη ὑψοῦται 2809 μέτρα κατὰ τὸν Ami Boué μετὰξὺ 6—7000 ποδῶν Παρισίων. Ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης ὁ Ἀραχθὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν φάραγγα, περὶ ἧς ἐμπροσθεν ἐρρέθη. Ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς, ὅθεν ρεεὶ ὁ ποταμός, ἀρχονται τὰ καθ' ἡμᾶς Τζουμέρκα, χώρα πλήρης ὑψηλῶν ὀρέων καὶ διατεινόμενα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μέχρι τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἀχελφῶν, ἐκ πολλῶν δ' ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν ἀρχαίων Ἀθαμανία, μετ' αὐτὴν δὲ πρὸς νότον ἡ Ἀπεραντία, τουτέστι τὸ καθ' ἡμᾶς Ραδοβύζι, καὶ οὕτω ἐξηγεῖται πῶς ὁ Λιουῖος, ὅστις τὸν Πολύβιον ἀνέγραφε, λέγει ὅτι ὁ Ἀρέθων, ἦτοι ὁ Ἀραχθός, ἔχει τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἐν Ἀθαμανίᾳ (I. XXXVIII. C. IV). Ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι ὁ ποταμός οὗτος ρεεὶ ἐκ τῆς *Τύμφης* καὶ τῆς *Παρωραίας* (Τομ. β. σ. 103 ἐκδ. στερεότ.), ἡ δὲ *Τύμφη*, ἂν μὴ ἡ νεωτέρα τις ὀνομασία τοῦ *Δάκμωτος*, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος αὐτοῦ εἰρημένων ὅτι ὄρος ἐστὶν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Πίνδου, τῆς πρὸς τὴν *Θεσσαλίαν*, διότι οἱ *Τυμφαῖοι* ἐκείντο παρὰ τοὺς *Αἰθίνας* καὶ τὰς πηγὰς τοῦ *Πηνειοῦ*. Ἐρρεε δὲ ὁ Ἀραχθός διὰ τῆς *Παρωραίας*, ἦτοι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Διποτάμου, καὶ ἐπομένως δέον νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ κοιλάς αὕτη ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι *Παρωραία*.

Προβαίνοντες δ' ἐκ τῆς *Παρωραίας* πρὸς ἀρκτον εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Ζαγόριον. Ἡ διὰ τὴν γεωλογικὴν τῆς σύστασιν περιεργὸς αὕτη κοιλάς κεῖται μετὰξὺ τοῦ *Τομάρου* (1) καὶ τοῦ *Λυγκῶνος*, βορείου παραρτήματος τοῦ *Πίνδου*, οὕτω καλουμένου τὸ πάλαι, ὥς πιθανολογεῖται ἐκ τίνος χωρίου τοῦ Λιουῖου, ὥς κατωτέρω ρηθῆσεται. Ἐναιον ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ οἱ μενεπτόλεμοι *Περραιβοὶ*; «Ὁ Πίνδος πρὸς ἐσπέραν *Περραιβὸν* εἶχεν ἀνθρώπους μετανάστας», λέγει ὁ Στράβων, «ἐπὶ δὲ αὐτῇ τῇ Πίνδῳ ὄκουν *Τάλαρες*, *μολοτικὸν* φύλον τῶν περὶ τὸν *Τόμαρον* ἀπόσπασμα» πρὸς ἐσπέραν τοῦ *Τομάρου* ἦσαν οἱ Ἕλλοι καὶ ἀναγκαίως πρὸς ἀνατολὰς οἱ

δευθεν ἐπὶ τοῦ ὄρους «Κηκετίου», (α) περὶ τῶν τῶν Ἀμύνανδρον, βασιλέα τῶν Ἀθαμάνων, ὅπως οὗτος τὸν δὴγησῃ διὰ νὰ ὑπερβῇ τὸν Πίνδον καὶ εἰσελθῇ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἔστιν ἄρα γε τὸ «Κηκετίον» ὁ Δόρισκος; (Tit. Livii. L XXX II C. 13).

(α) Εἰς τὴν ἀνακρίβειαν ταύτην ὑπέπεσεν ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας ἕνεκα τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μητσεικίου ὡς τοῦ Τομάρου ὄρους.

(1) Ἀνάγνῳθι: Πολύανου.

Tálarēs, ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατοικοῦν οἱ *Tálarēs*, τὸ μολοτικὸν φῦλον, καὶ ἡ χώρα ἐκαλεῖτο *Talaxía*. (Στράβ. Τομ. 2ος σελ. 102 ἐκδ. στερεότ.), "Ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἡ εἰκονολογία αὕτη οὐδαμῶς καθίστησιν ἀπαράδεκτον τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ *Περραιβοὶ* ἐν *Ἠπειρῷ* ἀποκατεστάθησαν πάλαι ποτέ, διότι ἐκ πολλῶν ἐξάγεται ὅτι μεταξύ *Ἠπείρου* καὶ *Θεσσαλίας* συγκαί παλίσρομαι τῶν λαῶν συνέβαινον. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι τὴν πέραν τῶν Θερμοπυλῶν Αἰολίδα Θεσσαλοὶ ἐλθόντες ἐκ *Θεσπρωτῶν* κατόκησαν (Β. VII κεφ. 176). Καὶ αὐταὶ εἰσιν αἱ μολοσσικαὶ κοιλάδες, αἱ ὑπὸ τῶν δωδωνικῶν ὀρέων ὀριζόμεναι, τοῦ τε *Τομάρου* καὶ *Πολυνᾶν*, ὀρέων, ὧν μνησίαν ποιεῖται ὁ Στράβων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ *Μολοσσία* καθῆκε μέχρι τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ ὄρους *Ἀερόπου* (1) ἢ *Ἀσνάου* καὶ πιθανολογεῖται ὅτι ἡ παρὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ὄρους κειμένη χώρα ἐκαλεῖτο *Τριφυλία*, ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Τίτος Κόιντος εἰς τὰ Στενά τοῦ Ἀῶου κατεπολέμησε *Φίλιππον* τὸν *Δημητρίου*, βασιλέα τῶν *Μακεδόνων*, καταδιώκων αὐτόν, ἀφίκετο εἰς τὴν θέσιν *Στρατόπεδο* τοῦ *Πύρρου* καλουμένην, ἐν τῇ *Τριφυλίᾳ* τῆς *Μολοσσίδος*, καὶ ὁ μὲν καταδιωκόμενος *Φίλιππος*, ὑπερβὰς τὸν *Λυγκῶνα* ὄρος, τὴν μὲν ἀρκυῖαν πλευρὰν πρὸς τὴν *Μακεδονίαν* ἔχον ἐστραμμένην, τὴν δὲ ἀνατολικὴν πρὸς τὴν *Θεσσαλίαν*, μετέβη εἰς *Θεσσαλίαν*, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ἠπειρον*. (Tit. Livii L. XXXII. C. XIII). Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης τοῦ Ρωμαίου ἱστοριογράφου ἐξάγεται, ὅτι ὁ *Φίλιππος* καὶ ὁ *Τίτος*, διατρέξαντες τὴν μεταξύ *Ἀερόπου* καὶ *Ἀῶου* στενὴν χώραν, ἐφθασαν εἰς τὸ χωρίον Ὀσάντιον καθ' ἡμᾶς καλούμενον, καὶ ὁ μὲν *Φίλιππος* διὰ τῶν ὀρέων τοῦ *Ζαγορίου* μετέβη εἰς *Θεσσαλίαν*, ὁ δὲ *Τίτος* εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ἠπειρον*, ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐκαλεῖτο *Λυγκῶν* ἢ σειρὰ τῶν ὀρέων, δι' ἧς ἀποτερματίζεται τὸ *Ζαγόριον* πρὸς ἄρκυον, ἡ δὲ κοιλάς, ἡ παρὰ τὸν *Ἀέροπον*, ἡ καθ' ἡμᾶς «Παλαιὰ *Παγωνιανή*» (Παλιποπώνων) ἐκαλεῖτο *Τριφυλία*.

Ἀγνοοῦμεν πῶς ἐκαλεῖτο τὸ τῆς *Μολοσσίας* τμήμα, τὸ μεταξύ τῆς κοιλάδος ταύτης καὶ τῆς *Ἑλλοπίας*. Ὁ Πονκεβίλλ, ὑποθέτων ὅτι ὁ *Χάραδρος* ὁ *Ἀραχθός* ἐστὶ, νομίζει ὅτι τὸ ὄρος Ὀλύμπια, ἡ *Τύμφη* τῶν ἀρχαίων ἐστὶ, καὶ ἐπομένως καλεῖ *Τυμφαῖδα* τὴν παρακειμένην αὐτῇ χώραν.

Ἐκ τῶν *ἐβδομήκοντα πόλεων τῆς Ἠπείρου*, ἃς ἀνέτρεψεν ὁ *Παῦλος Αἰμίλιος*, αἱ πλείους ἦσαν *μολοσσικαί*, λέγει ὁ Πολύβιος, ἀλλὰ ἡ πέντε ἢ ἕξ μόνον αὐτῶν τὰ δόγματα περιήλθον εἰς ἡμᾶς. Λίαν πιθανόν ἐστὶν ὅτι

(1) Ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Λιούτου, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν ὀρέων τούτων δὲν ἐξάγεται ἂν ἐκαλεῖτο «Ἀέροπος» τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ ἢ τῇ ἀριστερᾷ ὄχῃ τοῦ ποταμοῦ Ἀῶου ὄρος.

τῆς *Πασσαρῶνος* πρωτεύουσας τῶν *Μολοσσῶν*, ὡς ἄλλον γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Πλοντάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ *Πύρρου*, εἰσὶ τὰ ἐρεῖπια, τὰ ταρὰ τοὺς Δραμεσσοῦς, ὑπὸ τὴν Ὀλύμπιαν κείμενα, ἐνθα καὶ τὸ εὐρυχωρότερον τῶν ἐλληνικῶν θεάτρων εἰς τὰ βλέμματα τοῦ περιηγητοῦ παρουσιάζονται. καὶ τεμάχια κίωνων, εἰς τὸν ναὸν ἴσως τοῦ *Ἀρείου Διὸς* ἀνήκοντα, πρὸ ὀλίγου ἐφαίνοντο. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν *Φωτικὴν* τὰ ἐρεῖπια τῆς Βελλᾶς (1) ὡς οἱ περιηγηταὶ ἀποφαίνονται καὶ ὡς ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κεϊτέρτου σημειοῦται; Ἀλλ' ἡ *Φωτικὴ* ἔκειτο εἰς χθαμαλὸν καὶ ἐλῶδες χωρίον, ἐνῶ ἡ Βελλὰ κεί-ται εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους. Παρὰ τὸ χωρίον Γοργιάνισταν ὑπάρχουσι πολλὰ ἐρεῖπια καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ *Τέκμων*, (2) πιθανόν ὡσαύτως ὅτι τὸ *Ὀρρεῖον* (3) ἔκειτο πλησίον τοῦ τῆς Μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, «εἰς τοὺς Ὄρους» καλουμένης. Εἰς πολλὰ τῆς *Μολοσσίας* μέρη ὑπάρχουν ἐρεῖπια καὶ κυκλώπεια τείχη, μαρτυροῦντα ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἦν ποτε πολυάριθμος καὶ οἰκουμένη, ἀλλ' ἀσύγγνωστος ἀρχαιολογικὴ αὐθαιρεσία ἐστὶ νὰ προσδιορίξῃ τις τὰ δεῖνα ἢ δεῖνα ἐρεῖπια εἰς τὴν δεῖνα πόλιν, ἄνευ διδομένων τινῶν. Ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ *Περὶ λίθων* μνησίαν ποιεῖται περὶ *Μηλιάδος* καὶ *Κεϊμωλίας* γῆς καὶ παρὰ *Τυμφαίῳ* εὐρισκομένων, ὁ δὲ Πονκεβίλλ τοὺς παρὰ τὴν Ὀλύμπιαν, ὡς ἐρρήθη, οἰκούντας *Τυμφαίους* ὑπολαμβάνει, ἐπὶ δὲ ὅτι περὶ πόλεως πρόκειται παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ οὐχὶ περὶ γαιῶν καὶ λίθων, ἐπιθανολόγησεν ὅτι τὰ πλησίον τῆς Βελτιστίας ἐρεῖπια εἰς τὴν *Μηλιάδα* ἀνήκουσι. τὰ δὲ εἰς τὸ Ἄνω-Σούλι, τὸ τοῦ Πολυχρόνη (4) καλούμενον εἰς τὴν *Κεϊμωλίαν*.

Πρὸς ἄρκυον τῆς *Μολοσσίας* ἐκτείνεται ἄλλη κοιλάς, εἰς τὸν Ἀῶον κυρίως ἀπολήγουσα, ὀριζομένη δὲ πρὸς ἑω ὑπὸ τοῦ *Ἀερόπου*, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῶν δίχα διατεμνόντων τὴν *Ἠπειρον* ὀρέων καὶ ὑπὸ τῶν *Κεραυνίων* αὐτῶν. Καὶ τὸ πρῶτον τμήμα αὐτῆς τὴν ἐπαρχίαν *Ἀργινουπόλεως*, *Ἀδριανουπόλεως* δηλαδὴ κυρίως, καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον ἀποτελεῖ, αὕτη δὲ ἡ χώρα τῶν *Ἀργυρίων* ἐστίν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινῶν στίχων τοῦ Λυκόφρονος, ἐνθα μνημονεύεται ἡ χώρα τῶν *Ἀργυρίων* μετὰ τὰς νάπας τῶν *Κεραυνίων*. Ἡ δὲ λοιπὴ κοιλάς, ἡ παρὰ τὸν Ἀῶον διήκουσα μέχρι τοῦ πρὸς τὴν *Ἀδλῶνα Νυμφαίου*, ὅπου ἐξορύττεται ἡ πίσσα, ἡ *Ἀσπιτανία*

(1) Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις ἡ Φωτικὴ εἶναι ἡ σημερινὴ Παραμυθία, ἡ δὲ Βελλὰ πιθανόν νὰ εἶναι ἡ Πασσαρῶν.

(2) Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Τέκμων ἔκειτο παρὰ τὸν Κατακλάν τῶν Ἰωαννίνων.

(3) Τοῦ Ὀρρεῖου τὸ ὄνομα πιθανώτερον νὰ κρύπτεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Παλαιοερῆς, παρὰ τὸν Θύαμιν.

(4) Τὸ Σούλι αὐτὸ, ὡς καὶ τὸ ἀντικρὺ αὐτοῦ δυσμικῶς ἔτερον Σούλι, δι' ὃν διέρχεται ὁ Θύαμιν (Καλαμᾶς) δὲν λέγονται Ἀνω καὶ Κάτω Σούλια, ἀλλὰ τὸ μὲν Σούλι Πολυχρόνη, τὸ δὲ Σούλι Χρηστοβασίλη.

των αρχαίων ἐστί. Δῆλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐκ τῶν τοῦ Σκύλακος, λέγοντος: «ὕπὲρ τῆς Ὠρικείας ἐν μεσογείῳ Ἀντιτάνες» (Τομ. Α'. σελ. 24), ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ «Περὶ θαυμασίων Ἀκουσμάτων» τοῦ Ἀριστοτέλους (Κεφ. 24), ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ Νυμφαίου, ἐν τῇ Ἀντιτανίᾳ κειμένου. Ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Διούτιου, ὅτι πρώτη πόλις τῆς Ἀντιτανίας ἦν ἡ Ἀντιγόνη, κειμένη ἐνθα τὸ Τεπελένιον, ἢ πλησίον του. Ἐκ δὲ τῆς περιγραφῆς τοῦ Διούτιου εἰκάζεται ὅτι ἡ Φανότη ἔκειτο ἐνθα τὸ Γαρδίκιον. (Titī Liviū L. XLIII, C. XXIII).

Ποῖται δὲ εἰσιν αἱ χώραι τῶν Παρναίων καὶ τῶν Ὀρεστών; Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἐστρατήγει καὶ τῶν Ὀρεστών ὁ τῶν Παρναίων βασιλεὺς Ὅροιδος, Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τῶν Ὀρεστών αὐτῷ ἐπιτρέψαντος (Θουκ. δ. 6' Κ. 80) ὅθεν δύναται τις νὰ εἰκάζῃ, ὅτι γείτονες καὶ πλησιόχωροι ἦσαν οἱ λαοὶ οὗτοι. Ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κεπερτου σημειοῦται ὡς Παρναῖα ἡ παρὰ τὸν Ἀῶν κειμένη ἐπαρχία τῆς Κονίτισης, ἀλλὰ πιθανώτερον νομίζομεν ὅτι Παρναῖα ἐστὶν ἡ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ στενὴ καὶ τῷ ὄντι παραποταμίᾳ ἐπαρχία, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀερόπου κειμένη, καὶ διήκουσα ἀπὸ τῶν στενῶν τοῦ Ἀῶν μέχρι τοῦ χωρίου Ὀστανίτισης, καὶ ὅτι ἡ Πρεμετὴ καὶ οἱ Καραμουρατᾶτες κεῖνται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ.

Ἀλλὰ πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ἡ ἐπαρχία τῆς Κονίτισης, ἐνθα καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἡ γλῶσσα ἡ ἑλληνικὴ λαλεῖται; Ὁ Θουκυδίδης (δ. 6' Κ. 80) μνημονεύει τῶν Ὀρεστών, στρατευομένων μετὰ τῶν ἄλλων Ἑπειρωτῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Παρναίων, διακρίνει δὲ τοὺς Μακεδόνας, οὓς ἤγεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Περδίκκας, ὑπῆρχεν ἴσως καὶ μικρὰ τις χώρα. Ὀρεστίς ἐν Μακεδονίᾳ, ἦν ἀναφέρει καὶ ὁ Λυκόφρων, διότι ὁ Διούτιος, περιγράφων τὸ Κέλετρον, τούτεστι τὴν Καστορίαν, χώραν τῆς Ὀρεστιάδος ὀνομάζει, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος, διηγούμενος τὴν ὑπὸ Παύλου τοῦ Αἰμιλίου διαίρεσιν τῆς Μακεδονίας εἰς τέσσαρα τμήματα ἢ περιοχὰς καὶ ἀπαριθμῶν τοὺς λαοὺς, τοὺς κατακτηθέντας εἰς ἕκαστον τῶν τμημάτων, Λυγκηστάς μὲν ἀναφέρει, οὐχὶ δὲ καὶ Ὀρέστας (L. XLV, C. XXX). Ἐὰν οἱ Ὀρέσται κατέκουν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ Καστορίᾳ, ἡδύναντο μᾶλλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Λακεδαιμονίων Βρασίδα εἰς τὴν ἐκστρατείαν, τὴν εἰς Λυγκὸν γνομένην κατὰ Ἀρριβαίου τοῦ Βρομεροῦ, βασιλέως τῶν Λυγκηστῶν (Θουκ. Β. δ' κ. 83), ἀλλ' ὁ Θουκυδίδης οὔτε περὶ τοῦ πολέμου τούτου πραγματευόμενος μνηεῖν ποιεῖται τῶν Ὀρεστών, οὔτε ἐν τῇ ἀπαριθμῇ τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας, ἐνθα οἱ Λυγκησταὶ κατατάσσονται μετὰ τῶν λαῶν αὐτῆς, Ὀρέστας συγκαταλέγει,

(B. δ' κ. 99), ὁ δὲ Στράβων ἐν τῇ Ἑπίρῳ κατατάσσει τοὺς Ὀρέστας, ἀλλὰ «τούτοις, λέγει, ἀναμεικταὶ τὰ ἔθνη τὰ πρὸς τῇ νοτίῳ τῆς Ἰλλυρικῆς ὁρεινῆς», ἀπαριθμῶν δὲ τοὺς μεταξὺ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ καὶ τῶν Κεραυνίων λαοὺς, τοὺς τε Βυλλίονας, Ταυλαντίους καὶ λοιποὺς, πρὸς μεσημβρίαν τοὺς Ὀρέστας καταλείπει. (Τομ. Γ' σελ. 132) Ἐὰν ὁ Πολύβιος Μακεδόνας τοὺς Ὀρέστας ὀνόμασε, δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, διότι «ἡ χώρα, ἡ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶν κειμένη μέχρι τοῦ Ἰονίου Πελάγους Μακεδονία ἐκαλεῖτο, λέγει ὁ Στράβων, καὶ διότι κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ διότι καὶ διαλέκτῳ καὶ κοινῇ καὶ χλαμύδι παραπλησίως τοῖς Μακεδόσιν ἐχρῶντο οἱ ταύτην οἰκοῦντες». Ἐκ τῶν εἰρημένων συμπεραίνομεν ὅτι οἱ Ὀρέσται κατέκουν τὴν χώραν τῆς Κονίτισης, ὁμοτέρμονα οὖσαν τῆς Μολοσσίας, ὡς ὁρίζομένην ὑπὸ τοῦ Ἀῶν, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ τοὺς Ὀρέστας φύλον μολοτικὸν καλεῖ. Ὅταν δὲ τις ἐκ τοῦ χωρίου Ὀστανίτισης κατοπτεῖται πέραν τοῦ ποταμοῦ, βλέπει τὴν Κόνιτσαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πεδίου, καὶ ὑπὲρ τὴν πόλιν κυκλώπειον τεῖχος, δύναται δὲ εὐκόλως νὰ πιθανολογήσῃ ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ Ὀρεστικὸν Ἀργεῖον.⁽¹⁾

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πιθανωτέρα τῆς κυρίως Ἑπίρῳ ἀρχαία χωρογραφία, καθ' ὅσον δύναται τις ἐκ τῶν γεωγράφων καὶ τῶν ιστοριογράφων νὰ ἐξαγάγῃ.

B'.

Ἱστορίαι.

Μεῖζονα ἔτι δυσκολίαν ἀπαντᾷ τις εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἑπίρῳ. Τὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἱστορούμενα περὶ τῆς χώρας ταύτης εἰσὶν ὅλως ἀβέβαια καὶ μυθώδη, οὐδεμία ὁμῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτόσε ἔλαβον χώραν μεταναστεύσεις καὶ μετοικήσεις, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, καὶ ὅτι Ἀρχάδες καὶ Θεσσαλοὶ μετόκησαν εἰς Ἑπίρῳ. (Raoul Rochette, Histoire critique de l'établissement des colonies grecques. Tom. I, p. 213. II, 380.)

Μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἑπίρῳ, ὁ Στράβων μνημονεύει τῶν Χαόνων καὶ τῶν Μολοσσῶν, ἐνδοξοτάτων διὰ τὸ ἀρξαι πάσης τῆς Ἑπίρῳ, πρότερον δὲ τῶν Χαόνων, καὶ ὕστερον τῶν Μολοσσῶν, οἱ καὶ διὰ τὴν

(1) Οἱ Ἕλληνες, ἀπολέσαντες τὴν πελασγικὴν σημασίαν τοῦ Ἀργεῖος, ὅπερ «ἀργεῖος» σημαίνει, ἐπλάττον μυθεύματα ἵνα ἐξηγήσωσι τὰς ὀνομασίας «Ἀμφιλοχικόν» καὶ «Ὀρεστικὸν Ἀργεῖον», ἀπαρῶντες τὴν πελασγικὴν σημασίαν τῆς λέξεως «Λυξ» (Lux), ἐπλάττον μυθεύματα ἵνα ἐξηγήσωσι τὸν «Λυκαῖον Ἀπόλλωνα», τὸν «Λυκαῖον Δία», τὴν «Λυκόσουραν», τὸν «Λυκαβητὸν» κτλ. κτλ. ἀλλ' ἡ λέξις ἔμεινεν εἰς τὰ σύνθετα «ἀμφιλοχία», «λυκαργεῖ» κτλ.

συγγένειαν τῶν βασιλέων ἐπὶ πλέον ηὐξήθησαν (τῶν Αἰακίδων γὰρ ἦσαν) καὶ διὰ τὸ παρὰ τούτοις εἶναι τὸ ἐν Δωδώνῃ Μαντεῖον, πλαισίον τε καὶ ὀνομαστόν». ὁ δὲ Ἡρόδοτος (Β. VIII Κεφ. 47) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τῶν Μήδων συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ ὄμοροι τῶν Ἀμβρακιωτῶν Θεσπρωτοὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων χωρῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως αὐτῶν οὐδὲν ἀναφέρει. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου αἱ παράλιοι τῆς Ἡπείρου ἐπαρχίαι ἦσαν ἀβασίλευτοι καὶ ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς, τοῦλάχιστον τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ρήσεως τοῦ Θουκυδίδου (Β. II. κ. 80), ἐνθα μνημονεύονται οἱ ἐκ τῶν ἀρχικῶν οἰκῶν στρατηγοὶ Νικάνωρ καὶ Φώτιος, ἐβασιλεύοντο δὲ οἱ τὰς μεσογείους ἐπαρχίας οἰκοῦντες Ὁρέσται, Παρναῖοι καὶ Μολοσσοί.

Παρὰ δὲ τοῖς Μολοσσοῖς ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτικά β. VIII κεφ. 8 καὶ 9) διέμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τὴν μετριότητα τῶν βασιλέων. Καὶ τῷ ὄντι ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως μέχρι Θερύπου λέγει ὁ Παιυσανίας (β. II. Κ. 80), ἐβασίλευσαν δέκα πέντε βασιλεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἔμειναν ἄγνωστα ἐκτὸς τοῦ Ἀδμήτου, πρὸς δὲ κατέφυγεν ὁ Θεμιστοκλῆς. (1)

Διὰ ποίους δὲ λόγους οἱ Μολοττοὶ ἀπεδίωξαν τὸν υἱὸν τοῦ εὐεργέτου τῆς χώρας Θαρύπου Ἀλκέταν, ἀγνοοῦμεν, γινώσκουμεν μόνον ὅτι οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Πρεσβύτερον, τῶν ἄνδρων τῶν Συρρακουσῶν, ὁ δὲ Διονύσιος συνέδραμεν αὐτόν, καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν Ἰλλυριῶν κατήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Μολοσσίαν. Οἱ Ἰλλυριοί, εἰσβαλλόντες, τὴν χώραν ἐκάκωσαν, τῶν Μολοσσῶν ἤττηθέντων, καὶ πλείους τῶν μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἀπολεσάντων, καὶ ἤθελε πάθει ἡ Μολοσσία ἔτι μᾶλλον, ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐβοήθουν τοὺς Μολοσσούς (Διόδ. Σικελιώτ. β. XV. κ. 13), καὶ ἀπεδίωξαν μὲν οὗτοι τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀλλὰ συνήργησαν, φαίνεται, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἀλκέτα, διότι οὗτος ἐξηκολούθει συμμάχων τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θάρυτος, ἀλλ' ἀκολουθῶς ἀπέκλινεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, συνεργήσαντος Τιμοθέου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν (Διόδ. Σικελ. β. XV κ. 36). Ὁ Ἀλκέτας, χάριν τῆς τῶν Ἀθηναίων φιλίας, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρύμβαν ἵνα ἐκπαυδεύθῃ εἰς Ἀθήνας, οὗτος δὲ, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, πολίτευμα τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ δημοκρατικῶς τῷ σῶματι παρέσκεύασεν (et reipublicae formam composuit Justinī L. XV. C. 13), ἐσύστησε δηλαδὴ σύνταγμα πολιτείας, δι' οὗ αὐτὸς μὲν ἐβασίλευεν, οἱ δὲ τοῦ

(1) Ἐν τῇ ἐκ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου περὶ Δωδωναίου Μαντείου ἐκδόσει τοῦ Γρονόβιου προτάσσονται αἱ εἰκόνες δύο μολοτικῶν νομισμάτων, ἀναγινώσκονται δὲ εἰς τὸ μὲν «Κλείταρχος», εἰς τὸ δὲ «Στρατόνικος», «βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν», ἀλλὰ ταῦτα ἐθεωρήθησαν νῦνα, τοῦλάχιστον ὁ Mionnet οὐδὲ μνείαν ποιεῖται τούτων.

λαοῦ ἀντιπρόσωποι περὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων ἐβουλεύοντο. Ἄλλ' ἡ κατάστασις αὕτη, φαίνεται, ὅτι ἡλάττωσε τὴν ἠθικὴν δύναμιν τῆς μοναρχίας καὶ τῆς νομιμότητος, ἀνωμαλίαν περὶ τὴν διαδοχὴν προξενήσασα, ὥστε, ἀντὶ τοῦ νομίμου διαδόχου Αἰακίδου, ἀνηγορεύθῃ βασιλεὺς μετὰ τὸν Ἀρύμβαν, ἐκ τοῦ δευτέρου κλάδου, ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νεοποτολέμου Ἀλέξανδρος, ὁ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀδελφός, Φίλιππον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων εἰς τοῦτο συνεργήσαντος (Διόδ. Σικελ. β. XVI κ. 72). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος, ὡς ἐρρέθη καὶ πρότερον, ἦν ὡς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου καὶ κατέστη βασιλεὺς τῆς χώρας ἀπάσης, διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης τοῦτον βασιλέα τῶν Ἡπειρωτῶν ὀνομάζει, τὸν δὲ προκατόχον αὐτοῦ μόνον βασιλέα τῶν Μολοσσῶν καλεῖ (β. XVI 591, 872). Τοῦ Ἀλεξάνδρου φρονευνθέντος ἐν Λευκανοῖς εἰς Ἰταλίαν, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν Ῥωμαίοις, τὸν πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄγοντος αὐτοῦ (Παιυσ. β. I κ. XI), οἱ Ἡπειρῶται δὲν ἠθέλησαν κατ' ἀρχὰς νὰ δεχθῶσι τὸν Αἰακίδην, σύμμαχον ὄντα τῆς ἐξαδέλφης αὐτοῦ, διὰ τὸ αὐτῆς ἔχθος, ἀκολουθῶς ὁμοῦς ἐπέτυχεν οὗτος ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Φιλίππου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου ἐν ταῖς Οἰνιάδαις, ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυμάτων, οἱ δὲ Ἡπειρῶται ἐδέχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν Ἀλκέταν τὸν Β', Αἰακίδου μὲν ἀδελφὸν πρεσβύτερον, ἐξελασθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀρύμβου (Παιυσ. β. I κ. XI), διὰ τὸ ἀκρατὲς τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ μετὰ τὸ πταίσμα αὐτοῦ περὶ τὴν Κασσιώπην, συμβάν ἀπέναντι Λυκίσκου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Κασσάνδρου, οἱ Ἡπειρῶται μετὰ τῶν ἀνηλίκων τέκνων αὐτοῦ Νίσου καὶ Ὁνέως ἐδολοφόνησαν. (Διόδ. Σικελ. κ. XIX κ. 86).

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἀλκέταν Πύρρος ὁ Μέγας ἐξέτεινε τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τὴν Ἡπειρον ἐδόξασεν, ἡδυνήθη δὲ οὕτω ν' ἀναστεύῃ τὴν ἐξασθένειν τοῦ πατρὸς τοὺς βασιλεῖς σεβασμοῦ τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τὴν τῆς μοναρχίας χαλάρωσιν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κυρίως τὸ ἐπικρατοῦν παρ' Ἕλλησιν ἀστυκὸν πνεῦμα, ὅπερ ἡμπίδισε τὴν Ἀχαϊκὴν Συμμαχίαν νὰ γείνῃ τοῦλάχιστον Πελοποννησιακὴ, καὶ τοῦ ὁποίου τὸν ζυγὸν οὔτε ὁ Πλάτων αὐτὸς ἡδυνήθη ν' ἀποτινάξῃ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ μεταπολίτευσις, ἣν ἐπὶ ἡγήσεν ὁ ἀγαθὸς Ἀρύμβας, ἐξησθένησαν τοσοῦτον τὴν βασιλείαν, ὥστε οἱ διάδοχοι τοῦ Πύρρου, μὴ ἔχοντες τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ, μόλις ὀνόματι βασιλεῖς τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Παιυσανίας λέγει ὅτι ἡ ἀκμὴ τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς τοῦτο κατέστρεψε. Τέλος πάντων τὴν Διηγάμεν, τὸν τελευταῖον γόνον τοῦ οἴκου τῶν Αἰακίδων, ἐπαναστάσεως συμβάσης, ὁ Μίλων ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀρτέμιδος καταφυγοῦσαν κατεσπάραιξε (Justinī 2. XXV III C. 38.) καὶ οὕτως οἱ Ἡπειρῶται, ὡς μὴ ἄφειλον, τὴν μοναρχίαν καταλύσαντες, εἰς δη-

μοκρατίαν μετέστησαν, καὶ τὰ ἐν τῇ *Θεσπρωτίδι* *Ἡπειρώ* ὑπὸ ἀναρχίας ἐφθάρη.

Ἡ Δημοκρατία τῶ ὄντι ἐπὶ γαγε τελείαν παραλυσίαν καὶ ἀναρχίαν. «Ὡς ἐπαύσατο, λέγει ὁ Πανσανίας (β. IV. κ. 25) οἱ *Ἡπειρώται* βασιλεύειν τὰ τε ἄλλα ὁ δῆμος ὕβριζον, καὶ ἀγροῦσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑπερεώρων καὶ σφᾶς οἱ *Ἰλλυριοὶ* τὰ πρὸς τοῦ *Ἰονίου* τὴν *Ἡπειρον* ὑπεροικοντάς παρεστήσαντο ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισαν αἱ καταστροφαὶ τῆς χώρας». Οἱ κάτοικοι τῆς *Φοινίκης*, εὐδαιμονεστάτης τῶν ἐν *Ἡπειρώ* πόλεων, ὀλιγορουντες τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος αὐτῶν, παρῆδον τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν εἰς ὀκτακοσίους *Γαλάτας*, οὗτοι δέ, μετὰ τῶν παραπλεόντων *Ἰλλυριῶν* συνεννοηθέντες, τὴν πόλιν διήρπασαν, ἐνωθέντες δὲ καὶ μετὰ τοῦ *Σκιρδιλαΐδα*, τοῦ στρατηγοῦ τῆς *Τεύθας*, βασιλίσσης τῶν *Ἰλλυριῶν*, πᾶσαν τὴν λοιπὴν χώραν παρέσυραν, ὁ δὲ περιγράφων τὸ ἀτύχημα τοῦτο τῶν *Ἡπειρωτῶν* πικρῶς κατακρίνει αὐτοὺς, «ὅτι βαρβάρους κατέστησαν φρουροὺς πόλεως εὐδαιμονεστάτης καὶ πολλὰς ἀφροσύνας ἐχούσης εἰς παρασπίνδην» (Πολυβ. β. II κ. 6 καὶ 7).

Οἱ *Αἰτωλοὶ*, οἱ τὴν λοιπὴν *Ἑλλάδα* πολνειδῶς κακώσαντες, καὶ τὴν *Ἡπειρον* πολλάκις ἐλεηλάτησαν. *Δορύμαχος*, ὁ στρατηγὸς τῶν *Αἰτωλῶν*, λέγει ὁ Πολύβιος, (β. IX κ. 57) ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς *Ἡείρου* καὶ τὴν χώραν ἐδήιον, καὶ παραγενόμενος πρὸς τὸ περὶ *Δωδώνην* *Ἱερὸν*, τὰς τε στάς ἐπέπορε καὶ πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε, κατέσκαψε δὲ καὶ τὴν *ἱερὰν Οἰκίαν*. Μετὰ δὲ τινα χρόνον ὁ *Ἀγήςτας*, ἑτεροῦ στρατηγὸς τῶν *Αἰτωλῶν*, ἐπεπορεύθη, ἐπιπορθῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν *Ἡπειρον* (Πολυβ. β. V. κεφ. 96).

«Ἡ τῶν *Ἰλλυριῶν* βασιλίσσα *Τεύθα*, καταπλεγεῖσα τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῆς ἀγομένης αὐτῇ κατασκευῆς (πολὺ γὰρ ἡ *Φοινίκη* διέφερε τότε τῶν κατὰ τὴν *Ἡπειρον* πόλεων εὐδαιμονίᾳ) διπλάσιος ἐπερωσθήη πρὸς τὴν κατὰ τῶν *Ἑλλήνων* ἀδικίαν» (Πολυβ. β. IV κ. 8), ἀλλ' ἡ ἐπιδρομὴ τῶν *Ἰλλυριῶν* καὶ οἱ ἐμφύλιοι τῶν *Ἑλλήνων* πόλεμοι ἐξημίουν μὲν τὴν *Ἡπειρον*, δὲν ἡδύνατο δὲ νὰ προξενήσωσι καὶ τελείαν καταστροφὴν. Ἡ καταστροφὴ τῆς *Ἡείρου* προπαρασκευάζετο ἐν τῇ φιλοδοξίᾳ τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας. Ὁφείλει ἡ *Ρώμη* ἵνα καταβάλῃ πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν *Μακεδόνων*, ὅπως ἐπιτύχῃ ἀκολούθως τὴν κατάκτησιν τῆς λοιπῆς *Ἑλλάδος*. Ἀποτυχόντος τοῦ στρατηγοῦ *Σουλπίκιου* εἰς τὴν κατὰ τοῦ *Φιλίππου* τοῦ *Δημητρίου*, βυσιλέως τῶν *Μακεδόνων* ἐκστρατείαν, ἡ *Ρώμη* ἐνόησεν ὅτι ὤφειλε ν' ἀποστείλῃ στρατηγόν, ὅστις, πρὸς τῇ στρατιωτικῇ ἐμπειρίᾳ, νὰ ἐνώσῃ καὶ σύνεσιν καὶ ἐπιτηδιότητα πολιτικὴν. Ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν *Ἑλλήνων* «οὐ πάντα βίᾳ καὶ πολέμῳ, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ ὁμιλίᾳ ἀλωσίμων» ὡς ὁ *Πλούταρχος* ἐκφράζεται (*Τίτος Κόϊντος Φλαμιν*

νος). Ὡς τοιοῦτος ἔξελεγεν *Τίτος Κόϊντος ὁ Φλαμινῖος*, ἀνὴρ νέος τὴν ἡλικίαν, τὴν ὄψιν φιλάνθρωπος, τὴν φωνὴν καὶ τὴν διάλεκτον Ἑλλήνην, καὶ τιμῆς ἀληθοῦς ἐραστής. Φθάσας οὗτος εἰς τὴν *Ἡπειρον*, εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῶν *Μακεδόνων*, καταλαβόντος τὰ *Στενά* τοῦ *Ἀώου*, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ στρατηγὸς *Σουλπίκιος*. Ὁφείλει οὖν ἢ νὰ ἐκβιάσῃ τὰ *Στενά*, ὅπερ ἀδύνατον ἦν, ἢ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν *Μακεδονίαν* διὰ τῆς *Δησαρετίας* καὶ τοῦ *Δύγκου*, νὰ πάθῃ πολλὰ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος, ὡς ὁ *Σουλπίκιος* (*Titii Livii L. XXXII C. XIII καὶ XI Πλουτάρχ.* *Τίτος Κόϊντος Φλαμινῖος*). Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐπρώτευεν ἐν *Ἡπειρώ* ὁ ἐκ τῆς *Φοινίκης* *Χάροψ ὁ Μαχατᾶ*, ὁ δὲ *Τίτος*, διὰ πολιτικοῦ τρόπου, κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ φίλον καὶ εὐνοῦν τῇ *Ρώμῃ* τὸν *Χάροπα*, οὗτος δὲ ἀπέστειλε ποιμένας τινὰς εἰς τὸν *Τίτον*, γινώσκοντας τὴν διὰ τῶν ὁρέων στενωπὸν, καὶ ὀδηγηθέντες οὕτως οἱ *Ρωμαῖοι* προσέβαλον τοὺς *Μακεδόνας* κατὰ νότων, ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ τὰ *Στενά* ἐκυρίευσαν, καί, ὁδεύσαντες διὰ τῆς *Ἡείρου*, ἦλθον εἰς *Θεσσαλίαν*, ἐνθα συνέβη τὸ ἐν *Κυνὸς Κεφαλαῖς* ἀτύχημα τοῦ *Ἑλληνισμοῦ*, τῶν *Ἑλλήνων* αὐτῶν ἀτυχῶς συνεργούντων.

Πολιτικὸς ἀνὴρ ὁ *Τίτος* καὶ μεγάλων προτερημάτων, ὡς ἔμπροσθεν ἐρρέθη, ἡδύνατο εὐκόλως ν' ἀπατήσῃ τοὺς ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς δημοκρατίαις προϊσταμένους καὶ τὴν πολιτείαν διέποντας, τόσῳ μάλλον, καθ' ὅσον «διὰ τὰς ἐν ταῖς πλήθεσι γενομένας ἀλογίας» ὡς λέγει, ὁ Πολύβιος (β. X. κ. 23), εἶχον οὗτοι ἀνάγκην καὶ ἐξωτερικῶν φίλων καὶ στηριγμάτων. Ἐβεβαίου μὲν ὁ *Τίτος*, οὗτοι δέ, ἀμβλυώτοντες ἐκ τῶν συγκρουομένων φιλοδοξιῶν των, ἐπίστευον ὅτι ἡ *Ρώμη* ἀπέστειλεν αὐτὸν ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν τῶν *Ἑλλήνων* ἐλευθερίαν, κινδυνεύουσαν ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν *Μακεδόνων*, καὶ τοιαύτη πεποίθησις περὶ τούτου ἐγεννήθη, ἐνεκεν τῆς ἀπειρίας τῶν ἐν τέλει, ὥστε ὁ *Πλούταρχος* λέγει: «παρ' ἅπασι δὴ τότε καὶ τοῖς *Θεσσαλοῖς* τὰ τοῦ *Φιλίππου* παρέστη *Ρωμαῖους* πολεμήσαντας ἴκεν οὐκ Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπὲρ *Ἑλλήνων* *Μακεδόνας*. (*Τίτος Κόϊντος Φλαμινῖος*).

Διηρέθη οὖν ἡ *Ἡπειρος*, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ *Ἑλλάς* ἅπασα, εἰς δύο αἰρέσεις (Πολυβ. β. XXVI κ. 2), τοιῦτοι δύο κόμματα, τὸ μὲν ρωμαῖζον τὸ δὲ κυρίως ἐλληνίζον, καὶ οἱ μὲν ρωμαῖζοντες κομματάρχαι διετείνοντο ὅτι ἡ δημοκρατουμένη *Ρώμη* τὰς ἐλληνικὰς δημοκρατίας σπεύδει ἵνα σώσῃ ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς τυραννίας, οἱ δὲ ἐλληνίζοντες τὴν δολίαν πολιτικὴν αὐτῆς ἐνόουν. Ἐκ τῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν μερίδα ἀνηκόντων, ὁ Πολύβιος τοιοῦτον κατ' ἐξοχὴν μνημονεύει (β. IX κ. 32) *Δυκίσκου* τοῦ *Ἀκαρνανῶνος*. Προεβέβησας οὗτος εἰς *Λακεδαίμονα*, ἐπειράτο νὰ πείσῃ τοὺς *Σπαρτιάτας* ἵνα μὴ συμμάχῃσιν μετὰ τῶν *Αἰτωλῶν*. «*Συνεμάχησαν οὗτοι* (ἐλέγεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ) *μετὰ βαρβάρων ἐναντίον τῶν Ἡπειρωτῶν, τῶν*

Μακεδόνων, τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Ἀχαιῶν καὶ σχεδὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἐσπερίον νέφος, ὅπερ ἔρχεται δῆθεν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν ἵνα σόσῃ, παραλύνει διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν διχονοιῶν τὰς δυνάμεις ἡμῶν, ἡμᾶς δὲ ἡμῶν ἵνα καταβάλῃ πειρᾶται, καὶ τὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης ἵνα κατορθώσῃ».

Μεταξὺ τῶν ρωμαϊζόντων ἦσαν τινες, τὰ ναυάγια τῆς πατρίδος ἐμπορευόμενοι, ἔνεκα ἀπομικτῶν παθῶν καὶ συμπεφορόντων, οἷος ὁ Καλλικράτης ἐκεῖνος, ὁ τῆς Ἀχαΐας «δὲ μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε, πᾶσι μὲν τοῖς Ἑλλησι μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς» (Πολυβ. β. XXVI κ. 3). Ἀλλ' ὁ Ἡπειρώτης Χάροψ εἰλικρινῶς ἐπρόσβενεν, ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς ἱστορίας δῆλον γενήσεται, ὅτι ἡ δημοκρατουμένη Ρώμη τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ὑπεστήριξε. Σύμμαχον δὲ εἰλικρινῶς τὴν Ρώμην ὑπολαβόν, τὸν ἔργονον αὐτοῦ Χάροπα, ἀντίπαιδα κατὰ τὴν ἡλικίαν ὄντα, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, μετὰ τῆς καθηκούσης προστασίας, εἰς τὴν Ρώμην ἀπέστειλε χάριν τοῦ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ τὰ γράμματα τὰ ρωμαϊκὰ μαθεῖν» (Πολυβ. β. XXXII κ. 13) καὶ οὕτως ὁ Χάροψ ἐκ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀπειρίας αἰτίας ἐγένετο τοῦ τοῦ Ρωμαίου καὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ἡπείρου κρατῆσαι. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐνόησαν οἱ Αἰτωλοὶ, οἱ πρῶτοι σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, ὅτι μεθάρμοσις δεσποτῶν γίνεται καὶ οὐχὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποστηρίζεσθαι. (Πολυβ. β. XXVIII κ. 26). Ὁ δὲ Ἡπειρώτης Χάροψ εὐρέθη εἰς πολλὰ κρῖσιμον θέσιν. Ὡφείλε νὰ καλύψῃ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ καὶ νὰ θεραπεύσῃ οὕτω τὴν ἐνοχοποιηθεῖσαν φιλαυτίαν του, ἅμα δὲ ν' ἀπολαύῃ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, οὐκ ὀλίγων ὕλικῶν καὶ ἡθικῶν συμπεφορόντων, ἢ νὰ δείξῃ μεγίστην αὐταπάρησιν, νὰ γείνη ἀνώτερος τῆς φιλοτιμίας καὶ τῶν συμπεφορόντων αὐτοῦ, μεταπίπτων εἰς ἀντίθετον φρόνημα. Ὁ καλὸς κάγαθὸς οὗτος ἀνὴρ, ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Πολύβιος (β. XXVII κ. 13), τὰ πάντα περιφρονήσας χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιτῶν, τῶν αἰτούντων νὰ θέσωσι τὴν Ἡπείρον ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐνὸς μονάρχου. Πρὸ πολλοῦ ἀτυχῶς τῆς δυναστείας τῶν Αἰακιδῶν ἐκλειψάσης, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς χώρας ν' ἀναβῇ τις εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ λάβῃ τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων. Ὅθεν ὁ Χάροψ ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς Χαλκίδα ἵνα παρακαλέσωσιν ἐκ μέρους τῶν Ἡπειρωτῶν Ἀντίοχον τὸν βασιλέα ἐνταῦθα διατρίβοντα (Πολυβ. XX κ. 3), ὑποσχόμενοι νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ καὶ πόλεις καὶ λιμένας, ὥστε οὗτος νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νὰ βασιλεύσῃ.

Ὁ Ἀντίοχος ὑπεσχέθη ν' ἀποστείλῃ πρέσβεις τοὺς διαλεχθησομένους περὶ τῶν κοινῇ συμπεφορόντων, ἀλλὰ, κακῇ τύχῃ, ὁ ἄθλιος οὗτος βασιλεὺς ἐφρόντιζε μᾶλλον περὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἐορτῶν, αἵτινες ἔμελλον

νὰ τελεσθῶσιν διὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ, μετὰ τῆς Κλεοπολέμου τοῦ Χαλκιδέως θυγατρὸς, ἧς ἡράσθη πεντηκοντούτης ὢν, ὅθεν ἡττηθείς, ἔφυγεν εἰς Ἐφεσον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χάροπος ἐχείριζον τὰ πράγματα τῆς Ἡπείρου οἱ περὶ τὸν Πασσαρώνιον Ἀντίνοα, προκατέχοντες καὶ ταῖς ἡλικίαις καὶ ταῖς δόξαις. Χάροψ δὲ ὁ νεώτερος, ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον ἐκ Ρώμης εἰς τὴν οἰκίαν, μειράκιον ὢν μετέωρον τῇ φύσει, καὶ πάσης πονηρίας ἐμπλεον, ἐκορωνία καὶ παρετρίβετο πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας Συνστάντος δὲ τοῦ πολέμου τῶν Ρωμαίων πρὸς τὸν Περσέα, βασιλέα τῶν Μακεδόνων, οἱ προὔχοντες τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδίως ὁ ἐκ τῆς Τέκμωνος Κέφαλος, φρόνιμος καὶ στάσιμος ἄνθρωπος, συνεβούλευε δίκαια μὲν ποιεῖν τοῖς Ρωμαίοις, ἀλλὰ τοὺς Ἡπειρώτας τελείαν οὐδετερότητα τηρεῖν. Ὁ δὲ κακόβουλος Χάροψ διέβαλε τοὺς περὶ τὸν Κέφαλον καὶ τὸν Ἀντίνοα, ὡς φρονούντας τὰ τῶν Μακεδόνων. Οἱ ἄνδρες οὗτοι περιεφρόνουν τὰς διαβολὰς ταύτας, στηριζόμενοι εἰς τὴν οὐδετέραν διαγωγήν των, ἰδόντες ὅμως ὅτι ὅμοιαι διαβολαὶ τῶν περὶ τὸν ρωμαϊζόντα Δυκίσκον ἐν Αἰτωλίᾳ ἐπιστεύθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ εὐπρόσδεκτοι ἔγειναν, ἴσχυσαν δὲ νὰ προκαλέσωσι τὴν εἰς Ρώμην ἀπαγωγὴν τῶν μὴ ρωμαϊζόντων Αἰτωλῶν, ἡναγκάσθησαν μὲν οὗτοι νὰ ἐκλέξωσι τὰ τῶν Μακεδόνων, (Πολυβ. β. XXVII κ. 3), οἱ δὲ λοιποὶ Ἡπειρώται ἐνέμεινον εἰς τὴν οὐδετερότητα, ὡς κατωτέρω ἀποδειχθήσεται.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Περσέως ὑπὸ Παύλου τοῦ Αἰμιλίου, καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τῶν Μακεδόνων, ὁ ἄθλιος οὗτος Χάροψ μετὰ τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ Νικίου καὶ μετὰ τῶν τὰ τῶν Ρωμαίων φρονούντων Ἑλλήνων, τῶν περὶ τὸν Καλλικράτην ἐκ τῆς Ἀχαΐας, τῶν περὶ τὸν Μνάσιππον ἐκ τῆς Βοιωτίας καὶ λοιπῶν, συνέδραμον εἰς Μακεδονίαν, συγχαρησόμενοι τοῖς στρατηγοῖς τῶν Ρωμαίων (Πολυβ. β. XXX κ. 10). Ὁ δὲ τῶν Ρωμαίων Ὑπατος Παῦλος ὁ Αἰμιλῖος διέταξε τὸν στρατηγὸν Ἀνίκιον ἵνα εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἡπείρον, καὶ ἀπάσας κυριεύσῃ τὰς πόλεις. Παραλελυμένων ὄντων τῶν τῆς Ἡπείρου πραγμάτων, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐνότητος καὶ τῶν κομματικῶν διενέξεων, ἐπόμενον ἦν νὰ ὑποταχθῶσιν ἄνευ ἀντιστάσεως πᾶσαι αἱ πόλεις. Μόνον αἱ μολοσσικαὶ πόλεις Πασσαρών, Τέκμων, Ὀρρεῖον καὶ Φυλάκη παρέστησαν ἀντίστασιν τινα (Tit. Livii L. XLV, C. XXVI), καὶ δὲ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Ἡπείρου ὁ Ἀντίοχος καὶ ὁ Θεόδοτος ἐκ τῆς Πασσαρόνος, καὶ ὁ Κέφαλος ἐκ τῆς Τέκμωνος, μὴ θελήσαντες νὰ ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος των, εἰσέβαλον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκμαιωτέρων συμπολιτῶν των εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν καὶ μαχόμενοι γενναίως ἀπέθανον» λέγει ὁ Πο-

λύβιος, (β. XXX γ. 7), μέγιστα δὲ ἐπαινεί αὐτούς, ἀντιπαράθετον πρὸς τοὺς *Ρωδαίους*, τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν εὐρεθέντας *Δείνωνα* καὶ *Πολύρατον*.

Ἡ *Ρώμη* δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς *Ἡπείρου*, ἀλλὰ διέταξε τὸν *Αἰμίλιον* (Titī Livii XLV, C. XXXIV) ἵνα καταστρέψῃ τὰς πόλεις καὶ ἐξανδραποδίσῃ τοὺς κατοίκους (Αἰτ. 30). Ὁ ὑπατὸς τῶν *Ρωμαίων* μετὰ τῆς συνήθους πολιτικῆς δολιότητος τῶν *Ρωμαίων* ἀφήρεσεν ἐκ τῶν πόλεων τὰς φρουράς, εἰπὼν ὅτι θέλει ἀφήσει τοὺς *Ἡπειρώτας* ἐλευθέρους, ὡς καὶ τοὺς *Μακεδόνας* αὐτούς, καὶ ταυτοχρόνως ἀνέτρεψεν ἐβδομήκοντα πόλεις, τὰς πλείστας μολοτικὰς, δέκα καὶ πέντε μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσας, τοσοῦτον δὲ πλῆθος λαφύρων ἔλαβον οἱ στρατιῶται, ὥστε εἰς ἕκαστον μὲν πεζὸν ἐλαχόν διακόσια δηνάρια, εἰς ἕκαστον δὲ ἱππεὶ τετρακόσια, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν σκευῶν, ὧν πωληθέντων, διανεμήθη τὸ ἀντίτιμον αὐτοῖς.

«*Ἐφριξαν πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ βάρβαρον καὶ στυγερὸν τοῦτο ἀνοσιούργημα*», λέγει ὁ Πλούταρχος, θαυμάζει δὲ καὶ ἀπορεῖ πῶς ὁ *Αἰμίλιος* ἔπραξε τοῦτο παρὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἐπεικὴ καὶ χρηστὴν οὖσαν (Παῦλος Αἰμίλιος), ἀλλ' ὁ ἠθικώτατος καὶ ἀγαθώτατος Πλούταρχος δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐν τῇ διπλωματικῇ βίβλῳ οὐδαμῶς ἀπαντῶνται αἱ λέξεις «*εὐγνώμοσύνη, φιλανθρωπία, δικαιοσύνη*», ἀλλὰ μόνον τὸ συμφέρον αἵματι ἐστὶ γεγραμμένον. Εἶχον βεβαίως οἱ *Ρωμαῖοι* πολιτικὴν τινα πρακτικωτέραν, οἱ δὲ *Ἕλληνες* συνέχον τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ κυβερνῆν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἡθῶν, ὡς λέγει ὁ *Denys* ἐν τῷ βραβευθέντι πονήματι αὐτοῦ «*Περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα*».

Συνάγεται τῷ ὄντι ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὅτι οἱ *Ρωμαῖοι* δὲν εἶχον εὐ- λογοφανῆ πρόφασιν, ἵνα ἐξανδραποδίσωσι δεκαπέντε μυριάδας Ἡπειρωτῶν μετὰ τοσαύτης βαρβαρότητος. Ὄταν ὁ *Περσεύς*, διὰ τῆς *Ἡπείρου* διελθὼν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν *Ἀκαρνανίαν*, ὁ στρατηγὸς τῶν *Ρωμαίων* *Ἀππίος* ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν ἐκ τῆς *Φανότης*, ἐνθα ἐπολιόρκει τὸν στρατηγὸν τοῦ *Περσέως* *Κλεῦαν*· συνεμάχει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὁ *Ἡπειρώτης* *Φιλόστρατος*, ἀλλ' ἐν σῶμα *Χαόνων* καὶ ἄλλοι *Ἡπειρώται* ἦσαν τεταγμένοι εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας. (Titī Livii L. XLIII, C. XXXIII). Ὡσαύτως, ὅταν ὁ *Ἀρτίνοιος* καὶ ὁ *Θεόδοτος*, εἰσέβαλον, ὡς ἑρρέθη, εἰς τοὺς προκοίτους τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, μαχόμενοι, εἰς νεανίας ἐκ τῶν προϋπόντων τῆς *Πασσαράνος*, ἕτερος *Θεόδοτος*, ἡγόρευσεν εἰς τὸ πλῆθος ὑπὲρ τῶν *Ρωμαίων*, καὶ ἠνέγκε τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὥστε οὗτοι ἀκονιτὶ εἰσέβαλον ἐν αὐτῇ. (Titī Livii L. XLV, C. XXVI). Ὄταν τέλος πάντων οἱ τὰ τοῦ *Περσέως* φρονοῦντες ἐκ τῶν *Μολοσσῶν* *Θεόδοτος* καὶ *Φιλόστρατος*, πρῶ-

ξαντες πρᾶγμα ἀσεβὲς καὶ παράσπονδον, ἔγραψαν τῷ *Περσεῖ* νὰ ἐπισπεύσῃ νὰ συλλάβῃ τὸν ὑπατὸν τῶν *Ρωμαίων* *Ἀῦλον τὸν Ὀστίλιον*, διαβαίοντα διὰ τῆς *Μολοσσίας*, καὶ διευθυνόμενον εἰς τὸ ἐν *Θεσσαλίᾳ* στρατόπεδον τῶν *Ρωμαίων*, οἱ *Μολοσσοὶ* κατέλαβον τὴν ἐπὶ τοῦ *Ἀώου* γέφυραν καὶ ἠμπόδιον τὸν *Περσέα* νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν *Μολοσσίαν*, παραγενόμενος δὲ εἰς τὴν *Φανότην* ὁ *Ἀῦλος*, κατέλυσε παρὰ *Νέστορι τῷ Κροπίῳ*, ὅστις τὸν ἠνάγκασε, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, νὰ μεταβῇ διὰ νυκτὸς εἰς γείτονα χώραν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ ὑπατὸς τῶν *Ρωμαίων* διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς *Ἀντίκυραν* καὶ ἐντεῦθεν εἰς *Θεσσαλίαν* (Πολύβ. L. XXVII C. 14) (1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν καὶ ἐκ τῆς ὁπωσοῦν ἐπεικουῦς διαγωγῆς τῶν *Ρωμαίων* πρὸς τοὺς *Μακεδόνας* συνάγεται ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ὀλιγαρχία, ἰδοῦσα τὴν εὐανδρίαν τῆς *Ἡπείρου* καὶ τὴν ἀποτελεσθησομένην δύναμιν, εἴαν ποτε ἤθελε τεθῇ αὕτη ὑπὸ ἑνα ἀρχηγόν, διέταξε τὴν ἐξανδραποδίσιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς, ὅπως εὐκολύνῃ τοὺς κατακτητικοὺς αὐτῆς σκοποὺς ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐλληνικῶν χωρῶν.

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν πασῶν σχεδὸν τῶν πόλεων τῆς *Ἡπείρου*, φαίνεται ὅτι τὴν *Φοινίκην*, τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ *Χάρουπος*, ἀφήκαν οἱ *Ρωμαῖοι* ἀβλαβῇ, οὐχὶ βεβαίως ἵνα σώσωσι τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἀφήσωσιν ἔρμαιον τῆς πλεονεξίας τοῦ θηριωδεστάτου καὶ σκαιοτάτου ἀνθρώπου τούτου. Ἀφοῦ τοὺς ἐπίξήσαντας ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῆς *Ἡπείρου* ἀνέκρινεν ὁ *Ἀνίκιος*, τοὺς μὲν ἀνήρεσε, τοὺς δὲ εἰς *Ρώμην* ἀπήγαγεν, ἀφῆκε τὸν *Χάρουπα* κύριον ἵνα πράττῃ πᾶσαν ὁμότητα καὶ παρανομίαν. «Ὅστις δὲ (λέγει ὁ Πολύβιος) οὐκ ἐστὶ τῶν δεινῶν, ὁποῖον οὐκ ἐποίησε, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν φίλων, ὅπως δὲ σωθῶσιν ἠναγκάσθησαν καὶ ἄνθρωποι τίμιοι καὶ ἀπέχοντες πάσης ἀδικίας πρότερον, νὰ καταταχθῶσι μετὰ τῶν φίλων του καὶ οὕτω συνεπισχύνειν καὶ κοινωνεῖν ταῖς ἐαυτοῦ ἀνομίαις.» Ὁ *Χάρουπος* ἐφόνευσεν τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀφανδὸν κατὰ τὴν ἀγοράν, κατὰ τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, καὶ πρὸ πάντων τὰς περιουσίας ἐσφετερίζετο. Ὅστις μὲν ἐγγύμωνε τοὺς ἄνδρας, ἢ δὲ τῷ νῦν ὁμοιάζοντα μήτηρ αὐτοῦ *Φιλότης* τὰς γυναῖκας, ἔλεγε δὲ ὅτι ταῦτα πάντα κατέμαρτε, τῶν *Ρωμαίων* συνευδοκούντων (Πολύβ. L. XXXII C. 21, 22), περὶ οὗ ποσὺς δὲν ἀμφιβάλλομεν.

Ἀφοῦ ὁ *Χάρουπος* ἤρπασε πολλὰ, γυμνῶσας τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, μετέβη μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὴν *Ρώμην*, ἐλπίζων ὁ σκαιὸς, ὅτι ἡ Σύγκλητος ἤθελεν ἐπισφραγίσαι τὰς ἀνομίας του, ἀλλ' οἱ *Ρωμαῖοι* πᾶν μέσον

(1) Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πολύβιου ἐξάγεται ἐπίσης ὅτι ἡ *Φανότη* ἔκειτο ἐν τῇ μεσογείῳ.

μετεχειρίζοντο πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς *Ρώμης*, οὐχ ἦττον ὁμως καὶ τοὺς προδίδοντας τὴν πατρίδα των περιεφρόνουν. Ὁ *Μάρκος* ἀρχιερεὺς ὢν, καὶ πρῶτος τῆς Συγκλήτου, καὶ ὁ *Δεύκιος* ἐκόλυσαν τὸν *Χάροπα* εἰς τὰς οἰκίας των εἰσελθεῖν, ὅθεν, ἀναχωρήσας οὗτος ἐκ τῆς *Ρώμης*, ἔγραψεν ὑπόμνημα, πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἀρμόζον, δικαιολογούμενος ὅτι μετὰ τῆς *Ρωμαίων* γνώμης τὰ πάντα ἐνήργει, φθάσας δὲ εἰς *Βρεντήσιον* ἀπέθανεν. «Καὶ συνέβη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καθαρὸν γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος, (λέγει ὁ Πολύβιος) τῶν ἀλιτηρίων αὐτῆς ἐκ τοῦ ζῆν μεθισταμένων (L. XXXII, C. 21 καὶ 22).

Γ.

Ἑθνολογία.

Ὁ Πολύβιος, διηγούμενος τὰς ἀμαρτίας τῶν *Ελλήνων*, ἀναφέρει ὅτι «πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπέσχευ ἀπαιδία, καὶ συλλήβδην ὀλιγανθρωπία, ὥστε αἱ πόλεις ἐξερομύθησαν». Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου, καλύπτων τὴν ἀλήθειαν, ἀποδίδει εἰς τὴν ραθυμίαν καὶ φιλατρεμοσύνην τῶν ἀνθρώπων (Excerpta L. XXXV, C. XXXVII) ἐνῷ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, αἱ φριγὰς κώδεις σφαγαὶ καὶ ἐξανδραποδίσεις, αἱ μεταξὺ τῶν *Ελλήνων* γενόμεναι, ὥς ὁ αὐτὸς ἐν πολλοῖς περιγράφει, ἀρκοῦσιν ἐν μέρει ἵνα ἐξηγήσωσι τὴν ὀλιγανθρωπίαν ταύτην. Ἀκολούθως δέ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς *Ρώμης* κατάκτησιν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, οἱ ὑπατοὶ καὶ ἀνθύπατοι, τυραννοῦντες καὶ καταστρέφοντες, τοσαύτην ἐρήμωσιν ἐπήνεγκον, ὥστε ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἡ Ἑλλὰς ἅπασα μόνις τρεῖς χιλιάδας ὀπλίτας ἠδύνατο χορηγήσει, ἐνῷ ἐπὶ Μηδικῶν μόνῃ ἡ πόλις τῶν Μεγάρων διὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην τοσοῦτον ἀριθμὸν προσέφερεν (Πλουτάρχ. *Περὶ ἐκκελευσμάτων Χρηστηρίων*). Ἡ *Ρώμη* μέχρι τῆς αὐτοκρατορίας, καθ' ἣν οἱ κατακτηθέντες λαοὶ εὖρον ἄνεσιν τινα, ὑπῆρξε τῷ ὄντι φωλεὰ ληστῶν, ὥς ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐκ τοῦ Κικέρωνος αὐτοῦ καὶ ἄλλων δηλὸν γίνεται.

Ἡ δὲ ἐρήμωσις τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν, ὁ Στράβων δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ λαλήσῃ περὶ τῶν πλείστων πόλεων αὐτῆς, διότι πᾶσαι ἐν ἐρείπιοις ἔκειντο. «*Νυνὶ (λέγει) ἐρήμιον τῆς πλείστης χώρας γεγενημένης καὶ τῶν κατοίκων καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἡφανισμένων, οὐδ' εἰ δύναίτο τις ἀκριβοῦς ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιεῖν χρήσιμον διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἀφανισμόν αὐτῶν*».

Μόνῃ ἡ *Νικόπολις*, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος, εὐχῆσθαι, ὁ δὲ *Καῖσαρ*, ἵνα τὴν καταστάσῃ πόλιν οἰκουμένην, ἡγαγκάσθη οὐ μόνον νὰ μετοικήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς *Ἀμβρακίας* καὶ τοῦ *Ἀνακτορίου*, ἀλλὰ

καὶ τῆς *Ἀμφίσσης* καὶ τῆς *Καλυδῶνος* νὰ μεταφέρῃ καὶ τὴν *Αἰτωλίαν* νὰ ἐρημώσῃ. (Παυσαν. B. V. K. 23 καὶ VII 18, καὶ X. 38).

Ἐνεκεν τῆς τοσαύτης ὀλιγανθρωπίας ἐννοεῖται εὐκόλως τίνι τρόπῳ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων ἠδύναντο νὰ διατρέξωσι τὰς ἐλληνικὰς χώρας, χωρὶς ν' ἀπαντήσωσιν οὐσιώδη ἀντίστασιν. Ἀφοῦ οἱ Γότθοι κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα ἐδήλωσαν τὰς Ἀθήνας, μόνον δὲ οἱ ἄνδραιοι Δέξιππος καὶ Κλεόδημος ἀπεδίωξαν αὐτούς, μετέβησαν ἀκολούθως οἱ βάρβαροι εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐντεῦθεν, θύοντες καὶ ἀφαιρίζοντες, ἐφθασαν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ κατέστρεψαν τὴν Νικόπολιν ἠδυνήθη ἴσως ἡ πόλις αὕτη ν' ἀνακύψῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς, διὰ τῆς γενομένης συνδρομῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἐν ἔτει 361 μ. X., ὡς δηλὸν γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Θεοδωρήτου καὶ τοῦ Σωκράτους ἀναφερομένων, ἀλλ' ὁ Ἀλαρίχος μετὰ τινα χρόνον ἐπὶ ἐνεργεῖ νέαν καταστροφὴν. Ἐν ἔτει 474 ἅπασα ἡ Ἡπειρος ἐλεηλατήθη ὑπὸ Γενσερίκου, καὶ ἐν ἔτει 552 ὑπὸ τῶν σιρῶν τοῦ Τωτίλα. Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὗται ἐπιδρομαὶ δὲν ἐπέτρεπον ποσῶς τὴν αὖθις τὸν πληθυσμὸν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς, μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Τωτίλα, ἐπενόησε νὰ κτίσῃ φρούρια ἵνα καταφεύγωσιν οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετὰ τὴν φθᾶσιν αἱ αὐτοκρατορικαὶ δυνάμεις. Ὅθεν, ὡχύρωσε καὶ ἐν Ἡπείρῳ τὴν Νικόπολιν καὶ ἔκτισε φρούρια παρὰ τὴν Φοινίκην, καὶ παρὰ τὴν Φωτικὴν, ἐπεσκεύασε καὶ ἀνενέωσε διάφορα ἄλλα, ἔκτισε δὲ καὶ νέα, ἅπερ ὁ Προκόπιος ἐν τῷ «*Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ*» ἀπαριθμεῖ (B. IV. K. I. καὶ IV).

Περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης, τοιούτῃ τῆς ἔκτης, ἤρχισεν ἡ εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν σλαβικῶν φύλων. Ὅτι δὲ τὰ φύλα ταῦτα εἰσέβαλον καὶ οὐκ ὀλίγον χρόνον διέμειναν ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Μαρτυροῦσι περὶ τούτου Βυζαντινοὶ τινες ἱστοριογράφοι, ὃ δὲ ἐν ἔτει 480, ὡς εἰκάζεται, τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος εἰς ἐπιτομὴν ἀναγαγὼν λέγει ὅτι «καὶ τὴν πᾶσαν Ἡπειρον καὶ Ἑλλάδα σχεδὸν καὶ Μακεδονίαν καὶ Πελοπόννησον Σκῆθαι Σκλάβοι νέμεσται». (Στράβων Χρηστομ. Τόμ. Iος σελ. 695. Συλλογὴ τῶν ἐν Ἐπιτομῇ τοῖς παλαιῖς γεωγραφηθέντων). Ἀγνοῶ ὅποιαν ἱστορικὴν ἀξίαν ἔχουσι ταῦτα, οὔτε δύναμαι νὰ ἐμφιλοχωρήσω ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορουμένοις καὶ ἐκτυλίξω τὸν μίτον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ δεσμεύεται ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ τὰ σλαβικὰ ὀνόματα πολλῶν ὁρέων, ποταμῶν, θέσεων καὶ χωριῶν αἰροῦσι πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

Τὰ σλαβικὰ ὀνόματα ἐπιπολλάζουσι μᾶλλον ἐν Μολοσσίᾳ, ἐνθα πρῶτον

εισέβαλον ἐκ τῆς Μακεδονίας ὁρμηθέντα τὰ φύλα ταῦτα⁽¹⁾ σπανιώτερα δὲ εἶσιν εἰς τὰς παραλίους ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου. Τὴν σημασίαν δὲ τῶν πλείστων σλαβικῶν ὀνομάτων, νομίζω ὅτι καὶ οἱ ἐντελὲς κατέχοντες τὰς σλαβικὰς διαλέκτους δυσκόλως δύναται ν' ἀνεύρωσι, διότι οἱ παραδεχθέντες τὰ ὀνόματα ταῦτα Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι νὰ προφέρωσι ταῦτα καὶ μὴ γινώσκοντες τὰς σημασίας αὐτῶν, διέστρεψαν καὶ μετεποίησαν ἀγνωρίστως. Τίς π. γ. ἤθελε φαντασθῇ ὅτι ἡ Τραμπάντοβα τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν πηγῶν τοῦ ἐκατομπίου Τομάρου⁽²⁾ διαστρόφη ἐστὶ τοῦ *dobra voda*, καλὸν ὕδωρ σημαίνουσης; Ἡ ἑλληνικὴ μορφή τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων τῶν χωρίων Ἱερομνήμου, Λιθίνου, Μονοδενδρίου, Κοσμηράς, Γραμμένου, Λυκοστόμου καὶ διαφόρων ἄλλων ἐν τῇ Μολοσσίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἡπείρου λίαν φανερά ἐστίν, ἀλλὰ τῶν ἀριδῆλως σλαβικῶν ὀνομάτων *Πογδοράς* καὶ *Πογδοριανῆς*, ὑπώρειαν σημαίνοντων, καὶ *Πογονιανῆς* ἐκ τοῦ Πογορία, τουτέστι Παρώρεα, μεταποιηθέντος, νὰ ζητῇ τις νὰ εὕρῃ ἑλληνικὴν καταγωγὴν νομίζω ὅτι ἀκρισίαν ὑποδεικνύει. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι αἱ εἰς βα καὶ βο κτητικαὶ καταλήξεις σλαβικαὶ εἰσι, καὶ πλεῖστα ὀνόματα χωρίων τοιαύτην κατάληξιν φέροντα ἀπαντῶνται καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, καὶ καθὼς τὸ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ τῆς Πελοποννήσου χωρίον Ἀναστάσοβα ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ἀνήκεν εἰς τὸν Ἀναστάσιον, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ ἐν Ζαγορίῳ Τσιεπέλοβον ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ἀνήκεν εἰς τὸν Τσιεπέλ, τουτέστι τὸν Μαχαιράν. Οὐδεὶς δὲ ἐφαντάσθη ἐπίσης ν' ἀναζητήσῃ ἑλληνικὴν καταγωγὴν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων Γότιστας, Σιούτιστας, Κρετσούνιστας, Σαντοβίτσας, καὶ καθεξῆς. Τὸ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἰωαννίνων χωρίον Ζέλοβα καλούμενον ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς ἀρχηγεῖον τῶν εἰσβαλόντων Σλάβων, μὴ δυνηθέντων ἴσως νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, διότι Ζέλοβα πρωτεύουσα (*chef-lieu*) σλαβιστὶ σημαίνει.

Μεταξὺ τῶν σπανιωτάτων σλαβικῶν λέξεων, τῶν ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ ἐν χρήσει ἀπαντομένων, εἰσὶ καὶ αἱ ποιμενικαὶ λέξεις *στάνη* καὶ *τζουμπάνος*. Διὰ τῆς λέξεως *τζουμπάνος* διακρίνονται κυρίως ἐν Ἡπείρῳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι οἱ σιγνήβοι ποιμένες, οἱ μεταναστεύοντες κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, οἱ δὲ κατοικίδιοι, ὡς εἰπεῖν, ποιμένες *βοσκοὶ* ἢ *πιστικοὶ* καλοῦνται, *τζουμπάνος* δὲ σλαβιστὶ *ἀρχηγός* σημαίνει ἢ καὶ *ποιμήν*, καὶ ἴσως οἱ Σλάβοι ὡς ἀρχηγοὶ ποιμνίων, ὀδηγοῦντες ταῦτα εἰς μεσημβρινωτέρας χώρας, εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἡπείρον καθὼς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' εἴτε εἰρηνικῶς, εἴτε καὶ ὡς στίφη πολεμιστῶν εἰς ἄλλας ἐποχάς, καὶ

(1) Νεώτεροι ἐρευνᾶ ἀποδεικνύουν, ὅτι τὰ σλαβικὰ ὀνόματα τῆς Ἡπείρου ὀφείλονται εἰς τὴν σερβοκρατίαν. (1346)

(2) Τοῦ Πολύανου ὁρθῶς

ὡς ληστρικαὶ συμμορίαὶ ἐνέβαλον εἰς τὴν χώραν, τὸ ἀληθές ἐστίν ὅτι διέμειναν πολὺν χρόνον, ὥστε νὰ ἐπιβάλωσι σλαβικὰς ὀνομασίας, ἐξαλείψαντες τὰς ἐγχωρίους, περιεργον δὲ ὅτι ἐνῶ οἱ Σάξωνες, κατακτιήσαντες τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, παρεδέχθησαν τὰς ὀνομασίας τῶν προκατεχόντων τὴν χώραν Κελτῶν, οἱ Σλάβοι ἐπέβαλον σλαβικὰς ὀνομασίας εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἑλληνικῶν χωρίων.

Ὅτι κατῴκησαν ἐν Ἡπείρῳ σλαβικὰ φύλα οὐδεμία ἄρα ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἐξέλιπον ταῦτα; Ἱστορικὰ τινα δεδομένα τείνουσι νὰ βεβαιώσωσιν ἡμᾶς ὅτι ἐξεβλήθησαν τῆς χώρας. Ἐθνολογικαὶ τινες σκέψεις καὶ ἄνευ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ἀρκοῦσι πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τῶν φύλων τούτων ἀποχωρήσεως, ὁ δὲ Ami Boué «*La Turquie d'Europe*» tom IV p. 142, χωρὶς νὰ ἐγκύψῃ σπουδαίως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, νομίζει ὅτι οἱ Σλάβοι ἀντικατέστησαν τοὺς ἀρχαίους κατοίκους καταστραφέντας, καὶ διὰ τοῦτο Σλαβινία ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἢ Ἑλλάς ἐκλήθη, κατακτηθέντες δὲ ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ ἐτερόχθονες οὗτοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρεδέχθησαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ οὕτως ἐμορφώθη ἡ νεοελληνικὴ, τουτέστιν ἡ νεοελληνικὴ ἀποσλαβωθείσα (*La langue grecque slavisée*).

Ἀμέσως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐννοεῖται τὸ ἀνυπόστατον καὶ ἀπαράδεκτον τῆς δοξασίας ταύτης, διότι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, ἣν ὁ εἰρημένος περιηγητὴς περιγράφει, ὀνομάζεται οὕτω, δὲν ἔπεται ὅτι καὶ Τοῦρκοι ἐν ἀπάσῃ τῇ χώρᾳ οἰκοῦσι. Γνωστὸν ἐστίν ὅτι εἰς διάφορα χωρία ἐπεβλήθη τουρκικὸν ὄνομα ὑπὸ τῶν Τοῦρκων, τῶν τὰ χωρία αὐτὰ νεομένων, ἀλλ' ἐπίσης βεβαιωτάτον ἐστίν, ὅτι οὐδέποτε Τοῦρκοι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις κατοίκησαν. Ἐκ πολλῶν δὲ δύναται τις νὰ πεισθῇ ὅτι ὅλας ἀνυπόστατος ἐστὶν ἡ δοξασία τοῦ Ami Boué, ὅτι οἱ Σλάβοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρεδέχθησαν. Ὀλίγοι λόγοι ἀρκοῦσι νὰ ἀνατρέψωσιν ἐκ θεμελίων τὴν δοξασίαν ταύτην. Ποιμένες Δᾶκες κατέλαβον τὸν Πίνδον⁽¹⁾ ἐκατέρωθεν τῆς πρὸ αἰῶνων ἐρημωθείσης Δολοπίας⁽²⁾ (Ἀσπροπόταμον) καὶ αὐτοὶ ἐγκατεστάθησαν, ἀλλὰ καίτοι ζῶντες μεταξὺ Ἑλλήνων πρὸ ὀκτακοσίων περίπου ἐτῶν, καὶ τὸν Θεὸν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν λατρεύοντες καὶ σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐν τισὶ χωρίοις καταστήσαντες, οὐχ ἤττον ἐξακο-

(1) Σφάλλεται ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν περὶ Βλάχων τοῦ Πίνδου δοξασίαν του, διότι οὗτοι εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες, ἀποβαλόντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν χυδαίαν λατινικὴν παραδεχθέντες ἕνεκα τῆς μετὰ τὸν ρωμαϊκὸν λεγεῶνα στενῆς ἀναστροφῆς τῶν.

(2) Τὸ Ἀσπροπόταμον δὲν εἶναι ἡ Δολοπία, οὔτε οἱ αὐτοὶ κατοικοῦντες εἶναι ἅπαντες βλαχόφωνοι, καὶ ποιμνιοτρόφοι.

λουδοῦσι μέχρι σήμερον τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες. Ἀλλ' ἐὰν οἱ Σλάβοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ προσέλαβον καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐν Ἡπειρῷ, τίνι τρόπῳ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς περιόδου ἑκατονταετηρίδος μέχρι σήμερον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν διετήρησαν, ἐνῶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συζῶσι καὶ τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν εἰς ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐκτελοῦνται; Ἐπέβαλον μὲν ὀνόματα σλαβικά, ὅταν ἐξουσίαζον τὴν χώραν, εἰς τὰς πόλεις τὰς ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκουμένας, οἷα εἰσιν ἡ Νιάουστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Σιάτιστα, κλ., οὐχ ἦττον ὁμως ἔμειναν καθαρώς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων διακεκριμένοι. Ὅθεν εὐλόγως συμπεραίνομεν ὅτι τὰ σλαβικά φύλα ἐκ τῆς Ἡπείρου ἐξεβλήθησαν⁽¹⁾, τὸ δὲ συζῆν ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν, ὡς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαγοῦ, τοὺς μὲν ἐλληνικὴν, τοὺς δὲ βουλγαρικὴν γλῶσσαν λαλοῦντας, καθίστησαν ἐπίσης ἀπαράδεκτον καὶ τὴν ἰδέαν τῆς συγχωνεύσεως Διαιωνίσθη δὲ ἡ διάκρισις αὕτη ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καίτοι τὴν αὐτὴν θρησκείαν πρεσβεύοντων, διότι πώποτε ἡ σπανίως ἐγίνοντο συνοικέσια μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀλλοφύλων μέχρι πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἐνεκεν προλήψεων τινων εὐκόλως ἐννοουμένων.

Ἡ γλῶσσά ἐστιν ἀναντιρρήτως ὁ οὐσιωδέστερος χαρακτήρ ἔθνους τινός. Ἴν' ἀνεύρωμεν τὰς πηγὰς τῶν διαφορῶν φύλων, λέγει ὁ Γουλιέλμος Χούμβολδ, δεόν νὰ μελετήσωμεν ἐπισταμένως τὰς διαφορὰς λαλουμένας γλώσσας. Ἡ πρόοδος τῆς τε ἐθνολογίας καὶ τῆς ἐθνογραφίας ἀπέδειξεν ὅτι κλιματικαὶ καὶ βιωτικαὶ περιστάσεις μεταβάλλουσι καὶ ἀλλοιοῦσι τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας τῶν ἀνθρώπων, ἡ δὲ γλῶσσα, λέγει ὁ Prichard (Histoire Naturelle de l'homme. Tom. I p. 178, traduction française) ὁ διαρκέστερος καὶ ὁ ἐμμονώτερός ἐστι τῶν χαρακτήρων, ὥστε δὲν θέλω ἴσως φανῇ ὑπερβολικός, ἂν εἴπω ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ διασήμου κοσμολόγου τῆς Στοκχόλμης Retzius ὀρθόγναθοι προσαγορευόμενοι, ἅμα δὲ λευκοὶ καὶ ἰθύτριχες, ἐὰν διαμείνωσιν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας περὶ τὴν διακεκαυμένην ζώνην κατὰ τὴν μεσόγειον Ἀφρικὴν καὶ ἐκβαρβαρωθῶσι, πιθανὸν νὰ καταστήσῃ: πρόγναθοι, μέλανες καὶ οὐλότριχες, χωρὶς ν' ἀπολέσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Ἀγνοῶ κατὰ πόσον αἱ ἄθλια ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας βιωτικαὶ περιστάσεις τοῦ ἔθνους ἐπηρέασαν τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας ἡμῶν. Βεβαίως ὁ Σκόπας ἡ εἰς τὸν ἄλλος ἀγαλματοποιὸς δὲν ἐμάντευσε τὴν καμπεριανὴν γωνίαν, ἀλλ' εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. ὥστε νὰ καταστήσῃ ἀκριβῶς ὁρθὴν τὴν γωνίαν ταύτην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere. Ἐὰν ἐκ τῶν τριῶν κρανίων,

(1) Τὸ βεβαιότερον εἶναι ἡ μὴ ἐγκατάστασις Σλάβων ἐν Ἡπειρῷ.

ἅτινα ἡδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωεν τῶν ἀρχαίων τάφων τῆς Κορίνθου καὶ ἐξὸλίγων τινῶν ἄλλων δύναμαι νὰ κρίνω, πιστεύω ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μετὰ τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κρανίων καὶ τῶν νεωτέρων. Τὰ ἀρχαῖα κελτικά κρανία, οἷα παρίστανται ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ, ἦσαν σφόδρα ἐπιμήκη, βαθμηδὸν δὲ διὰ τῆς ἐπιμείας καὶ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ ἠλαττώθη τὸ ἐπίμηκες εἰς τ' ἀγγλικά κρανία. Ἐν γένει εἰς ἡμᾶς ἡ ἰνιμετωπικὴ διάμετρος μόλις κατὰ 8 ἢ 10 γραμμὰς ὑπερέχει τῆς διαβρεγματικῆς, τοῦτ' αὐτὸ δὲ διέκρινε καὶ εἰς ὀλίγα ἀρχαῖα ἐλληνικά κρανία. Ὁ μέσος ὅρος τῶν διαμέτρων τούτων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς εὐρωπαϊκὴν φυλὴν παρουσιάζει διαφορὰν ἐνὸς δακτύλου καὶ ἑξ γραμμῶν. (Dechamps Etudes des races humaines p. 103 Paris 1857).

Ἐὰν συνέβαινε σύγκρασις καὶ συγχώνεσις τῶν δύο φύλων, τοῦ τε ἐλληνικοῦ καὶ τοῦ σλαβικοῦ, ἤθελον μείνει ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ οὐχὶ ἀπλῶς ἔχνη τινὰ ἀσημαντα, ἀλλὰ πολλὰι λέξεις καὶ φράσεις πανόμοιαι. Καὶ τότε δὲν ἡδύνατο ὁ Ami Boué νὰ ὀνομάσῃ τὴν λαλουμένην ἐλληνικὴν ἀποσλαβωθείσαν, μᾶλλον δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων λαλουμένη γλῶσσα ἔχει ὁμοιότητά τινα κατὰ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν, τὸν ἀναλελυμένον μέλλοντα καὶ τὸ ἀπαρέμφατον πρὸς τὴν Ἀλβανικὴν⁽¹⁾ τὴν ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς ἀπορρέουσαν, θυγατρὸς ὡσαύτως τῆς Πελαγονικῆς, ὡς ἐκ πολλῶν πιθανολογεῖται.

Καὶ ἐὰν ἡ γλῶσσα ὁ ἐμμονώτερός ἐστι χαρακτήρ ἔθνους τινός, οὐμία ὁμως ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ἀξήσεως ἡ ἐλαττώσεως, τροπολογίας τε καὶ ποικιλίας τῶν ἰδεῶν, ἐνεκεν τῶν διαφορῶν φάσεων τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀνεξαρτήτως ξένης τινὸς ἐπιρροῆς, ὑφίσταται αὕτη ἐν χρόνῳ μεταβολὰς καὶ εἰς τὴν σημασίαν λέξεων τινων καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν σύνταξιν καὶ τοὺς ἰδιωτισμούς, καὶ γελοῖον ἦθελεν εἶσθαι, ἐὰν ὁ μέλλον νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἑλλάδα ἤθελε φαντασθῇ ὅτι μετὰ εἰκοσι δύο αἰῶνας θέλει ἀκούσει λαλουμένην εἰς τὰς ἀγορὰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Λυσίου. Ἐπὶ τοῦ Λυσίου αὐτοῦ τῷ ὄντι ἠναγκάζοντο νὰ ἐρμηνεύωσι ὄρους τινὰς καὶ λέξεις ἐκ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος (Λυσίου κατὰ Θεομνήστου), διακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὸν νομοθέτην τοῦτον. Ἐπὶ τοῦ Πολυβίου ἡ γλῶσσα ὑπέστη οὐ μικρὰν μεταβολήν. Εἴκοσι ὀκτὼ ἔτη πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα (λέγει ὁ ἱστοριογράφος οὗτος) ἔγινεν ἡ πρώτη συνθήκη μετὰ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μετὰ δὲ διακόσια πενήκοντα ἔτη τηλικαύτη γέγονε διαφορὰ τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνεστατάτους ἐνια μόλις

(1) Μᾶλλον τὸ ἀντιθέτον εἶναι λογικώτερον καὶ ἱστορικώτερον, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ παρέλαβον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς σύνταξιν καὶ ἀνάλυσιν χρόνων τινῶν.

ἐξ ἀποστάσεως διευκρινεῖν». (Πολυβ. Β. III ζ. 22). Ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ «ἄλλοι ἄλλως κατὰ πόλεις διελέγοντο, ἐδόκουν δὲ δαορίζειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβῆσαν ἐπικράτειαν» (Στράβ. Β. VIII ζ. Α'). Ὅθεν ἐξάγεται ὅτι ὁ τε Πολύβιος καὶ ὁ Στράβων δὲν ἔγραφον τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, αὕτη δὲ ἐκράθη ἐκ τῶν διαφόρων διαλέκτων. Ἀλλὰ γνωστόν ἐστίν ὅτι εἰς τὴν κρᾶσιν ταύτην, ἔνεκεν τῆς ἐπιφανείας τῶν Μακεδόνων, ἀπὸ Φιλίππου μέχρι Περσέως, συνεισέφερεν οὐκ ὀλίγον καὶ τὸ αἰολικὸν ἰδίωμα τῶν Μακεδόνων, διότι καὶ ἐν τῇ καθέδρᾳ τῆς ἀττικῆς καλλιπετίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς εὐγλωττίας εἰσεχώρησεν ἡ μακεδονικὴ διάλεκτος. «Ἐπιχειρήσαι μὲν ταῖς Ἀθήναις (λέγει ὁ Πολυδεύκης ἐν τῇ λέξει *Ματύλλῃ*) τὴν μακεδονικὴν διάλεκτον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν Μακεδόνων».

Ἐπὶ τῶν λαμπρῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ ἐπιμιγνύμενοι μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, παρέτρεψαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη εἰς τὸ μὴ ὁμογενὲς (Στράβ. Β. VIII ζ. Α'). «Ὅθεν καὶ ἐκ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ Ὀφιογεῖς καὶ Ἀπόδοτοι ἀναμφιλόκτως Ἑλλήνες ὄντες, ἀγνωστότατοι τὴν γλῶσσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἦσαν (Θουκυδ. Β. III. Κ. 94). Ὡσαύτως εἰκάζομεν ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μετὰ τῆς αὐτῆς δυσκολίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν τὴν γλῶσσαν τῶν Μακεδόνων. Τὴν μακεδονικὴν λέξιν *ἄβαρνον*, *ρόδον* σημαίνουσαν, δὲν ἐνόουν πιθανῶς οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐνόουν βεβαίως τὴν λέξιν *βαλακρός*, ὅ ἐστι φαλακρός καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπὶ Φιλίππου δὲ τοῦ Δημητρίου, ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ναυπάκτου, ἐνθα συνεδρίαζε τὸ *Παναγιώλιον*, οἱ Μακεδόνες, ὁμόγλωσσοι τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων παρίσταντο. (Tibi Livii L. XXXIX, C. 29).

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἔνεκεν τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτητικῆς τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἑλληνικοὶ λαοὶ ἔτι μᾶλλον συνεχυνεῦθησαν, αἱ διαφοροὶ διάλεκτοι συνεκράθησαν καὶ ὁμοιόμορφος ἡ λαλουμένη γλῶσσα κατήντησε. Διὰ δὲ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Βυζαντίου, καθέδρας τῆς αὐτοκρατορίας καταστάντος, ἡ γλῶσσα ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ἥς τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν ἀγνοοῦμεν. Οὕτω π. χ. ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γαληνοῦ, δηλαδὴ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου, πάντες οἱ Ἑλλήνες ἐκάλουν *τίφην* τὸν δημητριακὸν καρπὸν, τὸν ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων νῦν *βρίζαν* καλούμενον, καὶ *μόνοι* (λέγει ὁ Γαληνός κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην) οἱ *Θράκες* καὶ οἱ *Μακεδόνες βρίζαν ὀνόμαζον αὐτόν*. (Περὶ τροφῶν δυνάμεων, τόμ. VI σελ. 514 ἐκδ. Kuhn). Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μετετράπη εἰς τὴν λαλουμένην, ὡς πιθανώτατον φαίνεται, πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ στιχοποιοῦ Πτωχοπροδρόμου καὶ ἴσως πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου καὶ τῶν Πρασίνων διάλογον, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους διασωθέντα, ἀναγνωρίζεται

ἀριδιήλως ἡ καθ' ἡμᾶς λαλουμένη χυδαία γλῶσσα (Θεοφάνης Σελ. 156, ἐκδοσις Παρισίων). Ὅθεν συνάγεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξέτεσεν εἰς τὴν λαλουμένην πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν σλαβικῶν φύλων ἐν Ἑλλάδι. Κατέστη δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὁμοιόμορφος, ὥστε οἱ Ἑλληνες, οἱ κάτοικοι τοῦ ἐν τῇ Ὀρεικίᾳ κατὰ τὴν Ἡπειρον χωρίου *Δρυμάδων*, «ἐνθα καὶ νῦν ἐρείδεται Ἑλλάδος ἀρχὴ» ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Σινώπης, τῆς Κερασούντος καὶ τῆς Τραπεζούντος τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ γραμματικὴν σύνταξιν ἔχουσαν, ἂν καὶ οὐδέποτε Σλάβοι εἰς τὰς χώρας αὐτῶν διέμειναν, ἡ δὲ σύμπτωσις αὕτη ἐκ θεμελιῶν ἀνατρέπει τὴν περὶ ἀποσλαβώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδέαν τοῦ Αἰμι-Βουέ.

Ἦναγκάσθημεν ἵνα ἀποκλίνωμεν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου, ἀναγκαίαν τὴν παρέμβασιν ταύτην νομίσαντες, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, καίτοι σλαβικῶν ὄντων τῶν πλείστων ὀνομάτων τῶν χωρίων, ἡ ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν καθ' ἡμᾶς λαλουμένη γλῶσσα σύγκρασις τις ἐστίν, ἐπίσης τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, δύο δὲ ἡ τρεῖς σλαβικαὶ λέξεις, μόναι ἐν αὐτῇ διατηροῦνται, μαρτυροῦσιν ὅτι οὐδεμία ἀνάμιξις τῶν ἐτερογενῶν φύλων συνέβη, ἐννοοῦσι δὲ πάντες οἱ Ἑλλήνες τὴν ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν λαλουμένην γλῶσσαν, ὡς κατάδηλον γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Βηλαρᾶ ποιημάτων, ἅτινα πάντες οἱ καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνες ἐννοοῦσιν, ἂν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ λαοῦ ἐγράφησαν. Ἀπαντῶνται δὲ καὶ ἰδιωτισμοὶ ἐν αὐτῇ καὶ λέξεις ἰδία τὴν ἀρχαίαν μάλιστα καταγωγὴν τοῦ ἐνοικοῦντος φύλου ἐπιμαρτυροῦσαι. Οὕτω π. χ. ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν τοῖς τῆς Μολοσσίας χωρίοις *μάστακα* καλούμεν τὴν ὑπὸ πάντων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων *ἀκρίδα* καλούμενην, ἀλλὰ καὶ πρὸ δύο περὶ τοῦ χιλιάδων ἐτῶν περὶ τὴν χώραν ταύτην οὕτως ἐκάλουν τὸ ἔντομον τούτο, διότι «*Κλήταρχος φησὶν ὅτι κατὰ Ἀμβρακίῳτας μάσταξ καλεῖται ἡ ἀκρίς*». (Σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα, τῆς ἐκδόσεως Vilaisson IX, V. 324).

Οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ οἱ Μολοσσοὶ *πέλιον* καὶ *πελάκον* ἐκάλουν τὸν γέροντα (Στράβ. Fragmenta Palatino Vaticano tom. I σελ. 27) Editeur Firmin Didot). Ἐμεινε δὲ ἡ πελασγικὴ αὕτη λέξις ἐν χρήσει εἰς τὴν σύνθεσιν *γεροπλιάκος* ἐσχατόγηρον σημαίνουσας, καθὼς ἔμεινε καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, ἐν ἣ οὐκ ὀλίγα ἐκ τῆς Πελασγικῆς περιήλθον. *Βαύω* ὀνομάζουσιν ἐν Ἡπείρῳ τὴν μάμμην καὶ τᾶσαν γράϊαν περιποιητικῶς, ἀλλὰ τις ἀγνοεῖ τὴν *Βανῶ* ἐν τῷ ὁραίῳ πελασγικῷ μυθεύματι τῆς Δήμητρος;

Καθὼς ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος ὑποδιηρεῖτο εἰς ἑξ ἡ τέσσαρα τοῦλάχιστον ἰδιώματα, ἢ, ὡς εἰπεῖν, διαλέκτων παραλλαγὰς, οὕτω ἰωνικῶ τῷ λόγῳ ὑποδιηρεῖτο καὶ ἡ Αἰολικὴ, καὶ ἡ Αἰολοδορικὴ, αἱ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ λαλούμεναι, εἰς διαφορὰς παραλλαγὰς, καὶ τινὰς ἐξ αὐτῶν χυδαίας

(patois), ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων λαῶν, οἱ δὲ Ἑπειρωταὶ ἐλάλουν αἰολοδοωρικὴν τινα διάλεκτον, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον καὶ ἑπεροικοῦντες τὴν Ἠπειρὸν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶν καθ' ἡκούσαντες λαοί, ἐν οἷς καὶ βάρβαροι, ἦσαν τινες διγλωσσοί, καὶ τὸ ἰλλυρικὸν τοῖς ἀναμειγμένο διαλέκτῳ παραπλησίως τοῖς Μακεδόσιν ἐχρῶντο», ὡς ὁ Στράβων σαφῶς ἀποφαίνεται. Ἐν δὲ τῇ διαλέκτῳ τῶν Ἑπειρωτῶν ὑπῆρχον ἀναμιφιδόλως καὶ ιδιωτισμοὶ καὶ λέξεις τινὲς ἰδιαίτεραι. *Αὐρτόν* ὠνόμαζον τὸν σκύφον, ὡς ἀναφέρει ὁ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ Σέλευκος (Ἀθην. Β. XI 500). *Ἀσπετον* δὲ τὸν Ἀχιλλέα ὠνόμαζον ἐγγωρίῳ τῇ φωνῇ, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Βίος Πύρρου).

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἔνεκεν τῶν διαιρέσεων τοῦ αὐτοῦ ἔθνους εἰς διάφορα κράτη καὶ πολιτεύματα, καὶ εἰς διάφορον βαθμὸν πολιτισμοῦ αἱ περὶ ἐθνότητος ἰδέαι ἦσαν ὁπωσοῦν συγκεχυμέναι. Οὐδαμῶς ἀποροῦμεν, ὅτι ὁ Στράβων διακρίνει τοὺς Ἑπειρώτας ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ παρὰ Στράβωνι Ἐφορος ὅριον τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον τίθησι. Βαρβάρους τοὺς Ἑπειρώτας ὠνόμασεν ὁ Θουκυδίδης, τοὺς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ ὁ Δημοσθένης βάρβαρον τὸν τὴν Ἀσίαν ἐξευγενίσαντα Μέγαν Ἀλέξανδρον ἐκάλεσεν, ἐνῶ ἐν τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ ὁ Ἰσοκράτης διασαλπίζει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὡς Ἑλληνας ἀναγνωρίζουσιν οὐχὶ τοὺς τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς παιδεύσεως μετασχόντας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, παρέστρεψαν τὴν γλῶσσαν εἰς τὸ μὴ ὁμογενές. Ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου οἶν, Ἀθηναίου ὄντος, οἱ ἄγνωστοι τὴν γλῶσσαν διὰ τὸν εἰρημένον λόγον, καὶ ἀπολίτιστοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἑπειρωταὶ εὐλόγως βάρβαροι ἐκλήθησαν, ἀλλὰ τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα Φώτιος καὶ Νικάωρ τῶν στρατηγῶν τῶν Χαόνων, ὧν μνησίαν ποιεῖται ὁ Θουκυδίδης αὐτός, καὶ τὰ λοιπὰ διασωθέντα κύρια ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς χώρας, τῶν πόλεων καὶ τῶν θέσεων, μαρτυροῦσι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑπειρωτῶν εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἄγνοια τῆς παρ' αὐτῶν λαλουμένης γλώσσης ἀπέναντι τῆς παρατηρήσεως ταύτης καὶ τῶν λοιπῶν διδομένων ἐστὶ λόγος ἀσήμαντος καὶ ἀνίσχυρος νὰ γεννήσῃ ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τοῦτου. Κατὰ τὰ μεθόρια ὁμοῦς τῆς χώρας ταύτης, περὶ τὴν Ἀιτιτανίαν, ἐνθα νῦν οἱ *Διάπηδες* οἰκοῦσι, φύλον ἀλβανικόν, καὶ τὴν Παρανίαν, δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι καὶ τὸ πάλαι ὑπῆρχεν ἰλλυρικὸν τὴν φύλον. Ἐν τῇ συνόδῳ τῇ περὶ εἰρήνης γενομένη ἐν Φοινίκῃ, μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἠπείρου Φιλίππου καὶ Ἀερόπου, ὑπῆρχε καὶ τις, Δάρδας καλούμενος, (Tit. Livii L. XXIV. C. XII), τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ὁμοιάζει καθ' ὅλοκληρίαν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰλλυριοῦ Δέρδα, τοῦ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνημονευομένου.

Ἄλλ' ἐὰν περὶ τὰ ἄκρα τῆς Ἠπείρου κατόχουν ἴσως καὶ τινες Ἰλλυριοί, οἱ κάτοικοι κυρίως τῆς χώρας ἦσαν Ἑλληνες. Ἑλληνας ὀνομάζει ὁ πατήρ τῆς Ἱστορίας τοὺς Θεσπρωτοὺς (Ἡρόδ. Β. II Κ. 56). Ὡσαύτως πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων οἱ Δωδωναῖοι ἐδέχθησαν, λέγει, τὰ ἐκ τῶν ὑπερβορέων φερόμενα *ἱερά*. (Ἡρόδ. Β. IV. Κ. 33). Ὁ Πολύβιος οὐδαμῶς τοὺς Ἑπειρώτας ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀποχωρίζει, (Β. II Κ. 8), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὴν Ἠπειρον ἐστίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θεωρεῖ, σαφῶς ἀποφαινόμενος, ὅτι «ἡ Ἑλλὰς ἡ ἀρχαία ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὴν Ἀχελῶον, ὅπου γὰρ οἱ Σελιοὶ ἐσταῦθα, καὶ οἱ ἐπικαλούμενοι τότε μὲν Γραικοί, νῦν δὲ Ἕλληνες». (Μετewρ. Β. I 14).

Κατὰ τὰς ἀρχαιότατους χρόνους, σχετικῶς πρὸς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρχε πλείστη σχέσις καὶ συνάφεια μεταξὺ Ἑπειρωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Ἡροδότου συνάγεται. Ὁ Τύραννος τῶν Σικυωνίων Κλεισθένης προσεκάλεσε τοὺς ἀρίστους τῶν Ἑλλήνων εἰς διαγωνισμόν, ὁ δὲ ἀριστεύσας ἔμελλε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀγαλίπην. Μεταξὺ δὲ τῶν συνδραμόντων εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀρίστων Ἑλλήνων ὑπῆρξε, λέγει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Μολισσὸς Ἄλκων. (Β. VI Κ. 27). Ὡσαύτως οἱ Μολισσοὶ συμμετέσχον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλίσαν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἰωνίαν (Ἡρόδ. Β. I. Κ. 146), ἀλλ' ἀκολούθως οἱ πρὸς τὸ Αἰγαῖον κατοικοῦντες Ἕλληνες, προσπελάζοντες τῇ θαλάσῃ καὶ ὄντες εἰς ἀένναον σχέσιν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἐστίας τοῦ τότε πολιτισμοῦ, προήχθησαν ἐγκρίτως εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ κατὰ τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἀναγκαίως μεταβολὰς τινας ὑπέστησαν. Οἱ δὲ Ἑπειρωταὶ :

Οἱ οὐκ ἴσασιν θάλασσαν

ἀνέρες. οὐδὲ θ' ἄλυσσιν μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσι,

ὡς ὁ Ὀμηρος λέγει, ἔμειναν ἀπολίτεστοι καὶ, ὡς εἰπεῖν, πελασογότεροι. Ὅτι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἠπείρου Πελασογοὶ ἦσαν, τοῦτο ἀναμφισβήτητόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ οἱ Δρύοτες καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες αὐτοὶ ἐκ Πελασγῶν εἴλκον τὸ γένος (Ἡρόδ. Β. I, c. 56 καὶ VII 35 καὶ VIII 44) «καὶ ἡ Ἑλλὰς ἅπαντα Πελασγία ἐκαλεῖτο», λέγει ὁ Ἡρόδοτος (Β. II, c. 56). Ὅθεν τὰ περὶ τῆς ἀγνοίας τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων τῶν πελασγικῶν πόλεων Σκυλακῆς καὶ Πλακῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἱστοριογράφου εἰρημένα εὐκόλως ἐξημηνεῦνται. Ὅταν δέ τις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινίσῃ, ὅτι ὁ Στράβων καὶ ἰδίως Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς (Διον. Ἀλ. Ρωμαϊκῆς Ἱστορίας Β. I. Κ. 17), περὶ Πελασγῶν ἀναφέρουσι, θέλει ἀνεκδοκίμως παραδεχθῇ ὅτι οἱ μὲν Πελασογοὶ ἦσαν Ἕλληνες βάρβαροι, οἱ δὲ Ἕλληνες Πελασογοὶ ἐξευγενισθέντες. Διὰ δὲ τῶν εἰρημένων δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τίνι τρόπῳ ὅτε

Ἐφορος, ὁ Στράβων καὶ Διονύσιος ὁ Καλλιμαχίδης τὴν Ἡπειρον ἐκτὸς τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν κατέλιπον.

Ἦρχισαν δὲ οἱ Ἡπειρώται νὰ προάγῳνται εἰς τὸν πολιτισμὸν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν Πόλεμον, χάρις εἰς τὴν δι' αὐτοῦ προκύψασαν συνάφειαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. «*Ἰστοροῦσι τὸν Θάρυπον, τὸν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπὸ τοῦ Σαβυλίνθου ἐπιτροπευόμενον, πρῶτον ἐλληνικοῖς γράμμασιν, ἦθ' οὖν καὶ νόμοις φιλανθρωποῖς διακοσμήσαι τὰς πόλεις*» (Πλουτάρχ. Πύρρος), ἔνεκεν δὲ τῆς ἀνανεωθείσης σχέσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν ἔκτοτε νὰ ἐργάζωνται αἱ Δωδωνίδες ἱερεῖαι, οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα διαφερόντως ἐσέβοντο τὸ δωδωναῖον Μαντεῖον καὶ συνεχῶς θεοπρότους εἰς αὐτὸ ἀπέστελλον, ὁ δὲ Πανσανίας μνεῖται ποιεῖται διαφόρων περιστάσεων, καθ' ἃς οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Λωδωναίου Διὸς τοὺς χρησμούς ἐζητήσαν, καὶ ἰδίως ὅτε τὸν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πόλεμον ἐπεχείρησαν καὶ τὴν εἰς Σικελίαν ἀποικίαν ν' ἀποστείλωσι διενόηθησαν (Πλυσ. Β. VIII Κ. II). Καὶ ὁ Δημοσθένης ὡσαύτως ἐν τῇ κατὰ τοῦ Μειδίου λόγῳ μνημονεύει διαφόρων ἐκ Δωδώνης μαντευμάτων. Ὁ Ζεὺς διέταττε ν' ἀποστέλλωσιν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι διάφορα δῶρα, βοῦς δηλαδὴ καὶ ἄλλα ἱερῆα, ἰδίως δὲ ἐφρόντιζε περὶ τῆς Διώνης τῆς πελασγικῆς τοῦ συμβίας, πρὸς ἣν ἐπεμψαν καὶ τράπεζαν χαλκίην. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ κυρίως ἐπειρῶντο διὰ τῶν δώρων τούτων νὰ ἐξασχῶσιν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὥς ἐκ τινος χωρίου Ὑπερίδου τοῦ ρήτορος διαφαίνεται. Διηγείται δὲ ὁ ρήτωρ Ὑπερίδης ἐν τῇ ὑπὲρ Εὐξενίππου εἰσαγγελίας ἀπολογίᾳ, ὅτι «ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς προσέταξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐν τῇ μαντείᾳ τὸ ἄγαλμα τῆς Διώνης ἐπικοσμήσαι, διὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν πολλὴν καὶ πολυτελὴ κόσμον καὶ ἄλλην θεωρίαν, ἣ δὲ Ὀλυμπιάς, ἣ ἀδελφὴ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Μολοσσῶν βασιλέως καὶ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐγκλήματα τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιεῖτο, ὥς ἡ χώρα εἴη αὐτῆς ἢ Μολοσσῆς, ἐν ἣ τὸ ἱερὸν ἦν». Τὸ δωδωναῖον τοῦτο Μαντεῖον, ὥς τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων, καθ' ἃ ὁ Ἡρόδοτος λέγει (Β. II. Κ. 52) ἔχαιρε μεγίστην ὑπόληψιν, διὸ καὶ ὁ Λύσανδρος ἐπειράθη νὰ τὸ διαφθείρῃ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του, (Πλουτάρχ. Βίος Λυσάνδρου), οὐχ ἦντο ὁμοῦς «τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε τὰ πρωτεῖα, οὐχὶ διότι ἦν ἀμεινότερον τοῦ δωδωναίου, ἀλλὰ διότι ἦν κεντρικώτερον καὶ ἐν τῇ ὁμφαλῇ τῆς γῆς κείμενον», (Στράβ. Β. IX, τόμ. 2ος σελ. 273 ἐκδοσις στερότυπος), ὥς λέγει ὁ Στράβων, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἰωνῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, διότι ὁ Ἀπόλλων θεότης μᾶλλον ἰωνικὴ ὑπῆρξε.

Δ'.

Περὶ Ἰωννίνων

Γράφον τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν παρέργῳ καὶ διὰ βραχέων, ἐξηρχομένη μὲν ὅλως τῆς σφαίρας τῶν συνήθων ἐργασιῶν μου, εὐρισκὼν ὁμοῦ παραμυθίαν τινὰ εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἄλλεπάλληλα ἀτυχήματα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μου. Ἐκρίνα δὲ εὐλογον ἵνα δημοσιεύσω ταῦτα. οὐχὶ διότι ἀποδίδω ἀξίαν τινά, ἀλλ' ἵνα κεντήσω τὸν ζῆλον τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων συμπατριωτῶν μου, οἷος ὁ κ. Σεμιτέλος, ὁ τὰ «*Ἡπειρωτικά*» ἀξιολόγως γράψας, καὶ ὁ κ. Ἀραβαντινός, ὁ τὴν «*Χρονογραφίαν τῆς Ἡπείρου*» πέρυσι δημοσιεύσας. Ὁ συγγραφεὺς μάλιστα τοῦ πονήματος τούτου, ἐν Ἰωννίνοις διαμένων, δύναται, ἐπιχειρῶν ἐνίοτε ἐκδρομὰς κατὰ τὴν χώραν, ν' ἀνακαλύψῃ ὀνόματα ἀρχαίων πόλεων ἢ χωρίων εἴτε ἐξ ἐπιγραφῆς τινος, εἴτε ἐξ ὀνομασίας εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων διατηρουμένης. Καὶ τὰ πρὸ αἰώνων ἄλλα ἐρεῖπτα δύνανται, ἐνίοτε ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ μαραινομένου εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν φιλοπατρίδος.

Ἄλλ' ἐάν ὁ κ. Ἀραβαντινός δὲν ἐνέκυρην εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας τῆς Ἡπείρου, οὐκ ἦντο ὁμοῦ κατέστη πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος, ὥς καταβαλὼν πολλὰς προσπάθειας πρὸς συλλογὴν διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων νεωτέρας μὲν ἐποχῆς, ἀνεκδότων ὁμοῦ καὶ ὅλως ἀγνώστων. Ἄν δὲ αἱ διάφοροι πολεμικαὶ πράξεις, αἱ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν λαβοῦσαι χώραν ἐν Ἡπείρῳ, δὲν ἀπαρτίζουσιν μέρος τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης, εἰμὶ μόνον καθ' ὅσον ἡ νέα Ἡπειρος ἐρησήμευσεν ὡς στάδιον τῶν πράξεων τούτων, οὐκ ἦντο ὁ τῆς «*Χρονογραφίας*» συγγραφεύς, ἀφηγούμενος ἐν τάξει καὶ ἀκολουθίᾳ τὰ ἄλλα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατέστησεν ἐφικτὸν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, ἀνέδειξε δὲ ἅμα τὴν στρατηγικὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν τῶν στρατηγῶν τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, κατ' οὐδὲν κατωτέρων τῶν ἀρχαίων στρατηγῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ θὰ ἐθριάμβευε βεβαίως ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως, τῆς Ἀρκτοῦ καὶ τῆς Ανατολῆς εἰσβαλόντων πολεμίων, ἐάν ἡ φιλοπρωτία καὶ ἡ φιλαρχία, τὰ μέγιστα ταῦτα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἐλαττώματα, δὲν διήγειρον ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἐσωτερικοὺς σπαραγμούς, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γίββωνα νὰ ἐκφέρῃ τὴν πικροτάτην καὶ σκληροτάτην δι' ἡμᾶς ἀπόφασιν, ὅτι δηλαδὴ, ἡ δαιμονήσαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, καταστρεφόμενοι πρότερον ὑπὸ τῆς ἀναρχίας.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς «*Χρονογραφίας*» ὁ συγγραφεὺς κατεχώρισε καὶ στατιστικούς πίνακας τῆς Ἡπείρου, ὧν τὴν ἀκριβείαν, φαίνεται, δὲν ἔκρινεν ἀναγκαίαν. Προσέθηκε δὲ καὶ δύο μονογραφίαι καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περὶ τῆς ἐλληνικωτάτης καὶ κατὰ τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνοικούντων Πάργας (!), τῆς ἀπανθρώπως πωληθείσης εἰς τὸν Τύραννον διὰ τὸν φόβον μὴ γείνη ἀρχὴ τῆς ἐλληνικῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἀνεξαρτησίας, πραγματεύεται, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πόλις αὕτη, λέγει, ὑποστηρίζων, ἦν ἐξέφρασα γνώμην πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἤδη ἐν τῷ «*Φιλολογικῷ Συνεδήμῳ*», δὲν ἔσχε τὸ ὄνομα τοῦτο (*Ἰωάννινα*) ἐξ αὐτοκράτορός τινος ἢ ἀνακτος Ἰωάννου, μὴ ὑπάρχοντος τοιοῦτου πρὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς. Μοι φαίνεται δὲ ὅτι Γιάννινα, ὡς χυδαίως λέγεται, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ *Ἰωάννινα*, ἀπαρallάκτως ὡς ὁ *Ἰωάννης Γιάννης*, καὶ τὸ *ἰῶτα γιῶτα* προφέρεται. Ἀλλὰ πότε ἐκτίσθη ἡ πόλις αὕτη; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἄλυτον. Ἡ πόλις αὕτη ἀναφέρεται οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, ὡς εὐλόγως λέγει ὁ κ. Ἀραβαντινός, δηλαδὴ ἐπὶ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐβδόμην. Ὁ Banduri, πρὸς ὃν παραπέμπει ὁ Πουκεβίλλ, μνείαν ποιεῖται ἐκθέσεως Ἀνδρονίκου τοῦ Αὐτοκράτορος περὶ ἐπισκόπων, ἐν ᾗ ἀναφέρονται ἐπίσκοποι Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ ἔτους 673. Ὅθεν δεόν ἵνα υποθέσωμεν ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος ἢ καὶ πρότερον. Γινώσκωμεν ἐν τούτοις ὅτι μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Τσιτλά (κατὰ τὸ 552 ἔτος *смѣсь*) ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς Αὐτοκρατορίας ἐν περιπτώσει ἐπιδρομῆς. Ὁ Προκόπιος ἐν τῷ «*Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ*» (B. IV K. VI) συγγράμματι, πραγματευόμενος περὶ τῶν φρουρίων, ἀναφέρει κατ' ὄνομα καὶ τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἡπείρῳ, τὰ μὲν ἀνανεωθέντα, τὰ δὲ τότε ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος κτισθέντα. Πρὸς τοῦτοις ἀναφέρει ὅτι «*ἦν καὶ τις πόλις ἀρχαία ἴδασιν ἐπεικὼς κατακορῆς οὖσα, ὀνόματός τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως Εὐροία ἀνέκαθεν ὀνομαζέτο, ταύτης δὲ τῆς Εὐροίας οὐ πολλῶ ἀπὸθεν λίμνη κέχνηται, καὶ νῆσος κατὰ μέσον ἀνέχει καὶ λόφος αὐτῇ ἀπανεστήκε, διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινὰ ἐν τῇ εἰσόδῳ μοῖραν τῇ νήσῳ λελεῖσθαι, ἔνθα δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς τῆς Εὐροίας μεταβιβάσας οἰκίστορας, πόλιν ὀχυρωτάτην οἰκοδομήσας ἐκείνην*». Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Προκοπίου συνάγεται ὅτι ὁ χερρονίζων γῶρος, ἔνθα ἡ νέα πόλις τῶν Εὐροίων ἐκτί-

(1) Παραδόξως ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Πάργαν Πουκεβίλλ πρὸ τῆς πωλήσεως αὐτῆς ὀνομάζει τοὺς Παργίους *peuple albanaise* (Voyage chap. XXX II).

σθῇ, τὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον ἔστι. Οὐδὲ δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μικρᾶς λίμνης τῆς Ζαραβίνης καλουμένης, ἐνθα οὔτε χερσόνησος, οὔτε ἔχνη φρουρίου σώζονται. Ὁ Προκόπιος ἐν τῷ κατ' ὄνομα ἀναφέρει τὰ λοιπὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτίσματα, ὡς εἴρηται, δὲν λέγει πῶς ὀνομάσθη ἡ νέα πόλις τῶν Εὐροίων, οὔτε πρέπει νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ τὰς ὀνομασίας τῶν λοιπῶν κτισμάτων γινώσκων ἠγνόνει τὴν τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ δὲ σιωπὴ αὕτη τοῦ Ἱστοριογράφου, καίπερ δυσεξήγητος οὖσα, εἶαι μᾶλλον τὴν περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως εἰκο-

Δυτικὴ ἀποψὶς φρουρίου—Ἰωάννινα

τολογίαν ὑποστηρίζει. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι οἱ Εὐροεῖς ἔκτισαν ἐπὶ τῶν ἑρείπων τοῦ ναοῦ τοῦ Δωδωναίου Διὸς, ὡς σινηθὼς συνέβαινε, χριστιανικὸν ναόν, ἀφιερῶσαντες αὐτὸν τε καὶ τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Προδρόμον. Καὶ ἄλλα κτίσματα, ἐκ τῶν ἀνανεωθέντων ἐν Ἡπείρῳ, ἀφιερῶμένα ἦσαν εἰς Ἁγίους, τὸ μὲν εἰς τὸν Ἅγιον Δονάτον, τὸ δὲ εἰς τὸν Ἅγιον Σαβῖνον (Προκ. B. IV, K. IV). Ἐκ τῆς ὀνομασίας «*Ἁγίος Ἰωάννης*» μετεσχημάτισαν ἐπὶ τὸ εὐφρονότερον καὶ τὸ ἐλληνικώτερον οἱ Ἕλληες Εὐροεῖς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως αὐτῶν, καλέσαντες αὐ-

την «*Ἰωάννινα*». Ἦχει δὲ εὐφωνότερον τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ ἂν ἔλεγον «*Ἰωαννούπολις*», καθὼς ἤθελεν εἶσθαι ἑλληνικώτερον, ἂν τὰ ἐν τῷ Πόντῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Εὐχάϊτα, τὰ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον ἀφιερωθέντα, μετωνομάζοντο *Θεοδώρια*, ἀντὶ τοῦ «*Θεοδώρουπολις*», ὡς μειωνομάσθησαν. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν θέλει παρὰδοξος ἡ εἰκασία αὕτη περὶ τῆς ἀφιερώσεως τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, καὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἁγίου τούτου δημιουργηθείσης ὀνομασίας, τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἑκτην ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν νομιζομεν ὅτι ἐκτίσθη ἡ πόλις, ἐνισχύθη τὰ μέγιστα ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ κατεδιώχθη ἡ καλουμένη εἰδωλολατρεία. Ἐστερεώθη μὲν ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς τετάρτης ἤδη καὶ πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν συστήματα ἀγάμων ἱερέων ἐπλήρουν πόλεις καὶ κώμας, ὡς λέγει ὁ Ζώσιμος (Ἱστορ. V. 23), οὐχ ἥττον ὅμως ὑπῆρχον εἰσέτι καὶ τινες τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν πρεσβεύοντες καὶ ἐθιμὰ τινα τῆς ἀρχαίας θρησκείας τὸν Χριστιανισμὸν μαίνοντα, ὅθεν ὁ Ἰουστινιανὸς εὐσεβεστέρους τοὺς Χριστιανούς κατέστησε, τὴν ἀρχαίαν πίστιν παντὶ σθένει καταδιώξας. Ἐν ἔτει 553 συνεκροτήθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις καὶ τὰς ἀθώας ἐορτάς τοῦ τρύγου, ὡς ἀποζούσας ληνείων καὶ διονυσίων, κατήργησε, καὶ τὰ προσώπετα κατὰ τὴν ἀπόκρεω ἀπηγόρευσε. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα, δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἐξωρίσθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν οἱ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν ὑποστηρίζοντες φιλόσοφοι Εὐλάλιος, Δαμάσκιος καὶ λοιποὶ, ἐπτά τὸν ἀριθμὸν, ἐν οἷς καὶ ὁ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου σχολιάσας Σιμπλίκιος. Πᾶσαι τοίνυν αἱ παρατηρήσεις καὶ αἱ σκέψεις αὐταὶ ἐνισχύουσι τὴν δόξαν ἡμῶν ὅτι οἱ εὐσεβεστάτοι Εὐροεῖς Ἰωάννινα ἐκάλεσαν τὴν νεόδμητον πόλιν διὰ τῆς εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην ἀφιερώσεως αὐτῆς, εἴτε οἰκοῦν, εἴτε τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῖς ἐπινεύσαντος. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Εὐροία; Δέον ἵνα ἀναζητήσωμεν τὰ ἐρείπια ταύτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων, διότι αὕτη οὐκ ἀποθεν ἔκειτο. Παρὰ τοῖς Ἰωαννίταις σώζεται δόξα ἐκ παραδόσεως ὅτι οἰκήτορες τῆς Βελλᾶς εἰς Ἰωάννινα μετέβησαν. Οὐδεμία ἄλλη χώρα «*ὑδασιν ἐπιεικῶς κατακορῆς*» ὑπάρχει, ὡς ἡ χώρα, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ Βελλᾶ. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς κάταντες μέρος ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς πηγάζει ἀφθονώτατον ὕδωρ, ὅπερ μετὰ τῶν λοιπῶν ὑδάτων τῆς καταρρύτου κοιλάδος ἀποτελεῖ τὸν ποταμὸν Θύαμιν. Ἀλλ' ὁ Πουκεβίλλ καὶ οἱ λοιποὶ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι τὰ ἐρείπια ταῦτα ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήκοντα καὶ ἐν τῷ χάρτῃ ὡσαύτως τοῦ Κηπέρου *Φωτικῆ* σημειοῦται, ἔνθα τὰ ἐρείπια ταῦτα. Ὁ δὲ Προκόπιος λέγει ὅτι «*ἡ Φωτικὴ ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειτο, ὕδασιν περιεσφραγμένη τῇδε λιμνάζουσα, ἐγγυτάτῳ δὲ αὐτῆς εἰς ἀγαντες χωρίον καὶ ἰσχυ-*

ρῶς ὄρθιον ὁ Ἰουστινιανὸς φρούριον ἐδείματο». Τὰ δὲ τῆς Βελλᾶς ἐρείπια κεῖνται εἰς τὰς ὑπορείας βουνοῦ, εἰς ὑψηλὴν ὁπωσοῦν θέσιν καὶ οὐχὶ εἰς χωρίον χθαμαλὸν καὶ ἐλώδες. Αἱ σκέψεις αὐταὶ γεννῶσι πολλὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν ἐρειπίων τούτων, ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήκοντων, καὶ μᾶλλον πιθανολογοῦσι τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Εὐροία ἐνταῦθα ἔκειτο. Δὲν ἠδυνήθη ἡ ἀνέυρω τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος *Βελλᾶ*, περιεργὸν δ' ἐστὶν ὅτι καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ ὑπάρχει χωρίον *Βελλᾶ* καλούμενον, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρῶτων πρὸς τὴν Αἰγυλίαν. Ἐπίσης καὶ χωρίον Σουδενα⁽¹⁾ καλούμενον ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τῆς Πελοποννήσου κεῖται καθὼς καὶ ἐν Ἡπείρῳ, οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐρειπίων τῆς Βελλᾶς, ὑπάρχει χωρίον τοῦ Ζαγορίου, γνωστὸν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ κοιλὰς, παρ' ἣ καὶ τὰ ἐρείπια τῆς Βελλᾶς, ἔνεκεν τῆς ἀφθονίας τῶν ὑδάτων τὸ πάλαι πολυανθρωποτάτῃ ὑπῆρχε, διότι καὶ περὶ τὸ μέρος τῆς κοιλάδος λείψανα ἀρχαίου τείχους φαίνονται, καὶ ὑπεράνω τῶν χωρίων *Ζαγόρινης* καὶ *Γκιρμπιανης* κυκλώπεια τείχη σώζονται.

Ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ ἱστορίᾳ τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τοὺς ἄλλους ὁ κ. Ἀραβαντινὸς πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀπαράδειγματίστου πατριωτισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, δι' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὑπερείχε πασῶν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, κεκοσμημένη οὕσα ὑπὸ γυμνασίων, νοσοκομείων, βιβλιοθηκῶν καὶ ναῶν, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος καὶ ἡ λαμπρότης ὑπερέβαινεν ἐνίοτε τὸ ἔχθος τῆς κατακτητικῆς φυλῆς. Ταῦτα πάντα ἐγίνοντο διὰ τῶν χρημάτων, τῶν ὑπὸ τῶν εὐκαταστάτων πολιτῶν κληροδοτούμενων, τὰ δὲ κληροδοτήματα ταῦτα παρακατετίθεντο εἰς τὰς Τραπεζὰς τῶν χριστιανικῶν Κυβερνήσεων, ἀλλ' ἀτυχῶς μέγα μέρος αὐτῶν ἠφανίσθη⁽²⁾.

(1) Σουδενα μεταβολὴ ἐστὶ τῆς σλαβικῆς λέξεως *Στούδενά*, ψυχὸς σημαίνουσης. Πιθανὸν δὲ ὅτι καὶ μία ἐκ τῶν ἀφθονωτέρων πηγῶν τοῦ Τομάρου (ἀνάγνωθι: Πολυάνου) διὰ τὸν λόγον τοῦτον Σουδενικὸν καλεῖται. Ἰσως δὲ ἐκ τῆς λέξεως *Σοῦδας*, αὐλακα ἢ διώρυγα σημαίνουσης ἀγνώστου μὲν ἐν Ἡπείρῳ, συνήθους δὲ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη, αἱ ὀνομασίαι αὐταὶ παρήχθησαν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι ἐν Ζαγορίῳ ἐν ἡ δύο χωρία ἔχουσιν ἑλληνικὴν ὀνομασίαν. Ἡ χώρα αὕτη ἐκλήθη Ζαγόριον, τούτέστιν Ὑπερόρια, καὶ Ζαγόρια ἐκ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Κωνσταντίνου, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, κόψας ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς γῆς, λέγει ὁ Κεδρηνός (Τόμ. I σελ. 788) ἐδώρησάτο εἰς τὸν ἀνακτὰ τῶν Βουλγάρων Τέρβελιν τὰ νῦν Ζαγόρια καλούμενα. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κατανόμασαν Ζαγορὰν οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν νῦν οὕτω καλουμένην. (Κεδρηνοῦ Τόμ. 2ος σελ. 153).

(2) Διακόσται καὶ ἐπέκεινα χιλιάδες ἐνετικῶν χρυσῶν, κληροδοτηθέντων κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ οἴκου τῶν Μαρουτῶν, ἀπολέσθησαν, ὅτε οἱ Γάλλοι κατέλυσαν τὴν τῆς Ἑνετίας Δημοκρατίαν. Γνωστὸς μοι Ἰωαννίτης, ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίψας, ἐνήργησε διὰ τοῦ στρατηγοῦ Σεβαστιάνῃ, πρόβως τῆς Γαλλίας, ἵνα σωθῇ τὸ κληροδοτήμα τοῦτο τῆς δούλης πόλεως, δυνάμει τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου. Ὑπεσχέθη μὲν ὁ Ναπολεὼν νὰ δικαιώσῃ τὴν Ἑλληνίδα πόλιν μετὰ τὴν ἐπ' αὐτὴν ἐπένδυσιν (ἐτύγγανεν ἤδη κατὰ τῆς Ρωσσίας ἐκστρατεύων), ἀκολούθως δὲ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ τὸ πλείστον τῶν ἐν Βιέννῃ κληροδοτημάτων ἠφανίσθησαν.

Ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν γυμνασίων διετηροῦντο χειρόγραφα τινὰ οὐχὶ ἀνάξια τῆς προσοχῆς τῶν περὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένων. Ἐν δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μητροπόλεως ἐφυλάσσοντο καὶ τινὰ ἀνωνύμων συγγραφέων, ἅπανα ἠθέλον συντελέσει εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἡπείρου, ἀλλὰ πάντα ταῦτα, δυνάμενα πρὸς τοὺς ἄλλους νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ἐμαράνθη μὲν, οὐδέποτε ὁμως ἐσβέσθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἔγειναν παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὅτε ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὴν πόλιν ἐνέπρησεν. Ἐκ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ χειρογράφων οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας, τοῦτέστιν οἱ πρόκριτοι τῆς κοινότητος, ἐκρινον εὐλογον νὰ δημοσιεύσωσι διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐν Περσίᾳ περιηγησιν. ἦτοι τὰ *Περσικά*, εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν γεγραμμένα, τοῦ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου οἴκου Ἀναστασίου Σουγδουρή, ἀλλὰ γνωρίζοντες τὸ φιλύποτον τοῦ Τυράννου, καὶ ἐννοοῦντες ἅμα ὅτι ἄλλοι, εὐρίσκοντες τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ ἀτυχοῦς ἔθνους ἡμῶν, ἠγωνίζοντο παντὶ σθένει καὶ ἐπειρῶντο διὰ παντοίων μέσων νὰ καταστήσωσι προσηκόντων τὸν Φάλαριν τῆς Ἡπείρου, ἀνέβαλον τὴν δημοσίευσιν εἰς αἰσιωτέραν ἐποχὴν. Ἐδικαιούτο ὁ φόβος τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν φριζώδεις τυραννικαὶ πράξεις ἐν βραχεῖ συνέβησαν· ὁ παράκλησιν ἡ εὐχὴν τινὰ γράψας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ἔθνους Ἡγούμενος ἐκ τῆς Μονῆς Ἀρτσιστός διὰ τρομερῶν βασάνων ἀνῆρέθη· τοῦτ' αὐτὸ ἐπαθε καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης. Ὁ δὲ Γυμνασιάρχης Ἀθανάσιος Ψαλίδας, διέτρεξε κίνδυνον μέγαν (1). Ἡδυνάμην νὰ προσθέσω ἐνταῦθα διάφορα γεγονότα, χρήσιμα κυρίως εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, λαβόντα χώραν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, ἣν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσι μέρος τῆς παρούσης, ἀντὶ δὲ παραμυθίας ἀγανάκτησιν καὶ φρίκην μοὶ διεγείρουσι, καταπαύω τὴν συγγραφὴν.

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπέστρεφεν ἐκ Λονδίνου ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀποσταλὴς Ἀσιάτης Ὁθωμανὸς Σαῖδ' Ἀχμέτ καλούμενος, ὅστις ἀποκατεστημένος ἦν ἐν Ἀμφίση. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς διενεῖτο ν' ἀποστείλῃ Ἑλληνά τινὰ εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλ' ὑπεδείχθη αὐτῷ ὁ Ὁθωμανὸς οὗτος, ὡς νοσημονέστερος τῶν ὁμοθησέων του, καίτοι μὴ γνωρίζων οὔτε τὴν Εὐρώπην, οὔτε εὐρωπαϊκὴν τινὰ γλῶσσαν. Ἐφερε δὲ οὗτος εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὸ σύγγραμμα τοῦ δόκτορος Ὀλλάνδου. (H. Holland Travels in Albania and Greece). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ περιηγητὴς κατεχώρισε τὴν συνομιλίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀ. Ψαλίδας, ἐν ἣ ὁ Γυμνασιάρχης τῶν Ἰωαννίνων ἀπεθύνητε παράπονα εἰς τὸν Ἀγγλον περιηγητὴν κατὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀσπλαγχνίας τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης εἰς τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου μετεφράσθη εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, οὗτος δὲ μὴ δυνάμενος ν' ἀναγινώσκῃ εὐκόλως, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀθανάσιον Λοιδωρίκην, διατάξας νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ εἰς ὠρισμένας ὥρας ἐνώπιόν του. Ὁ δὲ Λοιδωρίκης, προαναγινώσκων τὸ χειρόγραφον, ὅπως εὐκολύνηται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐνώπιον τοῦ τυράννου, ἐνόησεν ὅτι Ψαλίδας ἠθέλεν ἀποθάνει, εἰς τὰ βασανιστήρια ἐὰν ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἤκουε τὴν μετὰ τοῦ Ἀγγλου συνομιλίαν αὐτοῦ. Ὅθεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὑπερφύγων, παρέλιπε τὴν σελίδα, ἐν ἣ αὕτη ἀναγεγραμμένη ἦν, καὶ οὕτως ὁ ἀγαθὴ τύχη γενομένης τῆς Ἑλλάδος μετὰ μεγίστον κίνδυνον τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὸν Ψαλίδαν ἔσωσε.

ΤΟΥ ΧΡΥΣΑΝΤΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Χρυσὸς ἀητὸς ἐκάθονταν σὲ κλέφτικα λημέρια

Κι' ἐκράταε στὰ νύχια του κεφάλι ἀντροσιωμένον:..

Βολὲς-βολὲς τὸ τοίμπαε, βολὲς βολὲς τοῦ λέγει:

— Κεφάλι κακοκέφαλο κι' ἀνέγνωμο κεφάλι

Σὰν τί ἐκκλησιὲς νὰ πάτησες, τί μαραστήρια πῆρες

Καὶ βρίζεσαι στὰ πόδια μου, στὰ νυχοπόδαρά μου ;

— Ἀητέ μου, κι' ἂν μ' ἐρώτησες νὰ σοῦ τὸ μολογήσω:..

Σαράντα χρόνους ἔκανα ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης

Κλέφτης ψηλὰ στὸν Ἑλυμπο κι' ἀρματωλὸς στὸν Πίνδο,

Καὶ τώρα στὰ γεράματα κακὸ μολύβι μ' ἤρε,

Καὶ βρίζομαι στὰ νύχια σου, στὰ νυχοπόδαρά σου.

— Κάλλια νὰ φάω τὰ νύχια μου, παρὰ νὰ φάω ἑσένα.

— Φάγε, πουλλὶ μ', ἔες σάρκες μου καὶ ρούφα τὰ μυαλά μου,

Νὰ κάνης πῆγες τὰ φτερά καὶ σπιθαμὲς τὰ νύχια,

Κι' ὅταν τὸ σώσης τὸ φαγί, μιὰ χάση νὰ μοῦ κάνης:

Τὸ μαῦρό μου τὸ καῦχαλο βαθνὰ νὰ μοῦ τὸ θάψης.

Στοῦ Ἑλυμποῦ τὴν πλεῖστ' ψηλὴ κι' ἀτάτητη κορפוῦλα,

Νὰ μὴν τὸ βοῇ ἢ Ἀσβαντιὰ καὶ μοῦ τὸ μαριτοῦρη

Καὶ μοῦ τὸ πάη στὰ Γιάννινα στὴν θύρα τοῦ Βεζύρη.

ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΗΣ ΔΛΕΠΟΥΣ

Τὰ γιδεπρόδατα είναι εὐτυχία σ' ἓνα σπί-
τι, δὲν σὰς λέγω, γιατί τοῦ δίνουν τὸ γάλα, τὸ
τυρί, τὸ βούτυρο τὸ μαλλὶ καὶ τὸ κρέας, ἀλλ' ἡ
εὐτυχία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νᾶναι ἀκέρια, ἂν τὸ
σπίτι δὲν ἔχη καὶ κότες. Μπορεῖ νὰ υπάρξῃ
ἓνα χωρικόσπιτο δίχως γίδια καὶ δίχως πρό-
δατα, χωρὶς νὰ καταλάβῃ κανεὶς καὶ πολὺ
τὴν ἔλλειψη τῆς ὡμορφῆς εἰκόνας ἀπὸ ἓνα
σπίτι, ποῦ βρίσκεται κάτω ἀπὸ ὄρυες καὶ ἀπὸ πουρνάρια, καὶ ἀνά-
μεσα σὲ κήπους καὶ περιβόλια, ἀλλὰ σπίτι δίχως κότες εἶναι
ἀδύνατο νὰ φανταστῇ κανεὶς στὸ χωριὸ ἢ στὴν ἐξοχή.

Τὰ κοττιά στολίζουν μόνο τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ τῆς δίνουν
ζωὴ καὶ κίνηση καὶ προπάντων ὅταν κερκαριοῦνται, ἀγέρωχα καὶ
φωναχτὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ γέννημα τοῦ αὐγοῦ «**Κάρκαρκαρκαρ!**»
«**Κάρκαρκαρκαρ!**» σὰν νὰ λέγουν στὴν νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ
καὶ σ' ὅλην τὴν γειτονιά: — «**Τῶκανα τ' αὐγὸ μ'!** **Τῶκανα τ' αὐ-**
γὸ μ'!» ἢ ἀργὰ καὶ χαρωπὰ: «**Καάρ-καάρ-καάρ...**» ὅταν
βόσκουν εὐχαριστημένα, καὶ μάλιστα ὅταν λαλοῦν: «**Κυκυρίκου-**
σουου! **Κυκυρίκουσουου!**»

Ἡ μάνα μου διατηροῦσε πολλὰς κότες... Ξέρετε πόσο πολλὰς;
Τὸ λιγώτερο ποῦ θὰ κατέβαιναν τὲς μεγάλες τὲς ἀποκριὲς ἀπὸ τὸ
σφάξιμο εἶταν στὲς ἑκατὸ μικρὲς-μεγάλες, κότες καὶ πετεινοὺς, καὶ
στὲς σαράντα γεννάρικες. Ἡ μάνα μου, ἂν δὲν εἶχε ἑκατὸ κεφά-
λια κότες καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς σαράντα γεννάρικες, τὸ ἔχωρο-

σε κακό, καὶ ἔστελνε σὲ ξένο χωριὸ καὶ ἀγόραζε ὅσες χρειάζονταν
γιὰ νὰ γεμίσῃ τὸ ποσὸν τῶν ἑκατὸ καὶ τῶν σαράντα, γιατί τὸ δικό
μας τὸ χωριὸ εἶταν μικρὸ καὶ μόλις ἀποτελοῦσε μιὰ γειτονιά καὶ ἂν
ἤθελε ν' ἀγοράσῃ μέσα ἀπὸ τὸ χωριὸ, δὲν μπορούσε, γιατί τ' ἀγο-
ρασμένα κοττιά θάφευγαν καὶ θὰ πῆγαιναν στὸ πρῶτο σπίτι τους,
ποῦ εἶταν γεννημένα. Ὡστε εἶχαμε στὸ σπίτι μας τὸ λιγώτερο
ἑκατὸ κοττιά, ἦται κότες καὶ πετεινοὺς, πουλλιά καὶ πουλλακί-
δες. Πολὺ συχνὰ ἔμωε κατὰ τὸ καλοκαίρι, ὅταν εἶταν ἓ κλωσσοὺς
ὁ μεγάλος, τὰ πουλλάκια μονάχα ἔφταναν τὰ τριακόσια. Τότε γέ-
μιζε ἡ αὐλὴ καὶ βούιζε ἀπὸ τὰ «κλῶ-κλῶ» καὶ ἀπὸ τὰ «τσι-τσι».

Ἡ μάνα μου ἔθρεφε μοναχὴ τῆς τὰ κοττιά, καὶ δὲν ἐμπι-
στεύονταν σὲ κανέναν ἄλλον. Ὅταν ἐπαιρνε τὸ σακκὶ μὲ τὸ χαλα-
σμένο τ' ἀραποσίτι, ἢ τ' ἀπολιχνίδια, τ' ἀποκοσκινίδια ἢ τ'
ἀπαλωνίδια τοῦ σταριοῦ, τῆς βρίζας, τοῦ κριθαριοῦ, ἢ τοῦ λειανοῦ,
καὶ ἔβγαине στὴν αὐλὴ, οἱ κότες τὴν δοκιῶνταν ἀπὸ μακρυὰ καὶ
προτοῦ φωνάξῃ ἀκόμα «**πτρουουου**» ἔτρεχαν καὶ φουρτουλοῦσαν
κοντὰ τῆς χαρούμενες, καὶ ἐκείνη, σὰν μεγάλη μάνα ὄλου ἐκείνου
τοῦ φτερωτοῦ κοπαδιοῦ, γνωρίζοντας ὅτι στὸν μεγάλο συνωστισμό
τὰ μεγάλα τσαλαπατοῦσαν τὰ μικρά, καὶ τὰ δυνατώτερα ἔτρωγαν
πλείότερο ἀπὸ τ' ἀδυνατώτερα, ἔρριχνε πρώτη ἓναν ἀπλόχερο
δεξιὰ, ἓναν ἀριστερά, καὶ ἓναν μπροστά. Ἐτοὶ χωρίζονταν σὲ τρία
τμήματα. Ὑστερα ξανάρριχνε δεξιὰ, ἀριστερά καὶ μπροστά σὲ μα-
κρύτερη ἀχτίνα. Τὰ τμήματα τότε γένονταν ἑξῆς. Ὑστερα πάλι ματα-
ξανάρριχνε δεξιὰ, ἀριστερά καὶ μπροστά σὲ μακρύτερη ἀκόμα
ἀχτίνα, καὶ τὰ τμήματα γένονταν ἑννιά. Καὶ ἔτοι ἓνα τέταρτο τῆς
ὥρας τὸ λιγώτερο στέκονταν καὶ ἔρριχνε ἀδιάκοπα σ' αὐτὰ τὰ
ἑννιά τμήματα μὲ τὴν ἀράδα, καὶ ἐγύριζε μὲ τὸ σακκὶ ἄδειο μέσα
στὸ σπίτι καὶ ἐκρύβονταν. κλειῶντας τὴν θύρα πίσω τῆς, γιατί τὴν
ἐπαιρναν καταπόδι τὰ κοττιά καὶ δὲν ἔφευγαν ἀπὸ κοντὸ τῆς.
Αὐτὴ μόνη τῆς μάζευε τ' αὐγὰ ἀπὸ τὲς φωλιές, αὐτὴ ἔδανε τὲς
κλωσσαριές, αὐτὴ ἐπιμελῶνταν γιὰ τὴν καθαριότητα τῶν κουμα-
σιῶν, αὐτὴ ἀλλάζε τὰ νερά τῶν σκύφων γιὰ νὰ πίνουν γερὸ καθα-

ρὸ καὶ κρῦο, αὐτὴ, ὅταν ἔδλεπε νὰ ψειράζουσιν οἱ κόττες, ἐφρόντιζε γιὰ νὰ τῆς φέρουν κλωνάρια φράξου κι' ἔβρινε ἀπ' αὐτὰ στοὺς σκύφους μὲ τὸ νερό, γιὰ νὰ ρίχνουν τὲς ψεῖρες.

ἔχουμε λογιῆς λογιῶν κοττιά, ἄλλα μὲ μαῦρα ποδάρια κι' ἄλλα μὲ κίτρινα, ἄλλα γυμνοπόδαρα κι' ἄλλα φτεροπόδαρα, σὰν τὰ γεράκια, ἄλλα μαῦρα σὰν κοράκια, κι' ἄλλα ἄσπρα σὰν περιστέρια, ἄλλα παρδαλὰ κι' ἄλλα γρεβενά, ἀλλ' εἶταν καὶ καμπόσα μ' ὀλόχρυσά φτερά. Ἄλλα πάλι εἶταν κατσιουλᾶτα, ἄλλα εἶταν μπουφνάτα μ' ἓνα ὠραῖο φτέρωμα φουσκωτὸ στὸ κεφάλι, σὰν σκιαῶνα. Ἡ μάνα μου εἶχε μεγάλο ζῆλο στὸ κοπάδι τῆς. Τὸ ἤθελε ζηλευμένο κι' ἐπαινεμένο. Τὸν καιρὸ τῆς κρεωφαγίας, δηλαδὴ ὅταν δὲν εἶταν νηστεία, μόνη τῆς ἔσφαζε τὲς κόττες καὶ τοὺς πετεινοὺς, καὶ σχεδὸν ἔσφαζε καθεμέρα κάθε ἄσχημη καὶ μικρόσωμη κόττα, ποὺ δὲν ἔκαμε χοντρά αὐγά, καὶ κάθε πετεινὸ ὃχι μόνον ἄσχημο, ἀλλὰ καὶ μικρόσωμο, ἀλλὰ καὶ κακόφωνα. Πάντα ὅμως, ἀνάμεσα σὲ τόση πλησμονὴ κοττιῶν, εἶχε καὶ μερικὲς κόττες, μερικοὺς πετεινοὺς, μερικὲς πουλλᾶδες καὶ μερικὰ πουλλάκια, ποὺ εἶχε ἀδυναμία εἴτε γιὰ τὴν ὡμορφίαν τους, εἴτε γιὰ τὸ μεγαλόσωμό τους, εἴτε γιὰ τὸ λάλημά τους, ἀν εἶταν πετεινοί. Προπάντων ἀγαποῦσε τὲς κόττες ποὺ ἔκαναν δίκροκα αὐγά. Εἶταν οἱ πλεῖς μεγαλόσωμες. Οἱ καλὲς κόττες κι' οἱ καλοὶ οἱ πετεινοὶ μόνον ὅταν γέραζαν περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Ἀλλ' ἀλλοίμονο στὴν κόττα ποῦθελε λαλήσει! Στὴν στιγμή σφάξιμο, ὅποια κι' ἀν εἶταν καὶ στὸν φούρνο μ' ὅλα τῆς τὰ φτερά νὰ κατῇ, γιὰτὶ κάποιος δυστύχημα προμήντευε καὶ μόνον ἡ φωτιά τοῦ φούρνου μπορούσε νὰ τὸ προλάβῃ.

Τὰ κοττιά μας ἔξον ἀπὸ τὸ λεπίδι τῆς μάνας μου, εἶχαν ἔχτροὺς κι' ἄλλους τὰ γεράκια, ποὺ ρίχνονταν στὴν αὐλὴ κι' ἄρπαζαν, καὶ τὲς ἀλεπές, ποὺ ἔρχονταν τὴν νύχτα στὰ κκυμάσια, τ' ἀνοίγαν ἢ τὰ ξεσκέπαζαν, κι' ὡς ποὺ νὰ τὲς νοιώσουν τὰ σκυλλιά ἄρπαζαν μιὰ κόττα ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ χάνονταν. Ἀλλὰ τὲς πλειότερες φορές οἱ ἀλεπές παραμόνευαν στὲς παλιουριές τῆς περιοχῆς, καὶ

τὴν στιγμή, ποὺ ἔφταναν οἱ κόττες ὡς ἐκεῖ, ἄρπαζαν καμμιὰ κι' ἔφευγαν. Ἐννοεῖται ὅτι κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ γένονταν ὁ μέτρος τῶν κοττιῶν καὶ πάντα εἶταν γνωστὸ πόσες εἶταν καὶ πόσες ἔλειπαν.

Ἀπ' ὅλες τὲς ἀλεπές, ποὺ δεκάτιζαν ταχτικά τὲς κόττες μας, σὰν νὰ τὲς εἶχαμε συντρόφους, εἶταν καὶ μιὰ πολὺ γνωστὴ καὶ σ' ἐμᾶς, καὶ στὸ χωριὸ ὅλο, ὀνομαζόμενη Κουτσοκοράκω, γιὰτὶ κούτσαινε ἀπὸ τὸ μπροστινὸ δεξιὸ ποδάρι, κι' ἔκλινε πρὸς τὸ κοράκιο κι' ὄχι πρὸς τὸ καπνιάρικο, ὥπως ὅλες οἱ ἀλεπές. Αὐτὴ παρουσιάζονταν συχνὰ τρία-τέσσερα χρόνια στὴν ἀράδα κι' ἔκανε θράσο, καὶ κἀνένας κυνηγὸς τοῦ χωριοῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὴν σκοτώσῃ, ἀν καὶ πολλὰς φορές τὴν ἐντουφέκιζαν. Μιὰ μέρα ἡ Κουτσοκοράκω ἀπάνω στὸ δειλινὸ, ἐνῶ οἱ κόττες ἔδοσκαν στὴν περιοχὴ τοῦ σπιτιοῦ, ξεφυτρώνει κι' ἄρπάζει τὴν καλύτερη κόττα τῆς μάνας μου, τὴν ὀνομαζόμενη Ἀστέρω, γιὰ τὴν ὡμορφίαν τῆς. Εἶταν ἡ πλεῖς ἀγαπημένη τῆς κόττα ὃχι μόνον γιὰ τὴν ὡμορφίαν τῆς τὴν ἔκτακτη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ δίκροκα τ' αὐγά τῆς. Σιούριξε ἡ μάνα μου τὰ σκυλλιά ἀμέσως, ἔτρεξε στὴν περιοχὴ, ἀλλὰ ποὺ νὰ τὴν προφτάσῃ! Τοῦτο μόνον κατάλαβε ὅτι εἶταν ἡ Κουτσοκοράκω, κι' ἡ κόττα ποὺ ἔλειπε ἡ Ἀστέρω. Γνώρισε ἀκόμα ἀπὸ μακρὰ καὶ τὸ κάκασμα τῆς κακόμοιρης τῆς Ἀστέρας, ποὺ κάκαζε βραχνὰ-ραχνά, «κάα! κάα! κάα!» μὲς ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ἀλεποῦς.

Ἡ μάνα μου φρένιαξε ἀπὸ τὸ κακὸ τῆς. Μποροῦσε νὰ δώκῃ πέντε καὶ δέκα λίρες, ἀν βρίσκονταν κανεὶς ἐκείνη τὴν στιγμή νὰ τῆς τὴν φέρῃ ψόφια ἢ ζωντανή τὴν Κουτσοκοράκω. Στὴν στιγμή ὅλο τὸ χωριὸ ἔμαθε τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀστέρας καὶ τὸ κατόρθωμα τῆς Κουτσοκοράκως, καὶ μαζεύτηκαν οἱ γεροντότερες τοῦ χωριοῦ μὲ τὲς ράκκας στὸ ζωνάρι κι' ἄρχισαν νὰ μνημονεύουν ἡ καθεμιά τὲς κόττες, ποὺ τὲς εἶχε φάγῃ ἡ Κουτσοκοράκω. Ἡ Κουτσοκοράκω πέταξε στὸ στόμα ὅλου τοῦ χωριοῦ ὡς

τρομερός δαίμονας της κοττοκατastropheς, κι' οι κυνηγοί αίστάνονταν να τους περιχάη ή έντροπή τὸ πρόσωπο, ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ τὴν σκοτώσουν. Τέλος τὴν ἄλλη μέρα ἡ μάνα μου διαλάλησε ὅτι ἓνα ζευγάρι προβατίνες κι' ἓνα ζευγάρι γίδες καλὲς θάχῃ κέρασμα ὁποιος θὰ τῆς ἔφερνε τὴν Κουτσοκουράκω σκοτωμένη, καὶ σ' αὐτὰ ἀπάνω καὶ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι ὁποιος θὰ τῆς τὴν ἔφερνε ζωντανή! Ἔτσι λοιπὸν ἀποφασίστηκε ὁ θάνατος τῆς Κουτσοκουράκως κι' ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνου, ποὺ θὰ τὴν σκότωνε ἢ θὰ τὴν ἐπιανε ζωντανή!

— Ζωντανή! ζωντανή τὴν θέλω! (Ἐλεγε ἡ μάνα μου φρενιασμένη ἀπὸ τὴν ὀργή της κι' ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησή της γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀστέρας). Ζωντανή τὴν θέλω νὰ τὴν σκοτώσω, μοναχὴ μου, μὲ τὰ χέρια μου καὶ νὰ τῆς λέγω: — **Ἐἴταν καλὲς οἱ κόττες μου; Φάε τώρα κόττες! Φάε τώρα πουλλιά**. Καὶ νὰ τῆς κἀνω τὸ κεφάλι κουρκούτι. Νὰ τὴν γδάρω καὶ νὰ κἀνω τὸ τομάρι της γούνα καὶ νὰ τὴν φορῶ καθεμέρα νὰ θυμοῦμαι τὸν σκοτωμὸ της κα. ν' ἀγαλλιᾶζω!

Ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ χωριοῦ καὶ προπάντων οἱ κυνηγοὶ μπῆκαν σ' ἐνέργεια. Δὲν εἶταν παῖξε-γέλασε δυὸ προβατίνες καὶ δυὸ γίδες καὶ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι ἀμοιβή!

Πέρασε μιὰ ἐβδομάδα, δυὸ τίποτε. Ἡ Κουτσοκουράκω εἶχε ἀρπάξει κι' ἄλλες κόττες στ' ἀναμεταξὺ, ἢ τοῦλάχιστον σ' αὐτὴν ἐκόλλησαν τὸ ἄρπαγμα δύο-τριῶν κοτιῶν. Τὸ χωριὸ ἄρχισε νὰ βουίτζῃ γιὰ τὰ κατορθώματα τῆς Κουτσοκουράκως, καὶ νὰ στεριόνηται ἡ ιδέα ὅτι ἡ Κουτσοκουράκω δὲν εἶταν ἀλεποῦ ἀληθινή, ἀλλὰ ἡσκιωμα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν κολλοῦσαν τὰ ντουφέκια, ποὺ τῆς ἔρριχναν οἱ κυνηγοί, ἀφόντας εἶχε φανιστῇ στὸ χωριό. Ἄλλως τε καὶ τὸ τομάρι της τὸ κοράκινο τῶδειχνε ὅτι δὲν εἶταν ἀληθινὴ ἀλεποῦ. Ἀφόντας φανίστηκε ἡ Κουτσοκουράκω στὴν περιφέρεια τοῦ χωριοῦ μὴς εἶχαν σκοτωθῇ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, δικούς μας καὶ ξένους, καμμιὰ δεκαριά ἀλεπές, ἐνῷ αὐτὴ δὲν πάθαινε τίποτε μ' ὅσα ντουφέκια κι' ἂν τῆς ἔρριχναν. Τὸ χω-

ριὸ ἄρχισε νὰ φοβᾶται τὸ Ἡσκιωμα καὶ νὰ κλειέται τὸ βράδυ ἀπὸ τ' ἀπόσπερνα. Ὅλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἄρχισαν νὰ βλέπουν φαντάσματα κι' ἡσκιώματα, ἅμα βασιλεὺς ὁ ἥλιος. Ἐνας δηγῶνταν ὅτι εἶχε ἰδῇ τὴν Κουτσοκουράκω ἐφτὰ δρασκέλλες μακριὰ νὰ φεύγῃ καταγῆς σὰν φεῖδι καὶ νάχῃ στὸ στόμα της ἓνα νεκροκέφαλο. Ἐνας ἄλλος πάλι ἔλεγε ὅτι τὴν εἶχε ἰδῇ, ποὺ ἔδωγαινε ἀπὸ τοὺς **Κοπάνους** τοῦ ποταμοῦ κι' ἔδωζε δυὸ ὀργυιὲς φωτιά ἀπὸ τὸ στόμα της καὶ τρεῖς ἀπὸ πίσω της κι' ἀνέβαινε τὸν ἀνέφορο γιὰ τὸ χωριὸ τὰ **«γκοῦτες»** τὰ **«γκοῦτες»** ἀπὸ τὸ δεξιὸ τὸ μπροστινὸ, σὰν κουτσή ποὺ εἶταν. Μιὰ γριὰ πάλι ἔλεγε ὅτι μιὰ νύχτα εἶχε βγῇ πρὸς ἀνάγκη της τὰ μεσάνυχτα στὴν αὐλή της κι' εἶδε τὴν ὀργισμένη τὴν Κουτσοκουράκω νὰ περπατᾷ ὀρθὴ στὰ πισινὰ της τὰ ποδάρια, καὶ νάχῃ στὸ κεφάλι της ἐν' ἄσπρο μαντήλι δεμένο, καὶ στὸ στόμα της ἓνα σουφί, ποὺ τὸ κρατοῦσε μὲ τὸ δεξιὸ μπροστινὸ ποδᾶρι, κι' ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα αὐτοῦ τοῦ ποδαριοῦ, ποὺ τὸ μεταχειρίζονταν σὰν χέρι, ἔλαμπε ἓνα δαχτυλίδι χρυσό, ποῦχε μιὰ διαμντόπετρα κι' ἔφεγγε σὰν ἀναμμένο καντήλι, κι' ἂν δὲν πρόφτανε νὰ κἀνῃ τὸν σταυρὸ της, καὶ νὰ εἰπῇ **«Ὑπαγε πίσω μου Σατανᾶ, στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο...»** καὶ νὰ μπῇ σὰν ἀστραπὴ στὸ σπῆτι — ἀλλοίμονό της! — θάπερτε στὰ νύχια της! Ἄλλ' ὁ Σταυρὸς καὶ τὸ ξόρκι τὴν ἔκαναν καπνὸ καὶ χάθηκε στὴ στιγμὴ ἀπὸ μπρὸς της! Ἐνας γέροντας πάλι, ὁ Λόλης τὴν εἶδε κι' αὐτὸς τὴν νύχτα νὰ τρέχῃ μὲς στὰ σύννεφα, φορῶντας μαῦρα φτερά στὲς πλάτες της!

Σωστός δαίμονας, Χριστιανέ μ'!

Τέλος πάντων δὲν ἔμεινε ψυχούλα μὲς στὸ χωριό, ποὺ νὰ μὴν ἰδῇ μὲ τὰ μάτια της φαντασιᾶς της τὴν Κουτσοκουράκω, καὶ δὲν σκέφτονταν πλεῖα ὁ κόσμος πῶς νὰ γλυτώσῃ τὲς κόττες του, ἀλλὰ πῶς νὰ σωθῇ τὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ Ἡσκιωμα. Μιὰ γυναίκα ἔπεσε ἄρρωστη κι' ἡ συννυφάδα της, ποὺ τὴν ἔτριψε στοὺς λαιμούς καὶ στὲς πλάτες, παρατήρησε κατὶ μαῦρες βουδιές, σὰν πατημασιὲς

σκυλλιοῦ . . . Εἶταν χωρίς ἄλλο πατημασιὲς τῆς Κουτσοκουράκως! Ἐφεραν ἀμέσως τὸν παπᾶ καὶ δώδεκα ὥρες συγκρατούμενα τῆς διάδασε τοὺς ἐξορκισμοὺς, κι' ἀφοῦ τὴν ἔκαψαν μὲ τὴν σκυῶλη τῆς ντουφεκόδεργας στὲς φτέρνες καὶ μὲ τὴν μύτη τοῦ δρεπανιοῦ στὲς πλάτες, μόλις μπόρεσε νὰ σηκωθῇ στὰ ποδάρια τῆς.

Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔμεινε μυστικὸ μέσα στὸ χωριὸ μοναχά. Ἐφτασε γλήγορα καὶ στὰ πλησιόχωρα. Ἐνας πρωτόπαπας εἶπε νὰ κάνουντὸ Σαββάτο ἑνασυλλύτουργο ἑφταπάπαδο. Ἀμέσως τὸ χωριὸ προσκάλεσε ἑπτὰ παπᾶδες μαζὺ μὲ τὸν πρωτόπαπα κι' ἔγεινε τὸ ἑφταπάπαδο, καὶ τὸ γιῶμα ἦρθαν ὅλοι οἱ παπᾶδες νὰ γιωμπτίσουν στὸ σπίτι μας. Ἐτρωγαν κι' εἶχαμε πολλὰ φαγητά, ὅλο κότες, αὐγά, τυριά, γάλατα. Ἀλλὰ δὲν εἶχαμε ἀποφάγει ὅταν δυὸ πιστικοὶ τοῦ χωριοῦ, ὁ Κώστας κι' ὁ Γιάννης, μπήκαν μέσα ἐκεῖ ποῦ τρώγαμε, κι' ὁ ἕνας πέταξε καταγῆς ἕνα μαῦρο τομάρι, κι' ὁ ἄλλος ἕνα σακκί, ποῦ ἀναδεύονταν κατὰ ζωντανὸ μέσα του, κι' οἱ δυὸ μαζὺ μ' ἕνα στόμα φώναξαν :

— Τὰ ποδοκόπια μας! Τὲς δυὸ τὲς πρατίνες, τὲς δυὸ τὲς γίδες καὶ τὰ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι θέλομε ἀπὸ τὴν Κυρά!

Σὲ λίγο ἀμέσως βγήκε μὲς ἀπὸ τὸ σακκί ἕνα γδαρμένο ζῶο σὰ σκυλλί, κουνοῦσε τὸ λαιμὸ του μὲ τὸ κεφάλι του δεξιὰ κι' ἀριστερά, σὰν νὰ πονοῦσε φριχτὰ καὶ δὲν μπορούσε νὰ σηκωθῇ στὰ πόδια του...

— Νά τη, ἡ ἀντίχριστη! ζωντανὴ εἶν' ἀκόμα! Ἐχει ἑπτὰ ψυχὲς κι' οὔτε οἱ μισὲς δὲν τῆς ἔχουν φύγει ἀκόμα! Ἡ ἴδια κι' ἡ καταΐδια ἡ Κουτσοκουράκω, ποῦ σῶφαγε τὴν Ἀστέρω!

Ἐλεγε ὁ ἕνας καὶ συμπλήρωνε ὁ ἄλλος.

Ἡ μάννα μου, ὁ πατέρας μου, οἱ παπᾶδες, οἱ ὑπηρέτες ἔμειναν ὅλοι μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ στὸ ἀποτρόπαιο θέαμα νὰ βλέπουμε μιὰ ὑπαρξή, ἕνα ζῶο, ἕνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶχε μέσα του ὅλην τὴν συναίσθηση τοῦ πόνου, νὰ χαροπα-

λεύη, νὰ πάσχη τὸ φοβερώτερο μαρτύριο. Ὁ θάνατος σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι τοῦ εἶταν μεγάλη εὐεργεσία.

— Σκότωσ' το τὸ ζῶο τοῦ Θεοῦ, γὰ νὰ μὴ τυραννιέται!

Ξεφώνησε ἡ μάννα μου κλαίοντας πρὸς τὸν πατέρα μου.

Ὁ πατέρας μου πῆρε ἕνα γιγαντιά, ποῦ τὸ εἶχε πάντα παρασιτιά, πετάχτηκε καὶ μ' ἕνα χτύπημα ἔκοψε τὸ λαιμὸ τῆς δύστυχης τῆς Κουτσοκουράκως, κι' ὕστερα, γυρίζοντας ἄγριος πρὸς τοὺς σκληρόκαρδους πιστικούς, τοὺς εἶπε δακρυσμένος κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ μαρτύριο τῆς ἀλεπούς :

— Φύγετε καὶ γίνετε καπνὸς ἀπὸ μπροστά μου, γιατί δὲν ἔξρω τί μπορῶ νὰ σᾶς κάνω μ' αὐτὴ τὴν ἀπάνθρωπη καρδιά, ποῦ δειξάταν!

— Γκρεμιστῆτε γλήγορα;

Ρέκαξε ἡ μάννα μου, ἀπὸ τὸν φόβο τῆς μὴν τοῦς χτυπήσῃ ὁ πατέρας μου.

Οἱ τυραννηστᾶδες τῆς ἀλεπούς δὲν εἶδαν πῶς κατέθηκαν τὲς σκάλες τοῦ σπιτιοῦ καὶ πῶς βγήκαν ἔξω κι' ἔρχονται. Ἡ μάννα μου ἔλυσε στὸ κλᾶμα καὶ μπορούσε νὰ δώσῃ ὅλες τῆς τὲς κότες γὰ νὰ μὴν ἔδλεπε τὸ τρομερὸ μαρτύριο τοῦ ζῶου. Καὶ ὁμως αἰσθάνονταν μιὰ τύψη μέσα τῆς ὅτι αὐτὴ εἶταν ὁ ἡθικὸς αὐτουργὸς ἐκείνου τοῦ μαρτύριου κι' ἤθελε κατὰ νὰ κἀνῃ γὰ νὰ ἐξαλαφρώσῃ τὴ συνείδησή τῆς. Φώναξε ἕναν ὑπηρέτη καὶ τοῦ εἶπε :

— Πᾶρ' αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο τὸ ζῶο καὶ πήγαινε καὶ θάψ' το καῖπου. Τὸ καῖμένο! τὸ καῖμένο! Πᾶρ' καὶ τὸ τομάρι. Βάλ' τὸ κορμὶ καὶ τὸ κεφάλ' μὲς στὸ τομάρι καὶ θάψ' τα ὅλα μαζὺ.

Ὁ ὑπηρέτης ἔκαμε ἀμέσως ὅπως τοῦ εἶπε ἡ μάννα μου κι' ἔφυγε ἔξω. Ὑστερα ἡ μάννα μου εἶπε μὲ βαρύνκαρδῃ λύπῃ :

— Βλογημένα νὰ τῆς εἶναι ὅσα κοττιά κι' ἀν μῶφαγε... Μήπως τῶκαγε ἀπὸ κακία; Ἐτοί εἶναι φκιασμένο ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τρώγῃ

κόττες! Τι φταίει αυτό; Τὸ καῖμένο τὸ ζῶα! Τὸ καῖμένο τὸ ζῶα!
Τοὺς κακουργοὺς! Τί τῶχον κάνουν αἱ ἀντίχριστοι!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐσφούγγισε τὰ μάτια τῆς μὲ τὸ μαντήλι.
Ἀπὸ τότε, ὅταν γεράκι ἢ ἀλεπού ἄρπαζαν κόττες ἀπὸ τὰς δικές
μας, δὲν λυπῶνταν, οὔτε καταριῶνταν, σὰν ἄλλοτε, ἀλλὰ θυμού-
μενη τὸ μυχτύριο τῆς Κουτσοκοράκως ἔλεγε:

— Τί νὰ κάνουν; Ἐτσι εἶν' ἀπ' τὸν Θεὸ φκιασμένα αὐτὰ τὰ
ζῶα νὰ τρῶν κόττες καὶ τρῶν ὅταν μποροῦν!

Πόλη, 14 Γεναριοῦ 1912

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΤΟΙΜΟΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Ὁ Κύριος. — Πῶς! σχίζεται τὴν ἀλληλογραφίαν σου;

Ἡ Κυρία. — Ὁχι ὅλας, τὰς συμπαθεῖς κρατῶ . . .

Ὁ Κύριος. — Τότε θὰ σὰς γράφω.

Ἡ Κυρία. — Ἀλλά . . . δὲν θὰ μ' ἐρωτήσητε τί θὰ κάμω τὴν ἐπι-
στολήν σας.

Ὁ Κύριος. — !!!!!

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΠΡΟΣ ΠΟΙΗΤΗΝ

— Τώρα ποῦ ἤρχισα νὰ σὰς διαβάζω, κατάλαβα πῶς εἴσθε γιὰ διά-
βασμα . . .

Πατὴρ τις θέλων νὰ καταστήσῃ τὸν υἱόν του ἐχθρὸν τοῦ
ὑπνου καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτόν πόσον ὠφέλιμον
εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἐγείρεσθαι πρῶτ', τῷ ἔλεγεν ὅτι ἄνθρω-
πὸς τις ἐγερθεὶς πολλὰ πρῶτ', εὔρε βαλάντιον πλήρες φλωρίων.

— Ἀλλὰ πάτερ μου ἀπεκρίθη ὁ μικρὸς παῖς, ἐκείνος ὅστις
τὰ ἔχασεν ἀναμφιβόλως εἰ, ἐν ἐγερθῇ ἀκόμη ἐνωρίτερα.

Ἡ ΚΥΡΙΑ ΜΑΣ

ΕΙΤΑΝ ΩΣ ΕΓΓΙΣΤΑ

Ποῦ ἔγεινεν, ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες καὶ ἀγαπητότερες ἀναγνώ-
στριές μου, τοῦτο τὸ ἱστορικὸν συμβάν ἢ καλύτερα αὐτὴ ἡ μικρὴ
κωμωδία καὶ ποῖα εἴταν τὰ πρόσωπά τῆς δὲν πρέπει νὰ σὰς τὰ πῶ,
διότι καὶ δὲν σὰς ἐνδιαφέρει καθόλου αὐτὸ, οὔτε εἶναι ὅσιο νὰ τα-
ράξωμε τὸν ἥσυχον ὕπνον τῶν τάφων, ἐπειδὴ κἀνένα πρόσωπο
ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι πλειὸ στὴν ζωὴ. Τὸ πρᾶγμα συνέβηκεν ὅταν
εἴμουν τελειοδιδάκτος τοῦ Γυμνασίου τῆς πατρίδας μου. . . . —
λίγο ἔλειψε νὰ φανῶ ἀκριτόμυθος—καὶ παραθέριζα σὲ μιὰ κωμό-
πολη, ὅπου τὸ καλοκαίρι ἔχει κρύα γλυκὰ νερά καὶ πολλὰ
νόστιμα ἐπεισόδια. Τελειόφοιτος Γυμνασίου! Καὶ φανταστὴς πόσα
χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε κι' ἀκόμα μένουν στὴν μνήμην μου
ζωηρά.

— Καὶ πῶς θὰ φανταστοῦμε, ὑπολαμβάνει κάποιος, τὰ περα-
σμένα χρονάκια σου, ἀφοῦ σὺ τότε, ποῦ γράφεις στὰ 1912 δὲν
μας λέγεις πόσα χρονάκια φέρεται στὴν οἰκίαν σου;

— Μὰ τί τὰ θέλετε καὶ τἀνακατόντε τώρα σεῖς αὐτὰ τὰ πράγ-
ματα, ποῦ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὸ προκείμενον! Στὸ πεί-
σμα δὲν θὰ τὰ μάθῃτε ποτέ! . . .

Λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὶν πενήντα . . .

— Σὰς πιάσαμε! Σὰς πιάσαμε! Ἐμπρός! ἔμπρός καὶ τότε
ἐμεῖς ξέρομε νὰ κάνωμε τὸν λογαριασμό, 50 καὶ 20=70.

— Τέλος πάντων μάθετέ τα! Ἄν θέλετε μάλιστα βάλτε
καὶ πέντε ἀκόμα. Τί με μέλει! Ἐγὼ οὔτε γυναῖκα εἶμαι νὰ τὰ κρύ-
βω, οὔτε παντρεῖς γυρεύω! Γιατί νὰ κρύβωμαι; Σὰς λέγω μά-
λιστα ὅτι ἐγώ, ποῦ γράφω αὐτά, εἶμαι γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ

ένικοῦ, κλίσεως δευτέρας καὶ στὸ κύριον ὄνομά μου καὶ στὸ ἐπίθετόν μου κι' ἀπὸ τὴν τεχνολογίαν αὐτὴν μάλιστα μπορεῖτε ν' ἀπεικαστετε καὶ τὸ ἐπάγγελμά μου. Λοιπὸν εὐχαριστηθήκατε ποῦ ξετρυνώσατε τὰ χρόνια μου καὶ τὸ ἐπάγγελμά μου ἴσως ;... Χαίρω πολὺ . . .

Λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταλάβει σὰν μιὰ ἐπιδημία, ἡ μανία τῆς ἐλληνόφειρας ἀρσενικοῦς καὶ θηλυκοῦς καὶ προπάντων τοὺς ἀγραμμάτους κι' ἀμύητους τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων τῆς ἀρχαίας· καὶ ἀκούαμε ἐκεῖνα — φρῖξον ἦλιε ! — τὰ **ἐμβρόντητα** καπνά ! ἀντὶ εὐρυτιτώντα, τὰ **ἀμερόληπτα** ! (ἐδιάβαιναν οἱ Ρῶσοι τὸν Δούναβιν) ἀντὶ τοῦ **ἀδιάλειπτα**, τὰ **ὁ πέπος πάφος πέφηκε οἴνου καὶ κράτος** ! Ἐκαταλάβατε τί εἶνε αὐτό ; « **πέπων πάθος πέφυκεν ἀνευ ἀκράτου οἴνου** ! » Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ ! Καὶ τόσα ἄλλα παραδοξότερα.

Σὲ τέτοια λοιπὸν σύγχυση τῶν συνήθων τούτων λέξεων καὶ φράσεων βασίζεται καὶ ἡ μικρά μας κομωδία μὲ τρία μόνον προσώπα δρῶντα, κι' ἓνα βουβὸν (στὸ τέλος θὰ ἐννοήσητε ποιὸ τὸ βουβὸν) καὶ σὲ τρεῖς μικρὲς-μικρὲς πράξεις.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

Ὁ σύζυγος κύρ-Γεῶργος κατὰ τὴν 10ην π. μ. ἐτοιμάζεται νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ πάγῃ στὸ Νεροδικεῖο (Εἰρηνοδικεῖο) γιὰ δύο-τρεῖς ὑποθέσεις του, ὡς ἐνάγοντας κι' ἐναγόμενος (διότι αὐτὰ ποτὲ δὲν λείπουν στὲς κομωπολες) καὶ ἡ ὡμορφη, ἡ **καμωματιάρα** καὶ **χαϊδεμένη** γυναίκα του, τὸν παρακαλεῖ, ἂν τοῦ ἔρθῃ εὐκόλα καὶ ἰδῇ τὸν γιατρό της (στρατιωτικὸν μὲ βαθμὸν λοχαγοῦ), νὰ τὸν στείλῃ μιὰ στιγμούλα, διότι δὲν καταλάβαινε καλὰ τὸν ἑαυτὸν της ἀπὸ τὸ πρῶτ'. Ὑπόσχεται ὁ σύζυγος πρόθυμα, ὁ δρόμος του εἶταν ἀπὸ τὸ καφενεῖο, ὅπου ἐσύχναζε ὁ γιατρός γιὰ νὰ σκοτόνῃ τὴν ὥρα του μὲ τὴν **κοντοίναν** του καὶ γιὰ νὰ εἶναι καὶ πρόχειρος, ζητούμενος σ' ἐπισκέψεις. Τὸν ἤρρε λοιπὸν ἴσα-ἴσα ποῦ ἔπαιζε **κοντοίνα** μὲ τόσους νόστιμους διαλόγους στὸ παίξιμο τὴν στιγμὴν, ποῦ, θέλοντας ν' ἀπατήσῃ τὸν συμ-

παίχτορά του, ἔπαιρνε γλήγορα-γλήγορα ταχυδακτυλουργικῶς 4 καὶ 2=7. Ὁ ἄλλος ὁμως ἄγρυπνος φύλακας τοῦ παιγνιδιοῦ, γνωρίζοντας τὸν γιατρόν, ὅτι σοβαρὰ-σοβαρὰ καὶ δῆθεν ἀφηρημένος, ἔκανε τέτοια, ἤγουν τέτοιες μπουτζουξυλιές, εἶδε τὴν ἀπάτη καὶ μὲ τὴν ἐπιχωριάζουσα γλώσσα :

— Ἄς-τα ! Ἄς-τα κάτ', γιατρέ μου ! καὶ δὲν **παίρνονται**, γιατί εἶναι **στενοὶ συγγενίδες** ;

Τοῦ εἶπε μὲ ἐτοιμότητα πνεύματος, κι' ἀπάνω σ' τὰ γέλοια τῶν περιεργαζομένων τὸ παιγνίδι ἔφτασε κι' ὁ Κύρ-Γεῶργος κι' ἔλαβε μέρος κι' αὐτὸς στὰ γέλοια, χωρὶς ν' ἀκούσῃ ἂν τὸ νόστιμο, γελῶντας ἀπὸ ἐπήρεια, ἃς ποῦμε, καθὼς συμβαίνει, κι' ὁ ἠλεκτρισμός ἀπὸ ἐπήρεια, κι' ἀφοῦ τελείωσαν τὰ γέλοια, ποῦ μόνος ὁ γιατρός δὲν ἔλαβε μέρος, διότι δὲν γελοῦσε ποτέ, γιὰ τοῦτο κι' ἀγέλαστος προσωνομάζονταν, ἔλεγε ὁμως καὶ ἔφκiane, **ἐσκάρονε** ἤγουν πολλὰ νόστιμα σοβαρὰ-σοβαρά, ποῦ ἔμειναν ὡς τὰ σήμερα νὰ λέγονται, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι κι' αὐτὸ ἐδῶ, ποῦ λέμε. Ἀφοῦ λοιπὸν συνήρθαν ἀπὸ τὰ γέλοια, ἐμετρήθηκαν τὰ χαρτιά κι' ὁ συμπαίχτορας ἔγραψε πέντε μὲ τὴν κιμωλία στὸ ξυλένιο τραπέζι στὸ μέρος του καὶ τοῦ ξυνοφάνηκε τοῦ γιατροῦ λιγάκι καὶ πρὶν μοιραστοῦν τὰ χαρτιά πάλι :

— Παίξεις, γιατρέ ;

Τοῦ λέγει ὁ κύρ-Γεῶργος.

— Ἀφοῦ μὲ βλέπεis, τί ρωτᾷς !

— Τὸ βλέπω, ἀλλ' ἤθελα σὰν τελειώσετε . . .

— Σὰν **τελειώσωμε** καὶ οἱ δύο μας ἢ μοναχὰ ὁ σύντροφός μου, ποῦ μοῦ ἔκαμε **πέντε** ;

— Πίσω σου καὶ ἀπάνω σου καὶ **κοφὸς** ὁ λόγος σ' γιατρέ μ' ! (τοῦ λέγει ὁ συμπαίχτορας) κι' ἔλα κόψε τὰ χαρτιά καὶ μὴ σ' ἔπιασαν πάλι τὰ δαιμόνια, ποῦ ἔκανα **πέντε** καὶ καταριέσαι !

— Λοιπὸν, γιατρέ, (τοῦ ξαναλέγει ὁ κύρ-Γεῶργος) σὰν τελειώσῃ τὸ παιγνίδι σας, πετάξου μιὰ στιγμὴ ὡς τὸ σπίτι μου, γιατί ἡ κοκόνα μας εἶναι κομμάτι . . .

— **Κομμάτι** και κόμματος.

Μουρμουρίζει σιγά-σιγά μες τὰ δόντια του ὁ συμπαίχτορας πονηρῶς.

— . . . κακοδιάθετη.

Κι' ἐτραβήξε γιὰ τὸ Εἰρηνοδικεῖο.

— Καλὰ πηγαίνω, (εἶπε ὁ γιατρὸς στεγνὰ καὶ βαρυνὰ καὶ ῥιχνοντας στὴ μέση τῆς **παριτίδας** τὰ παιζοχάρτια, διότι ἔχανε). Πᾶρε τὸ λουκούμι σου κι' ἐγὼ θὰ πάγω . . .

— Στὸ ραχάτ-λουκούμι, εἶπε πάλι πονηρῶς ὁ συμπαίχτορας κι' ἐχτύπησε ἐπιδειχτικὰ τὸ τραπέζι, φωνάζοντας.

— Κώστα! φέρε μας ἓνα τρανὸ λουκούμι ἀπὸ τὸν κύρ-γιατρό, ποὺ παίρνει 5 καὶ 4 = 10.

Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ καταπέρτει ἡ αὐλαία τῆς πρώτης πράξης κι' ἀνοίγομε τὴ δεύτερη.

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γιατρὸς καὶ Κοκόνα

— Καλημέρα, Κυρὰ-Γεώργαινα! Τί πάθατε; Ἐγὼ σὲ βλέπω γερὴ κι' ἀνθηρὴ καὶ . . . νόστιμη πάντα.

— Ἐ! οὐλο μὲ λειράζεις, γιατρέ μ'! Ἀγαπᾷς τὰ χωρατιά. Νὰ... ξέρω κι' ἐγώ; Δὲν καταλαβαίνω καὶ τόσο καλὰ τὸν ἑαυτό μ' ἀπ' τὸ πρωτὶ σήμερα.

— Ἀς ἰδοῦμε τὸν σφιγμὸ . . . Ταχικώτατος . . . Τὴ γλῶσσα; . . . γυναίκεια καθαρή. Κατάλαβα τὰ πολλὰ τὰ χάδια τοῦ Κυρ-Γεώργου . . .

— Ἀμ δὲν χαϊδεύει καὶ τόσο. Δὲν εἶνε ἀπὸ κείνους.

— Τί αἰστάνεσαι λοιπόν;

— Ξέρω κι' ἐγώ; . . . Σὰν σβυσμάρα, σὰν ἀνορεξιά . . . Ἀνόρεχτα τὸν πῆρα σήμερα τὸν καφέ μ' . . . Ξέρω κι' ἐγώ; Δὲν ξέρω, μὴν εἶναι ποὺ εἶμαι καὶ λίγο **ὥς ἔγγιστα**; . . .

Αὐτὸ ἤθελεν ὁ γιατρὸς ν' ἀκούσῃ, γιὰ νὰ σκαρώσῃ πάλι **δουλειές με φούντες** κι' εὐτὺς ποὺ ἐνόησε τί ἐννοοῦσε ἡ κοκόνα, ἡ

ἐλληνίζουσα μετὰ τὸ **ὥς ἔγγιστα**, ἤγουν ἔγκυος, τῆς εἶπε σοβαρὰ-σοβαρά:

— Ἄ! κυρὰ μου, τοῦτο νὰ μὴν τὸ κάνετε! γιὰτὶ καὶ σωματικῶς πειράζει! Θὰ εἶσαι πάντοτε ἄρρωστη, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς πολὺ, δηλαδὴ εἶνε καὶ λίγο ἐντροπή! . . .

— Ντροπή, ξεντροπή, γιατρέ μ', μπορῶ νὰ κάνω κι' ἄλλοιῶς παντρεμένη γυναίκα; . . . Τί μ' τὰ λὲς αὐτά, γιατρέ μ', καὶ με κάνεις καὶ κοκκινίζω; . . .

Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ γιατρὸς σὲ περισσότερες ἐξηγήσεις, διότι δὲν τὸν ἐσύμφερε στὸ παιγνίδι, ποὺ ἤθελε νὰ παίξῃ, τῆς εἶπε:

— Τέλος πάντων αὐτὴ εἶνε ἡ διάγνωσή μου καὶ θὰ σοῦ γράψω κατὶ τι καὶ . . . θὰ . . . σοῦ περάσῃ . . . (ἐννοῶντας αὐτὸς τὸ μεθύσι της) κι' ἀποχαιρετῶντας ἔφυγε.

Ἐρχόμεστε τώρα στὴ τρίτη πράξη:

Ὁ γιατρὸς, μετὰ τὸ σχέδιο τῆς κωμωδίας του στὸ νοῦ, γυρίζει πάλι στὸ καφενεῖο κι' ἂν κι' εἶταν ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ, παίρνει θέσση ἐπίκαιρη, ἀναμένοντας τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Κυρ-Γεώργου ἀπὸ τὸ Εἰρηνοδικεῖο. Ἐρχόμενος ὁ Κυρ-Γεώργος καὶ βλέποντας τὸν γιατρόν, θὰ τὸν ρωτοῦσε γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του κι' αὐτὸς θὰ τοῦ ἔλεγε τὴν **διάγνωσή** του. Ἐφάνηκε ὁ ἀναμενόμενος καὶ διευθύνθηκε ἴσα πρὸς τὸν γιατρό καὶ κάπως ἐσπευσμένα γιὰ νὰ μάθῃ τὰ **περὶ τῆς ὑγείας** τῆς πολυαγαπητῆς του συμβίας. Πλησιάζει τὸν γιατρό:

— Ἐ! γιατρέ... (τὸν ἐρωτᾷ). Πῆγες;

— Πῆγα.

— Εἶναι κανένα σοβαρὸ πράγμα ἢ . . .

— Σοβαρὸ καὶ πολὺ.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀκούσουν οἱ παρακαθήμενοι, ἐσηκώθηκε καὶ παίρνει παράμερα τὸν Κυρ-Γεώργον, ποὺ καρδιοκτυποῦσε γιὰ τὸ **σοβαρὸ**.

— Τί εἶναι, γιατρέ μ;

— Τί νά σοῦ πῶ; . . Δέν ἔχει τίποτε! . . Καί νά μὴ σοῦ κακοφανῇ, μήτε νά τὸ πάρης καὶ τόσο πολὺ σοβαρά . . Ἐκεῖνο, ποῦ εἶχε . . . Εἶταν μεθυσμένη! . .

— Τί μ' λές γιατρέ μ; Τί τς πῆρε ὁ τάδες τὸν . . . (ἀνακράζει ὁ προσβαλμένος σύζυγος ἐντροπιασμένος ἀπέναντι τοῦ γιατροῦ) Τώρα τὴ φκειάνω γώ, ποῦ μοῦ θέλει γιατρό καὶ γιὰ τὸ μεθύσι της! . . Ἀλλὰ πῶς ἦπρε καὶ δὲν τὴν ἐνοιῶσα; (Ὁ γιατρός ἐμάζεψε τῆς πλάτες, δείχνοντας ἀπορία καὶ αὐτὸς καὶ μόλις συγκρατούμενος, γιὰ νὰ μὴ χαμογελάσῃ). Πῶς; ἐξακολούθησεν ὁ Κύρ-Γεώργος, μύριζε κρασίλες ρακίλες;

— Καλέ, μοναχὴ τῆς μοῦ τώμολόγησε.

— Βρὲ τὴν στρίγλα! Τὴν παίρνει ὁ Διάβολος τώρα! . .

Καὶ λέγοντας αὐτὰ, τρέχει ἐξωργισμένος στὸ σπίτι του. Ὁ γιατρός τὸν ἀφῆκε, χωρὶς νὰ τὸν καταπραῖνῃ ὀλίγον, γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὅτι δὲν θὰ κακομεταχειρίζονταν καθόλου τὴν **κοκὸνα** του, ποῦ τῆς εἶχε τόση ἀδυναμία, καὶ θὰ περιορίζονταν σὲ λόγια μόνον. Ὁ γιατρός παραμένει ἀκόμη στὸ καφενεῖο, βέβαιος ὄντας, ὅτι σ' ὀλίγο θὰ ἔρχονταν ὁ σύζυγος νὰ τὸν καλέσῃ στὸ σπίτι γιὰ καθαρώτερες ἐξηγήσεις. Φτάνοντας ὁ Κύρ-Γεώργος σπίτι του ὁρμῶ ὠργισμένος, χωρὶς νὰ τὴν καλημερίσῃ γλυκὰ, ὅπως πάντα:

— Μωρή! δὲν μ' τῶλεγε, πῶς εἶσαι μεθυσμένη, νὰ μὴ ντροπιαστοῦμε στὸν γιατρό;!

Ἐμβρόντητη φυσικὰ ἔμεινεν ἡ κοκὸνα τοῦ σ' αὐτὸ τὸ παράδοξο προοίμιο τοῦ ἀντρός της καὶ:

— Τί λές ἄντρα; (τοῦ ἀπαντᾷ) Μὴ μοῦρθε σὺ μεθυσμένος; Τί λόγια εἶνε αὐτά; Ἡ ὁ γιατρός εἶταν μεθυσμένος καὶ δὲν τὸν κατάλαβα; Γι' αὐτὸ μοῦλεγε ἄλλ' ἀντ' ἄλλων! (Θυμώνει καὶ ἡ κοκὸνα του). Τώρα νὰ μοῦ τὸν φέρῃς τὸν κύρ-γιατρό νὰ ἰδοῦμε ποιά εἶταν μεθυσμένη, καὶ ποιά τοῦ τώμολόγησε! γιὰ τὴν θὰ σκάσω! καὶ . . . θὰ **πάθω τίποτε** (ἀφοῦ εἶταν ὡς **ἐγγιστα**, εἶταν φόβος).

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Ὁ κύρ Γεώργος, ποῦ εἶχε ἐκτακτὴ ἀδυναμία στὴν ὥρα καὶ τρυφερὴ γυναῖκα του, τρέχει καὶ προφταίνει τὸν γιατρό στὸν καφενεῖο, ποῦ τὸν καρτεροῦσε ἄλλως τε.

— Ἐλα γιατρέ μ', μιὰ φορὰ ἀκόμα ὡς τὸ σπὶτ' . . γιὰ τὴν ἐγὼ τὰ μπερδεύω.

Καὶ πρόθυμον ἄλλως τε τὸν γιατρόν τὸν πηγαίνει στὸ σπίτι του καὶ ἔκει ἀρχίζει ἡ τελευταία πράξη τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ λύση τῆς.

— Ὁραῖα! κύρ γιατρέ μ'! (τὸν ἀποπαίρνει ἡ κυρία) Σ' εὐχαριστῶ πολὺ! . . Ἄν εἶταν πρωταπριλιά, θάλεγα ὅτι ἔστειλες τὸν ἀθῶο τὸν ἄντρα μου **γιὰ πράσινο χαβιάρ!** . . . Καὶ πότε, γιατρέ μου, μ' εἶδες μεθυσμένη;

— Κυρία μου, ἐγὼ σὲ ἤῤα γερὴ καὶ καλὰ καὶ σὺ μοναχὴ σου μοῦ ὁμολόγησες, ὅτι εἶσαι ὡς **ἐγγιστα**.

— Μάλιστα! Αὐτὸ καὶ εἶμαι καὶ δὲν ντρέπομαι νὰ τὸ ὁμολογήσω! Καὶ τὸ λέω καὶ σὲ σένα καὶ σ' τὸν ἄντρα μου καὶ σ' οὐλὸν τὸν κόσμον, ὅτι εἶμαι ὡς **ἐγγιστα**! Γιὰ τὴν ἂν εἶμαι, εἶμαι ἀπὸ τὸν ἄντρα μου καὶ τὸ ξέρει καὶ αὐτὸς ποῦ εἶμαι καὶ πέντε μηνῶν καὶ δὲν ντρέπομαι νὰ τὸ λέω καὶ νὰ τὸ ξαναλέω! καὶ ὅπου θέλεις διαλάλῃς το, γιατρέ μ', ποῦ μοῦ εἶπες κιόλας, πῶς εἶναι καὶ ντροπὴ μου νὰ τὸ λέω!

Αὐτὰ φώναζε μὲ ἐπαύξοντα θυμὸν ἡ ἐλληγίζουσα κυρία-Γεώργου.

— Καλέ, τώρα κατάλαβα! (λέγει ὁ γιατρός, σὰν νὰ ταλάνιζε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τὴν ἀδεξιότητα τοῦ πνεύματός του στὴν ἀντίληψη τῶν λόγων τῆς).

Μήπως θέλεις νὰ εἰπῇς ὅτι εἶσαι ἐγκνὺς καὶ λέγεις, ὅτι εἶσαι ὡς **ἐγγιστα**, ποῦ συνήθισαν νὰ λέγουν τὸν μεθυσμένον;

— Μπα! μπα! (λέγει ὁ σύζυγος) Ὁρὲ τί 'ν' τούτου! τί 'ν' τούτου σήμερα!

— Μπα!!! Αὐτὸ θὰ πῇ ὡς **ἐγγιστα**; (λέγει μικρολογώντας ἐντροπιασμένη ἡ Κυρία) Πῶ! πῶ!! Καλὰ νὰ μοῦ κἀνῃς! Τὸ κέ-κάλι μ' φτίνει! . .

— Κι' από ποῦ κι' από τότε, μωρή, μοῦ τς ἔμαθες αὐτὲς τς ἑλληνικοῦρες ; Ἀπ' τὴ γύφτισσα τὴν μάννα σου, ἀλήθεια κι' ἀπαλήθεια ; Ἡ τάχα δὲν ξέρ' ὁ γιατρὸς τὴ γενιά σου ; ! Χάσκο ψωμί θέλεις νὰ τρῶς ; Ἀμ' δὲν εἶναι γιὰ τὰ δόντια σ'. Τὰ χαρτζίσσα τὰ λόγια τῆς μάννας σου καὶ τοῦ πατέρα σου δὲν σ' ἄρῃσουν ;

Ἄιντε, γιαιτρε' μ', στὸ καλὸ σ' καὶ σὲ κρατοῦμε καὶ νησιτικὸ τόση ὥρα, γιαιτὶ πιστεύω νὰ εἶναι μιὰ ἡ ὥρα !

— Θὰ εἶναι μιὰ, ἀλλ' ὥς ἔγγιστα....

Εἶπε ὁ γιατρὸς σοβαρὰ κι' ἔφυγε, χαμογελῶντας ὀλίγον ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια του, γιὰ αὐτὰ ποῦ **ἐσκάρωσε**.

Ἰανουάριος 1912

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ

Η ΚΛΕΙΣΜΕΝΗ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

Στὸν κόσμον ἀνάμεσα περνῶ, μὰ τὰγαθὰ τοῦ κόσμου
δὲ βλέπω ! κι' ἔχω καθαρά τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου...
Μάτι, κι' ἂν εἶναι ἀνοιχτὸ καὶ φωτεινόν, δὲν βλέπει,
διὰ τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς σκεπάζη μαύρη σκέπη.
Ἐκείνη νοιώθει τὴ χαρὰ, αὐτὴ καὶ τὸ μαρτύριον !...
κι' ὁ ἄνθρωπος εἶναι καρδιά, καρδιά !... ὦ ! τί μυστήριον !...
Τί μ' ὠφελεῖ, διὰ περνῶν τὰ μυροβόλα κάλλη,
διὰ γιὰ κεῖνα ἡ καρδιά δὲν σπαταρᾷ, δὲν πάλῃ ;
Γιαιτὶ τὴν ἔδεσ' ὁ καὶνός τὴν ἔχει κλείσ' ἡ λύπη !
Γιαιτὶ γι' αὐτὴν πᾶν θέλητρο, χαρὰ καὶ γέλιο λείπει !...
Κι' ἔμένα μοῦ εἶπαν « Σ' ἀγαπῶ ! »... μὰ γὼ τί ν' ἀπαντήσω ;
Γιαιτὶ τὸ φέμα νὰ τὸ πῶ καὶ νὰ τὲς ἀπαιτήσω ;
γιατ' ἀγαπᾷ μόνῃ ἡ καρδιά, δὲν ἀγαποῦν τὰ χεῖλη,
αὐτὰ κι' ἂν εἶπαν « σ' ἀγαπῶ ! » μὰ κεῖνη δὲν ὠμίλει !

Ἐκ τῆς Ξένης κατὰ 9/βριον

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ

Τὸ τέκνον τοῦτο τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν προνομιούχων ἐκείνων νέων, οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ὤθησαν πρὸς τὰ πρόσω τὴν διανοητικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν. Εἰς τοῦτο πολὺ συνέτεινε καὶ ἡ ἐκτίμησις, ἣν πρὸς αὐτὸν ἔλαβεν ὁ μέγας τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων προστάτης λόρδος Γύιλφορντ καὶ οὕτως ἔζησεν εἰς περιβάλλον, εἰς ὃ ἡδυνήθη νὰ δράσῃ—εἰς τὴν Ἑπτάνησον.

Ἐγεννήθη ὁ Φιλητὰς περὶ τὸ 1787 ἐν Γραμμένῳ, χωρίῳ παρὰ τὰ Ἰωάννινα, ἐξ οὗ κατὰγονται οἱ Ζωσιμαῖοι, ὁ Ἀσώπιος καὶ ἄλλοι εὐεργέται καὶ διδάσκαλοι τοῦ Γένους.

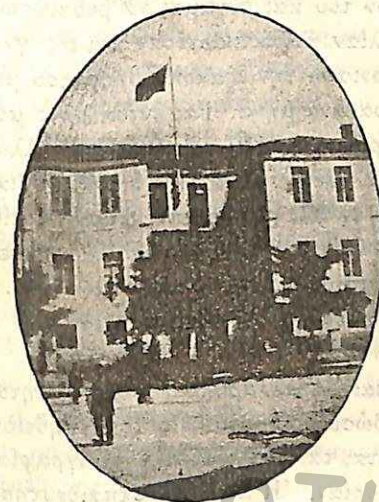
Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν ἐν τῇ γενεθλίῳ πατρίδι. Ἐπειτα πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν μετέβη εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐνεγράφη μαθητὴς πρῶτον μὲν εἰς τὴν Γκιούμειον Σχολήν, ἀκολούθως δὲ εἰς τὴν Καπλάνειον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε καὶ ὁ φιλοσοφῶν διδάσκαλος Ἀθανάσιος Ψαλίδας. Οὕτως ἐτελειοποιήθη εἰς τὰ ἑλληνικά, τὰ λατινικά καὶ τὰ φιλοσοφικά. Συμπαθητὴν εἶχε καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον, τὸν συγχωρικόν του. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν καὶ οἱ δύο τὰ ἐν τῇ Καπλανείῳ Σχολῇ μαθήματα, ἐπεθύμησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀπόκτησιν σοβαρωτέρας παιδείας καὶ μορφώσεως, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὰ ὀκτικά μέσα. Διὸ ἀπεφάσισαν, μεταβαίνοντες εἰς Εὐρώπην, νὰ μετέρχωνται τοὺς ἰδιωτικοὺς διδασκάλους τῆς ἑλληνικῆς καὶ συγχρόνως νὰ εἶναι μαθηταὶ Πανεπιστημίου. Μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον μετέβησαν εἰς Κέρκυραν⁽¹⁾. Εἰς Κέρκυραν ἀνέκαθεν ὑπῆρχον Ἡπειρώται. Ἰδόντες οὗτοι τὸν ζῆλον ἢ μᾶλλον τὴν

(1). Ἐν τῇ »Ἐγκυκλοπαιδικῇ Λεξικῇ« ἐν λέξει Ἀσώπιος κατὰ γράφεται ὅτι μετέβη εἰς Κέρκυραν, διὰ νὰ ἀκούσῃ μαθήματα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, διότι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀκόμη δὲν εἶχεν ἰδρυθῇ.

φύχωσιν ἐμπεδωτέρας ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων συμπατριωτῶν των, τοὺς συνέδραμον χρηματικῶς καὶ τοὺς ἔδωκαν συστατικὰς ἐπιστολάς. Οὕτω δὲ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ μὲν Φιλητᾶς ἔμεινεν εἰς Νεάπολιν, μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον καὶ φοιτῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἱατρικὴν, ὁ δὲ Ἀσώπιος προὐχώρησε, διότι εἶχε προσκληθῇ νὰ διδάσκῃ εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης, ὅπου ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Τῇ 1818 δαπάναις τοῦ Γύλφορδ μετέβη εἰς Γοτίγγην, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βερολίνον καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους πρὸς ἐπαύξεισιν τῶν γνώσεών του, διότι ὁ μέγας φιλέλλην τὸν εἶχεν προσδιορίσει διὰ καθηγητὴν τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου. Ὁ Φιλητᾶς τῇ 1817 εἶχε τελειώσῃ τὰς σπουδὰς τῆς ἱατρικῆς καὶ εἶχε ἀναγορευθῇ διδάκτωρ. Ἡ φύσις ὅμως δὲν τὸν εἶχε προσδιορίσῃ νὰ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν. Εἶχε μάθῃ τὴν ἱατρικὴν, διότι ὡς ἱατρὸς ἠδύνατο νὰ κερδήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καλλίτερον εἰς τὴν πατρίδα. Ὡς εἶδομεν, ὁ Ἀσώπιος εἶχε κενώσῃ τὴν θέσιν τῆς ἑδρας τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Τεργέστης. Ὅρθως σκεφθεὶς ὁ Ἀσώπιος προέτεινεν εἰς τὴν Κοινότητα τὸν συγχωριανόν του Φιλητᾶν, ὅστις μετὰ χαρᾶς τὴν ἐδέχθη· καί, καταλιπὼν τὴν ἰδέαν τοῦ ἱατροῦ, μετέβη εἰς Τεργέστην διὰ νὰ διδάξῃ.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐδημοσιεύετο εἰς Βιέννην ὁ **Δόγιος Ἑρμῆς**, εἰς ὃν συνειργάζοντο πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ χειρισθοῦν τὴν γραφίδα, συνεπῶς ἀπέστελλον διατριβάς καὶ ὁ Ἀσώπιος καὶ ὁ Φιλητᾶς. Περὶ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Βισαρίωνος τοῦ Μακρῆ, τοῦ ἐκδόσαντος καὶ Γραμματικὴν κατ' ἐρωταπόκρισιν, πολλάκις ἀναδημοσιευθεῖσαν, ἐδημοσίευσε σημεῖωμα ὁ Φιλητᾶς, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι κατεφέρετο κατὰ τῆς τότε συνηθείας τοῦ διδάσκειν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν, καὶ τοῦ ἐξηγεῖν μὲ τὴν πολυλεξίαν τοὺς συγγραφεῖς.

Φυσικὰ ὁ Γύλφορδ δὲν ἐλησμόνησε τὸν Φιλητᾶν διὰ τὸ Ἰόνιον Πανεπιστήμιον. Δίδομεν τώρα τὸν λόγον εἰς τὸν ἴδιον Γύλ-

Τὸ Στραταρχεῖον — Ἰωάννινα

φορδ. Ἴδου τι ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ τῆς 31 Μαρτίου τοῦ 1823: «Ὁ δρ. Χριστόφορος Φιλητᾶς ἐξ Ἰωαννίνων, διδάσκαλος » ὦν τοῦ ἐν Τεργέστη ἑλληνικοῦ σχολείου, μετεπελίσθη ὑπ' ἐμοῦ » κατὰ τὸ ἔτος 1819 νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν καὶ διαμείνῃ ἐκεῖ ἐν » ἔτος εἰς Oxford καὶ Charter-House πρὸς ἀσκήσιν εἰς τὴν ἐν » ἐκείνοις ταῖς σχολαῖς διδασκομένην μέθοδον. Κατὰ τὰς διακοπὰς

» τοῦ 1820 προσεκάλεσα αὐτὸν ἐνταῦθα (ἐν Κερκύρᾳ) πρὸς διορ-
 » γάνωσιν τοῦ δευτερεύοντος σχολείου, ἥτις ἀπέτυχεν, ἔνεκα ἐλλεί-
 » ψους διδασκάλων ἱκανῶν πρὸς διεύθυνσιν αὐτοῦ. Κατόπιν ἐπε-
 » δόθη εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐν τῷ πρῶτῳ
 » μοναστηρίῳ τῆς Τενέδου (τῶν Δυτικῶν). Παρευρέθη ἐν τινας
 » τῶν παραδόσεών του καὶ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι οὐδέποτε ἡ-
 » κουσα διδασκαλίαν διδακτικωτέραν καὶ εἰς γλῶσσαν γλαφυρο-
 » τέραν. Ὅθεν συνιστῶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ μισθοῦ του εἰς ἐ-
 » ξήκοντα τάλληρα ἀνὰ μῆνα. Τὰς ἐντυπώσεις μου περὶ τῶν φιλο-
 » λογικῶν προτερημάτων τοῦ δρ. Φιλητᾶ πολλάκις ἀνέφερα εἰς
 » τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἀμφισβάλω ὅτι θέλει δικαιώσει τὴν περὶ
 » αὐτοῦ ἰδέαν μου ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἅτινα προτίθενται νὰ διδάξῃ.
 » Δύναμαι ἐπίσης νὰ προσθέσω ὅτι καὶ αἱ γνώσεις αὐτοῦ εἰς τὴν
 » κριτικὴν εἶναι ἐφάμιλλοι τῶν φιλολογικῶν του.»

Ἐν ἄλλῃ ἐκθέσει τῆς 13 Φεβρουαρίου τοῦ 1829 ὁ Γούλφορδ γράφει:

» Οἱ καθηγηταὶ Σακελλαρόπουλος καὶ Φιλητᾶς προθύμως ἀνέ-
 » λαβον νὰ παραδώσωσι δωρεὰν εἰς τὸ Ἐφηβεῖον (Efibio) τὰ ἐλ-
 » ληνικὰ μαθήματα, τὰ λατινικὰ, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἀριθμητι-
 » κὴν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ περὶ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου μέρι-
 » μνα αὐτῶν ἐνεργῶς δηλοῦται.»

Περατώσας ὁ Φιλητᾶς τὰς συμπληρωματικὰς μελέτας μετέβη εἰς Παρίσιους, ὅπου ἐγνώρισε τὸν Κοραῖν, καὶ ἐκ νέου εἰς τὴν Ἰτα-
 λίαν. Κατὰ τὰ ταξείδια ταῦτα συνέδεσε φιλίαν μὲ ἑλληνιστὰς καὶ
 ἀρχαιομαθεῖς, καὶ ἐμελέτησε τὰ χειρόγραφα τὰ ἑλληνικὰ τῶν ἰτα-
 λικῶν ἰδίᾳ βιβλιοθηκῶν. Ἀφικόμενος εἰς Κέρκυραν ἐπεχείρησε
 νέον ταξείδιον εἰς τὰ ἑλληνικὰ μέρη. Πρῶτον μετὰ τοῦ Γούλφορδ
 μετέβη εἰς Ἰθάκην, διότι ὁ μέγας φιλέλλην διανοεῖτο νὰ ἰδρύσῃ εἰς
 τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεύς—ζητιῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀρ-

χαιολόγον Dörpfeld—τὸ νέον Πανεπιστήμιον διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν
 φοιτητῶν, ἀλλ' ὥς ἦτο ἐπόμενον, προτιμήθη ἡ Κέρκυρα ὡς Πρω-
 τεύουσα. Ἀπὸ Ἰθάκης ὁ Φιλητᾶς μετέβη εἰς Ἀκαρνανίαν, Θεσσα-
 λίαν, Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν.

Ἐπιστρέψας εἰς Κέρκυραν, ἐχάρη χαρὰν μεγίστην, διότι,
 εἶχε φθάσει ἡ ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου,
 ἡ 29 Μαΐου 1824. Οἱ μέλλοντες καθηγηταὶ τοῦ νέου καθιδρύμα-
 τος, ὁ Ἀσώπιος, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Βέλφορ, ὁ Λούσιγγαν, ὁ Κα-
 ρανδινός, ὁ Ἰωαννίδης καὶ ὁ Πίκολος δὲν εἶχον δίπλωμα διδάκτο-
 ρος, διὸ ἐγένετο ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Γούλφορδ, ὡς διδάκτορα τῶν
 Νομικῶν, καὶ ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Φιλητᾶν, ὅπως κηρύξῃ αὐτοὺς
 διδάκτορας.

Ὁ Φιλητᾶς ἔλαβε τὴν ἑδραν μαθημάτων τινῶν τῆς ἑλληνικῆς
 γλώσσης καὶ ἱκανὰ τῆς λατινικῆς. Διωρίσθη σύναμα καὶ **ρήτωρ**
 τοῦ Πανεπιστημίου διὸ καὶ ἐξεφώνησεν ὥραιαν ὁμιλίαν⁽²⁾. Παρέ-
 διδε συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Λύκειον Κερκύρας.

Πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῇ 2 Ὀκτω-
 βρίου τοῦ 1827, ἀπέθανεν ὁ Γούλφορδ.

Ἡ ἐν Ἐπτανήσῳ ἐκπαίδευσις ἐν τούτοις μετερρυθμίσθη. Ἰδρύ-
 θησαν σοβαρὰ Λύκεια ἐν ἐκάστῃ νήσῳ τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους. Διευ-
 θυνταὶ τῶν Λυκείων—ἡ ὥς ἐλέγοντο τότε **δευτερεόντων** scho-
 λείων—διωρίσθησαν καὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ διδά-
 σκαλοι τοῦ Γένους, αἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα
 καὶ τὴν τέχνην, δὲν πάσχον ἀπὸ νοσώδη ἐγωῖσμον καὶ ἀπὸ μικρο-
 φιλοτιμίαν. Τρέχουν ἐκεῖ, ὅπου τὸ κατῆκον τοὺς καλεῖ. Ἐκεῖ ὅπου
 ἡ πατρίς ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Φιλητᾶς μετατίθεται
 εἰς Ζάκυνθον διὰ νὰ διευθύνῃ τὸ δευτερεῶν σχολεῖον καὶ νὰ
 διδάξῃ.

Τῇ 16 Ἰανουαρίου τοῦ 1829 ἔτους ἀφίκετο εἰς Ζάκυνθον ὁ Φι-
 λητᾶς μετὰ τῶν **συνεργῶν**—ὡς τότε ἐλέγοντο—**διδασκάλων**,

(2) Τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν ὁ Α. Παπαδόπουλος Βρετὸς κατεχώρισεν ἐν τῇ
 βιογραφίᾳ τοῦ Γούλφορδ, ἣν ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθῆναις τὸ 1846. Σελ. 199—203.

Γεωργίου Χρυσοθέργη ἑλληνιστῶ, καὶ Ἰωάννου Φερεντίνου διὰ τὰ μαθηματικά. Ἐπειτα ἀφίκετο ὁ ἱταλιστῆς Ἰερώνυμος Παδοβάς καὶ οἱ ἄλλοι **συνεργοὶ διδάσκαλοι**.

Ἡ ἐναρξὶς τῶν μαθημάτων ἐγένετο ἐπισήμως. Κατὰ τὴν ὁρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν οἱ μαθηταὶ ἀνὰ δύο μετέδωσαν εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς διδασκάλους. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρευρίσκοντο ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς Νήσου. Πρὸ τῆς ἱεροτελεστίας ἐξεφώνησε λόγον ἐπ' ἁμῶνος ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στυλιανὸς Χαλκωμυτᾶς. Μετὰ τὴν ἱεροτελεστείαν αἱ ἀρχαί, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ μετέδωσαν εἰς τὸ Σχολεῖον. Μετέδωσαν ἐπίσης καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν προκρίτων πολιτῶν. Ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Σχολείου ἐξεφώνησε λόγον ὁ ἐπαρχος Ζακύνθου Κάμιλλος Ρώμας, ὃν διεδέχθη ὁ Φιλητᾶς εἰς τὸ βῆμα καὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν ἐξόχως, διὸ τὸ ἀκρατήριον συνεκινήθη καὶ ἐνεθουσιάσθη.

Ὁ Φιλητᾶς ἐν Ζακύνθῳ ἐφάνη τὰ μάλιστα εὐεργετικὸς διὰ τῆς διδασκαλίας μετὰ νέας ὁλως μεθόδου. Ὅσάκις παρέδιδεν ἡ τάξις τοῦ ἐπληροῦτο ἀπὸ τοὺς φιλολογοῦντας καὶ ἐγκρίτους πολίτας. Τὸ μάθημά του εἶχεν ἐνδιαιρέσει διότι, παραδίδων τοὺς συγγραφεῖς, ἐπλούτιζε τὸ μάθημα μὲ παρατηρήσεις φιλοσοφικὰς, ἱστορικὰς, φιλολογικὰς καὶ ἐθνολογικὰς.

Ἐμόρφωσεν ὁ Φιλητᾶς λαμπρὰν νεολαίαν μὲ ἰδεῶδες. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγονται ὁ Κατράμης, ὁ Λομβάρδος, ὁ Χιώτης, ὁ Γ. Λαγγουϊδάρας, ὁ Γ. Βερούκιος, ὁ Ρ. Πελεκάσης, ὁ Καλλίνικος, ὁ Μπονσινιόρ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ 1840 ὁ Φιλητᾶς καταλείπει τὴν Ζάκυνθον, διότι προσκαλεῖται νὰ ἀναλάβῃ τὰ μαθήματα ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τοῦ γυμνασίου Κερκύρας.

Ἡ Ζάκυνθος, διαφυλάττουσα μνήμην εὐγνώμονα πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον τοῦ ἔθνους, ἐτίμησε μίαν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ὀνόματός του.

Ἡ ἐν Ἀθήναις μετάδοσις τοῦ Ἀσωπίου, ὡς τακτικοῦ καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπροκάλεσεν ἄλ-

λαγὰς ἐν τῷ Ἰονικῷ Πανεπιστημίῳ. Τότε ὁ Φιλητᾶς ὑπεδείχθη διάδοχος τοῦ Ἀσωπίου καὶ ἐν τῷ Ἰονικῷ Πανεπιστημίῳ.

Εἰς τὸ κερκυραϊκὸν Πανεπιστήμιον ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1865, ὁπότε χάριν τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου — ὁπότε ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, **δυστυχῶς** διὰ τοῦ νόμου ΡΠ' **κατήργησε** καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν μας καὶ τὸ ἱεροσπουδαστήριον, λησμονήσασα πόσῃν **ὠφέλειαν** **θὰ ἔφερον** εἰς τὸ μέλλον.

Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, τῇ 23 Αὐγούστου τοῦ 1866 ἔτους, διώρισε τὸν Φιλητᾶν τακτικὸν καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀλλὰ τὸ γῆρας δὲν τὸν ἄφησε, διότι τὸν Ἰούλιον τοῦ 1867 ἀπέθανεν εἰς τὴν προσφιλεῖ αὐτοῦ Κέρκυραν.

Ἐλθωμεν εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Κατὰ πρῶτον εἶπεν ὅτι ὑπῆρχεν ἑλλειψὶς μιᾶς λατινικῆς γραμματικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν του, καὶ ἀμέσως συνέταξε μίαν ἣτις ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1827 καὶ ἐχρησίμωσεν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους. Συνέταξεν ἐπίσης ἐπίτομον γραμματικὴν ἑλληνικὴν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν του. Ἡ ἑλληνικὴ γραμματικὴ ἔμεινε χειρόγραφος καὶ ἀντεγράφετο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ μετ' ὀλίγον, ὡς παρεδίδετο ὑπὸ τοῦ Φιλητᾶ.

Τῷ 1847 ἐδημοσίευσεν δύο τεύχη τῶν **Φιλολογικῶν Παρέργων** ἐν Κερκύρᾳ. Τὸ μὲν πρῶτον εἶναι χρήσιμον, διότι πραγματεύεται περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ Παχωμίου Ρουσάνου· τὸ δὲ δεύτερον περιέχει ἑμμετρον μετάφρασιν εἰς ἀρχαίους στίχους τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς Αἰνείαδος τοῦ Βεργίλιου, ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τινὰ τοῦ Κατούλου καὶ ἄλλων.

Ἦτο ἐκ τῶν τακτικῶν συνεργατῶν τῆς **Πανδώρας**, ἐν ἣ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐδημοσίευσεν κατὰ σειρὰν εἰς πολλὰ φυλλάδια

μελέτην μὲ τίτλον : « Ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν περαιτέρω τινὲς φιλοκρινόμεναι ἢ ἐπανορθούμεναι ». Εἰς τὸ φυλλάδιον τῆς 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1863 ἐδημοσίευσεν « περὶ Ἀκαρνανικῶν τριῶν ψηφισμάτων ἐν Ἀκτίῳ εὐρεθέντων », λόγον ἐκφωνηθέντα ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐν Κερκύρᾳ πανεπιστημιακῶν μαθημάτων τοῦ 1862—1863. Τοῦτο ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς ἰδιαιτέρον φυλλάδιον τῷ 1862 ἐν Κερκύρᾳ. Ἐν τῷ ἰδίῳ περιοδικῷ ἐδημοσίευσεν τῷ 1864 περὶ *Δυκηθίου ἐγγραμμάτου*, εὐρεθέντος ἐν Κυθήροις ὑπὸ τοῦ Ἐμ. Μόρμωρη.

Συνειργάσθη καὶ εἰς τὰ περιοδικὰ Κερκύρας. Α. χ. εἰς τὴν σπουδαίαν *Ἰόνιον Ἀνθολογίαν* (φυλ. Γ') ἐδημοσίευσεν ἑλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ « *Παρατηρήσεις εἰς ἑλληνικὴν τινα ἐπιγραφὴν Ζακύνθου* » τῷ 1834. Τὸ δὲ ἑλληνικὸν κείμενον ἐδημοσιεύθη καὶ ἰδιαιτέρως. Πρόκειται περὶ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Μελινάδῳ γνωστῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν Ἀρτέμιδα. Ἐν τῷ Περιοδικῷ *Ἑρμηνιστῇ* ἐδημοσίευσεν ἀνέκδοτον ἐγκώμιον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρειος, γραφὲν εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὑπὸ Νικολάου Μαυρομμάτου, τοῦ ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας ἐν Κερκύρᾳ διαμένοντος. Εἰς τὸ ἐγκώμιον προέταξε συντόμους νύξεις περὶ τοῦ Μαυρομμάτου. Ἐν τῷ ἰδίῳ περιοδικῷ ἐδημοσίευσεν τὴν εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Ζακύνθῳ πρόεδρον τῆς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, ὅπως ἐλευθερωθῇ ὁ πρύτανης τῆς Κερκυραϊκῆς Ἀκαδημίας Βωδράνδιος, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ εἰς Ζάκυνθον ὡς αἰχμάλωτος διαμένων. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου Μαυρομμάτου.

Τῷ 1844 ἐδημοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ « *Διάλεξιν περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Μενεκρατείου ἐπιγραφῆς* ».

Ὁ Φιλητᾶς κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν ἀλλά, καὶ τοι ἐκ τῶν τότε δοκίμων ἑλληνιστῶν, οὐχ ἦτο δὲν ἦτο πάντοτε καὶ ἑρμηνευτὴς δόκιμος τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

Ὁ Φιλητᾶς κατηχηριστέτο εἰς τὰ θρησκευτικὰ, καὶ δὴ εἰς τὰ δογματικά. Ὁ κερκυραῖος Στυλιανὸς Βλασσόπουλος, τῷ 1800, ἐδη-

μοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ ἰταλιστὶ τὴν « *ὑπεράσπισιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* » καθ' ἧς, εἶχεν ἐπιτεθῇ Ἰσπανὸς μοναχὸς ἐν Κερκύρᾳ διαμένων. Ὁ Φιλητᾶς μετέφρασε τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον : « *Ἡ υπεράσπισις τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας ἐσχάτως προσβληθείσης ὑπὸ Δομινίκου Τεϊζέϊραν* », καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθῆναις τῷ 1848. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του ποιεῖται μνείαν περὶ τῶν γραψάντων κατὰ τοῦ Καθολικοῦ δόγματος κατὰ τὰς παρελθούσας ἐκατονταετηρίδας· δηλαδὴ, ἀπὸ τῆς δεκάτης πέμπτης μέχρι τῶν ἡμερῶν του, θέμα, τὸ ὅποιον ἔπειτα ἐν ἐκτάσει ἐπραγματεύθη ὁ Α. Δημητράκοπουλος, τῷ 1872, εἰς τὴν « *Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα* ».

Ὡς γνωστὸν τῷ 1848, ὁ πάπας Πίος ὁ Θ', ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παπῶσύνης του, ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς, προτρέπων αὐτοὺς εἰς τὴν ἑνωσιν. Ὁ κερκυραῖος Γεώργιος Μαρκοράς, ἐκ τῶν ἀρίστων ἐπιστημόνων καὶ λογίων τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀμέσως ἀπήντησεν. Ὁ λόγιος Ἰσπανὸς Σκανδέλλας, διαμένων ἐν Κερκύρᾳ, ἀνεσκεύασε τὸν Μαρκοράν, ὅστις ἀμέσως ἀπήντησεν ἰταλιστὶ καὶ ὁ Φιλητᾶς ἔκαμε τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν. Τοῦ ἔργου τοῦτου μετὰ προσθηκῶν ἐγένετο δευτέρα ἐκδοσις τῷ 1853. Ὁ Φιλητᾶς μετέφρασεν ἐπίσης ἑλληνιστὶ καὶ ἕτερον ἔργον τοῦ Μαρκορά ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσεν τῷ 1854 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : *Sopra alcuni passi dell'allocazioni di Pio IX.* Ὁ Φιλητᾶς ᾤφησε καὶ ἀνέκδοτα ἔργα.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Φιλητᾶς, ὅστις, ἐν τῇ ἀδιαλείπτῃ ἀσχέσει τῶν πατριωτικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἰδιωτικῶν του ἀρετῶν, ἐφάνη ἀντάξιος τῶν μεγαλοφρόνων συγχρόνων αὐτοῦ, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς δευτέρας Ἑλλάδος ἡ δὴ γοῦντες αὐτὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας, ἡ θεμελιούντες τὴν ἠθικὴν αὐτῆς καὶ πολιτικὴν ὑπαρξιν ἡ ὠθεῦντες πρὸς τὸ πρόσω τὴν διανοητικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ μαχθεῦντες πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος, ο ὕστατος τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ, ἐγεννήθη κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1404. Μητρόθεν μὲν εἶλκε τὸ γένος ἐκ τοῦ σερβικοῦ οἴκου τοῦ ἄρχοντος Κωνσταντίνου Δραγάτση, ἐξ οὗ καί, κατὰ τὸν Βυζάντιον, ἐπιλέγεται Δραγώσης.— Κατ' ἄλλους πάλιν, τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, περισωθὲν ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐκάλει αὐτὸν ἐπίσης καὶ Δρακόν, εἰσεχώρησεν εἰς τὰς συγγραφὰς μεταγενεστέρων λογίων.

Πατὴρ τοῦ δὲ ὑπῆρξε Μανουὴλ ὁ Β', ὁ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1391 καὶ 1425 βασιλεύσας.

Κατ' ἀρχὰς μὲν, βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς, ὑπῆρξεν ἄρχων τῶν μεταξὺ Χαζαρίας καὶ τοῦ Πόντου χωρῶν. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ζ' «τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, ὡς λέγει ὁ Βυζάντιος, ἀληθῶς ὅμως, μέρες αὐτῆς, ὅπερ ὁ Κωνσταντίνος, ὡς προΐοντες θὰ ἴδωμεν, ἐπεξέτεινε, καὶ, διὰ τῶν συναικείων μὲν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν ὅπλων, ἀπηλευθέρωσε τῆς φραγκοκρατίας.»

Ὅτε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννης ὁ Ζ' ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην, ὅπως αὐτοπροσώπως παραστή εἰς τὴν Σύνοδον, τὴν σκοποῦσαν νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο Ἐκκλησίας, τὴν μετέπειτα «ἐν Φλωρεντία» ἀποκληθεῖσαν, καὶ οὕτω πείσῃ τὸν πνευματικὸν τῆς Δύσεως ἀρχηγὸν νὰ τῷ παράσχῃ τὴν ὅσων ἐπ' αὐτῷ βοήθειαν, ὁ Κωνσταντίνος ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἀρχῆς (1437).

Γνωστών ὄντων τῶν κατὰ τὴν Σύνοδον ἐκείνην, τῶν ἐπιδρα-
σάντων καὶ εἰς τὰ μετέπειτα τοῦ Κράτους, παραλείπω. Ὑπενθυ-

Αἷτια τῆς ἐκλο-
γῆς αὐτοῦ ὡς
αὐτοκράτορος. μίξω μόνον ὑμῖν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐπέστρεψεν
ἐξ Εὐρώπης τὸ 1440. Ὁ Κωνσταντῖνος λοιπὸν
ἤρξεν ἐπὶ 3 ἔτη, καθ' ἃ πολλὴν ἀπέκτισε πεί-
ραν τῶν κατὰ τὸ Βυζάντιον. Δικαίως λοιπὸν
προϋτιμήθη, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελ-
φοῦ του, ὁ τέταρτος οὗτος τοῦ Μανουὴλ υἱός, τῶν μεγαλειτέρων
Θωμᾶ καὶ Δημητρίου, ἃν καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος, ὡς ἄρχων τῆς
Σηλυδρίας, διατρίβων πλησιέστατα τῇ βασιλευσούσῃ, ἐπεξήτησε νὰ
ἀρπάσῃ τὴν ἀρχήν, ἐπὶ τῇ ἀπηρχαιομένῳ λόγῳ ὅτι ἦτο δῆθεν
πορφυρογέννητος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου χάριν καὶ τῆς ἀγάπης
τῆς μητρός του, τοῦ στρατοῦ, τοῦ λαοῦ, τῆς συγκλήτου καὶ αὐτοῦ ἔτι
τοῦ κλήρου. Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος ἐπέκρινε καὶ Μουράτ ὁ Β', ὁ πατὴρ τοῦ Πορθη-
τοῦ, τῆς βυζαντινῆς Αὐλῆς διατελούσης ἀπὸ τοῦ 1390 (βασι-
λεύοντος Ἰωάννου τοῦ Ε') εἰς φιλικὰς πρὸς τοὺς Τούρκους
σχέσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐβασίλευσε, χωρὶς νὰ στεφθῇ αὐτοκράτωρ,
ἔτη 4 καὶ μῆνας 4 ἢ 7, ἢ, κατὰ τὸν Χαλκο-
κονδύλῃν, ἔτη 3 καὶ μῆνας 3· ἦτοι ἀνῆλθεν
Διάρκεια
τῆς βασιλείας. ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ 1448, ἢ τὸ 1449. Ἐκυβέρ-
νησε συνετώτατα, ἔπεσε δέ, μαχόμενος ὑπὲρ
τῆς σωτηρίας τοῦ Κράτους του, τῇ 29ῃ Μαΐου τοῦ 1453, ἐν
ἡλικίᾳ 49 ἐτῶν, μετὰ πολιορκίαν 52 ἡμερῶν.

Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν ἀναγράφουσι τὸν Κωνσταντῖνον ΙΑ'.
Τοῦτο ποιοῦσι, διότι δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὸν Κωνσταντῖνον
ἐκεῖνον, τὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τοῦ Παραπινά-
ΙΑ' ἢ ΙΒ', κη, ἐκ τῆς Δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, ὅστις
παρεχώρησε τὴν ἀρχήν, μεταξὺ τῶν ἐτῶν
1071—1078 εἰς τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον, καὶ τοῦτον ὑπο-

χωρήσαντα πρὸ τοῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου. Ὁ Βυζάντιος, ὁ
Diehl, ὁ Βικέλας θεωροῦσιν αὐτὸν ΙΑ'.

Δυνάμεθα ἐν ὀλίγοις νὰ συνοψίσωμεν τὰ ἐπὶ τῆς ἀρχοντείας τοῦ
Κωνσταντῖνου. Τὸ Βυζάντιον προσεκτίσαστο τὴν Γλαρέντζαν, κα-
τέλυσε τὴν ἐν Πελοποννήσῳ κυριαρχίαν τῶν
Γεγονότα. Ναυαραίων, ἑταιρείας στρατιωτικῆς, συγκρο-

τηθείσης ἐκ τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Ναυάρας, ἣτις,
ἀποτραπείσα τοῦ σκοποῦ αὐτῆς (τῆς ἀποδιώξεως ἐκ τῶν Ἀθηνῶν,
τῶν Καταλανῶν), ἐκυρίευσεν τὸ ὄχυρόν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου
φρούριον, (ὅπερ ἐξ αὐτῶν καὶ Ναυαρίνον καλεῖται) καὶ ἤρξεν ἐν
Πελοποννήσῳ ἐπὶ 50 ἔτη.—Βασιλεύοντας δὲ Κωνσταντῖνου τοῦ
Δραγώση, ἤρχισαν αἱ πρῶται τοῦ Μωάμεθ ἐχθροπραξίαι πρὸς τοὺς
Βυζαντινοὺς. Αἰτία αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μωάμεθ πρὸς
ἀνοικοδόμησιν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α' ἀνε-
γερθέντος Ἀνατὸλ Χισάρ εὐρωπαϊκῆς ὁχθῆς φρουρίου ὁχυροῦ,
τοῦ Ρούμελη Χισάρ. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ
1452. Ὁ Σουλτᾶνος ἀπέκλειεν ἐπίσης τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ
τοῦ Εὐξείνου, προσελάμβανε δ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του τὸν Οὐγγρον ἢ
Βλάχον χύτην κανονίων Οὐρδανόν, οὗτος τὸ ὑπέρογκον τηλεδό-
λον, ὑπὸ 70 ζευγῶν βοῶν ἐλκυσθέν, ἐτοποθετήθη ἐν τῷ ὑπὸ τῆς νῦν
ἀγγλικῆς Πρεσβείας κατεχομένῳ χώρῳ. Ὁ αὐτὸς χύτης ὠδήγησε
τοὺς Μωαμεθανοὺς νὰ ρίπτωσι τὰς σφαίρας τοῦ τηλεδόλου ἐπὶ
τῶν τειχῶν τῆς βασιλευσούσης, οὕτως ὥστε τὰ τρία τῆς βολῆς ση-
μεῖα νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς τρεῖς γωνίας τοῦ τριγώνου. Διὰ τοῦ
τρόπου δὲ τούτου ἐπέφερε θραῦσιν φοβεράν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς,
οὓς καὶ εἰς ἀμνηχανίαν ἐνέβαλεν.

Πρὸ τῆς ἐπικειμένης συμφορᾶς, ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐδίστασε
νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Πάπα.
Ἀπόπειρα
ἐνώσεως τῶν
Ἑκκλησιῶν (1452). Ὁ Νικόλαος ὁμοῦς, τὸ συμφέρον ἔ-
χων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀπήτησεν ἀπὸ
τοῦ Κωνσταντῖνου, ἀντὶ τῆς ὑποσχόμενης βοή-
θείας, νὰ στέρξῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑξαρχ-
χον αὐτοῦ, ἐπιτετραμμένον νὰ ἐξαφανίσῃ πᾶν τῆς διαφορᾶς τῶν δύο

Ἐκκλησιῶν ἔχουσιν. Ὁ Κωνσταντῖνος, εὐρέθη εἰς ἀδιέξοδον· Ἀφ' ἑνὸς ἢ παπικῇ κυριαρχίᾳ, ἀφ' ἑτέρου, ὁ μουσουλμανικὸς κίνδυνος. «Οἱ Τούρκοι, θὰ ἐσκέφθη, ὡς ἀλλόθρησκοι θὰ εἶναι ἐχθρικώτεροι. Ἐὰν ὑπεναντιώσωμεν εἰς τὴν παπικὴν κυριαρχίαν, θὰ ἔχωμεν τοῦλάχιστον τὴν τοῦ Χριστοῦ λατρεῖν ἐλευθέραν. Καὶ ὅχι μόνον τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν». Καὶ ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πάπα, καὶ ἐδέχθη τὸν Καρδινάλιον Ἰσίδωρον, καὶ ἐτέλεσαν μεγάλην ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας λειτουργίαν εἰς κύρωσιν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ὁ λαὸς καὶ οἱ λογάδες τοῦ ἔθνους ἐξεμάνησαν, ἀναπολοῦντες τὰς πυρπολήσεις, τὰς λεηλασίας, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰς βεβηλώσεις καὶ τοὺς θρησκευτικοὺς διωγμοὺς, οἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν πεντηκονταετὴ φραγκικὴν κυριαρχίαν. Ἡ κοινὴ γνώμη συνωφίζετο ἐν τῇ φράσει τοῦ μεγάλου Δουκὸς Νοταρᾶ, τοῦ δηλοῦντος ὅτι προὔτιμα φακίολιον Τούρκου, ἢ καλύπτραν λατινικὴν!» Τόσον δὲ ἡ μισαλλοδοξία ἐτύφλωσε τὸν λαὸν ὥστε, ἐνῷ ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ στόλος περιεζώνυσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν, εὗρος ἦτο διηρημένος εἰς δύο κόμματα, ὧν τοῦ ἑνὸς ἐξῆρχεν ὁ Βασιλεὺς, τοῦ δ' ἄλλου Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον λαβὼν μέρος, ὁ μονάζων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, ὁ μετέπειτα καὶ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος. Μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ μέγας δούξ Νοταρᾶς.

Τὶ δ' ἐπραττεν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη; Ὁ πνευματικὸς αὐτῆς ἀρχηγὸς περιέμενε τὴν τελείαν ὑποδούλωσιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα κηρύξῃ νέαν σταυροφορίαν. Ἀλλὰ, καθ' ὃ λέγει ὁ Γιββων, κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι, καὶ ὡς εἶχον τὰ πράγματα, πολὺ ἀπείχετο ὁ Πάπας ἀπὸ τοῦ νὰ λυπηταί. Ἀκούσατε μᾶλλον τὸν Γιββων ἀυτὸν:

«Ἡ Χριστιανωσύνη, λέγει, ἐθεώρει μετ' ἀδιαφορίας τὴν ἐπικειμένην πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου. Τινὰ μὲν τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἦσαν ἀσθενεῖς, ἕτερα δὲ ἔκτειντο μακράν. Τινὲς μὲν ἐνόμιζον τὸν κίνδυνον μὴ εἰσέτι ἐπικείμενον, ἕτεροι δὲ ἀναπόφευκτον. Ἀέν-

ναὶ ἐμφύλιοι διενέξεις ἀπησχόλουν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ὁ δ' ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης ἦτο παρωργισμένος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν κακὴν πίστιν τῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε προφητεύσει τὴν προσεχῆ αὐτῶν καταστροφὴν, ἀντὶ νὰ φέρῃ εἰς βοήθειάν των τὰ πλοῦτη καὶ τὰ ὅπλα τῆς Ἰταλίας, ἐφιλοτιμεῖτο μᾶλλον νὰ ἴδῃ πληρουμένην τὴν προφητείαν του. (*)

Ἀλλ' ἡ διχόνοια αὕτη ὑπῆρξεν αἰτία ἐλαχίστη τοῦ τελικοῦ φοβεροῦ ὀλέθρου· τὴν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας θὰ εὕρωμεν ἐν αὐτῇ τῇ καταστάσει αὐτοῦ. — Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τὸ Βυζαντινὸν λεγόμενον κράτος, περιω-

ρίζετο εἰς μόνην, ἀληθῶς εἰπεῖν, τὴν Πόλιν. Τὰ φρούρια, τὰ περὶ τὴν Προποντιδᾶ, τὴν Σηλυβρίαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ἦσαν ἀσθενεῖς, τὰ μὲν ὑποτελεῖ τὰ δ' ἀνίστατο ν' ἀντιστῶσι πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαινε καὶ διὰ τὰ πρὸς βορρᾶν, φρούρια τὰ παρὰ τὸν Εὐξείνιον, τὴν Μεσημβρίαν, τὴν Ἀγχικλον, καὶ τὴν Καθάραν. Δὲν ἠδύνατο δ' ἐξ ἄλλου οἱ Βυζαντινοὶ νὰ βασισθοῦν ἐπὶ τῶν Γενουαίων, τῶν κατεχόντων τὸν Γαλατᾶν· διότι ἐκ πείρας πλέον ἐγνώριζον τὴν ἀπιστίαν τῶν ξένων τούτων. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γενουαῖοι, ἀνερχόμενοι εἰς 700 μυχῆτάς, προσεφέρθησαν αὐτοκλήτως νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τοῦ Βυζαντίου, ὁ δ' ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἰουστινιάνης, ἀνέλαβε μάλιστα καὶ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, τοῦ Νοταρᾶ θεωρηθέντος ὑπόπτου, ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν τοῦ Γενναδίου μερίδα.

Οὐδὲν δὲ ἠδύνατο νὰ ἐλπίσωσιν οἱ Βυζαντινοὶ παρὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἡς μάλιστα οἱ κυδερνῆται, Θωμαῖς καὶ Δημήτριοι, ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, ἐδιχονόουν πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε, τοπογραφικῶς μὲν τὸ Βυζάντιον, ὡς καὶ ἀνω-

(*) Κατὰ μετάφρασιν Δ. Βικέλα.

τέρω εἵπομεν, περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν Πόλιν, ἐξετείνετο δὲ τὸ πολὺ μέχρι Σηλυδρίας.

Ὁ στόλος, ἡδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ παράλια τοῦ Βυζαντίου καὶ ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν τῶν Ὀθωμανῶν ἐπίθεσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης; Οὐδαμῶς. — Ὁ περίδοξος τοῦ Βυζαντίου στόλος, ὁ κατὰ τόσας ναυμαχίας κατατροπώσας τὸν ἐχθρὸν, τὸ φοβερὸν τῶν Βυζαντινῶν ἔρεισμα, συνεποσοῦτο εἰς δέκα μόνον σκάφη! Μόνον 10, διὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς 400 μεγάλα τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκτὸς τῶν μικροτέρων, τῶν ναυπηγηθέντων εἰς Δεδεαγάτζι!

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατείκων εἶχεν ἐπαισθητῶς ἐλαττωθῇ. Διότι, ἐνῷ ἄλλοτε περιελάμβανε αὕτη αὕτη ἡ Πόλις ὑπὲρ τὰς 500000 κατοίκων, ἐπὶ Κωνσταντίνου δὲν εἶχε πλείονας τῶν 80000.

Ὑπῆρχον τοῦλάχιστον πρόσοδοι, ἀντὶ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύναντο οἱ Βυζαντινοὶ νὰ μισθώσωσι στρατὸν καὶ νὰ ναυπηγήσωσι στόλον; Καὶ τὰ οἰκονομικά, ἀπὸ τῆς φοβερᾶς μεταξὺ Ἰωάννου τοῦ Κατακουζινοῦ καὶ τῆς ξένης βασιλομήτορος Ἀννης τῆς Σαβοῦας ἔριδος, ἔδεινον κακὰ κακῶς! «Κατὰ τὴν στέψιν Ἰωάννου τοῦ Κατακουζινοῦ, παρετέθη τράπεζα, ὅπου, κατὰ σύγχρονόν τινα συγγραφέα, οὐδὲν χρυσοῦν, ἔστω δὲ καὶ ἀργυροῦν σκεῦος ἔδλεπέ τις. Τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη ἦσαν τινὰ μὲν ἐκ κασσιτέρου, τινὰ δ' ἐκ γῆς ὀπτῆς καὶ κογχυλίων! Τὰ διαδήματα καὶ τὰ αὐτοκρατορικά φορέματα δὲ, παρουσίαζον εἰμὴ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τοῦ πλούτου καὶ τῆς εὐμαρείας. Ὁ χρυσὸς ἀντικαθίστατο ὑπὸ ἐπιχρύσου δέρματος, οἱ πολύτιμοι λίθοι ὑπὸ βελίνων χρωματιστῶν πετραδίων! Σπανίως ὁ ὀφθαλμὸς συνήντα λίθους, ἀποδίδοντας ἀναλαμπὰς ἀληθῶν, καὶ τὸ γαλακτοειδὲς λευκόν, ἢ τὸ σιδηροειδὲς μέλαν τῶν γνησίων μαργαριτῶν. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἶχον καταπέσει ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχαία εὐμάρεια, ὥς καὶ ἡ ἀρχαία τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ρωμαίων λαμπρότης, «καί, (προσθέτει ὁ συγγραφεὺς) ἐντρέπομαι ἀφιστορῶν αὐτήν.» * Ὁ ἔχων, ἔστω καὶ τὴν ἐλάχιστην ἰδέαν τοῦ πρώτου πλούτου τοῦ Βυζαντίου, εὐκόλως θὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς ἐκθέ-

σεως ταύτης πόσον εἶχεν ἐκπέσει τὸ Βυζαντινὸν Κράτος οἰκονομικῶς, τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως λέγοντος κατηγορηματικῶς ὅτι: «ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ ἀήρ καὶ κόνις!» (*)

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ εἴπωμεν πῶς ἡ Ἀννα τῆς Σαβοῦας κατεσπατάλησε τὸν θησαυρὸν καὶ κατέστρεψεν οὕτω οἰκονομικῶς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Πρέπει ὅμως νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔκτοτε δὲν ἡδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος. Οὕτω λ. χ. ἀντὶ τῶν 600,000,000 δραχμῶν, αἱ ἐπὶ Κομνηνῶν εἰσέπραττον ἐκ μόνης τῆς Πόλεως, ὑπερβαινούσας ἀπάσας τὰς ἄλλας προσόδους τοῦ Κράτους, ἐπὶ Παλαιολόγων μόλις αἱ πρόσοδοι συνεποσοῦντο εἰς 3,000,000 περίπου.

Δικαίως ἄρα ὁ Diehl λέγει ὅτι αἰτία μὲν ἀπωτάτη ἀλλὰ βεβαία τῆς πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία καὶ τὰ ἐν αὐτῇ Ἀννης τῆς Σαβοῦας: «Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς βλέπομεν καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς, θεωρουμένους ἐν τῇ Αὐλῇ, κατὰ τὸν Γρηγοράν, φίλους, δίδοντας ἑαυτοῖς παντοειδῆς ἐλευθερίας... ἄδοντας, καθ' ὃν χρόνον ἐφάλλετο ἐν τοῖς ναοῖς ἡ θεία λειτουργία, καὶ ὀρχουμένους πρὸς σκανδαλισμὸν τῶν πιστῶν. Διότι, λέγει, ἡσθάνοντο ἤδη ἑαυτοὺς κυρίους τῆς Πόλεως καὶ ἐγνώριζον ὅτι μόνους αὐτοὺς εἶχεν ὠφελήσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.»

Τὴν ξένην ταύτην, τὴν ἐκ μουσαροῦ καὶ ἀφειδοῦς αἰσθήματος πρὸς θεραπείαν τῶν παθῶν αὐτῆς κατασπατάλησαν τὸν θησαυρὸν τοῦ Κράτους, καὶ καταρρίψαν καὶ τὴν αἴγλην τοῦ θρόνου καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν ὀλόκληρον, τὴν παραχωροῦσαν τὴν ἐπιτροπευομένην ὑπ' αὐτῆς γῆν τοῖς Ὀθωμανοῖς, τὴν Ἀνναν ταύτην, τὴν ξένην, οἱ Βυζαντινοὶ ἐμίσουν ἐκ βάθους καρδίας. Καὶ τὸ μῖσος ἐκεῖνο ἦτο ὅπερ ἀνέκαθεν ἔτρεφον πρὸς τοὺς ἀχαρίστους βαρβάρους τῆς Δύσεως, οὓς αὐτοὶ ἐξεπολίτισαν, πρὸς τοὺς τῆς Δύσεως τυχοδιώκτας οἵτινες κατὰ τὴν ἐμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Diehl,

*) Ἐκ τῶν Figures Byzantines τοῦ Diehl.

τήν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπεροχὴν ἀνεγνώριζον, παρεδέχοντο καὶ ἐφοβοῦντο. Ἦτο τὸ μῖσος, ὅπερ ἐπ' αἰῶνας ἔτρεφον οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς τοὺς αἵρετικούς Φράγκους, τοὺς συμπατριώτας τῆς. Ὡς αὐτοί, καὶ αὕτη ἐν τῷ κρυφῷ ὑπῆρξεν αἵρετικὴ, ὡς αὐτὴ ἀπεδείχθη μωρὰ, ἀμαθὴς, ἀνίκανος· ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξε τὸ σκύδαλόν τῆς· τὴν κατεσπίλωσε, τὴν κατεπάτησε, τὴν ἀφήμαξε, τὴν κατέστρεψε!..

Οἱ συμπατριῶται τῆς βασιλομήτορος ἤρχισαν τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς καταστροφῆς τῆς αὐτοκρατορίας. «Ἄν, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁμῶν περὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας, ἂν ὁ Ἀλέξιος μετεχειρίζετο κατὰ τῶν Τούρκων τὰς ναυτικές καὶ πεζικὰς δυνάμεις, ὥς ἡναγκάσθη νὰ στρέψῃ κατὰ τῶν λεγομένων τούτων συμμάχων, καὶ τὰς δυνάμεις, ὥς συνεξέπεμψε μετ' αὐτῶν κατ' ἀρχὰς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς Συρίαν, καὶ τοὺς πόρους, οὓς ἔσπερῆθη διὰ τῶν λεηλασιῶν καὶ τῶν δηώσεων, ἤθελε βεβαίως ἀπαλλαγῇ παντὸς κινδύνου ἀπὸ τῶν Μωχμεθανῶν πολὺ ἀσφαλέστερον καὶ ὀριστικώτερον, παρ' ὅ,τι ἀπηλλάγη διὰ τῶν προσκαίρων κατορθωμάτων τῆς Δύσεως.»

Ἡ Ἄννα δὲ συνέχισεν ἐπαξίως τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀσυνειδήτως, δέον νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, τῶν συμπατριωτῶν τῆς. Ὑπῆρξε δὲ αἰτία, ὡς καὶ προσερίθη, αἰτία δὲ οὐχὶ ἀπομεμακρυσμένη, ἀφροῦ μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἡ Πόλις ἔπιπτε, τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Κράτους.

Ἀλλά, θὰ εἴπῃ τις, διατὶ νὰ μὴ καταφερώμεθα ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦ Κατακουζινοῦ, ὅστις ὁμοίως σχεδὸν πρὸς τὴν βασιλομήτορα ἐπολιτεύθη; Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ὀρθή. Ναί, ἤρισαν μὲν ἀμφότεροι, ὅτε μέγας Δομέστιχος καὶ ἡ χήρα Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'. καὶ τοῦτο ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ ποία ἡ ὑποκινοῦσα αἰτία παρ' ἀμφοτέροις; Ὁ μὲν Κατακουζινὸς ἦτο Ἕλλην. Ἐπολέμει πρὸς ὄφελος τοῦ Βυζαντίου, τοῦλάχιστον ἡ πρώτη αἰτία ὑπῆρξεν αὐτή. Ὡς Ἕλληνας δὲ φυσικῶς θὰ συνεπάθει πρὸς τὸν βυζαντινὸν λαόν, θὰ ἐπὶ τὸ βυζαντινὸν κράτος. Παρὰ τῇ Ἄννῃ ὅλως τοῦναντίον συνέβαινε. Ἦτο ξένη, ἐπομένως, ὡς ἡ χιλιετὴς ἱστο-

ρία τοῦ Βυζαντίου ἀπέδειξεν, ἀδιαφοροῦσα, εἰμὴ μισοῦσα τὸν βυζαντινὸν λαόν. Διατὶ δὲ ἐμάχετο πρὸς τὸν Μέγαν Δομέστιχον; Διὰ νὰ συγκρατηθῇ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς.

Ὁ Κατακουζινὸς καὶ ἄλλως εἶναι συγχωρητός. Ἕλληνας, κατέστρεψε τὰ ἑαυτοῦ, υἱός, κατέστρεψε τὰ πατρώα. ἀλλ' ὁ πατήρ συγχωρεῖ τὸν ἄσωτον υἱόν, ἀλλ' ὁ Ἕλληνας συγχωρεῖ τὸν κακοποιήσαντα αὐτὸν Ἕλληνα. Τί ὁμοῦς δύναται τις νὰ εἴπῃ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ξένης Ἀννης, τῆς ἐκ Σαβοΐας ἐλθούσης μωρᾶς, οἰηματίου, πλεονέκτου, σκληρᾶς, χρυσοδιψοῦς, ἥτις τόσον κακῶς ἐπέδρασεν εἰς τὰ πάτρια ἡμῶν ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι ἱστοριογράφοι νὰ ὁμολογοῦν καὶ νὰ λυπῶνται εἰλικρινῶς «διὰ τὴν ἄστοχον αὐτῆς καὶ ἀτυχῇ ἀνάμυξιν εἰς τὰ πολιτικά;...»

Ταυτὰς ξένας ἢ τοῦ Βυζαντίου Αὐλὴ πολλὰς ἐγνώρισε, πολλὰι μάλιστα καὶ συνεταὶ ὑπῆρξαν καὶ ἀξιεύστοι, καὶ ὁ λαὸς ἐπεφύμησεν αὐτάς ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ εἰς τὴν Πόλιν ἐλεύσει των. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τούτων, εὐρεθὲν ἐν τόπῳ ξένῳ, ἔχον ἤθη ξένα καὶ βάρβαρα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀφομιωθῇ πρὸς τὸ νέον περιβάλλον δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς, καὶ αἱ ἀποξενωθείσαι πριγκίπισσαι ἔζησαν ἢ ἐν ταῖς παρασκηναῖς τῆς ἱστορίας, ἢ παντελῶς ἐλησμονήθησαν, ἢ ὡς εἶδομεν, ἐπέδρασαν εἰς τὰ πράγματα κακῶς, ἢ τέλος ἔπεσαν καὶ εἰς δυσμένειαν τοῦ τε βασιλεύοντος καὶ τοῦ λαοῦ.

Οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, ὑπερήφανοι διὰ τὸν θρόνον αὐτῶν, δὲν θὰ συνῆπτον γάμους πρὸς βαρβάρους, ἂν δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ πολιτικοὶ σκοποί. Βλέπομεν λαίπρον, πρὸ πάντων μάλιστα, ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, τὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀκολουθῇ τὴν πολιτικὴν τοῦ μεγάλου Αὐστριακοῦ Οἴκου τοῦ Charles-Quint: τὴν ἐπέκτασιν δηλαδὴ τοῦ Κράτους, καὶ τὴν πρόσκτησιν συμμάχων διὰ συναικεσίων. Παρήλασαν, ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλίδες ἐκ πάντων τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης Οἰκῶν. Ἐσχόμεν αὐτοκρατεῖρας ἐκ Γαλλίας, ἐκ Γερμανίας, ἐξ Αὐστρίας, ἐκ τοῦ Οἴκου τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ τῶν Hohenstaufen.

ἐπίσης ἐκ τῶν τιμαριωτικῶν Οἰκῶν τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης, τοῦ Μωρέως, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀνατολικῶν βασιλικῶν Οἰκῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ τοῦ Παλαιολόγου ἦτο Σερβίς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος συνεζεύχθη εἰς πρῶτον γάμον τὴν Θεοδώραν Τόκκου, (1428), θυγατέρα τοῦ κόμητος Λεονάρδου τοῦ Τόκκου, ἀνεψιὺν δὲ Καρόλου τοῦ Β', κόμητος Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου, ὅστις παρεχώρησε τῇ Κωνσταντίνῃ διὰ τοῦ συνοικεσίου ὅσα πόλιν καὶ φρούρια ἐκέκτητο ἐν Πελοποννήσῳ. Εἰς δευτέρους γάμους, τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου ἀποθανούσης ἐν ὧδισι, συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου Νοταῖ Παλαιολόγου τοῦ Κατελουσίου Αἰκατερίνην Gattilusio, ἣτις καὶ αὕτη ἀπέθανε τὸ 1442 ἢ 43. Ἄπας δ' ὁ Μωρέας περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Παλαιολόγων διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν, ὅς συνήψαν εἰ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν κρατούντων Φράγκων ἡγεμόνων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων δὲν ἐγεννήθη τῇ Κωνσταντίνῃ διάδοχος, οὗτος ἐσκέφθη νὰ νυμφευθῇ καὶ ἐκ τρίτου.

Ὁ τρίτος οὗτος μελετώμενος γάμος τοῦ ὑστάτου τῶν βυζαντινῶν βασιλέων δέον νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐπ' ὀλίγον, διότι ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ ἴσως τὰ πράγματα ἐλάβανον πολὺ ἀλλοίαν τροπὴν. Ἀλλ' ὅς ἀκούσωμεν μᾶλλον τί περὶ τούτου λεπτομερῶς λέγει ὁ διακεκριμένος βυζαντιολόγος Diehl.

«Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεφόρτισε τὸν στενὸν τοῦ φίλου καὶ ἱστορικὸν Φραντζῆν περὶ ἐκλογῆς νύμφης, ἣτις, λεχθῆτω ἐν παρόδῳ, δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὐχάριστος ὑποχρέωσις. Ὁ Φραντζῆς διὰ μακρῶν ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν.

«Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1449 ὁ πρέσβυς ἐπορεύθη πρὸς τὰς Ἀνατολάς, ὅθεν ἔμελλε τὴν φορὰν ταύτην νὰ ἐκλεγῇ ἡ μέλλουσα αὐτοκράτειρα. Εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰβηρίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ συνοδεία τοῦ Φραντζῆ ὑπῆρξε πομπωδεστάτη. Ἀπετελεῖτο δ' ἐξ εὐγενῶν, στρατιωτῶν, μοναχῶν, ἐκτὸς τῶν ἰα-

τρῶν, τῶν αἰδῶν, τῶν μουσικῶν. Ἐφερε δὲ μεθ' ἑαυτῆς δῶρα λαμπρά. Διὰ τῶν μέσων τούτων ἡ βυζαντινὴ Αὐλὴ ὀφθαλμοφανῶς ἐπεδίδωκε τὴν ἐκθάμβωσιν τῶν Αὐλῶν, πρὸς ἃς θὰ ἤρχετο καὶ εἰς συνεννοήσεις. Πράγματι δὲ ἡ ἀποστολὴ μεγάλῃν προϋξένῃσιν ἐντύπωσιν ἐν Ἰβηρίᾳ. Κυρίως δὲ τὰ «ὄργανα» ἐκίνησαν τὴν γενικὴν περιέργειαν. Πάντων δὲ τῶν περιχώρων οἱ κάτοικοι προσέτρεχον ὅπως ἀκροασθῶσιν αὐτῶν, λέγοντες ὅτι πολλὰκις μὲν ἤκουσαν νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτῶν, οὐδέποτε ὅμως εἶχον ἴδει τοιαῦτα. Ἡ ἐν Τραπεζοῦντι δεξίωσις ὑπῆρξε ἐτι λαμπροτέρα, ὁ δὲ Φραντζῆς εἰς μεγάλην εὕρισκετο ἀμφιταλάντευσιν περὶ τῆς ἐκλογῆς. Τότε δὲ τῇ ἦλθεν ἰδέα φαινή.

«Ὁ Σουλτᾶνος, Μουράτ ὁ Β', μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποθάνει, (1451) οὕτως ὥστε ὁ περὶ ἐκλογῆς νύμφης ἀπεσταλμένος τῆς βυζαντινῆς Αὐλῆς ἔμαθε τὸν θάνατον αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν. Ὁ Φραντζῆς, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῶν νέων, ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον θὰ συνεπέφερεν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἡ ἀνάρρησις ἐπὶ τοῦ τοῦρκοῦ θρόνου τοῦ φιλοδόξου πρίγκηπος Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἐζήτησε λοιπὸν, πρὸς ἀποσόδησιν τοῦ κινδύνου δυνατὴν τινα διέξοδον. Οὐδεμίαν δὲ εὗρεν ἄλλην ἐκτὸς συμμαχίας τινὸς ἐντίμου πρὸς τὸν τουρκικὸν Οἶκον. Καὶ ἀμέσως ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὴν χήραν Μουράτ τοῦ Β', τὴν θυγατέρα τοῦ Δεσπότη τῆς Σερβίας. Ἀληθῶς εἰπεῖν, ἡ βασίλισσα ἦτο ἤδη πεντηκοντοετής. Μολοντοῦτο ἐνέκρινε τὸν γάμον τοῦτον καὶ προτίμησε τῶν δύο ἄλλων. Ἐν ἐπιστολῇ δ' αὐτοῦ, λίαν περιέργῳ, πρὸς τὸν βασιλέα, συνεζήτησε καὶ ἀπέκρουσε τὰ διάφορα ἐμπόδια, τὰ δυνάμενα νὰ παρακωλύσωσι τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του, τὰ ἀπορρέοντα, εἴτε ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας (ἐνθυμητέον ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο καὶ αὕτη ἐκ τοῦ σερβικοῦ Οἴκου) εἴτε ἐκ τοῦ ὅτι ἦτο χήρα Τούρκου, εἴτε τέλος ἐκ τῆς προκεχωρηκυίας ἡλικίας τῆς καὶ ἐκ τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ δώσῃ εἰς τὸν θρόνον διάδοχον. Πάντα ταῦτα ἔθεσεν ἐκποδῶν ὁ συνετὸς ἱστορικὸς καὶ διπλωμάτης, ὁμολογητέον δ' ὅτι πάντες εὗρον θαυμασίαν τὴν

ιδέαν του. Ὁ αὐτοκράτωρ, χαίρων ἄγαν διὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, ἐζήτησε πληροφορίαι παρὰ τῇ σερβικῇ Αὐλῇ, αἱ δὲ συγγενεῖς τῆς βασιλίσσης μετ' ἐσπευσμένης εὐχαριστήσεως ἔδωκαν τὴν εἰς τὸν γάμον τοῦτον συγκατάθεσιν των. Ἡ Ἐκκλησία, ἂν' ἐτέρου οὐδεμίαν προέβαλε δυσκολίαν, διότι, καθὼς ὁ Φραντζῆς κακεντρεχῶς ὀλίγον καὶ βαναύσως ἔλεγεν: «Ἡρκοῦν πρὸς ἐκδοσιν τῆς ἀδείας, αἱ πρὸς τοὺς πτωχοὺς, τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας, δωρεαί.» Τὰ πάντα λοιπὸν ἔδαινον κατ' εὐχὴν, ὅτε συνέβη τὸ ἐξῆς ἀπροσδόκητον. Ἀναφερθέντος τοῦ σχεδίου εἰς ἔγκρισιν τῆς βασιλίσσης, αὕτη ἀπεποιήθη τὴν προσφοράν. Οὐδ' ἠδυνήθησαν νὰ παραπείσωσιν αὐτήν. Φαίνεται ὅτι ἐν μυστικῇ ἐξάψει, εἶχεν ἡ χήρα τοῦ Μουράτ ταχθῆναι νὰ διέλθῃ τὸ ἐπὶ λοιπὸν τῶν ἡμερῶν τῆς εἰς μοναστήριον, ἐὰν ὁ Θεὸς ἡυδῶκε ν' ἀπολυτρώσῃ αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.»

Οὕτω ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου, τοῦ καταμαγεύσαντος, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὸν Φραντζῆν καὶ τὸν ἀνακτὰ του, καὶ νὰ στραφῶσι πρὸς τὸν ἰβηρικὸν Οἶκον, μεθ' οὗ ὅμως καὶ πάλιν δὲν ἦλθον εἰς τελικὰς διαπραγματεύσεις, τοῦ Θεοῦ ἄλλως θελήσαντος.

Περὶ τὸν εἶναι ν' ἀπαριθμίσω τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια θ' ἀπέρρεον ἐκ τοῦ γάμου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῆς χήρας Μουράτ τοῦ Β'. Ἰσως ὁ Μωάμεθ, γενόμενος τῶν Βυζαντινῶν σύμμαχος, θὰ ἐστρέφετο πρὸς ἄλλας κατακτήσεις, ἴσως ἡ Πόλις θὰ ἔμενεν ἀνέπαφος, καὶ ἴσως... ὦ, πόσα ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα τότε νὰ παραθέσωμεν! Ἀλλ' ἄλλη ἡ τοῦ Θεοῦ βουλή!...

Ναί! Χριστιανὸς εἶταν γραφτὸ τὴν Πόλιν νὰ μᾶς πάρῃ,
Καὶ χέρι, χέρι ἑλληνικὸ νὰ στήσῃ τὸ φεγγάρι!
Ναί, τῶστί σε, μὰ ἑκατὸ κομμάτια πέφτει κάτω...
Τὸ ὄνομά του θέλετε; ζητᾶτε τ' ὄνομά του;
Ἡ Ἱστορία τῶν κλεψῶν ἀπὸ τὸν μαῦρον Ἀδῆ,
Κι' ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, τὸ στόμα τῆς κηρύττει;
«Κατὰ καὶ ἀνάθεμα στὸν σκύλλο Δουπαδίτη!»

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΑΒΑΚΗΣ

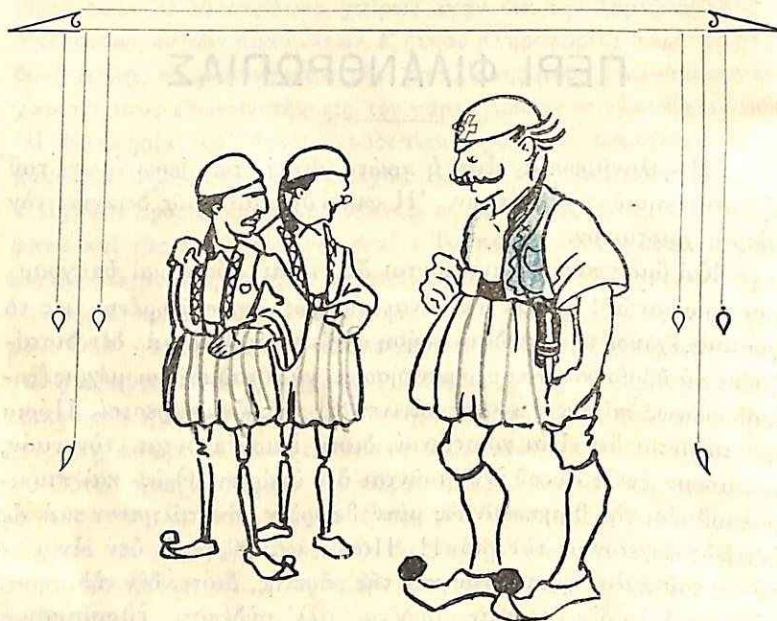
ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Ἡ φιlanθρωπία εἶναι ἡ πρώτη ἀρετὴ τῶν ἱερωτέρων τοῦ Χριστιανισμοῦ καθηκόντων. Ἡ φιlanθρωπία μᾶς δεικνύει τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν.

Καὶ ὅμως πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι τύποι καὶ υπογραμμοὶ Χριστιανῶν! Ἀρκεῖ νὰ εἶναι τυφλῶς προσηλωμένοι εἰς τὸ γράμμα, ἔχουσι τὴν καρδίαν πλήρη ἀγρίων παθῶν καὶ δὲν διστάζουσι νὰ ὑβρίσωσι, νὰ συκοφαντήσωσι, νὰ καταδιώξωσι μέχρι ἐξολοθρεύσεως πάντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν τοῖς εἶναι ἀρεστοί. Πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι Χριστιανοί, διότι ἐπισκέπτονται τὸν ναόν, καὶ μόνον ἐντὸς αὐτοῦ ἐνθυμοῦνται ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ παρακολουθοῦσι τὴν θρησκείαν ὡς μίαν θεωρίαν ἀκατάληπτον καὶ ὡς ἐντελῶς ἄσχετον μετὰ τὸν βίον!! Πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι ὁ τύπος τοῦ καλοῦ Χριστιανοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν ἠδίκησαν οὐδένα, διότι δὲν ἔβλαψαν οὐδένα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐθυσιάσαν τι ὑπὲρ τῶν πλησίον των, οὐδ' ἐφρόντισαν περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἔχουσι κεκλεισμένην τὴν καρδίαν των καὶ καλῶς ὠχυρωμένην διὰ τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἀπέναντι τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχῶν. Δυστυχῶς οἱ ἐπιπόλαιοι τῆς θρησκείας, οἱ κατὰ φαντασίαν τοιοῦτοι Χριστιανοὶ εἶναι πολλοί. Δύναται τις νὰ προσεύχηται ὁλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας, νὰ ἐκπληροῖ ὅλους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ λέγηται ἀληθινὸς Χριστιανός. Ἐν τῇ καρδίᾳ πρέπει νὰ φέρωμεν ζῶσαν τὴν Χριστιανικὴν ἀγάπην, ἥτις φαίνεται μόνον εἰς τὰ ἔργα. Ἡ ψευδὴς καὶ καθ' ὑπόκρισιν ἀγάπη εἶναι ὕβρις καὶ πρὸς τὸν Θεόν.

X.

ΘΕΩΡΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ

Ἀκοῦσσι, ρὶ χαντάκουμα, τὴ νέα θιουρία :
 Ὅντας ἀκοῦσι Βουλιαχτὴ νὰ γίνισθι θηρία.
 Θὰ πῆτ' γιατίς ; Νὰ τώρα θὰ σᾶς καθοδηγήσου
 καταλιπτῶς τοῦ νέουν σας καθῆκουν θὰ ξηγήσου.
 Σὲ βγάξουνι φρουρὰ τῆς Β'λῆς κ' ἐν πλήρης πανοεπλήρης
 τραβᾶς κὴ μπαίνειις ἰν αὐτῇ, ποῦ λιῆς, σάν νοικουκύρης,
 Στέκισι, ἀφιγκράζισι μὲ προσουχὴν κὴ θάρρους,
 κι' ὄντας ἀκούσης ρήτουρα νὰ κραίν' ὑπὲρ τοῦ δέουν,
 σήκουν' τοῖν ὑπανκόπανου κὴ ὅποιουν πάρ' οὐ χάρους,
 κόψι κεφάλια, μὲν' αὐτὰ κὴ μὴ σὶ μέλλει πλιέουν...
 κουπάνα τους ἀλύπητα ὡς ποῦ νὰ γίνῃ ντέλου...
 κι' ἂν σοῦρθη λίγου βουλικὰ, δὸς κὴ στοῦ Βινιζιέλου!..

ΟΛΙΓΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑΝ

«Τῷ εὐεργέτῃ τῶν ἀνιάτων
 Δόκτορι Carl Spengler»

Ἐξημέρονον ἐν Ἰωαννίνοις ἡ 12ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1904. Ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος συνέπιπτε Κυριακῇ. Ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου ἦτο δορυμύς. Δὲν εἶχε μὲν πέσει ἀκόμη χιών, ἀλλ' ἡ πάχνη

ΣΤ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

ἦτο τόσοσ παχεῖα, ὥστε ὅλαι αἱ στέγαι τῆς πόλεώς μας εἶχον λευκανθῇ τὴν πρωτὴν ἐκείνην. Εἰς ἐπίμετρον ἐλαφρὸς, ἀλλὰ ψυχρότατος βορρᾶς εἶχεν ἀποκρυσταλλώσει τὰ πάντα, ὥστε ἐκρύονε κανεῖς καὶ μόνον ἐκ τοῦ παραθύρου βλέπων πρὸς τὰ ἔξω. Οἱ κώδωνες τῶν ναῶν μὲ ἀφύπνισαν ἀπὸ γλυκέος πρωῒνου ὕπνου, ὑπενθυμίσαντές με, ὅτι ὤφειλον νὰ ἐγερθῶ. Εἶχον δώσει τὸν λόγον μου νὰ συνοδεύσω εἰς Ἑλβετίαν στενόν μου φίλον, πάσχοντα σο-

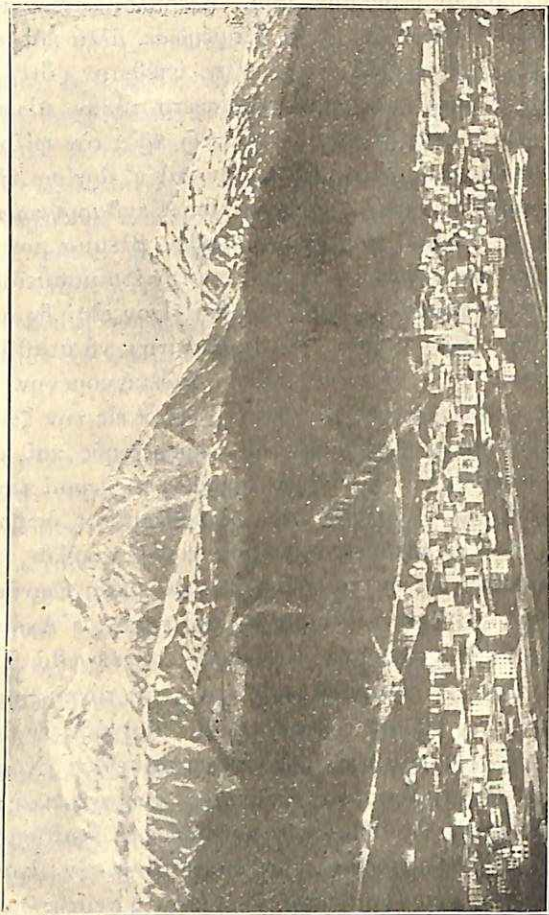
βαρῶς, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνησθάνθη κατὰ βάθος τὸ μέγεθος τοῦ βάρους, ὅπερ οἰκαιοθελῶς ἀνέλαβον, πισθεῖς εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τοῦ φανῶ χρήσιμος εἰς ἕνα καλὸν φίλον κατὰ τὰς μικροτέρας ἡμέρας τοῦ βίου του, εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς περιεργείας, ὅπως μελετήσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν θαυματουργόν τόπον, περὶ οὗ τόσοσ πολλὰ εἶχον ἀναγνώσει καὶ ἀκούσει. Ἐσκαπτόμην ἤδη τὰς δυσκολίας τόσοσ μακρονοῦ ταξιδίου ἐν τοιαύτῃ ἐπο-

χῆ καὶ μετὰ συνοδείας τόσον ἐπικινδύνου καὶ ἀπελπιστικῆς καὶ διηρώτων ἑμαυτόν, ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσω τὴν υπόσχασίν μου, ῥίπτων τὸν κῦβον ἢ ἀρνούμενος φίλον καὶ περιέργειαν, προτιμῶν τὸν ἥσυχον βίον καὶ μένων ἐντὸς τῆς τροχιάς μου, ὁπότε πλαταγήματα ἵππων, ἦχοι κωδωνίσκων καὶ κρότος υπόκωφος ἀμάξης συρομένης ἐπὶ παγετώδους ἐδάφους, διέκοψαν αἰφνιδίως τὰς σκέψεις μου καὶ μὲ ὥθησαν νὰ τιναχθῶ ἀπὸ τῆς κλίνης, πρὶν ἔτι λάβω ὀριστικὴν ἀπόφασιν. Ὁ ἀσθενὴς περιέμενε πλέον ἔξω τῆς θύρας, τὸ καθῆκον μὲ ἐκάλει καὶ ὤφειλον νὰ σπεύσω. Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἡτοιμάσθην, παρέλαβον τὴν βαλίτσαν καὶ τὸ κινητόν μου φαρμακεῖον, ἀπεχαιρέτησα τοὺς οἰκείους καὶ μετὰ τῆς ἡρεμίας, ἣν παρέχει ἡ ἐκτέλεσις ὑψηλοῦ καθήκοντος, ἐρρίφθην ἐντὸς τῆς ἀμάξης, ἥτις ἤρχισε τὸν δρόμον της.

*
**

Δὲν ἦτο πλέον νύξ, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡμέρα ἀκόμη. Τὰ περίεξ βουνὰ ἐστέφοντο ὑπὸ φωτεινοῦ γύρου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐρανίου θόλου ἔτρεμόσβυνον ἔτι ὀλίγα ἄστρα, ὡς ἐκπνέοντες λύχνοι φωταγωγηθέντος μεγάρου. Πέριξ ἡμῶν οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ὕπαρξις ζω-
σα, μόνον δὲ τὰ πλαταγήματα τῶν ἵππων καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ των κρεμάμενοι κωδωνίσκοι διέκοπτον τὴν βαθεῖαν καὶ συγκινητικὴν ἐκείνην σιγὴν. Ἐκ τοῦ θαμβοῦ παραθύρου ἐθεώμην τὴν ἡρεμον μεγαλοπρέπειαν τῆς φύσεως καὶ, ὥσανεὶ σεβόμενος τὴν γενικὴν ἡρεμίαν, ἐπροτίμων νὰ ρεμβάζω ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ καὶ μόνον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπέτρεπον νὰ πλανῶνται ἐπὶ τοῦ καθ' ἑκάστην στιγμὴν ἐναλλάσσοντος μορφᾶς στερεώματος. Ὁλόκληρος ἡ ὕπαρξις μου ἐπὶ πολλὴν ὥραν περιορίσθη εἰς τὸ θεσπέσιον πανόραμα, καὶ μόνον βαθεῖς τινες καὶ ἀόριστοι στοχασμοὶ διέτρεχον τὸν ἐγκεφαλόν μου, ζητοῦντος νὰ εὕρωσι σημεῖα ὁμοιότητος τοῦ ἐκπνέοντος λύχνου, τῶν τρεμοσβυνομένων ἄστρων καὶ τοῦ ἀσθενοῦς φίλου, ὃν συνώδευον. Ἐπὶ δύο ὥρας ὠδεύομεν τοιουτοτρόπως, διήλθομεν τὴν πρὸ τῆς πόλεως πεδιάδα, ἀνῆλθομεν τὴν ἱστορι-

κὴν Κανέταν καὶ ἠρξίσαμεν καταβαίνοντες αὐτήν, ὁπότε ἀκτὶς ἡλίου ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ παραθύρου τῆς ἀμάξης καὶ ἔθηκε τέρας εἰς τὸν γλυκύπικρον ρεβασμόν μου. Ἐξέβαλον στεναγμὸν ἀνακουφίσεως μὲν δι' ἑμαυτόν, διότι ἐξημέρωσε, ἀλλὰ καὶ εὖσπλαγχνίας διὰ τὸν ἀσθενῆ, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπέθετον, ὅτι ἐστοίχιζε πολὺ ἕκαστον ἐξημέρωμα, ἀφοῦ εὗρίσκετο τόσον πλησίον τοῦ τάφου, καὶ ἀνεκάθησα, στραφείς ἐν ταυτῷ πρὸς τὸν φίλον μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ διακόψω πλέον τὴν σιγὴν καὶ ν' ἀρχίσω τὴν παράταξιν τῶν συνήθων ἐπιχειρημάτων, ὅπως ἐνθαρρύνω καὶ ἀνακουφίσω αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ριφθὲν βλέμμα μου ἐσταμάτησεν ὑπισθὲν τῶν χειλέων μου τὴν πρώτην ἐτοιμασθεῖσαν προσφώνησίν μου. Παρὰ τὸ πλευρόν μου δὲν εἶχον εἰμὴ ἐν πτώμα... Ἠγέρθην, ὅπως εἰδοποιήσω τὸν ἀμαξηλάτην νὰ σταθῇ, ἵνα μοὶ δώσῃ τὴν συνδρομὴν του διὰ πᾶσαν ἐνδεικνυομένην προσπάθειαν, ὅπως ἐπαναφέρωμεν τὸν ἀτυχῆ φίλον εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔψαυσα τὸν σφιγμὸν τοῦ κεροφανοῦς καί, ἀνεγείρας ὀλίγον τὴν κεφαλὴν του, ἐπρόφερα ἰσχυρῶς τὸ ὄνομά του. Βαθὺς στεναγμὸς ἀνῆγειρε τὸ στήθος του, οἱ ἐσβεσμένοι ὀφθαλμοὶ του ἀνέλαμψαν, ὁ ἐξαφανισθεὶς σφιγμὸς του ἐπανῆλθε, μειδίαμα γλυκὺ συνέσπασεν ὀλίγον τὰ χεῖλη του καὶ μετὰ φωνῆς ἰσχυροτέρας ἢ ὅσην ἐπρόδιδεν ἡ θέσις του, μοὶ εἶπεν: «Ἀνακαινισθῆσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Καὶ πρὶν ἔτι σκεφθῶ ἢ εἴπω τι, ἀνεκάθησεν, ἔσφιγξε τὴν χεῖρά μου καὶ μετὰ τόνου προδίδοντος τελείαν πεποίθησιν εἰς τὰς σκέψεις του μοὶ διηγῆθη ἐν θαυμάσιον ὄραμα, ὅπερ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφυσπνίσσεώς του εἶδε: Χορὸς ἀγγέλων ἐν μελωδίᾳ ἀνεκπράστου γλυκύτητος ἀνήρχετο καὶ κατήρχετο ἐνώπιόν του, φωνὴ δὲ ἀόριστου προελεύσεως ἐψιδύρισεν αὐτῷ τὸν στίχον τοῦ ψαλμοῦ: «Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀνακαινισθῆσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Χθές, μοὶ εἶπε, μετέλαβον τῶν ἀρχάντων μυστηρίων ἀπὸ ἑξαμήνου πάσχω καὶ ἡ νόσος μου εἶναι ἀνίατος. Τὸ ἥμισυ τοῦ σώματός μου ἐτάκη καὶ τὸ βαμβάκι ταχέως θὰ τεθῇ ἐπὶ τῶν ὠχρῶν μου χει-

Davos Platz

EΛΒΕΤΙΑ

λέων μου. Δὲν ἐξέπληρώσω ὅμως οὐδ' ἐλάχιστον τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς προορισμοῦ· ἢ ἄπορος οἰκογένειά μου θὰ αἰσθανθῇ βαθὺν τὸν σάλον τοῦ ἀποχωρισμοῦ μου. Ἐξήγησα παρὰ τοῦ Θεοῦ δεκαετῇ τοῦλάχιστον ἀναβολὴν τοῦ πικροῦ ποτηρίου, ὑποσχθεῖς Αὐτῷ, ὅτι θ' ἀφιερῶσω τὰς ἡμέρας μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου Του ὀνόματος. «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν». Εἴκοσι τέσσαρες ἀκριβῶς παρῆλθον ὥραι ἀπὸ τῆς προσευχῆς μου ταύτης καὶ ὁ Κύριος ἐν ὁράματι μοὶ ἀπαντᾷ: «Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀνακαινισθῆσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἔλαβον ἤδη ζωηροτάτην ἔκφρασιν καὶ ἐνῶ ἐξίτει νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν του, ἵνα μετ' ἐμφάσεως μοὶ εἴπῃ θετικώτερόν τι, σφοδρὸς βῆξ τὸν ἀπέπνιξεν, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξοιδήθησαν, τὸ πρόσωπόν του ἐκυανώθη, ὁ σριγγμός του, ὃν ἔτι ἔψαυον, ἐπεταχύνθη, ὑπερμέτρως καὶ τεμνάχιον αἵματος ἀπεσπίασθη ἐκ τοῦ στόματός του· εἶτα διὰ μιᾶς ἔλευκάνθη, ἐψύχῃ καὶ ἐσωριάσθη ὡς ὄγκος ἀδρανῆς πρὸ τῶν ποδῶν μου. Ἦνοιξα αὐθωρεὶ τὴν θύραν, ἐκάλεσα τὸν ἀμαξηλάτην, ἐξήγαγον τῇ βοηθείᾳ του αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ πάραυτα ἐχορήγησα αὐτῷ δι' ὑποδορεῖων ἐνέσεων, ἀρκετήν πασότητα καμφοροῦχου ἐλαίου καὶ αἰθέρος. Τὸ πῦχος ἦτο ἀκόμη δριμύ, ἀλλ' ὁ διαυγέστατος ἥλιος ἐπιπτεν ἤδη ἀφθόνως ἐφ' ἡμῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῶν εὐεργετικῶν παραγόντων συνῆλθε καὶ πάλιν ὁ τρομοσβύνων σύντροφος καὶ τὰ χεῖλη του τρέμοντα ἠροχισαν καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπώδον: «Ἀνακαινισθῆσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». — Ἀγαπητέ, προσέειπε καὶ πάλιν μειδιῶν καὶ ξηρῶς συχνοβήχων, μὴ φοβῆσαι πλέον δι' ἐμέ· ἐσώθην. Σημείωσον ἀκριβῶς τὰ ἐπιτελούμενα καὶ λεγόμενα σήμερον καὶ ὅταν τὰ ἴδῃς ἐκπληρούμενα, τότε, ἂν θέλῃς, φρόντισον νὰ τὰ διαδώσῃς, διότι ὑπάρχει ἄνωθεν πάντων εἰς Παντοδύναμος καὶ Πολυεύσπλαγχνος Θεός. Προσηυχήθην, εἰσηκούσθην, ἐσώθην».

Τόσον ραγδαία καὶ τρομακτικὰ γεγονότα, τόσον αἰφνιδίως καὶ ἀστραπιαίως ἐπακολούθησαν κατόπιν ἐνδὸς τόσον γλυκέος καὶ ἡρέμου ρεμβασμοῦ ἐπὶ τοῦ μυστηριώδους τῆς πρωΐας ἐκείνης λυκαυγοῦς, συνεκλόνισαν βαθέως τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐν νοθρᾷ ἡμιορηγόρσει διατελοῦσαν φαντασίαν μου. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τοῦ πρωΐνου ψυχους ρῖγος ἰσχυρὸν διέδραμε ὅλον μου τὸ σῶμα καὶ ἀφήσας κατὰ μέρος τὸν παραληροῦντα ψυχορραγῇ ἡρξισα νὰ καταλαμβάνωμαι ὑπὸ ἀνησυχίας διὰ τὴν ἰδίαν μου ζωὴν καὶ νὰ ἐγκολπῶμαι τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ ταξείδιον ἐκεῖνο θὰ ἦτο ἴσως μοιραῖον δι' ἀμφοτέρους καὶ ὅτι οἱ πένθιμοι φάκελλοι θ' ἀπεστέλλοντο ἴσως εἰς ἀμφοτέρων τὰς οἰκογενείας. Ἐν τῷ τρομακτικῷ δὲ ἐκείνῳ προαισθήματι εὐρεθεῖς, ἀνεμέτρησα τὸ παρελθόν μου, συνέκρινα τὰς θρησκευτικὰς μου πεποιθήσεις πρὸς τὰς τοῦ ἐτοιμοθανάτου φίλου μου καὶ ἔστιν φρικωδὴς ἐκπεληγμένος! Ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀπελπισμένος ἀπεδήμει πλήρης ἐλπίδων διὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ μετὰ βεβαιότητος ἔσωζε τὴν ψυχὴν του. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιστήμης, ὁ τέως ἐν ἀνθηρᾷ ὑγείᾳ διατελὼν, ἔφηνον ἴσως ἀπροόπτως καὶ αἰφνιδίως ἐν πλήρει ἀπελπισίᾳ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος διὰ μέλλουσιν ζωὴν. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ζήσας μακρὰν τῶν ἐθίμων τῆς γενεῆς καὶ τῶν περιορισμῶν τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ἐν τῷ μέσῳ φίλων τῆς νεότητος καὶ περιβάλλοντος προσκεκολλημένου εἰς τὴν ὕλην, ἀναγινώσκων δὲ κατὰ προτίμησιν τὰ νεωτεριστικὰ βιβλία, ὧν αἱ θεωρίαι ἦσαν μᾶλλον σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεότητος, εἶχον ἤδη λησμονήσει πᾶν ὅ,τι παιδιόθεν εἶχον διδαχθῇ καὶ συνειθίσει περὶ θρησκείας, Θεοῦ καὶ ψυχῆς, ἢ μᾶλλον ἐπιμόνως ἐξήτουν νὰ λησμονήσω αὐτὰ. Ἐντρεπόμενος καὶ ἐλεεινολογῶν ἑμαυτὸν, διότι εἶχον κυριευθῇ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν προλήψεων τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου, καὶ ὑπερφηφανεύμενος, διότι εἶχον εὐτυχήσει ἤδη νὰ ὑψωθῶ ἐπὶ ἐπιπέδου τόσον ἀπηλλαγμένου ἀπὸ τῶν γελοίων θρησκευτικῶν μύθων. Ὅσάκις ἤκουον τοὺς πρωῒνους κώδωνας τῶν Ἐκκλησιῶν μία χαρὰ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς μωρίας ἀπολύτρωσίν μου,

μία ὑπερφάνεια διὰ τὴν ὑπεράνω αὐτῶν ἀνύψωσίν μου, εἰς οἷκτος διὰ τοὺς δυστυχεῖς αἰχμαλώτους τῶν καλογήρων, τοιαῦτα αἰσθήματα διηγείροντο συνεχῶς ἐντός μου. Προσευχή, ἐκκλησιασμοὶ, ἐξομολόγησις, μετάληψις, ἦσαν δι' ἐμὲ εὐφυεῖς ἐφευρέσεις ὀλίγων εὐφυῶν ρασοφόρων, δι' ὧν οὗτοι εἶχον κατορθώσει ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας νὰ περισφίξωσι τὴν ἀνθρωπότητα ὡς διὰ μαγείας καὶ νὰ θέσωσιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν πτέρναν των ἀπομακρύνοντες αὐτὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς Γῆς διὰ τῆς ἀναγγελίας ἀοράτων μυστηρίων. Καὶ εἶχον μὲν ἤδη λάβει πρὸ πολλοῦ μερικὰ αὐστηρὰ διδάγματα, ὧν ἡ ἀνωτέρα προέλευσις δὲν εἶχε διαφύγει τὴν προσοχήν μου, κατὰ δὲ τὴν πολυετὴ ἱατρικὴν μου ἐξάσκησιν συγχρότατα διέβλεπον ἐν τῇ πελατεῖᾳ μυστηριώδη τινὰ ἀλληλουχίαν μεταξὺ ἀμαρτωλοῦ βίου καὶ ἀσθενειῶν ἢ θανάτων, ὑπερβαίνουσιν τὴν λογικὴν τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως καὶ προδίδουσιν τὴν ὑπαρξίν ὀφθαλμοῦ πανθ' ὁρῶντος, ἡ δὲ προϊούσα ἡλικία, ἐπαυξάνουσα τὸ κριτικόν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ διασαλεύῃ τὰς ἐπὶ τῆς ἀξίως τοῦ ὕλισμου πεποιθήσεις μου καὶ νὰ μὴ ὑποδεικνύῃ τὴν ἀνάγκην ἐπανόδου εἰς τὴν πατρώαν πίστιν, ἀλλ' ἡ ἀγνότης τῆς καρδίας καὶ τῶν ἔργων, ἡ ἀπαιτουμένη παρὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ταπείνωσις τοῦ ἐγὼ, εἰς ἣν ἔδει νὰ ὑποβληθῶ ἀνομολογῶν τὴν ὑπαρξίν θανάτων καὶ μυστηρίων, ἡ ἐγωϊστικὴ ἀνάγκη νὰ διατηρῶ πεποιθήσεις, φαινομενικῶς ὑψηλοτέρας τῶν τοῦ ὄχλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ οἰκτρὰ κατάστασις τοῦ κατωτέρου κλήρου, ὁ σατραπισμὸς καὶ αἱ παρεκτροπαὶ ἐνίων ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ τόσα ἄλλα, δὲν μὲ ἄφρινον ν' ἀποτινάξω τὸν νέον τῆς ἐλευθερίας δεσμὸν καὶ νὰ περιβληθῶ τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ταπεινώσεως.

Ἐν τοιούτῳ ἐσωτερικῷ σάλῳ εὐρισκόμην, ὅταν ἀνέλαβον νὰ συνοδεύσω τὸν ἀσθενὴ φίλον μου εἰς Ἑλβετίαν. Τὰ ἀλλεπάλληλα γεγονότα τῆς ὁδοπορίας μοὶ ἦσαν νέαν πυρκαϊὰν ἐν τῷ κρανίῳ. Ὑλὴ ἢ Θεός; ἐσκεπτόμην ζωηρῶς κατ' ἑμαυτόν. Ἐβλεπον τὴν ἰσχυρὰν πεποίθησιν τοῦ φίλου μου ἐπὶ ἓνα Θεόν, καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, ἣν παρῆχεν αὐτῷ ἐν τοιοῦτο μέγα στήριγμα,

ἀλλ' ἐγνώριζον ἐπιστημονικῶς, ὅτι εἷς πυρετὸς ἰσχυρὸς καὶ ὁδοιπορικαὶ ἐνοχλήσεις ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσι παντὸς εἶδους παραληρήματα, νὰ παραστήσωσιν ὡς πραγματικότητας πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἢ φαντασιοπληξίαν καὶ νὰ δώσωσιν ὁράματα γλυκύτερα τῶν ἰδικῶν τῶν, ἀλλὰ πρὸ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἐπὶ ἑνὸς ἐτοιμοθανάτου δύναται νὰ παραγάγῃ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, πρὸ τῆς γλυκείας παρηγορίας, ἣν ἡ πίστις εἰς ἕνα εὖσπλαχνον Θεὸν κατορθοῖ νὰ ἐπιχέῃ καὶ κατὰ τὰς πιεστέρας ἀκόμη στιγμᾶς τοῦ βίου, δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ ὁμολογήσω, ὅτι καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε μία τοιούτη ὑψηλὴ θρησκεία, χάριν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔπρεπε νὰ ἐπινοηθῇ, καὶ ὅτι ὁ ζητῶν ν' ἀντιταταστήσῃ τόσον γλυκείας καὶ παρηγόρους πεποιθήσεις, διὰ τῶν σκληρῶν, ἀπελπιστικῶν ἀνηθίσκων θεωριῶν τοῦ ὕλισμοῦ, κατ' ἀνάγκην ἴα εἶνε ἄφρων. Καὶ ἐνεθυμήθην τὸν Δαυὶδ, δηλώσαντα πρὸ χιλιάδων ἔτων: «Εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ' ἔστι Θεός».

* *

Ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν στοχασμῶν μου εἶχον φθάσει μέχρι τῆς ρήτρας ταύτης τοῦ προφητάνακτος, ὅποτε αἰφνιδίως ὁ ψυχορραγῶν καὶ παραληρῶν φίλος ἠγέρθη μόνος, με ἐκράτησεν ἐκ τῆς χειρός, με ἐθώπευσεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ἀναβάς ἡσύχως εἰς τὴν ἄμαξαν με προσεκόλεσεν, ἵνα προχωρήσωμεν καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

Ἡ καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον ταξίδιον ἀντοχή του καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας του πεποιθήσις ὑπῆρξαν ἁνώτερα πάσης ἐλπίδος καὶ ἄξια θαυμασμοῦ. Οὐδαμοῦ συγκατένευσε ν' ἀναπαυθῇ, εἰμὴ μόνον ἐπ' ὀλίγον ἐν Κερκὺρα, ὅπου ἤνοιξε καὶ προσεκύνησε τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα· οὕτω δὲ τὴν Πέμπτην ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡμέραν ἀνεπαύθημεν ἐν τῷ Hôtel Ratia τῆς ἐλβετικῆς φθισεοπόλεως Davos καὶ τὴν ἐπομένην παρουσιάσθημεν πρὸ τοῦ Δόκτορος Carl Spengler. Ξανθὸς καὶ ροδοκόκκινος, εὐφυὴς καὶ χαριτολόγος ὁ σοφὸς ἐπιστήμων εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν αἰθουσάν τῆς ἐξετάσεως, ὅταν ἤλθεν ἡ σειρά μας ἠρξάτο

τῆς ἐξετάσεως τοῦ φίλου μου, μονολογῶν ἡσύχως: «Σφιγμὸς ἔλεεινός. . . δέρμα κυανωτικόν... ἀπίσχανσις μεγίστη... θερμοκρασία 40° . . . δύσπνοια ἰσχυρά. . . πνευμονικὴ προσβολὴ προχωρημένη... Διατὶ τόσον ἀργὰ ἔρχεσθε, φίλοι;» Ἐμάσησα ὀλίγας δικαιολογίας διὰ τὴν βραδύτητα, εἶπον ὅτι ὁ ἀσθενὴς παρουσιάζει τοιαύτην κατάστασιν ἕνεκα τῆς πενθημέρου ἀδιακόπου ὁδοιπορίας καὶ ἐτόνισα ὅτι τὸ ἡθικόν του σθένος, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τοῦ Δόκτορος φώτων καὶ τοῦ εὐεργετικοῦ τῆς Ἑλβετίας κλίματος, ἴσως ἐπεφύλασσαν αὐτῷ ὀλίγας ἐλπίδας σωτηρίας. Ὁ καθηγητὴς ἔρριπεν ἐν τελευταῖον βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ, ἔκαμε μορφασμόν τινα δυσπιστίας καὶ λαβὼν χάρτην ἔγραψε: «Ἀκινήσις ἀπόλυτος, ἡσυχία πνεύματος, ἄφθονος τροφή, καταπότια Sanguinal, Σανατόριον Alexanderhaus, ἐνέσεις φυματίνης Spengler».

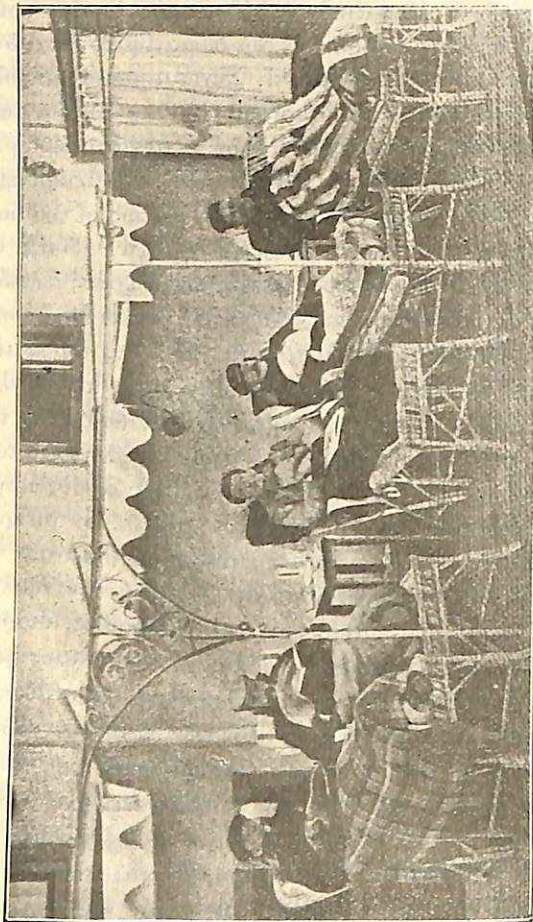
* *

Τὸ Davos εἶνε πολὺνῃ τῆς ΒΑ. Ἑλβετίας, κειμένη ἐπὶ τῶν Ραιτικῶν Ἀλπεων εἰς ὕψος 1560 μέτρων· εἶνε διηρημένον εἰς τρεῖς μεγάλους συνοικισμούς, ὧν κεντρικώτερος εἶναι τὸ Davos-platz. Ἀφανὴς καὶ πτωχοτάτη κώμη πρὸ ὀλίγων ἔτων, ἐγένετο σήμερον τὸ προσκύνημα μυριάδων ἀπηλπισμένων, οἵτινες εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ τὴν ὑγίαν των ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν. Ἐπὶ ἐπτὰ μνηον, κεκαλυμμένον ὑπὸ παχυτάτου καὶ στερεοῦ στρώματος χιόνος, κατέχει κατὰ τὸν χειμῶνα πάντας τοὺς ὄρους πρὸς ἀποξήρανσιν πάσης πνευμονικῆς πληγῆς διὰ τῆς ξηροτάτης, διαυγεστάτης, ψυχροτάτης, ἐλαφροτάτης καὶ ἀρωματικῆς ἀτμοσφαίρας του. Ὁδηγῶν τὸν ἀσθενῆ μου εἰς Davos ἐν μέσῳ δρυμνιάτου χειμῶνος, διήλθον διὰ πάγων, χιόνων, χιονοστρωβίλων καὶ ἀτμοσφαίρας παγετώδους ψύχους 20°—30° κάτω τοῦ μηδενός, πανταχοῦ συναντῶν τὸν λευκὸν πέπλον καὶ τὴν παγερὰν ἐρημίαν. Διαμείνας δὲ ἐπὶ δύο ἑβδομάδας παρὰ τῷ φίλῳ μου, δὲν εἶδον ἐκεῖ εἰμὴ σκελετώδεις ἀσθενεῖς ὠχροτάτους, κυφούς, ἀσθμαίνοντας, συνεχῶς βήχοντας, μετὰ τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὸν οἶκτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Μόνον δὲ οἱ ἀπὸ πολλοῦ θεραπευθέντες καὶ ὀριστικῶς ἐκεῖ ἐγκα-
ταστάντες ροδοκόκκινοι καὶ στρογγύλοι ξένοι, οἱ διευθύνοντες
πάντα σχεδὸν τὰ ἐκεῖ καταστήματα, καὶ οἱ σφριγῶντες ὀλίγοι ἰθα-
γενεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι περιηγηταί, οἱ παίζοντες μὲ τὸ ψῆχος, τοὺς
χιονοστροβίλους καὶ τὸν πάγον, ὡς οἱ παῖδες μὲ τὴν χλόην καὶ τὰ
ἄνθη τοῦ Μαΐου, ἀποτελοῦσι τὴν μόνην παρήγορον ὄψιν ἐν τῷ
μέσῳ τῶν 6—8 χιλιάδων λιποτακτῶν νεκροταφείου, τῶν διασκορ-
πιζόντων πανταχοῦ τὴν φρίκην καὶ τὴν ὀδύνην. Ἀπέναντι ὅμως
ὄλων τούτων τῶν εἰδεχθῶν εἰδώλων τῆς παγερᾶς φύσεως καὶ τῶν
φιλοξενουμένων σκελετῶν ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ἔθηκε τόσα
μέσα εὐμαρείας καὶ ἐξευγενισμοῦ, ὥστε ἐξιπάζεται τις, συναντῶν
ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίας καὶ παγωμένης ὁροσειρᾶς ἀριστοκρατικὰς συν-
οικίας τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων μεγαλοπόλεων. Ὁ δι' ἡλεκτρι-
σμοῦ φωτισμός, ἡ δι' αἰμοσωλήνων κεντρικὴ θέρμανσις, αἱ θαν-
μάσιαι στοαὶ τῆς ἀεροθεραπείας, αἱ ἔξ ἀριστοτεχνῶν μουσικαὶ ὄρ-
χῆστραι, αἱ ἐκλεκταὶ θεατρικαὶ παραστάσεις καὶ ἡ ποικιλία τῆς μα-
γειρικῆς καθιστῶσι τὸν βίον τὸσον τερπνὸν καὶ γλυκύν, ὥστε δυσ-
κόλως συγκατατίθεται τις ν' ἀφήσῃ ἐν ὥρᾳ χειμῶνος τὸ Davos,
μεθ' ὅλην τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως καὶ τὰς χιλιάδας τῶν ἐπικιν-
δύνων ἀσθενῶν, οὓς βλέπει πανταχοῦ, ὡς φάσματα τοῦ Ἄδου.
Πάντα τὰ ἄνθη τοῦ κόσμου εὐρίσκονται ἐκεῖ ἀνοικτὰ ἐν θερμο-
κηπέοις καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πωλοῦνται ἀνθοδέσμαι θανμάσιαι·
αἱ ὀπώραι καὶ τὰ λαχανοειδῆ παντὸς τόπου καὶ πάσης ἐποχῆς
προσφέρονται νωπότατα ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσῃς
ἀντιθέσεως περιβάλλοντος καὶ περιεχομένου, φιλοξενουντος καὶ
φιλοξενουμένου νέα πνευματικὴ καταιγὶς μοι προητοιμάζετο. Ἐν
τοσαύτῃ συρροῇ ξένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλουσίων καὶ δὴ ἀσθενῶν,
οὐδὲν κροῦσμα κλοπῆς, ἀπάτης, ἐκμεταλλεύσεως, ἀνθρωπικότητος
ἀναφαίνεται. Φυλακαὶ δὲν ὑπάρχουσι, διότι δὲν ὑπάρχουσι φυλακι-
σμένοι· ἡ ἀστυνομία ἀραιοτάτη καὶ μόνον δι' ἐπισήμους διατυπώ-
σεις προωρισμένη· τιμιότης ἄκρα καὶ φιλαλήθεια ἀπὸ τοῦ πλου-
σιωτάτου μέχρι τοῦ πενιχροτάτου καταστήματος. Ὁ ἀπολέσας τ'

δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πολὺ· ὑπάρχει ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ προ-
θήκη, ὅπου τὸ εὐρισκόμενον αὐτοπροαιρέτως φέρεται καὶ ἐκτίθε-
ται ἀμέσως. Ἐγένετο λογιστικόν τι λάθος πρὸς ζημίαν τοῦ ἀγορα-
στοῦ, ἡ διόρθωσις τὸν εὐρίσκει ἐν τῷ δωματίῳ του καὶ ὅταν ἀκό-
μη δὲν ἀντελήφθῃ οὗτος τοιοῦτόν τι. Συνεταιρισμοὶ μικροὶ καὶ με-
γάλοι συντελοῦσιν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν προϊόντων τοῦ τόπου
καὶ εἰς τὴν εὐθηνοτέραν πώλησιν αὐτῶν μὲ μεγάλα κέρδη διὰ τοὺς
μετόχους, οὓς συνδέει ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη καὶ εὐλικρίνεια. Ταῦ-
τα ἀκούσας καὶ ἰδὼν, διηρώτησα ἐμαυτὸν μήπως οἱ ἄνθρωποι τῆς
ὑψηλῆς Ἑλβετίας, ἥτις ἐπωνομάσθη στέγη τῆς Εὐρώπης, εὐρισκό-
μενοι πλησιέστερον τοῦ οὐρανοῦ, μετέχουσι μείζονος τελειότητος ἢ
μήπως σοφός τις νομοθέτης κατώρθωσε δι' ὑπερανθρώπων νόμων
νὰ φέρῃ τόσον θαυμάσια ἀποτελέσματα. Ἡ λύσις ὅμως μοι ἐδόθη
αὐτομάτῃς. Καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς διελογιζόμην ταῦτα, γλυκντάτη
μελωδία γυναικείων φωνῶν καὶ ὁργάνου ἠκούσθη εἰς τὸ βάθος
τῆς ταράσσης, ἐνῶ ἐλαμβάνομεν τὸ ἐσπερινὸν γάλα μετὰ τοῦ φίλου
μου. Ἀντριχίασα καὶ ἀσυνειδήτως ἠγέρθην· προὐχώρησα πρὸς
τὸ μέρος τῆς μελωδίας καὶ διὰ μικροῦ παραθύρου διέκρινα ἑκα-
τοντάδας ἀνθρώπων, κατανυκτικῶς καθημένων ἐπὶ τῶν θρανίων
καὶ τὸν κήρυκα ἐπὶ κορυφῆς, ἑτοιμον ν' ἀρχίσῃ τὴν ὁμιλίαν του.
Κήρυγμα καὶ προσευχὴ κοινὴ τρεῖς τῆς ἑβδομάδος, διαρκὴς ἀνά-
γνωσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν τοῖς καταστήμασιν, ἐν
τῷ περιπάτῳ, πανταχοῦ, ἱεροκήρυκας πρώτης δυνάμεως, πατρι-
κὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων ὑπὲρ τῶν θρησκευτικῶν πεποι-
θήσεων τοῦ λαοῦ, πάντα ταῦτα κατώρθωσαν νὰ θέσωσι τὰ
πάντα ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης ἀγνῆς εὐλικρινείας καὶ ἀδελφικῆς
ἀλληλεγγύης, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νόμοι νὰ εἶνε πλέον προσιτοὶ
δι' ἐκείνας τὰς κοινωνίας. Ἐξελίσθην καὶ πάλιν ἐκ τῆς τοιαύτης
διαγνώσεως καὶ ἤρχισα νὰ θεωρῶ τὸν φίλον μου ὡς εὐρισκόμε-
νον ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας εἰς βαθμόν, ὥστε ἐξήρησά πλέον
τὰς πεποιθήσεις μου ἐκ τῆς ἐκβάσεως τῆς ἀσθενείας του.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πρωτοτύπων ἐντυπώσεων, ἀπεχαιρέ-

Davos

Στοιά αεροθεραπείας τῶν ἀσθενῶν

τησα τὸν φίλον, ὑποχρεωθεὶς παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπιστρέψω κατὰ τὸν Ἰούνιον, ἵνα τὸν συνοδεύσω εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ κατάστασις, ἐν ἣ ἄφινον αὐτόν, ἦτο πάντοτε ἀπελπιστική: Πυρετὸς ἰσχυρὸς, δύσπνοια, ταχυκαρδία, βῆξ συνεχής, ἀπόχρεμψις ἀφθονωτάτη, ἰδρῶτες ἄφθονοι, ἀπίσχνανσις μεγίστη (βάρους σώματος 36 χιλιογράμμων). Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὄρεξις πρὸς φαγητὸν μεγάλη. εὐθυμία, πεποίθησις εἰς τὴν θεϊὰν προστασίαν, βεβαιότης διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν σχεδιάσιν τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ ἔστειλε ταχυδρομὸν εἰς Παρισίους, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην, πρὶν ἔτι ἀρχίσῃ ἡ μάχη. Ἀπαράλλακτος μοὶ ἐφάνη ὁ φίλος μου, ὁμιλῶν περὶ τῆς θεραπείας του. Ὀλίγαι σταγόνες βροχῆς συνέτριψαν τὸν μέγαν στρατηλάτην καὶ ἔστειλαν αὐτὸν εἰς τὴν ἑξορίαν· ὀλίγα δέκατα ἔτι τοῦ θερμομέτρου ἠδύναντο νὰ ματαιώσωσιν αὐτοστιγμὴν πάσας τὰς ἐλπίδας τοῦ ὄνειροπόλου φίλου. Παλαίων λοιπὸν ἔτι μεταξὺ μιᾶς λεπτῆς εἰρωνείας, ἣν ἡ θρησκευτικὴ μου ἀδιαφορία μοὶ ἐνέπνεε δι' ἓνα ἐτοιμόρροπον θρησκόληπτον, καὶ ἐνὸς βαθέος δισταγμοῦ, ὃν μοὶ ἐνεβολίαζεν ἀνεπαισθήτως ἡ μεγάλη του πεποίθησις εἰς τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς Θεοῦ, ἐπέβην τοῦ πρωΐνου τραίνου καὶ ἀνεχώρησα, δοὺς αὐτῷ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν.

Ὁ Μάϊος ἀνέτειλεν ὑπὲρ ποτε γλυκὺς τὸ ἔτος ἐκεῖνο· παρὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ φίλου μου ἐπληροφορούμην, ὅτι ἡ κατάστασις του ὁσημέραι ἐβελτιοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδική μου θρησκευτικὴ ἀσθένεια δὲν ἔμεινε στάσιμος. Τὰ γεγονότα τῆς ὁδοιπορίας ἐκείνης καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῶν ἐλβετικῶν κοινωνιῶν δὲν ἐξηλείφοντο ἀπὸ τῆς μνήμης μου καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ἐπεδόθην εἰς συγκριτικὰς μελέτας, ἵνα εὗρω μίαν λύσιν τοῦ μεγάλου αἰνίγματος «ὕλη ἢ Θεός;» Ἐκάστη νέα εἰδήσις περὶ βελτιώσεως τῆς υγείας τοῦ φίλου μου ἐπέδτε καὶ μίαν βεβαιότητα ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀμφιβολιῶν μου καὶ μίαν ἀμ-

φιβολίαν ἐπὶ τῶν ὑλιστικῶν μου πεποιθήσεων, Εἶχον δὲ ἀρχίσει νὰ σκέπτωμαι περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ νέου μου ταξιδίου, ὁπότε ἐσπέραν τινὰ κατὰ τὸν περίπατον μοὶ ἐπεδόθη ἐπιστολὴ σκληρὰ καὶ βαρυνεῖρα τοῦ συνήθους μὲ σφραγίδα προελεύσεως «Davos Platz». Ἦνοιξα γοργῶς αὐτὴν καὶ τί εἶδον; εἰκόνα παχυσάρκου ἀνθρώπου καὶ κάτωθεν αὐτῆς τὴν ἀφιέρωσιν μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ φίλου καὶ ἐπιστολὴν προσκαλοῦσάν με εἰς Ἑλβετίαν. Ἐνεθυμήθην τὰ συμβάντα τῆς ἀμάξης, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐνεφανίσθη ὁ ἐν τῇ ἀμάξῃ σταυροκοπούμενος σκελετός, τὰ ὧτά μου ἀναπαρήγαγον τὴν φράσιν τοῦ «Ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου» καὶ... ἀσυνειδήτως πλέον ἤγειρα τὴν δεξιὰν καὶ ἔκαμα ὅ,τι ἀπὸ δεκαετίας δὲν εἶχον κάμει..., τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Εἶχον ἤδη ὑποστῇ τελείαν ἀνακαίνισιν.

*
* *

Δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν λήψιν τῆς εἰκόνης καὶ τοῦ προσκλητηρίου, περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἐπάτησα καὶ πάλιν τὸ ἔλβετικὸν ἔδαφος. Πλὴν ὁποῖα ἐκπλήξις, μὲ κατέλαβεν, ὅταν τὸ τραῖνον ἐστάθῃ ἐν τῷ μέσῳ χλοερᾶς πεδιάδος καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος ἐφώναξε «Davos Platz». Ἐπήδησα ἀπὸ τοῦ τραίνου, ἔρριψα ἐν ταχὺ βλέμμα πέρας μου καὶ μὴ ἀναγνωρίζων οὐδέν, ἔσπευσα πρὸς τὸν σταθμόν, ἀμφιβάλλον· εἶδον ὅμως μακρόθεν τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἐπέισθην. Ἡ ἀγρία καὶ παγετώδης πολίχνη εἶχε μεταβληθῇ εἰς μαγευτικώτατον πανόραμα.

Ἡ διαφόρων πρσιόνων ἀποχωρήσεων ζωηροτάτη γλῶρις μετὰ τῶν περὶ μεγαλοπρεπῶν πευκῶνων, ἡ ὥραιότης λίμνη μετὰ τοῦ ἀνοικτοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ, τὰ βαθέως κυανᾶ ὄρη μετὰ τῶν λευκῶν κορυφῶν των, ἔξ ὧν κατήρχοντο, γλυκῶς κελαρύζοντες, πολυσχιδεῖς καὶ ἀργυρόχροοι ρύακες, πάντα ταῦτα συνδυαζόμενα πρὸς τὸ ἡδὺ ἄρωμα τῶν ζωηρῶν ἀνθέων καὶ τῶν κωνοφόρων δένδρων, μοὶ ἔδιδον τὴν ἰδέαν θεατρικῆς σκηνῆς, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀλλαγείσης, ἢ ἀφυπνίσεως ἐν μέσῳ παραδείσου, κατόπιν στυγνοῦ καὶ τρομακτικοῦ ὄνειρου. Δι' ἐμέ τοῦλάχιστον τοιαύτη τις ὑπῆρξεν

ἡ ἐντύπωσις, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι δὲν ἡδυνάμην νὰ συνέλθω ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ νὰ πιστεύσω, ὅτι ὅσα ἔβλεπον ἦσαν πραγματικά. Ἐπὶ τῶν ὁδῶν συνήντων πλῆθος νέων καὶ νεανίδων στρογγυλῶν, ροδόχρων, γελαστῶν, εὐλυγίστων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ εὐθυμία καὶ τὸ μειδίαμα ἀπὸ πολλοῦ φυγαδευθέντα εἶχον ἐπανέλθῃ ζωηρότερα ἢ πρίν. Νέα φύσις, νέον περιβάλλον, νέος κόσμος, νέα ἀτμόσφαιρα, νέα ζωὴ μὲ περιέβαλλον ἔξωθεν· ἀλλὰ καὶ ἔσωθεν ἡσθανόμην ἡδὴ τὴν δύναμιν τῆς ἀνακαινίσεως· μου· νέαι πεποιθήσεις, νέα αἰσθήματα, νέα ἐσωτερικὴ ζωὴ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν νέων φαινομένων καὶ τόσοι ἐνθουσιασμοῦ, ὅταν συνήντησα πρὸ τοῦ ταχυδρομείου τὸν ἀγνώριστον πλέον φίλον μου, δὲν κατελήφθην ὑπὸ νέων ἐκπλήξεων, ἀλλ' ἐνδομύχως ἀναγνωρίζων μεγίστην εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἐπ' ἐμοῦ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐπίδρασιν του, ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐνῶ αὐτὸς θριαμβετικῶς ἀνεφώνει:

— «Ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου», ἐγώ, ἀσπαζόμενος ἐπανειλημμένως ἄνευ φόβου πλέον αὐτὸν ἐψιθύρισα: — «Ἀνακαινισθεῖς μὲ ἀνεκαίνισας, φίλε, σὲ εὐχαριστῶ». Ἀνελθόντες δὲ ὁμοῦ ἐντὸς πυκνοῦ πευκῶνος, ἐκαθίσταμεν ἐπὶ ξυλίνου ἀνακλίντρου καὶ ἐνῶ οἱ μὲν πνεύμονες ἡμῶν ἀνέπνεον τὸν βελούδινον ἐκεῖνον καὶ ἀρωματικὸν ἀέρα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἀπῆλθον τοῦ πανοράματος τῆς μαγευτικῆς πρσιᾶς, τῆς κάτωθεν πεδιάδος καὶ τῶν βοσκιμαίων ἀγελάδων, τὰ δὲ ὧτα ἡμῶν κατεθέλοντο ὑπὸ τοῦ γλυκυτάτου κελαρύσματος τῶν ἀργυροειδῶν καταροακτῶν, τῶν διὰ μέσσω τῶν δασῶν κατερχομένων, διεξήλθομεν ἀμφοτέρωι ἐν ὀλίγοις τὸ σκοτεινὸν καὶ ἄπελπι παρελθόν μας καὶ κατελήξαμεν, δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐκεῖνος μὲν διὰ τὴν σωματικὴν του σωτηρίαν, ἐγὼ δὲ διὰ τὴν πνευματικὴν μου ἀνακαίνισιν.

Παρήλθον ἔκτοτε ἑννέα σχεδὸν ἔτη· ἑννέα ἔτη προσθέτου ζωῆς διὰ τὸν φίλον μου, ἑννέα ἔτη ἀνακαινίσεως τῶν πεποιθήσεών μου δι' ἐμέ. Ὅσakis βλέπω τὸν φίλον, ἀκούω βοῶντας πρὸ τῶν ὧτων μου τοὺς λόγους του: — «Σημείωσον τὰ σήμερον λεγόμενα καὶ ἐπιτε-

λούμενα καὶ ὅταν τὰ ἴδῃς ἐκπληρούμενα, ἂν θέλῃς, φρόντισον τότε νὰ τὰ διαδώσῃς, διότι ὑπάρχει ἄνωθεν πάντων εἰς Παντοδύναμος καὶ Πολυεὐσπλαγχνος Θεός». Τὴν κατόπιν τῶν ἐννέα τούτων ἐτῶν ὑμετέραν εὐγενῆ πρόσκλησιν, ὅπως ἀποστείλω τι διὰ τὸ συμπανθὲς Ἑπειρωτικὸν Λεύκωμα, θεωρῶ ὡς προνοίας δάκτυλον, δὲν ὥκησα νὰ ἐκλέξω ὡς ὕλην δι' αὐτὸ τὰς ἐντυπώσεις ἐκείνου τοῦ ταξειδίου μου, πεποιθὼς ὅτι, δὲν θὰ ὦσιν ἐντελῶς περιτταὶ δι' ἐν χριστιανικὸν καὶ πολῦτιμον Λεύκωμα.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 23 Ἰανουαρίου 1912

ΣΤΕΦ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ ἱατρός

— Νυμφεύεσαι; — Προτιμῶ τὸν ἄγαμον βίον. — Ἐχω ὅμως νὰ σοὶ δώσω μίαν καλὴν σύντροφον. — Ὁ Θεὸς φυλάξου! — Μὴ ὀρκους ἴσως εὐχαριστήθῃς. — Παραμύθια. — Ἡ νεάνις εἶναι δεκαοκταέτις. — Τόσφ χειρότερα. — Πνευματώδης. — Φλύαρος. — Φρόνιμος. — Προσποίησις. — Καὶ ὠραία. — Ἄλλος κίνδυνος. — Καλῆς οἰκογενείας. — Ὑπερηφάνεια. — Τρυφερὰς καρδίας. — Ζήλεια. — Μὲ πολλὰ προτερήματα. — Πάρα πολλὰ διὰ νὰ μὲ κάμῃ νὰ λυσάξω. — Καὶ ἐπὶ πλέον μὲ ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα χρυσᾶ. — Νυμφεύομαι!!

Κυρία τις φιλάρεσκος, καίτοι γραῖα, ἠρώτα ἡμέραν τινὰ ἕνα νέον, ἕως πόσα εἴη ἐβάστα ἡ ψυχὴ του νὰ τῇ χαρίσῃ;

— Κυρία μου, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἔχετε ἀρκετά, ὥστε δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ σᾶς δώσω πλεόνασμα.

— Τί ἀναγινώσκετε, Κυρία; (Ἡρώτα τις φίλην του) Βεβαίως ἐρωτικὸν βιβλίον ἢ μυθιστόρημα.

— Ὁχι, (ἀπήντησεν ἐκείνη) ἀλλὰ τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου.

— Καὶ σᾶς ἀρέσει ἡ ὁμιλία τῶν ζώων;

— Πολὺ μάλιστα, εἶπεν, ἐκείνη, (κ' ἐκλείσεν ἀμέσως τὸ βιβλίον της).

5 Ἰανυρίου 1911

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι

Καινὴ συνήθεια ἀπαίτει ἔνα, διὰν τις ὡς ἄγνωστος τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται πού, συνιστᾷ ἑαυτὸν ἀναφέρων τὸ ὄνομα καὶ τὰς ιδιότητάς του, ἕνα καὶ ἡ παρουσία του ὡς εὐεξήγητος ὑπὸ τῶν παρестότων θεωρηθῇ.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀκολουθοῦσα ἀναφέρω μὲν τὸ ὄνομά μου, ὡς ἐν τῷ προγράμματι βλέπετε ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰς ιδιότητάς, ἀναγκάζομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐν ἐμοὶ ἀνευρίσκω ταυτέτην δυναμένην νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ ὡς ρήτορα.

Πλὴν ἡ εὐγενὴς Ἐπιτροπεία, ἥτις προῖσταται τοῦ ἔργου οὗτινος τὴν θεμελίωσιν πάντες ὁμοῦ σήμερον πανηγυρίζομεν, ἀρκούντως δεδικαιολογημένην τὴν εἰς τὸ ὅγμα τοῦτο ἐμφάνισίν μου ἐθεώρησεν, ἴσως διότι διέγνω ὁπόσῃν βαθεῖαν πρὸς τὰ παῖδιά τρέφω ἀγάπην καὶ πόσας ἐλπίδας ἔχω ὅτι, τὸ ἔργον ὅπερ τσοῦτον εὐτόλμως ἡ Ἐπιτροπεία αὐτὴ ἐπαγίωσεν, οὐχὶ μόνον τὴν Κοινότητα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐδραιοῦται θὰ εὐεργετήσῃ, ἀλλὰ καὶ νέους ὀρίζοντας θὰ διανοίξῃ εἰς τὴν πορείαν τῶν παιδαγωγικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ὅτινα συγκλονοῦσι τὰ ρεύματα νέας ζωῆς.

Ὅταν πέρυσι, κατὰ τὸν μῆνα τῶν ἀνθέων ἡ σκαπάνη τοῦ κτίστου ὥρυξε τὴν θέσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ σεμνοῦ καθιδρύματος τούτου, πάντες ἔχαιρον ὅτι καὶ νέαν ἐκτῆσατο ἡ ἑλλ. παιδεία ἔδραν. Ὁ ρήτωρ τῆς ἡμέρας δεόντως ἐξῆρε τότε τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος. Ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἀναπτύξεως γνωστὰς περὶ προγραμμάτων πρωτοβαθμίου ἢ δευτεροβαθμίου παιδείας θεωρίας, καταλιπὼν τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν τοῦτον, εὐθαρσῶς εἰς νέον ἔδαφος εἰσῆλ-

θε και μελετῶν τὰ καινὰ καὶ σχεδὸν ἄγνωστα τοῖς πολλοῖς θέματα τῆς πρακτικῆς τοῦ λαοῦ διαπαιδαγωγήσεως, νέαν πρὸς τὸ μέλλον ἔταμεν ὁδόν.

Πλὴν ἰδοὺ ποῦ ἀκριδῶς ἔγκειται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν συνήθων ἀγορεύσεων καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου ἀναπτυχθέντος νεωτεριστικοῦ προγράμματος.

Εἰς τὰς συνήθεις τῶν ρητόρων ἀγορεύσεις αἱ εἰς τὰ παιδαγωγικά συστήματα ἐπενεχταὶ θελτιώσεις περιβάλλονται τὴν φασματώδη τῶν εὐχῶν ὑπόστασιν.

Τοιαύτας δ' εὐχὰς ἀναδοεῖ κατόπιν ἡ ἡχώ, ὡς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ δοῶντος ἀντιλαλοῦσα· ἀλλὰ τὰ ρεύματα τοῦ αἰθέρος ἀποκαθίστανται ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῶν ἰσορροπία ἡμεῖς δ' ἐπανευρίσκομεν τὰ πράγματα ὡς ἔχουσιν, ἔστω καὶ ταῦτα ἐλαττωματικῶς ἀπεκρυσταλλώθησαν.

Ἐνταῦθα ὅμως, τὴν φωνὴν τοῦ ρήτορος συνώδευσεν ὑποκώφως ὁ ἦχος τῆς σκαπάνης ὅστις, ὡς ρυθμικὴ τις εἰς τὸν λόγον ὑπόκρουσις, μᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι μεταξὺ εὐχῶν καὶ ἔργων ἡ ἀπόστασις σημαντικῶς ἐδραχύνθη καὶ ἡ ἰδέα ἐνσαρκοῦται ἡδὴ, ὑπὸ ζῶντα τύπον, εἰς τὰ πράγματα.

Ὅ,τι προανήγγειλε πέρυσι τὸ ἐρίτιμον τῆς Ἀδελφότητος ταύτης Προεδρεῖον, βλέπομεν ἐφέτος πραγματούμενον εἰς τὸ εὐγραμμον τοῦτο κτίριον, τὸ ὅποιον προώρισται νὰ καταστῇ ἐστία λαϊκῆς ἀναγεννήσεως εἰς προάστειον, ἀνέκαθεν διὰ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων του διακριθέν.

Ἐὰν τὰ Ταταῦλα δὲν περικλείουσι κτίρια καλλιμάρμαρα, ἐὰν δὲν ἐπιδεικνύουσι ναοὺς περιδλέπτους, μέγαρα πολυόροφα καὶ στοὰς εὐσχείους, οὐδόλως ὑστεροῦσιν ὅμως ὡς πρὸς τὴν φυλετικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ τὴν «βούλησιν καὶ ἔφessin μετὰ λόγου ὀρθοῦ τοῦ τέλους» πρὸς γνῶσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου.

Καὶ τὸν κατ' Ἀριστοτέλη ὀρθὸν τοῦτον τοῦ τέλους λόγον οἱ ἑΤαταυλιανοὶ ἀνεῦρον καὶ ἀνέγραψαν μάλιστα φυσικώτατα, ὡς ἐπρόκειτο περὶ τῆς λύσεως τοῦ ἀπλουστεροῦ τῶν προβλημάτων,

εἰς τὰ τρία πρῶτα τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἄρθρα, εἰς δ' καὶ παραπέμπω πάντα ἐθέλοντα νὰ μελετήσῃ πῶς, ἐν δωδεκαετῇ διαστήματι, μία ἰδέα ἐγεννήθη, ἀνεπτύχθη ἐξειλίχθη καὶ ἐκαρποφόρησε. Καὶ ταῦτα διότι ἀκριδῶς αἱ εἰσηγηταὶ αὐτῆς δὲν ἀπέδλεψαν εἰς τὰς ἐκτυφλωτικὰς ἐκκλάψεις τοῦ λεκτικοῦ τῶν προγραμμάτων στολισμοῦ, τὰς ἐκπυρσοκροτήσεις ἡχηρῶν ἐπιθέτων, δι' ὧν αἱ ἐνέργειαι τῶν μελῶν φιλανθρωπικῶν σωματείων ἀναγγέλλονται συνήθως εἰς τὸ δημόσιον, οὐδὲ μετεχειρίσθησαν ὅλα τ' ἄλλα μέσα, δι' ὧν καὶ ἡ ἐλαχίστη τῶν τοιούτων σωματείων δρασὶς ἐξαγγέλλει τ' ἀποτελέσματά της, εἰς τὰ δεδαρημένα τῆς γηραιᾶς ἱστορίας ὧτα.

Ἡ ἰδέα λέγομεν αὕτη ἐξειλίχθη καὶ ἐκαρποφόρησε, πλὴν ὁ καρπὸς αὐτῆς δὲν ὠρίμασεν εἰσέτι. Ἵνα ὠριμάσῃ οὗτος ἀπαιτεῖται ἡ θερμότης τοῦ φωτὸς ἀλλὰ καὶ ἡ πρόνοια ἥτις θὰ καθογήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὴν τελεσφόρως, ἵνα καρπωθῇ εὐχυμότερας ὁπώρας.

Ἐὰν λοιπὸν οἱ εὐγενεῖς εἰσηγηταὶ τῆς ἰδέας, πρὸς ἣν προσανατολίζεται τὸ ὄντως προοδευτικὸν τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἔργον, ἐμερίμνησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἵνα τὸ ἔργον τοῦτο ὡς ἐκπαιδευτικόν, τοῦτο καὶ μόνον, καθορίσωσιν, ἐὰν ἐπιμόνως ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου καὶ κατηγορηματικῶς ἐδήλωσαν ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐπικουρίαν ἀναξίων, ἀνικάνων, ἀφιλοπόνων, ἀτασθάλων, ἀναλγῆτων καὶ λοιπῶν ἠθικῶς ὑστερούντων νέων δύνανται, ἐὰν τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς συμπληρωματικὸν τοῦ τῆς σχολῆς ὑπέδειξαν τοῦτο ἀφεύκτως δὲν ἐγένετο ἄνευ προμελέτης.

Καίπερ τοῦτο ὡς ἀντιδραστικὸν τῆς ἀκράτου φιλανθρωπίας κατὰ τὸ γράμμα φαίνεται, ἐν τοσούτῳ φιλανθρωπώτατον ἐν ταῖς πράξεσι καταδείκνυται· καθότι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται τις ν' ἀμφιβάλῃ, νομίζω, ὅτι τὸ νὰ παρέχῃ τὰ μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' αὐτοσυντηρηῇται ἀξιοπρεπῶς, δὲν εἶναι προτιμότερον τοῦ νὰ ὑπαβάλλῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας διαλειπούσης φιλανθρωπίας, ἥτις ἐκ τοῦ περισσεύματος πάντοτε ἔλπει.

Καί ὅμως ἡ ἐφαρμογὴ τοιοῦτου λογικοῦ προγράμματος, ὅπερ τὴν λογικὴν τοῦ ἀπὸ αὐτῆς τῆς μεταξὺ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων ὑφισταμένης ἀμέσου σχέσεως πορίζεται, παρουσιάζει δυσυπερβλήτους δυσκολίας· καθότι ὅλαι αἱ εἰς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἐγκεκλεισμένοι ἀπλᾶ οὐσίαι περιφρονοῦνται συνήθως, ὥς μὴ ἀπαιτοῦσαι ἐργώδεις πρὸς ἐξαγωγὴν αὐτῶν συλλογισμούς.

Αἱ δυσκολίαι, περὶ ὧν ἐνταῦθα μνείαν ποιούμεθα, ἐγκλείονται παραδόξως εἰς αὐτὰ τὰ ἰδανικά, ἅτινα εἰς ἕκαστος ἡμῶν ὁμολογεῖ.

Καίτοι πάντες σχεδὸν συναντῶμεθα εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἀγάπην, ὥς πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς ὅμως δύο ἄτομα σπανιώτατα δύνανται νὰ ταῦτισθῶσιν. Ἐκαστος ἀπὸ ἄλλης θεωρεῖ ἀπόψεως τὸ τῆς φιλανθρωπίας ζήτημα καὶ ἀλλέως τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐφαρμοζέει· διὸ καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φιλανθρωπικὸν σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐθέσπισε κανόνα, ὁ κανὼν οὗτος, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἄλλοτε ἄλλας λαμβάνει ἐφαρμογὰς, οὕτως ὥστε πολλάκις ὁ ἐλευόμενος νὰ δοκιμάζῃ ἀλληλοδιαδόχως εἰς θάρος αὐτοῦ τὴν αὐστηρότητα ἢ τὴν ἡπιότητα τῶν διαθέσεων τοσαύτης ποικιλίας συγκαθεδρευόντων φιλανθρώπων. Ἐνῷ δ' οἱ μὲν, ὥς ἀγαπητὴν πλαγῶνα εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν περιπτύσσουσι τὸ ἀντικείμενον τῆς τρυφερᾶς αὐτῶν στοργῆς, τὰς ἐνδείξεις τῆς ὑπερεκχειλιζούσης αὐτῶν εὐνοίας πολλαπλασιάζοντες οἱ δὲ, μὲ ὕψος μεγαλοσχήμου Ρωμαίου Πραιτεξτάτου, ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἀποροῦντα πένητα ν' ἀκροᾶται λιποψυχῶν, μικρῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης θεωριῶν καὶ ὑψικελεύθων περὶ ἀτομικῆς ἀξιοπρεπείας προσλαλιῶν.

Καὶ τὸ ζήτημα τῆς λαϊκῆς παιδεύσεως συχνότατα ὑποβάλλεται εἰς τὰς ἰδιοτροπίας ταύτας τῆς μεγάλης μας ἀγάπης, τοῦ πολλοῦ μας ζήλου καὶ τῶν καλῶν μας προθέσεων, ὧν πάντων τὰ ρεύματα συνθλώμενα δὲν μᾶς ἐπιτρέπουσι νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὴν πορείαν τοῦ σκάφους ὅπερ, διὰ μέσου τοσούτων σκοπέλων, πρὸς τὰς ἐπαγγελλομένας ἀκτὰς καταπλέει.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἰδέα αὐτῇ τοῦ λαοῦ ἀσαφῶς, παρ' ἡμῖν, κα-

θορίζεται. Πᾶς πένης γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ.

Ὅταν λ.χ. ἐρωτᾷτε τινὰ ἀποτόμως, «τί ἐστὶ λᾶς;» θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἀφεύκτως «οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι.»

Χωρὶς ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὥς ἀκριβῆ τὴν τοιαύτην τοῦ πράγματος ἀντίληψιν. Τὸ πλῆθος ἄρα τῶν διὰ χειρομισθίου ζώντων ἀνθρώπων καὶ μὴ ἐπαρκῶς κεκτημένων τὰ ἐπιτήδεια ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, τὴν λαϊκὴν ἐκάστης χώρας τάξιν, τοῦτέστι τὸν λαόν.

Ἡ φιλανθρωπία, τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ ἀγάπης, φυσικῶς ἄρα θὰ ἐξασκῆται ὑπὸ τῶν πλουσίων ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων τῶν διὰ διαφόρους οἰκονομικῆς φύσεως λόγους, ἐστερημένων πολλάκις πάντων τῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀτόμου ἀναγκαίων.

Ἐπὶ τοῦ λαϊκοῦ τούτου στοιχείου δύο κυρίως δυνάμεις ἐπιδρῶσι κατ' εὐθείαν, διαπλαστικῶς, ὅταν πρόκειται περὶ χριστιανικοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ· ἡ θρησκεία καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτωμένη μόρφωσις.

Καὶ τῆς μὲν θρησκείας παρ' ἡμῖν, ὡς εἰκὸς, θεσματοφύλαξ ἄγρυπνος εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τῆς δ' ἐθνικῆς μορφώσεως λαμπαδηφόρος σταθερὸς εἶναι..... πάλιν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία.

Οὕτω λοιπὸν, εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐστία πάσης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὅθεν διδάσκει τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν εἰς τὸ σχολεῖον, κελεύει ὅτι:

«Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω».

Καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ παιδιόθεν ἐνωτιζόμενος ἔτι ὁ ἔχων τοὺς δύο χιτῶνας θὰ παραχωρήσῃ κατὰ χριστιανικὸν καθήκον τὸν ἕτερον εἰς τὸν στερούμενον τούτου ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὕτω πως ἀνατρεφόμενος συναισθάνεται, ἐν τῇ ἀπλοϊκῇ του φύσει, τὸ μέγα λειὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης, τοιοῦτοτρόπως εἰς ἀπλᾶς φιλαδελφείας ἀναπαριστωμένης εἰκόνας.

Καὶ ἐφόσον μὲν ἡ ὁμολὴ τοῦ θείου πορεία ἐπιτρέπει εἰς τὸν

τοιούτον άνθρωπον ἐξ ἀκοῆς μόνον τὴν φιλαδελφείαν ταύτην νὰ κατέχη, αἱ πεποιθήσεις αὐτοῦ παραμένουσιν ἄθικτοι. Πλὴν ὁ ἐλάχιστος κλύδων εἰς τὸν φυσικὸν τοῦ ζωικοῦ ζητήματος σάλον ἐπερχόμενος, διανοίγει τοῦ ἀποροῦντος τοὺς ὀφθαλμούς· καθότι ἀρχαὶ ἄλλαι, ἔξω τῆς Ἐκκλησίας γεννηθεῖσαι, ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἐπιστημονικοῦ τῆς ἐποχῆς πνεύματος ἐνισχυθεῖσαι, ἐμπνέουσιν ἐκείνους ἐκ τῶν φιλανθρώπων, οἵτινες, οὐχὶ πλέον ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῆς Πολιτείας ἐνεργοῦσι.

Καὶ οἱ οὕτω πως διὰ τὴν πολιτειακὴν εὐεξίαν ὑπὲρ πάν ἄλλο φροντίζοντες εἶναι κοινωνιολόγοι συχνάκις, ὥς καὶ παρ' ἡμῖν ἀτυχῶς συμβαίνει. αὐτοκλήτως προσερχόμενοι ν' ἀνατρέψωσιν ἄρδην ὅ,τι ἢ ἀπ' αἰῶνων ἀγνή φιλάνθρωπία ὥς ἠθικὸν τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν ἀπόκτημα θεωρεῖ.

Ἀντὶ τῶν ἀπλῶν τῆς ἐλεημοσύνης θεσμῶν, οἵτινες ἐπὶ ἀγνῶν βασιζόνται αἰσθημάτων ἢ κοινωνιολογία ὑποβάλλει ἄλλους συμφῶνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς οἰκονομολογίας ἐξελισσομένους τούτους.

Ἀλλ' ὥς διὰ τὸν ἱατρὸν δὲν ὑπάρχουσι κυρίως ἀσθένειαι ἀλλ' ἀσθενεῖς οὕτω καὶ διὰ τὸν ἀληθῆ κοινωνιολόγον ἐνδέχεται νὰ μὴ ὑφίσταται πενία ἀλλὰ πένητες.

Οἱ εἰς ἄλλας διαπαιδαγωγηθέντες χώρας κοινωνιολόγοι μας παρῆδον ἀτυχῶς τὸ κυριώτερον ὅτι εἰς κοινωνίαν οἷα ἡ ἡμετέρα ἐν ἣ ἐπὶ τοσαύτας ἐκατονταετηρίδας ἐπρυτάνευσαν ἀμιγεῖς αἱ ἀγναὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχαί, τ' ἀποκρουστικὰ διδάγματα κατηφῶν ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ ἀσεβῶν ἀμυντόρων τῆς πολιτειακῆς ἰσχύος, οὐ μόνον δὲν παρασκευάζουσι τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν, ἀλλὰ τοῦναντίον διασαλεύουσιν αὐτὴν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην, ἄνευ τῆς ὁποίας χριστιανικὴ πολιτεία ἀδύνατον νὰ κραταιωθῇ.

Διὸ καί, πρὸ παντός, ἐὰν ζητῶμεν ν' ἀνυψώσωμεν τὸ λαϊκὸν φρόνημα δεόν ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐξεύρωμεν καταφύγιον ἵνα τὴν τοῦ χριστιανοῦ ἀγνότητά τῆς καρδίας καὶ

τὴν τοῦ Ἑλληνος ὑπερηφάνειαν συνδυάζοντες, ὑγιεστεροὺς καταστήσωμεν τοὺς πολίτας.

Μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ἅτινα ἀφειδῶς αἱ κοινωνίαι εἰς τὰς πενεστέρας τῶν ἀστῶν τάξεις παρεχώρησαν χάριν τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν συμφερόντων, εἶναι καὶ τὸ πάντων πολυτιμότερον, ἡ παιδεία.

Ἀπὸ τῶν ζοφωδῶν τοῦ μεσαίωνος χρόνων, καὶ οὐς ἡ παιδεία εἰς ὠρισμένας ἀστῶν ἀνῆκε τάξεις, ὥς ἀποκλειστικὸν τετυφωμένης ἀριστοκρατίας προνόμιον, μέχρι τοῦ παρελθόντος δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος, τοῦ κατ' ἐξοχὴν εἰς παιδευτικούς θεσμοὺς γονίμου, καὶ ὃν πᾶσα ἡ γυνῶσις καὶ ἡ ἐπιστήμη σύμπασα ὥς κοινὸν τῶν πολιτειῶν ἀγαθὸν προσεκηρύχθη, ὁ διαρρέυσας χρόνος φαίνεται ὥς νὰ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποκλειστικῶς ὅπως τῶν ἀγαθῶν τὸ ἄριστον καταστή. κτήμα καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῶν πολιτῶν.

Ἐκ τούτου ἐπήγασαν τὰ θαυμάσια παιδευτικὰ συστήματα ὅλων τῶν ἐν τῇ πολιτισμῷ προϊσταμένων Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ τὸ ὅλων θαυμασιώτερον, τὸ τῆς λαϊκῆς σχολῆς ἴδρυμα, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῃ δικαίως δύνανται νὰ μεγαλαυχῶσιν ἔθνη οἷα ἡ κραταιὰ Γερμανία καὶ ἡ εὐγενὴς καὶ ὑψηλόφρων Γαλλία.

Ἡ λαϊκὴ σχολή, ἡ ἐν Γαλλίᾳ τὸν Ἰούλιον Ferry σχεῦσα ὥς ἀπόστολον, εἶναι ἐκείνη, ἥτις, εἰς δύο ἢ τρεῖς κύκλους μαθημάτων, περιλαμβάνει εἰς τὸ πρόγραμμά της πάντα τῶν γνώσεων τὰ στοιχεῖα, ὅσα ἀπαιτοῦνται ἵνα ὁ μικρὸς πολίτης ἀντιληφθῇ τὴν εὐγενῆ ἀποστολήν του καὶ παρασκευασθῇ συγχρόνως διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου.

Ἀπὸ τὰ θρανία τῆς λαϊκῆς σχολῆς, εὐγενεστάτη ἐμήγυρι, θὰ παρελάσουν πάντα τοῦ ἔθνους τὰ τέκνα, ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἀπὸ τὴν σχολὴν θὰ παραλάβωσι τὴν σποράν, ἥτις εἰς ἰδανικὰ ἀναπτυσσομένη ἀπὸ στήθους εἰς στήθος μεταφέρεται.

Ὁ δημοδιδάσκαλος, κυρίαί καὶ κύριοι, εἶναι ὁ παρασκευαστὴς τοῦ μεγαλείου τῶν φυλῶν, ἀδιάφορον ποῖον τὸ ὄνομα τούτων καὶ

ποίαν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῶν ἐθνότητων κατέχουσιν αὐται ἐξάπλωσιν. Καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἔχει μακράν τὴν ἀπήχησιν πανταχοῦ ἐνὺς ὑπάρχει ἄνθρωπος ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι ἐκάθησεν εἰς τὸ ἐδῶ-
λιον, ὅπου ἀληθῶς ἴσοι, οἱ μαθηταὶ τῆς λαϊκῆς σχολῆς παρασκευά-
ζονται ν' ἀποτελέσωσι τὸν λαὸν τῆς αὔριον, τὸν εὐτυχῇ ἢ δυστυχῇ,
κατὰ τὰς μυστικὰς τῆς Μοῖρας βουλὰς.

Ἀπὸ τοῦ σχολείου τούτου ἀποχωροῦντες οἱ μαθηταὶ ἀποχαιρε-
τῶνται καὶ ἕκαστος ἀκολουθεῖ τὸ ὑπὸ τῆς ἰδίας οἰκογενείας προ-
διαγεγραμμένον στάδιον.

Ἔως ἐδῶ, μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ λαϊκοῦ σχολείου ὑφίσταται ἡ
πραγματικὴ τῶν μικρῶν πολιτῶν ἰσότης. Ἐντὸς τοῦ ἀγαπητοῦ
τούτου περιβάλλου κυριαρχοῦσιν ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσότης, ἡ ἀδελφω-
σύνη· πέραν τούτου ἄρχεται ἡ ὀμιχλώδης τοῦ ἀγνώστου χώρα.

Καὶ ἐνῷ τοὺς πολλοὺς παραλαμβάνει εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐξόδου ὁ
ἀγὼν τοῦ θείου, ἄλλοι ἀνέρχονται μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας
τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας παιδεύσεως μέχρι τῆς τελείας ἐν τῇ κοι-
νωνίᾳ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν.

Ἐκ τῶν μικρῶν τούτων μαθητῶν ποῖος θὰ παραμείνῃ, γνήσιον
τοῦ λαοῦ τέκνον, ἔνα μετ' αὐτοῦ μέχρι τέλους συμβιώσῃ, ποῖος δὲ
θὰ μετατεθῇ εἰς τὰ ἀνώτερα τῆς κοινωνίας στρώματα; Ἐδῶ ἔγκει-
ται τὸ μέγα τῆς ἐναλλαγῆς τῶν κοινωνικῶν στοιχείων πρόβλημα.

Ἀπὸ τοῦ σταδίου ἐλέγομεν τούτου, οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἀποχω-
ριζόμενοι τρέπονται ἄλλοι μὲν πρὸς τὸ ἐργαστήριον, ἄλλοι δὲ πρὸς
τὰ κέντρα ἐνθα προετοιμάζονται διὰ τὰ οἰκεία στάδια οἱ ὑπάλλη-
λοι, ἔμποροι, βιομήχανοι, γαιωπόνοι, μηχανικοὶ, ἐιδάκτορες καὶ
οἱ τοῦ κράτους λειτουργοί.

Ἀφήσωμεν πρὸς στιγμήν κατὰ μέρος, ὅλους ἐκείνους τοὺς
μικροὺς πολίτας οἵτινες ἀνῆλθον τὰς βαθμίδας τῆς δευτεροβαθμίου
καὶ ἀνωτέρας πανεπιστημιακῆς μορφώσεως καὶ ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν
ἐργάτην. Περιττὸν θεδαίως νὰ μακρηγορήσωμεν ἐπὶ τῆς εἰς εἰδικὰ
παιδευτήρια εἰς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ ἐπιδαφιλευσμένης τεχνικῆς
μορφώσεως ἥτις, ἐν Ἑλθετίᾳ καὶ ἐπιβεβλημένῃ ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ

εἰς ὅλα τοῦ λαοῦ τὰ τέκνα εἶναι καὶ ἔλθωμεν, ὥς εἵπομεν, ἐπὶ
αὐτὸν τὸν ἐργάτην.

Ὁ ἐργάτης, εὐγενέστατον ἀκροατήριον, εἶναι τὴν σήμερον ὁ
μοχλὸς πάσης κινήσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἡ ψυχὴ πάσης ἐργα-
σίας· τοῦτο δὲ δὲν ἀποτελεῖ δεδομένον τοῦ κοινωνικοῦ προβλήμα-
τος, ὅπερ αἱ ἀριστοκρατικαὶ τάξεις εἰδικῶς πρὸς ὁδηγίαν αὐτῶν
ἐξήγαγον, ἀλλὰ θεώρημα οὐτινος τὴν λύσιν ὁ ἐργάτης ὑπὲρ ἑαυ-
τοῦ προεξοφλεῖ.

Αἱ κοινωνικαὶ ζυμώσεις βαθμῆδὸν τὰς περὶ ἐπικρατήσεως ὁρέ-
ξεις ἀπὸ τῆς ἀριστοκρατίας πρὸς τὴν μέσῃν τάξιν καὶ ἀπ' αὐτῆς
πρὸς τὴν λαϊκὴν μετέδωκαν. Ἀπὸ τὰ θάθη τοῦ ὀρίζοντος ἀπειλη-
τικὴ ἤδη ἡ καὶ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως, ἐπὶ τὰ ἥρεμα κατα-
σκηνώματα προαιωνίων κοινωνικῶν ἐγκαταστάσεων ἐνσκήπτει.

Οἱ ἀπόκληροὶ συντεταγμένοι εἰς σμήνη πυκνὰ δυσκόλως ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ πυρὸς διασπώμενα, ἀπειλοῦσι τὴν γαλήνην τῶν πα-
τριαρχικῶν κοινωνιῶν.

Καὶ γνωρίζετε ποῖα ἡ κατὰ τὸν διαπρεπῆ κοινωνιολόγον
Max Nordau συνεκτικὴ αὐτῶν δύναμις;

Δὲν εἶναι, ὥς εὐκόλως φανταζόμεθα, οἱ ἐκ τοῦ περιορισμένου
ἡμῶν σκοπευτηρίου ἐπισκοποῦντες τὸν κοινωνικὸν ὀρίζοντα, δὲν
εἶναι λέγομεν ἡ ἐκ τῆς διαδόσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ κοινωνισμοῦ ἐν-
σπάρεισα ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν συνθετικὴν ἀξίαν τῶν λαϊκῶν ὀργα-
νώσεων. Εἶναι ἡ εἰς ἓν ἕκαστον τῶν ἀτόμων τῶν συγκροτούντων
τὴν στρατιὰν τῶν οργανωθέντων «ἐργατικῶν» ὑποκαιομένη ὁρεξίς
τῆς κατακτήσεως τῶν πηγῶν τοῦ πλούτου, τῆς δὲ καύσεως ταύτης
τὰ δηλητηριώδη ἀέρια συνεπιφέρουσι τὰς ἐκρήξεις τοσούτων κα-
ταστρεπτικῶν τῆς λαϊκῆς φαντασίας ἐξεγέρσεων καὶ αἰάτομικαὶ αὐταὶ
ὁρέξεις, συνδουλιζόμεναι ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοσούτων καρδιῶν,
ἀποτελοῦσι μάζαν φλεγομένην ἀκατασχέτως κατὰ τῶν νομοκρα-
τουμένων κοινωνικῶν φερομένην.

Ἐνταῦθα, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ἐξαιτοῦμαι ὅλην ὑμῶν τὴν προ-
σοχὴν, πρὶν ἢ καταλήξω εἰς ὁ συμπέρασμα προτεῖναι νὰ φθάσω,

ἵνα μὴ ὑποδεικνύουσα τοὺς κινδύνους τῆς κακῶς ἐννοουμένης πρὸς τὸν λαὸν φιλότιτος, παρεξηγηθῇ καὶ ἡ φωνὴ μου, ἥτις τόσον ἀδύνατος εἶναι, καταπνιγῇ ἐκ τῶν ἀποδοκιμασιῶν τῶν κεκηρυγμένων αὐτοῦ ὑπάρχων.

Ἐάν ὁ λαὸς «πολύτροπος ἐστὶν ὅμιλος» οἱ ἀνατροφεῖς αὐτοῦ μεγίστην ἔναντι τοῦ μέλλοντος ὑπέχουσιν εὐθύνην. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ψήφος αὐτοῦ εἰς τὰ συνταγματικὰ ἰδία κράτη, καθοδηγεῖ τὰς τάσεις τῆς πολιτικῆς τῶν Ἑθνῶν κατευθύνσεως ἀφ' ἧς τὰ μάλα ἡ ἀσφάλεια τῶν κοινωνιῶν ἐξάρτᾶται. Ἐάν λοιπὸν προτιθέμεθα νὰ καθοδηγήσωμεν τὴν κοινωνίαν, ἐφ' ἧς εἰς ἕκαστος ἡμῶν ἐν τῇ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του ἐπιδρᾷ, πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν καθηκόντων τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὰ καθήκοντα ταῦτα καὶ πρὸ πάντων νὰ διαγνώσωμεν ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα ἅτινα ἡ ἀγωγή δύναται ἐν τῇ χαρακτηρί τοῦ ἑλλ. λαοῦ νὰ ἐνισχύσῃ, ποῖα δὲ νὰ καταπνίξῃ ὡς κακῶς ἐμβληθέντα ἐκ τῶν μακρῶν τοῦ Γένους κακοδαίμωντων.

Πάντες σχεδὸν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἕλλην καὶ φιλότιμος καὶ φίλεργος εἶναι καὶ ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας διαπρέπει. Εἰς ὅλα τὰ κέντρα καὶ αὐτὰ ἐτι μᾶλλον ἐν τῇ πολιτισμῷ προεξέχοντα, Ἕλληνες διεκρίθησαν ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ πολυμαθείᾳ. Πλὴν ἀτυχῶς καὶ παρρησία δέον ν' ἀνομολογήσωμεν σπανίως ἐπὶ εὐθύτητι χαρακτῆρος διαπρέπουσιν.....

Ἐάν ἀληθεύῃ ὅτι μεταξὺ ἀγορητοῦ καὶ ἀκροατηρίου ὑπάρχει συνεχῆς πνευματικὴ ἐπικοινωνία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀγορεύσεως, τὴν στιγμὴν ταύτην αἰσθάνομαι τὴν ἐνδόμυχον πολλῶν ἐξ ὧν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀποδοκιμασίαν ἄλλων διότι τοσοῦτον θρασέως καταφρονῶ τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας.

Πλὴν ὑπάρχουσι σημεῖά τινα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἅτινα καλὸν μεταξὺ μας ν' ἀναγνώρισωμεν ὡς λίαν τρωτὰ καὶ εἰς τὴν ἀμερόληπτον κρίσιν δικαίως ὑποβαλλόμενα ἄνευ τινος βλάβης, τὸναντίον μάλιστα ἐπὶ καταφανῇ τοῦ ἥθους ὠφελείᾳ. Ἐκτὸς ἐάν φρονῇτε πεποιθίτως ὅτι ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων ἡμῶν ἀκριδῶς τούτων

προέρχεται ἡ ἰδιορρυθμία, δι' ἣν τοσοῦτον τοῖς ξένοις γιγνόμεθα ἀγαπητοί. Καὶ τότε θὰ σιωπήσω, ἀφοῦ τὰ πάντα καλῶς ἔχουσι.

Πρὸ ὀλίγου ἀνέφερον ὅτι, ἐκ τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ πολλὰ παραμένουσι πλησίον τῆς ἀρχῆς των καὶ ἀποτελοῦσι, διὰ μέσου τοῦ χρόνου τὰ συνεκτικὰ τοῦ λαοῦ στρώματα, τ' ἀποτελοῦντα τὴν ἑδραν τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος. Ἐκ τῶν λαϊκῶν τούτων στρωμάτων συνεχῶς, διὰ τῆς ἀναζυμώσεως τῶν στοιχείων, ἀνέρχονται μονάδες, ὁτὲ μὲν ἄρτιαι, αἵτινες θαυμάσιον ἀπορροφῶμεναι ὑπὸ τῶν ὑψηλοτέρων στρωμάτων εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἰδρύματος μεγάλως συντελοῦσι.

Τὸν μηχανισμόν τῆς κοινωνίας τοῦτον πάντες, ἐκ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, εὐκόλως ἐξάγομεν. Ποῖος ἡμῶν δὲν γνωρίζει τὸν εἰς περιωπὴν τινα ἐξιχθέντα ἐκ τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ τούτων καὶ δὲν προβλέπει ἀκριβοδικαίως ποῦ ἕτερον αὐτοῦ γνήσιον τέκνον κατατείνει; Ἐνταῦθα ἀκριδῶς ἐγγίζομεν τὸν ἄξονα πάσης ταύτης τῆς μεταστροφῆς εἰς τὸν τροχὸν τῆς Μαίρας. Ἐάν εἰς τὴν πορείαν τῶν τοῦ κόσμου τούτου πραγμάτων παραδέχησθε φυσικὴν τινα ἀλληλουχίαν, θὰ παραδεχθῇτε ἀμέσως ὅτι, πᾶσα τοιαύτη εἰς τὴν τύχην τῶς ἀτόμων μεταστροφή ὡς, μοχλὸν ἔχουσα τὴν προόδον, ὡς ὅρον τὴν ἰσarroπείαν καὶ τέλος τὴν ἐπιτυχίαν ἀποτελεῖ τὸ ἀπολαυστικώτερον τῶν φαινομένων διὰ πάντα ἀσμένως προσδοκῶντα τὴν ἐπὶ γῆς ἐπικράτησιν τοῦ Καλοῦ.

Ἀλλὰ ἐκ τῆς αὐτῆς ζυμώσεως προέρχονται καὶ στοιχεῖα, ὧν ἡ ἀποσυνθετικὴ δύναμις ἀργὰ πολὺ ἀργὰ δυστυχῶς κατανοεῖται.

Ἀπὸ τὸ αὐτὸ φαινόμενον προήλθε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὐεργετικῆς δράσεως ἀτόμων ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐξεληθόντων στρωμάτων καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τὴν παρακμῆς κοινωνιῶν αἵτινες ὑπὸ φιλοδόξων δημαγωγῶν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰλημμένων στρωμάτων, διακρίθησαν, ὧν δὲ δημαγωγῶν τὰς μυστικὰς ὁρέξεις καὶ τὰ φαῦλα ἐνστικτὰ ὑπὸ τὸ λεπτόν τῆς φιλοτιμίας ἐπίχρισμα ἐγκαίρως αὐταὶ δὲν διείδον.

Ἡ ἐκλαίκευσις τῶν γνώσεων ἀτυχῶς τοῦτο τὸ οἰκτρὸν παρῶναι ἐνίοτε ἀποτέλεσμα.

Τὸν λαὸν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, οὐδόλως πρέπει τις ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ νὰ ἐξιδανικεύῃ.

Ἡ μυθιστορηματικὴ αὐτοῦ ἀντίληψις εὐθὺς ἅμα τις ἀπρόληπτος εἰς τὰ κοινωνικὰ ζητήματα ἐγκύψῃ, αἴρεται καὶ ἀντ' αὐτῆς υποβάλλεται ἡ θετικὴ γνώσις ἣτις σὰς ἀποδεικνύῃ ὅτι: «λαὸς τοῖ καὶ ὕδωρ καὶ πῦρ, ἀκατάσχετα πάντα».

Οἱ τὸν λαὸν φιλοῦντες καὶ αὐτὸν μελετήσαντες θ' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἐν αὐτῷ αἱ ὁρέξεις μὴπω ἐκ τῆς συχνῆς ἱκανοποιήσεως κατευνασθεῖσαι, ὡς θάσις εἰς πάσας τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ συνθέσεις εἰσέρχονται. Ὁ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐλαυνόμενος ἄνθρωπος ὅθεν, καὶ ὅταν ἔτι τὰς κοινωνικὰς ἀνέλθῃ βαθμίδας, διατηρεῖ ἀκόρεστον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν δίψαν τῶν ἀπολαύσεων, καὶ οὐδὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐκ τῆς μακρᾶς πρὸς τὸν πλοῦτον προσοικειώσεως ἔρμα ἀνευρίσκων, τυφλῶς εἰς τὸν κοινωνικὸν σάλον ἐπιδίδεται ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ φθάσῃ.

Οὕτως, ἀντιθέτως πρὸς τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα ἐξυγιάνσεως τῶν λαϊκῶν στρωμάτων ἐφ' ὧν ἡ κοινωνία στηρίζεται, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας προῆλθε τὸ εἰδεχθὲς φαινόμενον τῆς παραγωγῆς ἐξαμβλωματικοῦ ἀνθρωπίνου τύπου, ὃς κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς περιστάσεις, ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνων μορφήν, ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον ὑπερ πολλοὶ τῶν κατὰ καιροὺς κοινωνιολόγων δραματουργῶν ἐπεξεργάσθησαν καὶ ὑπερ διὰ τοὺς γάλλους εἶναι πρότυπον ἀνδρὸς τὸν ἐποικοδομητικὸν τοῦ arriviste τίτλον φέροντος,

Ὑπὸ τὴν σύστασιν ἀνθρώπου τυχεροῦ, παρουσιάζεται χαρακτηριστῶς, τοῦ ὁποίου θὰ μοι ἐπιτρέψῃτε ν' ἀναλύσω προχειρῶς τὰ στοιχεῖα. Ὅπως μὴ παρεξηγηθῶ ὅμως ὑπὸ τῶν ἀκραιφνῶν τοῦ λαοῦ φίλων, οἵτινες ἀλλοίαν ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι τοῦ πράγματος ἰδέαν, θὰ παρατηρήσω ἀμέσως ὅτι ὁ τυχερὸς αὐτὸς τοῦ λαοῦ γόνος, καὶ τῆς ἀριστοκρατίας ὁ ἀναδεκτὸς δὲν εἶναι ὁ ἀληθὴς βιοπα-

λαιστής, ὁ νικητὴς τῆς Εἰμαρμένης, ὁ διασπάσας βιαίως τὸν φαῦλον κῶκλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου παλαιαὶ συνθηκαὶ ἀδίκως ἐνέκλεισαν τὸ ὑπερεκχειλίζον ψυχικόν του σθένος. Ὁ arriviste αὐτὸς εἶναι ὁ ἡμέτερος τυχοδιώκτης, πρὸς τὸν ὅποιον ὀλίγην, ὡς ἐλπίζω διατρέφετε συμπάθειαν, μὲ τὸν ὅποιον συνεδέσαμεν παλαιὰν γνωριμίαν, ἀφ' ὅτου συνεπήχθη κοινωνία, ἥς τὴν ἱεραρχίαν αὐτὸς μόνος ἐπεχειρήσῃ ποτε ν' ἀνατρέψῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβεβαιώθητε, ὡς δὲν ἀμφιδάλλω πλέον, ὅτι οὐδόλως καθάπτομαι τοῦ γοήτρου τῶν εὐγενῶν αὐτοδημιουργῶν περιδλέπτου ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ διὰ κόπων καὶ μόχθων κτηθείσης θέσεως, προβαίνω εἰς τὴν ἀνάλυσιν περὶ ἧς προελάλησα.

Προδῶμεν ὅμως μεθοδικῶς:

Ὁ «τυχερὸς» αὐτὸς λοιπὸν εἶναι υἱὸς ἐργάτου ἢ μικρεμπορίου ἢ τινος ἄλλου, πάντως εἰς τὴν λαϊκὴν ἀνήκοντος φατρίαν.

Τὸν παιδικὸν ὕπνον του ἐλίκνισεν ἡ τηλῶδης χεὶρ τῆς ἐργατικῆς μητρὸς του καὶ τὸν ἄρτον προσεκόμισεν αὐτῷ πατήρ τὴν ἀνίαν γνωρίσας τακτικῶς ἐπανερχομένης ἀσχολίας οὐδὲν ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ χρόνου προσλαμβάνουσας χρωμα. Αἱ ἡμέραι του διέρρευσαν ἡρέμα πλησίον τῶν γονέων του, ἐκ δὲ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ἐγνώρισε κατὰ τὸν παιδικὸν του βίον, πλὴν τῶν καταθλιπτικῶν τοῦ βίου ἀναγκῶν, τὰς διακυμάνσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς θρύλους τῆς συνοικίας, ἐξ ὧν συνεκράτησε τύσα, ὅσα θὰ τῷ χρησιμεύσωσι κατόπιν διὰ νὰ διοικήσῃ τεχνήεντως τὰς δοπλοκίας ἀποκρύφων ἐνεργειῶν του. Ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου μέχρι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὁ δρόμος βραχύς· τὸν ἠκολούθησε τακτικῶς δις τῆς ἡμέρας, ἐπὶ τινα ἔτη καὶ τὰς βαθμίδας ὅλας τῆς παιδείσεως ἀνελθὼν, ἔφθασεν, ἄνευ τινος καθωρισμένου προγράμματος, μαθητὴς καλὸς ἄλλωστε, μέχρι τῆς ἐνηληκιώσεως, ὁπότε καὶ ὁ δρόμος τῆς ζωῆς ὡς γνωστὸν διχάζεται καὶ ὁ ἄνθρωπος διστάζει πρὸς στιγμὴν ἐάν θ' ἀκολουθήσῃ τὴν αὐχμηρὰν τῆς ἀρετῆς ἀτραπὸν, ἢ τὴν εὐθαλὴ τῆς κακίας λεωφόρον. Ἐνῆλιξ ἤδη σκέπτεται, ὄνειροπολεῖ ἀλλὰ καὶ σταθμίζει, ὑπολογίζει, προεξοφλεῖ τὴν ἐπιτυ-

χίαν... ὁ δρόμος πάντως, δὲν εἶναι ἡ αὐχμηρὰ τῆς ἀρετῆς ἀτραπός.

Καὶ προχωρεῖ ἀνέρχεται τὰς κλίμακας.

Ἐμπορος, βιομήχανος, ἐπιστήμων, βαθμοῦχος, τί πρὸς αὐτὸν τὸ στάδιον; Τὸ πᾶν εἶναι νὰ φθάσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, νὰ φθάσῃ ν' ἀπολαύσῃ!

Ἐπηλὺς ἐν τῇ ιδέᾳ, νέηλὺς ἐν τῇ γνώσει, τῶν ὀψιπλούτων τὴν χορείαν προωρισμένος θάπτον ἢ βράδιον νὰ ἐνισχύσῃ, εἰσελαύνει ἐν τῷ κοινωνικῷ σταδίῳ, ἔνθα ἕκαστος, κατὰ τὰς βλέψεις του δι' ἑαυτὸν διεκδικεῖ τὰ πρωτεῖα, ὡς μόνον ἐφόδιον χαρακτήρος προσκομίζων τὴν περὶ τὸν χειρισμὸν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν δεξιότητα καὶ ἐξ ὧν τῶν ἀγαθῶν, ὅσα ὁ παλαιστής ὡς ἐπαθλὸν τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας ἐκ τοῦ πεδίου δικαιούται ν' ἀποκομίσῃ, τὸ χρῆμα ἐποφθαλμιῶν. Διότι τοῦτο πλεῖον παντὸς ἄλλου ἢ ψυχῇ του διψεῖ. Ἐν τῷ λογισμῷ καὶ τῷ θυμῷ αὐτοῦ τὸ χρῆμα κατέκτησε τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν ἐπιθυμητῶν θέσιν, μεταφυσικὴν σχεδὸν ἐν τῇ ἐξηγμένῃ διανοίᾳ του ἀποκτῆσαν σημασίαν.

Μὲ τὴν δίψαν δ' αὐτὴν τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰ σπλάγχνα, προχωρεῖ, ἀλλ' εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων ἐννοεῖ ὅτι ἡ περίσκεψις εἶναι ἀναγκαία.

Μέχρι τοῦ σταδίου τούτου, βλέπετε, ὅτι ὁ τύπος οὗτος κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ κοινοῦ, σώφρονος, ἐπιτηδείου καὶ πρακτικοῦ ἐπιχειρηματίου, ἂν μὴ ἡ δίψα περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ὑπῆρχεν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του διοικοῦσα πάσας τῆς ψυχῆς ταύτης τὰς ἐκφάνσεις, πρὸς κορεασμὸν μιᾶς κυριαρχούσης ὁρέξεως. Ὡς δὲ ἡ συνήθης φυσιολογικὴ δίψα μὴ σθεννυμένη, ὑποβάλλει εἰς τὸν διψῶντα καὶ γρηγοροῦντα ἔτι, ὄνειρα καὶ ἐφιάλτας, ἢ νοσοῦσα τοῦ τοιοῦτου φιλοπλούτου φαντασία, φέρει πρὸ τῶν ὁμμάτων τῆς ψυχῆς του μαγευτικὰς εἰκόνας δίου ἡδονικοῦ, ἐπὶ χρυσοῦ ἀνελισσόμενας βάθους.

Τοσοῦτον ἡ ἀγάπη τοῦ πλούτου τὸ πνεῦμα αὐτοῦ κυριεύει ὥστε, καὶ ἀντικείμενον ἔτι χρυσιζόν εἰς χεῖράς του ἀναλαβὼν

ἔρωτᾷ μετὰ πάθους μὴ τοῦτο ἐκ χρυσοῦ ἀγνοῦ ἐγένετο.

Ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς χρυσοῦς ταύτης εὐδαιμονίας τὰ πάντα λησμονεῖ, ἐὰν δ' ὀψέποτε ἐνθυμιθῇ καὶ τινα αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἀρχήν, ἀφεύκτως αὐτὴ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς χρημοσύνης θ' ἀνήκῃ ἀποφθέγματα. Καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη αἶα «ὁ αἶὼν εἶναι πρακτικὸς, δεῖ δὴ χρημάτων» καὶ ἄλλα, βαθέως εἰς τὴν μνήμην του ἐγγαρχθέντα ἀποτελοῦσι τὸν μόνον τῆς διανοίας του πλοῦτον καὶ ταῦτα εἰς τὴν σοφίαν τὴν ἐκ τῆς πείρας τοῖς ἀνθρώποις ἀποκαλυφθεῖσαν δὲν ἀνήκουσι; Μήτοι καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐποχῆς πνεῦμα δὲν προσέδωκε τὸ κύρος τῆς νομιμότητος εἰς πάντας τοὺς ἀποκρύφους τῆς πρακτικότητος συνδυασμούς;

Ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς σοφιστικῆς ταύτης νομιμότητος ταχθεῖς, ἀσφαλῶς προδίνει ἐν τῷ σκότει τῆς συνειδήσεώς του, εἰς ἣν δὲν παρεδόθησαν ἐγκαίρως παρὰ τῆς οἰκογενείας αἱ δεδοκιμασμένα τῆς ἠθικῆς ἀξίαι εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καταχθονίων σχεδίων εἰς αὐτὸν, ὡς κωρωνίς ἐπιτίθεται ἡ πολύχειρ τοῦ παρασιτισμοῦ θεότης; Καὶ ὡς τελικὸν πάντων τῶν ἐργῶν τούτων προβλημάτων συμπέρασμα, ὁ τὴν ἐπιτυχίαν μονομανῶς διώκων τυχοδιώκτης οὗτος, ἐξάγει ὅτι ἡ ἐπιτηδειότης διὰ τὴν λύσιν τοῦ βιωτικοῦ προβλήματος συνίσταται εἰς τὸ διοικεῖν τὰς περιστάσεις τεχνηέντως οὕτως ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀντίξοα δι' ἄλλους, δι' αὐτὸν σύνδρομα νὰ καταστῶσιν. Ὅπως δ' ὁ παλαιστής ἀπεκδύεται διὰ τὸν ἀγῶνα, οὕτω καὶ αὐτὸς, τὸ βαρὺ ἀποβάλλον λαΐκον περίδλημά του, ἐπενδύεται ἐλαφρὸν ἀριστοκράτου ἀθλητοῦ ἱματισμὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν κανίστραν μὲ θέρμην, ἀλλὰ καὶ περίσκεψιν χωρὶς ποσῶς ν' ἀποκαλύψῃ τὸν μηχανισμόν τῆς τέχνης του, τὸ ψεῦδος μόνον ὡς ὄπλον ἀμύνης συγκομίζων.

Ὁ τυχερὸς ἄνθρωπος δὲν εἶναι αὐτὸς ὅστις βιώσας συνέτυχε τὴν Μοῖραν, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις, ὡς ὁ ταύτης φιλητὸς, ἀφοῦ ἄπαξ ἀνῆλθε τὸ χρυσοῦν ἄρμα τῆς, μόνος ἀνέλαβε νὰ διοικήσῃ.

Ὁ κοινωνικὸς ἀγὼν τοῦτο ἀτυχῶς ἐνέχει τὸ παράδοξον ὅτι δὲν ἀπαιτεῖ, ὡς διὰ τὸν ἀθλητισμὸν συμβαίνει, ἰδιαιτέρον διὰ τοὺς

παλαιστὰς στίβον· οὗτος διεξάγεται ὅπου καὶ τὸ γέρας εὐρίσκεται ἐντὸς αἰθουσῶν ὡς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ. Εἰς τὰ στενὰ ὄρια δωματίου μὴ ὑπερβαίνοντες, κατὰ τὸ ἐμβαδὸν, τὰ τέσσαρα τετραγωνικὰ μέτρα, δυνατόν νὰ διεξαχθῇ πάλιν πολὺ μᾶλλον ἀγωνιώδης, τῶν εἰς τὸ Παναχαϊκὸν στάδιον, πάλαι ποτε, διεξαχθεισῶν. Καθότι ἐν τῇ πάλῃ, πάλῃ οὖσῃ ταύτῃ ἀρχῶν, εἰς ἃς αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τὴν ὑπερτάτην προσδίδουσιν ἀξίαν, ὁ νικητὴς περιλούει τὴν μακρὰν τοῦ ἡττηθέντος ἀγωνίαν, μὲ τὸ βραδὺ τῆς ἀπογοητεύσεως ἐπιλητήριον. Περιττὸν νὰ προσθέσω, Κυρίαι καὶ Κύριοι ὅτι ὁ ἡττημένος ἐν τῇ διαμάχῃ τῶν κοινωνικῶν στοιχείων εἶναι ὁ τίμιος παλαιστῆς καὶ οὐχὶ ὁ ἐπιτήδειος τυχοδιώκτης· τοὺς λόγους, οὓς ἐν τῇ παρακμῇ τῶν χαρακτήρων καὶ τοῦ φρονήματος δέον ν' ἀναζητήσωμεν, θὰ μοὶ ἐπιτρέψῃτε ν' ἀποσιωπήσω.

Ποῖα τὰ ὅπλα, τὰ μέσα, τὰ τόσον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν συντελεστικά ποῖα; Μήτῃ τοῦτο ἐνδιαφέρει; Μήτῃ καὶ ταῦτα, κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὴν προϋπολογιζομένην τοῦ θύματος ἀντοχὴν δὲν χαλκεύονται; Ὅτι ἐδῶ ἀρκεῖ, ἀλλαχοῦ ἐνδέχεται ν' ἀστοχήσῃ. Ἐδῶ ὁ δόλος, ἐκεῖ ἡ ἀλήθεια, ἐδῶ ἡ γνῶσις, ἐκεῖ ἡ ἀγνοία, ἐδῶ εὐθυμία, ἐκεῖ ἡ κατήφεια, ἐδῶ σοβαρότης ἐκεῖ εὐτραπέλεια. Γενναιότης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ περὶνοια, φιλεργία ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ἀμέλεια, προθυμία ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ραστώνη, φιλότης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ἐχθρότης, γλυκύτης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ θρασύτης. Ὡς χθὲς περιδεῶς ἔρπων ἀγερώχως σήμερον ὁ νικητὴς προτάσσει τὰς ἀπαιτήσεις του, ὅταν πεισθῇ ὅτι «δὲν σὰς ἔχει πλέον ἀνάγκην».

Ἐκ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐπικοινωνίας ἐν καὶ μόνον ὁ ἐπιτήδειος ἀποκομίζει βέβαιον πόρισμα, ὅτι κατέχει τὰ τρωτὰ τοῦ βίου του μέρη.

Ὡ, ἐὰν ἡ κοινωνία ἐγνώριζε νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτήν!

Ἐνῷ αὕτη ἀναβοᾷ τὸν παρασιτισμὸν, ἐνόσῃ πάντες δυσφοροῦσι κατὰ τοῦ ρακενδύτου ὅστις ἀπὸ τῆς θύρας δειλῶς ζητεῦν ἀφαιρεῖ περιττά τινα μετᾶλλου κερμάτια ὁ παράσιτος μὲ ρεδεγκόταν, ὡς ἄλλος ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου ἀπεκάλεσεν αὐτὸν, ἐνεθρονίσθη

ἤδη εἰς τὴν αἰθουσάν τῆς ὑποδοχῆς. Καὶ ἐνῷ ὁ ἐπαίτης ἀπορροφᾷ τὴν περισσὴν ἐκμάδα, ὁ παράσιτος ἐκμυθεῖ αὐτὸν τὸν ζωϊκὸν τῆς οἰκογενείας χυμὸν.

Καὶ θὰ προβάλλητε τώρα δικαίως τὴν ἐρώτησιν:

— «Καὶ ὁ [ἄνθρωπος] λοιπὸν αὐτὸς ἐπίγονος μόνον τῆς λαϊκῆς φαρτρίας εἶναι; Ὁ λαὸς μόνος διεκδικεῖ τὴν τιμὴν τῆς τοιοῦτου τέρατος παραγωγῆς;»

— Ὁχι, βεβαίως.

Πρὶν ἢ συμπληρώσω τὴν σκιαγραφίαν ταύτην σπεύδω, ἵνα μὴ ἐπὶ μακρὸν κρατήσω ὑμᾶς ἐνώπιον τοσοῦτον εἰδεχθοῦς εἰκόνας, ἀνευ ὑποσχέσεως εὐγενεστέρου θεάματος, νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι καὶ πρότερον εἶπον: ὅτι ἡ πρόληψις, ὅτι ὁ λαὸς ἀγνότερος παραμένει κατ' ἀνάγκην, ὡς ἀντιπροσωπεύων εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς ἐν γένει τὴν πρωτογενῇ κοινωνίαν, εἰς σφαλεράς τοῦ πρὸς αὐτὸν καθήκοντος μᾶς ἐμβάλλει ἀντιλήψεις.

Ἡ ἐρασιτεχνία, εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως εἰσχωρήσασα καὶ τὴν λαοφιλίαν εἰς ἐπικουρίαν προσκαλοῦσα, συντείνει εἰς τὴν παρακμὴν τῶν κοινωνιῶν, ἐν αἷς αὕτη ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀληθῆ Τέχνην καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

Ἐὰν, ὡς ἄλλοι καὶ ἡμεῖς τῆς κοινωνιολογίας ἐρασιτέχναι, τὸν λαὸν κρίνοντες, τοὺς τοιοῦτους ἐν δεδομένη κοινωνίᾳ τυχοδιώκτας, παρασίτους, ὧν ἀνωτέρῳ συνθετικόν τινα ἐσκιαγραφῆσαμεν τύπον, ὡς ἐπιτυχῇ παράγωγα τῆς ἀνὰ τὸν λαὸν διαδόσεως τῶν γνώσεων θεωρήσωμεν, εἰς οἰκτρὰν, ὡς ἐκ τούτου, ἐκτιθέμεθα ἀπάτην.

Δι' ἓνα Pasteur ὁπόσοι λυμεῶνες!

Ἡ ἰδέα, ἐρίτιμον ἀκροατήριον, δὲν δέχεται μετοίκους. Οἱ ἐπιτήδεια εἰς τὸ κράτος τῆς εἶναι οἱ προδότηι. Ἐκαστος τῶν ἐπιτηδεῶν τούτων, τὰς ἰδέας χειρίζεται εἰς δόσεις τοσοῦτον ἀναλελυμένους, ὥστε ὡς δηλητήριον νὰ ὑπαισέρχωνται λαμβανόντως εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν ἀτόμων θρέψιν, χωρὶς τὸ παράπαν ὁ σκευαστὴς νὰ προδοθῇ.

— Καὶ ποῖον, θὰ διερωτᾷσθε, τὸ κατ' ἐμὲ ἀντίδοτον εἰς τὴν ὑπὸ

ἐπιτηδείων φαρμακευτῶν νόθευσιν τοῦ πολυτίμου τῆς ἰδέας στοιχείου;

— Δὲν φαντάζεσθε, πιστεύω, ὅτι θὰ προτείνω ὅπως τοῦ λαοῦ τὰ τέκνα τῶν ἀνωτέρων ἀποκλεισθῶσι σπουδῶν καὶ καταδικασθῶσι νὰ φέρωσιν ἀνεξάληπτα τὰ σημεῖα τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Πλὴν, χωρὶς τὸ παράπαν, πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς ν' ἀσεδήσω θεσμοὺς, ἐπιτραπήτω μοι αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν νὰ θεωρήσω ὡς κατὰ μέγα μέρος ὑπεύθυνον, διὰ τὴν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐκκόλαψιν τῶν φυχῶν τοῦ ἀτόμου ἐνστίκτων καὶ τὴν κατάπνιξιν τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ ἰδεωδῶν.

Ἡ κοινωνία, ἥτις ἐχάλλευσεν ἀσπίδα, ἵνα τὰ ἐαυτῆς ἀναλλοίωτα δίκαια προασπισθῇ, ἀποθέτουσα ταύτην, ἐπ' αὐτῆς ἀναδιβάξει τὸ ἐκφυλον τυφλῶν ὁρέξεων καὶ ἐνστίκτων γέννημά της καὶ περιάγει οὕτω, διὰ τὸν τελικὸν θρίαμβον.

Καὶ ἐφόσον ὁ τυχοδιώκτης υἱὸς τῆς θριαμβεύει, ὁ ἄγνος τὸ ἦθος καὶ τίμιος ἐργάτης παραμένει ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τῆς τύχης τὰς ὕβρεις, τοῦ τυφλοῦ τῶν ἀντιξίων περιστάσεων συνειρμοῦ ἔρμαιον καὶ φθίνει ἀνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐν τῷ βίῳ ἀπολαύσεως.

Καὶ ἐνθ', λέγομεν, ὁ ἐπιχειρηματίας, θρασυνθεὶς, ἀνακαλύπτει τῆς πανοπλίας, ἥτις τὸ κοινωνικὸν προφυλάττει σῶμα, τοὺς ἄρμους ἵνα δι' αὐτῶν εὐκολώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ διεισδύσῃ, καὶ ὡς παράσιτος ἤδη ἐπισήμως ἀποκαθίσταται, ὁ τίμιος ἐργάτης σιωπηρῶς καταδικάζεται νὰ καταπνίξῃ πάντα εὐγενῆ του πόθον καὶ πᾶσαν ν' ἀποβάλλῃ ἐλπίδα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαθὲς ὄργανον εἰς ὅλας τῆς κερδοσκοπίας τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πρῶτος αὐτὸς νὰ ὑποστῇ τῆς φαύλης ἀργυρολογίας καὶ τοῦ ἀπλειστοτέρου χρηματισμοῦ τὰς συνθήκας τὰς καταθλιπτικάς.

Κακῶς γεννῶμενος, κακῶς διαितώμενος, κακῶς διῶν, κακίστερον γηράσκων, τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως ἀπεστερημένος, καταδικασμένος τ' ἀπαισιώτερα νὰ φέρῃ φυσιολογικὰ στίγματα, ὅσα τὸ οἰνόπνευμα εἰς τὸ σαρκίον μακρᾶς καταπεπονημένων προγόνων σειρᾶς ἀπέθεσε, φασματώδης καὶ μορφάζουσα οὕτω λιποψυχῶν-

τος πολιτισμοῦ ἐνσάρκωσις, τοιοῦτος ὁ ἀτυχήσας τοῦ φθάσαντος ἀδελφὸς παρίσταται.

Ἐὰν λοιπὸν, Κυρίαι καὶ Κύριοι, ἐν τῇ πεφωτισμένῃ ὑμῶν συνειδήσει, ὡς ὑπέρτατον γνησίας τοῦ κοινωνικοῦ ἀτόμου καλλιεργείας γνῶρισμα τὸν χαρακτήρα ἐθεωρήσατε, ἐὰν εἰς τὰς πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς προσπάθειάς αὐτοῦ τὴν ἀληθὴν τούτου διαβλέπετε εὐγένειαν, ἐὰν, τῆς Ἰδέας μῦσαι, τὰ ἄγνα ὑπηρετῇτε ἰδανικὰ, ἐὰν εἰς τὰς συνδιατεταγμένας τοῦ ἀνθρώπου γνώσεις τὸ μυστικὸν ἀνεκαλύψατε πάθος τοσούτων Προμηθέων, τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς ὕλης ἐπαναστατησάντων, ἐὰν τέλος τὴν ἀρετὴν ὡς **αἰρετὴν** κηρύσσετε, ἀποστρέψατε ἤδη τὸ πρόσωπον ἀπὸ ὧν ἐκείνων τῶν παρασίτων καὶ φαυλοδίων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες τὴν κοινωνίαν ἐπιτηδεῖως λυμαίνονται.

Ἐὰν δὲ, ἐπίσης, ὡς ἀληθεῖς χριστιανοί, εἰς τὴν συναδέλφωσιν, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀγάπην πιστεύετε διὰ τὴν δυνατὴν ἐπὶ γῆς ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν, παρακαλῶ ἵνα παράσχητε ἀμέριστον τὴν ἡμετέραν εὐνοίαν εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἔργον ὡς καὶ εἰς πᾶν ἄλλο τούτῳ ὅμοιον, ὅπερ σκοπεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν παρασιτισμὸν εἰς τὴν κοιτίδα του νὰ καταπνίξῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐγένειαν τῆς Τέχνης, διὰ τοῦ ἐργαστηρίου, νὰ μεταδώσῃ καὶ τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας εἰς τὸν ταπεινὸν τοῦ ἐργάτου οἶκον νὰ ἐπιχύσῃ.

Εἰς δὲ τοὺς μέλλοντας εὐτυχεῖς, εὐχρηθῶμεν, ἐργάτας τούτους ἐπενθυμίσωμεν, πάντες ὁμοῦ τώρα, τοὺς ὠραίους τοῦ Φωκυλίδου παραινετικούς στίχους:

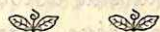
Ἐργάζεσθαι, μοχθῶν ὡς ἐξ ἰδίων βιοτεύξης.
πᾶς γὰρ ἀεργὸς ἀνὴρ ζῶει κλοπιμῶν ἀπὸ χειρῶν.
—μηδ' ἄλλου παρὰ δαιτὸς ἔδοις σαρβάλιμα τραπέζης.
—ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἰδίων βιοτῶν φαγέοις ἀνέβριστα.
—εἰ δὲ τις οὐ δεδάκηκε τέχνην, σάκετοιο διέκλιη.
ἔστι βίῳ πᾶν ἔργον, ἔστι μοχθεῖν ἐθέλησθα.
ναυτίλος εἰ πλώειν ἐθέλεις, εὐρεῖα θάλασσα.
εἰ δὲ γεωπονίην μεθέπειν, μακροὶ τοι ἀρουραί.
—οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπετὲς ἔργον.
οὐδ' αὐτοῖς μακάρεσσιν πόρος δ' ἀρετὴν μέγ' ὀφέλλει.

ΝΟΕΜΗ Α. ΖΩΗΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ παρατηρεῖται τάσις τις τῶν βορειοτέρων λαῶν, ἵνα κατέρχωνται πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ εὐκραὲς κλίμα τῶν χωρῶν τούτων ἔλκει αὐτοὺς ὡς μαγνήτης. Τὴν φορὰν ταύτην ἠκολούθησαν καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες, ὅτε ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις ἀπὸ τῶν βορειοτέρων χωρῶν κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, κατελθόντες Δωριεῖς. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ φορὰν ὑπείκοντες καὶ οἱ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦντες βάρβαροι, ἦτοι οἱ Ἰλλυριοί, Παῖονες, Δάρδανοι Τριβαλλοί, Ἀγριαῖνες, Θρᾶκες κλπ. συνεχῶς ὤρμων πρὸς τὰς ἡμετέρας χώρας. Ἐνεκα δὲ τούτου οἱ πρῶτοι Ἑλληνες, οὓς κατὰ τὰς ἐφοδούς αὐτῶν συνήντων, οἱ Ἑπειῶται καὶ οἱ Μακεδόνες, ἰδίᾳ οἱ τῆς Ἄνω ἢ Ἐλευθέρας λεγομένης Μακεδονίας κάτοικοι, ἀδιαλείπτως ἠναγκάζοντο ν' ἀγωνίζονται πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους. Διὰ τοὺς συνεχεῖς τούτους ἀγῶνας οὐ μόνον καιρὸν δὲν εἶχον νὰ καλλιεργήσωσι τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, καθόλου τὸν πολιτισμόν, ὅπως οἱ μεσημβρινώτερον οἰκοῦντες καὶ ὑπ' αὐτῶν προφυλασσόμενοι ὁμόφυλοι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπελείποντο ἐν τούτῳ μεγάλως (οὔτε ξενοδοχεῖα οὔτε ὁδοὺς οὔτε σχολεῖα λόγου ἄξια εἶχον, οὔτε ἐλευθέρας πολιτείας ἀπῆρτιζον, ἀλλ' ἐξηκολούθουν νὰ βασιλεύονται ὅπως ἐπὶ Ὀμήρου) ἀλλὰ καὶ ἀναμειγνύμενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους ἐν τε εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ κατέστησαν κατὰ μικρὸν τραχύτεροι καὶ ἀγριώτεροι. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Λίβιος λέγων περὶ τῶν Ἑσθραίων, Λυγκιστῶν, Πελαγόνων καὶ Ἑλιμιωτῶν ὅτι *ferociores eos et accollae barbari faciunt, nun bello exercentes nun in pace mi-*

scentes ritus suos (ΜΕ' 36). Ὁμοίως διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Πύρρου ὅτι «Νεοπτόλεμος ὁ Ἀχιλλέως λαὸν ἀγαγὼν αὐτός τε τὴν χώραν (δηλ. τὴν Ἑπειρον) κατέσχε καὶ διαδοχὴν βασιλέων ἀφ' αὐτοῦ κατέλιπε, Πυρρίδας ἐπικαλουμένους, καὶ γὰρ αὐτῷ Πύρρος ἦν παιδικὸν ἐπωνύμιον . . . Μετὰ δὲ τοὺς πρῶτους, τῶν διὰ μέσου βασιλέων **ἐκβαρβαρωθέντων καὶ γενομένων τῇ τε δυνάμει καὶ τοῖς βίοις ἀμαυροτέρων**, Θαρρύταν πρῶτον ἱστοροῦσιν Ἑλληνικοῖς ἔθεσι καὶ γράμμασι καὶ νόμοις φιλανθρωποῖς δικαιοσύνησαντα τὰς πόλεις ὀνομαστὸν γενέσθαι.»

Ἐκ τούτου δ' ὅτι οἱ Ἑπειῶται ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες, ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχον καθυστερήσει εἰς τὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ὀρμηθέντες τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν τινες ἀπεφάναντο ἐπιπολαιότερόν πως ὅτι ἀφοῦ οἱ λαοὶ οὗτοι ἐσπεροῦντο τοῦ κυρίου χαρακτηριστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἦτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δὲν ἦσαν Ἑλληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, ἀλλογενεῖς. Ἀλλ' ἡμεῖς γινώσκομεν σήμερον ὅτι τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα λαοῦ τινος ὁμολογουμένως δὲν ἀποτελεῖ ἡ μεγάλη ἢ μικρὰ αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καθ' ἣ ἤδη ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ἐδίδαξεν ἐν Η' 144 τὸ «**ῥμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματά τε καὶ θυσίαι ἥθεά τε ὁμότροπα**», τ. ἔ. ἡ γλῶσσα, ἦν λαλεῖ ἕκαστος λαός, ἡ θρησκεία, αἱ παραδόσεις, οἱ πόθοι καὶ οἱ τρόποι αὐτοῦ, ταῦτα εἶναι ἀπείρῳ ἀσφαλέστερα τεκμήρια καὶ πειστήρια ἢ ἡ μικρὰ ἢ καὶ μηδαμινὴ αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὸν πολιτισμόν. Πρὸς δὲ τούτοις εἶναι σήμερον ἀποδεδειγμένον ὅτι τὰ ὀνόματα **Ἑλλην** καὶ **βάρβαρος** μετέβαλον ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις σημασίαν, ὥστε ἀπὸ **ἐθνολογικῶν** κατέστησαν δηλωτικὰ **πολιτισμοῦ**. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν **Ἑλλην** καὶ **Ἑλλάς** ἐξεληφθησαν συνώνυμα τῷ **ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι, χώρα ἡμερωμένη, πεπολιτισμένη**. Ποβλ. Ἰσοκράτ. Πανηγυρ. 50 «*τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' . . . καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας*

τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας». Πρβλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ ἱστορικὸς Ἑ. Κούρτιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ Γ' 397 «Οἱ Ἕλληνες τῶν δοκίμων χρόνων σφόδρα δυσσεύτως εἶχον πρὸς πᾶν ξενότροπον ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς ἥθεσιν, ὅθεν συνήθως ἀντιδιέστελλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο στενότερον τοῦ ἀλλήθους, ὥστε καὶ συγγενῇ φυλᾷ ὑπελάμβανον ὡς ἄλλοδαπά καὶ βάρβαρα. Τὸ ξενότροπον δὲ τοῦτο ἔκειτο ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ δι' αὐτὸ τὸ περὶ τοῦτου αἰσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐθνολογικῶν σχέσεων».

Ὅπως δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας τὸ ὄνομα Ἑλλην ἀπώλεσε κατὰ μικρὸν τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ λέξις βάρβαρος ἐδήλωσε κατὰ μικρὸν οὐχὶ μόνον τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀλλογενεῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας τὴν φύσιν, τοὺς τρόπους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα ἐκείνων. Οὕτως ὁ Ἀριστοφάνης, ἐν Νεφέλαις 492, ὀνομάζει τὸν Στρεψιάδην ἀμαθῆ καὶ βάρβαρον, ὁ δὲ Ψευδοδημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος Β' 17 γράφει «... οὕτω σκαιὸς ἐστὶ καὶ βάρβαρος τὸν τρόπον», ὁ δὲ Ἡγήσανδρος Ἀποσπασμ. 11 (Ἀποσπ. Ἑλλήνων Ἱστορ. Δ' σ. 415) ἐρωτᾷ «πότερα Βοιωτοὶ βαρβαρώτεροι τυγχάνουσιν ὄντες ἢ Θεταλοί; κλπ. Ταῦτα πάντα σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων διεγνώσθη ἡ ὀλίγον βραδύτερον διαρρήδην ἐκφρασθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι «βέλτιον ἀρετῇ καὶ κακίᾳ διαίρειν ταῦτα».

Λέγων ἄρα ὁ Θουκυδίδης ἢ πᾶς ἄλλος ἀρχαῖος τοὺς Ἡπειρώτας, τοὺς Αἰτωλοὺς, τοὺς Μακεδόνας κλπ. βαρβάρους, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ λέγῃ ἢ ὅ.τι ἀριστοτεχνικῶς ἐξέθηκεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θουκυδίδης ἐν Α' 5-6, εἰπὼν «δηλοῦσι δὲ τῶν τε Ἡπειρωτῶν τινες ἔτι καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δοῖν... καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περὶ τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας καὶ τὴν ταύτην ἡπειρον. Τό τε σιδηροφορεῖσθαι τοῦτοις τοῖς ἡπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας ἐμμεμένηκεν... σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι

οὕτω νεμόμενα τῶν ποτε καὶ ἐς πάντας ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων». Δηλ. οἱ εἰρημένοι λαοὶ εἶναι μὲν Ἕλληνες, (πολλὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος), ἀλλὰ δὲν μετέβαλον τρόπους, δὲν ἐξεπολιτίσθησαν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ ζῶντες κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἶναι λείψανα καὶ ἅμα ἀπόδειξις τῆς προτέρας πάντων διαίτης. Ὁ λόγος ἄρα αὐτοῦ ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν οὐχὶ εἰς τὰς ἐθνολογικὰς σχέσεις τῶν λαῶν τούτων καὶ μόνον παρερμηνεύων τις τοὺς λόγους αὐτοῦ δύναται νὰ νοήσῃ αὐτοὺς ἄλλως. Διὰ ταῦτα καὶ ὅταν κατόπιν ἐν Γ' 94 τοῦ λόγου ὄντος πάλιν περὶ τῶν Αἰτωλῶν λέγῃ ὅτι «Τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κώμας ἀτειχίστους καὶ ταύτας διὰ πολλοῦ καὶ σκευῇ ψιλῇ χρώμενον... ἐπιχειρεῖν δὲ ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδώτοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι καὶ μετὰ τούτους Ἐδρυταῖσι, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλῶσσαν καὶ ὁμοφάγοι εἰσὶν, ὡς λέγεται.» Ταῦτα οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι εἶχον ὑπολειφθῇ μεγάλως ἐν τῷ πολιτισμῷ, διότι ἐπιγραφαὶ τῶν αὐτῶν καὶ μικρῶ ὑστερωτέρων χρόνων διδάσκουσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ ἐλάλουν πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι.

Ὅτι δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐλάλουν Ἑλληνιστί, ὅηλον ἐκ τῶν ἐξῆς: πρῶτον ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἰκέτισι 250 κέξ. λέγει «Τοῦ γηγενοῦς γὰρ εἴμ' ἐγὼ Παλαίχθονος | ἦντις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης. | Ἐμοῦ δ' ἀνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον | γένος Πελασγῶν τὴνδε καρποῦται χθόνα. | Καὶ πᾶσαν αἶαν ἥς δι' ἀγνὸς ἔρχεται | Στρυμῶν, τὸ πρὸς δύοντος ἡλίου κρατῶ | ὀρίζομαι δὲ τὴν τε Περαιβῶν χθόνα, | Πίνδου τε τᾶπέκενα, Παιόνων πάλαι, | ὅρη τε Δωδωναῖα, συντέμνει δ' ὄρος | ὕγρας θαλάσσης τῶνδε τὰπὶ τάδε κρατῶ». Διὰ τούτων σαφῶς διδάσκει ὁ τραγικὸς οὗτος ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐφρόνει ὅτι ἐξετείνετο μέχρι τῶν Δωδωναίων ὄρεων καὶ τοῦ Στρυμόνος καὶ τούτους κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ὠνόμασε Πελασγούς, τρόπον τινὰ αὐτόχθονας. Δὲν θὰ συνήπτε δὲ πάντας τοὺς λαοὺς τούτους εἰς ἓν, ἂν ἐπ' αὐτοῦ οἱ

Ἡπειρώται καὶ οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν γλῶσσαν οὐχὶ Ἑλληνικὴν καὶ δὴ ἂν ἐθεώρει αὐτοὺς βαρβάρους.

Δεύτερον ἡ προφυλακὴ, ὡς εἰπεῖν, τῶν δυτικῶν βορείων Ἑλλήνων, τῶν Ἡπειρωτῶν, τῶν Αἰτωλῶν κλπ., οἱ Ἡεῖοι, οἱ μετὰ τῶν Δωριέων, ἦτοι παλαιότατα εἰσελθόντες, ὡς λέγεται, εἰς τὴν Πελοπόννητον, ἦσαν φυλὴ Ἑλληνικὴ καὶ ἐλάλουν διάλεκτον Ἑλληνικὴν. Δὲν δύναται δὲ νὰ λεχθῇ ὅτι ἐξηλληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν ἐν Πελοποννήσῳ, διότι ἡ λαλουμένη ὑπ' αὐτῶν διάλεκτος διακρίνεται μὲν σφόδρα ἀπὸ τῆς τῶν ἀστυγειτόνων Πελοποννησίων, συνάπτεται δὲ σκεπῶς πρὸς τὴν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Λοκρῶν καὶ Ἡπειρωτῶν (ὅρα κατωτέρω τὸν τύπον *μασιείη*). Ἀνάγκη ἄρα νὰ υπολάβωμεν ὅτι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ταύτην διάλεκτον ἐλάλουν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὅτε τὸ πρῶτον διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καθ' ὃν δὲ τρίτον ἐκ τοῦ Δωρικοῦ χαρακτῆρος τῶν πάλαι Βυζαντίων θὰ ἡκάζομεν ἀσφαλῶς τὸν Δωρικὸν χαρακτῆρα τῶν Μεγαρέων, ἂν τυχόν μὴ ἐγινώσκομεν αὐτὸν ἄλλοθεν, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Ἡεῖων τῶν παλαιότατα ἀποσπασθέντων ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν Αἰτωλῶν, Λοκρῶν, Ἡπειρωτῶν καὶ καθόλου δυτικῶν βορείων Ἑλλήνων συνάγομεν ἀσφαλῶς τὸν παλαιότατον Ἑλληνισμὸν τῶν ἀφ' ὧν ἀπεσπασθῆσαν Αἰτωλῶν, Ἡπειρωτῶν κλπ.

Τρίτον παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδῳ Π 233 ἐπικαλεῖται τὸν Δωδωναῖον Δία ὁμοίως ὁ Πίνδαρος ἐν ἀποσπασμ. 35 γράφει «Δωδωναῖε *μεγίσθηνες, ἀριστότεχνα Πάτερ*» τοῦτο δὲ σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἀπὸ Φθίας μέχρι Δωδώνης ἐξετείνετο ἡ αὐτὴ φυλὴ (κατὰ τὸν Fick ἐν *Περιοδικῷ Kuhn* ΜΔ', 6 ἐξετείνετο ἡ Ἀμφικτυονία τοῦ Διός) διότι οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ, πῶς θὰ ἐπεκαλεῖτο ὁ Ἀχιλλεὺς θεὸν βαρβάρου χώρας. Καὶ ὁ Πλούταρχος δὲ ἐν βίῳ Πύρρου (ιδεὲς ἄν. σ. 133) δὲν λέγει ὅτι ἡ Ἡπειρος κατελήφθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀπώλεσε τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, ἦτοι τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν κλπ. καὶ ἔπειτα ἐξηλληνίσθη, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι «μετὰ τοὺς πρώτους, τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων». Πῶς ἡ φράσις «τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων», ἀπάντων ὄντων

Δέσποινα Ἰωαννίτις τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ
(Εἰκόνη τοῦ 1812)

ἀπογόνων τοῦ Νεοπτολέμου, Πυρριδῶν, ἡδυνήθη νὰ παρερμηνευθῇ, ὅπως παρηρμηνεύθη καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν Ἑπειρωτικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦτο φαίνεται εἰς ἐμὲ παντάπασι παράδοξον. Καὶ μόνη ἡ ὁμολογία τινῶν, ὅτι *ἐπετεύχθη ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἑπείρου διὰ τῶν γνησίων Ἑλληνικῶν στοιχείων*, ἕτινα *ἡδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσωσι* κλπ., δηλοῖ ἀρκούντως σαφῶς τὸν ἀρχαιόθεν Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας ταύτης, διότι προδήλως ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιζήσωσι, σημαίνει ὅτι ὑπῆρχον ἀρχαιόθεν καὶ μάλιστα ἰσχυρά.

Παράβαλε προσέτι τοῦτο μὲν τὴν ὀνομασίαν τοῦ μετρικοῦ ποδὸς «Μολοσσός», ὅπως *Κρητικός, πυρρίχιος, παιών, ἱάμβος* κλπ., δι' οὗ δηλοῦται ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ λαοῦ τῶν Μολοσσῶν, διότι οὐδεὶς βεβαίως θὰ δυνήθῃ νὰ εἴπῃ ὅτι παρὰ βαρβάρου καὶ ἀλλογλώσσου ἔθνου· ἐλάμβανον οἱ ἀρχαῖοι τὰς ὀνομασίας τῶν μέτρων αὐτῶν, τοῦτο δὲ ὅσα περὶ τῶν Ἑπειρωτῶν ἐδίδαξεν ὁ πολὺς Fick ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger Γ' σ. 226. «*Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὃς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑπειρωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλάνησέ τινας ἐρευνητάς, ὥστε ὑπέλαβον ὅτι οἱ Ἑπειρῶται κατ' ἀρχὰς οὐχὶ Ἑλλήνες ἐξηλληνίσθησαν βραδύτερον, καὶ οὕτως ἐταύτισαν αὐτοὺς μετὰ τῶν παλαιῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν νῦν Ἀλβανῶν. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀσαφεῖς ἔννοιαι ἀπεβλήθησαν τώρᾳ διὰ μιᾶς καὶ ἡ κοιτὶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ πάσης ὑπονοίας περὶ βαρβαρότητος καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δωδώνης γνωρίζουσιν ἡμῖν τὴν ἀρχαίαν Ἑπειρωτικὴν διάλεκτον ὡς μίαν τῶν βορείων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, αἵτινες πρὸς ἀλλήλαις ὅμοιαι ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων μέχρι Βοιωτίας καὶ μεσημβρινῆς Θεσσαλίας*». Ὁ αὐτὸς ἐν Kuhn Περιοδικῷ ΜΔ' σ. 3 (1910) διδάσκει ὅτι καὶ οἱ Ἀθαμᾶνες τῆς Ἑπείρου ἦσαν Αἰολικὸν φῦλον.

Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἑπείρου, τῆς Αἰτωλίας καὶ λοιπῶν χωρῶν, ὁ κατὰ τῶν Δ' π.Χ. αἰῶνα τοσοῦτον ἰσχυρὸς καὶ πλήρης ἐμφανιζόμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ διδάσκει μεγαλοφώ-

τως, ὅτι ὅσα τυχὸν βάρβαρα φῦλα κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας εἰσέβαλον εἰς αὐτάς, πρῶτον μὲν θὰ ἦσαν πάντως εὐάριθμα, μεμονωμένα καὶ ἀσθενῆ, ἔπειτα δὲ εἰσῆλθον εἰς χώρας ἤδη πρότερον ἑλληνικωτάτας, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς εἰσῆλθον μὲν ἐπανελημμένως Ἀλβανικά τινα φῦλα μεμονωμένα καὶ ἀσθενῆ, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εὐρεθέντα ἐν μέσῳ πολὺ ἰσχυροτέρου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ μικρὸν ἐξηλληνίσθησαν τὰ φρονήματα, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ τὴν γλῶσσαν. Μόνον οὕτω δύναται νὰ νοηθῇ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνηται μὲν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνεῖα ὅτι ἑλληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν οἱ Ἀμφίλοχοι κττ., νὰ ἐμφανίζονται δὲ μικρῶ βραδύτερον τοσοῦτον πολυάριθμοι, καὶ οὗτοι μάλιστα ἐν τοῖς ὄρισις ἢ καὶ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ἑλληνικώτατοι λαοί, ὅπως οἱ Ἑπειρῶται, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ λοιποί.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀρχαίων τούτων εἰδήσεων ἔχομεν ἀπόδειξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Ἑπείρου καὶ ἄλλο τι(*), λέγω αὐτὴν τὴν ὑπ' αὐτῶν λαλουμένην γλῶσσαν. Τὴν γινώσκιν τούτην παρέσχεν ἡμῖν ἡ φιλοτιμία καὶ φιλογένεια τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραπάνου, ἰδίᾳ διαπνῆ ἀνασκάψαντος τὸ ἀρχαιότατον ἱερὸν τῆς Δωδώνης καὶ δημοσιεύσαντος τὰ ἐν αὐτῷ πολυτίμα εὐρήματα, ἐν οἷς καὶ ἐπιγραφὰς γεγραμμένας ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ Ἑπειρωτικῇ διαλέκτῳ. Τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐξήρην ὁ καθηγητὴς August Fick, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω.

Ἐν τοῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις παρατηρεῖται πρῶτον ὅτι ἀπαξίπασαι αἱ λέξεις εἶναι Ἑλληνικαὶ καὶ πᾶσαι φέρουσι τοὺς γνησίους ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας οὐδεμία δὲ βάρβαρος· καὶ δεύτερον ὅτι οἱ ἐν Ἑπείρῳ λατρευόμενοι θεοὶ εἶναι οἱ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι καὶ μόνοι οὗτοι, οὐδεὶς δ' ἄλλος. Οὕτως, ὁ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων τιμώμενος, ὁ Πανελλήνιος Ζεὺς, ὃν ἐν Ἰλιάδῳ Π. 283 ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπικαλεῖται λέγων «*Ζεῦ ἄνα Δωδωναίε Πελασγικέ, τηλόθι ναίων, Δωδώνης μεδῶν δυσχειμέρου*...», καὶ ἡ Διώνη ἡ μή-

(*) Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων διέλαβον ἐπανελημμένως. Ὅρα ἐν Γλωσσολογικαῖς Μελέταις Α' σ. 32 κῆς καὶ Ἑπετηρίδα Πανεπιστημίου 1909-10 σ. 87 κῆς.

τηρ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐπ' ἴσης ἐν Ε 381 ὡς μήτηρ τῆς Ἀφροδίτης «*τὴν δ' ἡμέλειτ' ἔπειτα Διώνη δα θεάων*» μνημονευομένη, (αὐταί εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης ἀναγινωσκόμεναι θεότητες). Διὰ πάντων ἄρα τῶν αἰώνων ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τέλους ἡ αὐτὴ Ἑλληνικὴ θρησκεία ἐκράτει ἐν τῷ χώρῳ.

Ἡ δὲ γλῶσσα οὐ μόνον τοὺς γενικοὺς χαρακτῆρας τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς παρέχει (τοὺς ἐν τοῖς ἑμοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς Ἀναγνώμασι Α' σ. 37—40 κατευλεγμένοις), ἀλλὰ καὶ ἄλλους εἰδικωτέρους, δι' ὧν χαρακτηρίζεται ὡς ἰδίᾳ διαλέκτος στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς Αἰτωλικῆς καὶ Ἡλείας, διαφέρονσα δὲ τῆς Θεσσαλικῆς. Οὕτω λ. χ. οἱ Θεσσαλοὶ ἔλεγον (ἀπὸ τοῦ Δ'. αἰῶνος) *αὐτοῦ* ἀντὶ *αὐτοῦ*, οἱ δὲ Ἡπειρώται *αὐτοῖ*, τ. ἔ. τὴν τοπικὴν ὁμοίως ἔλεγον οἱ Θεσσαλοὶ *ἐρωτᾶ*, οἱ δὲ Ἡπειρώται μετὰ τῶν Δωριέων *ἐρωτῇ* ὁμοίως *ἐσσεῖται*, ἡ = *εἰ*, *λέγομες*, *περιέλθωμες* ὅπως οἱ Δωριεῖς· τὸ ἄρθρον, ἀρχαιοπινῶς, μετὰ ἀναφορικῆς σημασίας *τῆς, τὰν, τὰ* = ἡς, ἦν, ἅ. Ἰδίᾳ δὲ σημειώσεως εἶναι ὁ ἐνεστώς *μαστείη* ἀντὶ *μαστεύη* ἐν Collitz Sammlung ἀρ. 1570 (τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.), οὐ ἀνάλογα μόνον ἡ συγγενὴς διάλεκτος τῶν Ἡλείων παρέχει τὸ *φυγαδεῖω* καὶ *κατταραῖω* ἀντὶ *φυγαδεύω*, *καθιερεύω*. Ὁμοίως διάζοντα τοῖς βορείοις Ἑλλήσι φαίνονται τὰ ἐθνικὰ εἰς -*τος*, οἷον *Μολοττοί*, *Ἀποδατοί*, *Βοιωτοί*, *Ὀρεστοί*, *Δοεστοί*, *Γομφιτοί*.

Τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἡείρῳ δύναται τις νὰ συναγάγῃ καὶ ἐκ τῶν ἀκολούθων: Πρῶτον ὁ Διόδωρος ἐν ΙΕ' 13, ἀντιδιαστέλλων τοὺς Ἰλλυριοὺς, τοὺς βορειότερον τῆς Ἡπείρου κατοικοῦντας, πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας, διηγεῖται ὅτι οἱ Ἰλλυριοί. . . ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἡπειρον . . . καὶ ἐγένετο μάχη κρατερὰ, καθ' ἣν νικήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ κατέκοψαν τῶν Μολοττῶν *πλείους τῶν μυρίων πεντακισχιλίων*, τ. ἔ. μίαν μόνην Ἡπειρωτικὴν φυλὴν, ἡ τῶν Μολοσσῶν ἀπώλεσεν ἐν τινὶ μάχῃ ὑπὲρ τὰς

15,000 ἄνδρας! Φαντάσθητε τίνα πληθυσμὸν θὰ εἶχεν ἵνα ἀποστείλῃ εἰς τὴν μάχην τοσούτους ἄνδρας.

Ὁμοίως διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Αἰμιλίου Παύλου ΚΘ' ὅτι ὁ Ρωμαῖος οὗτος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξηνδραπόδισε «*πεντεκαίδεκα ἀνθρώπων μυριάδας καὶ ἐπόρθησεν ἐβδομήκοντα πόλεις τῆς Ἡπείρου*». Καὶ ὅμως οὐδὲ μετὰ τὴν ὥμην καὶ ἀπάνθρωπον ταύτην πράξιν φαίνεται ὅτι ἡρημώθη Ἑλλήνων ἡ εὐανδρος ἀληθῶς αὕτη χώρα. Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσιν οὐ μόνον ὅτι ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων μέχρι ἐσχάτων οἱ Ἡπειρώται Ἑλληνες ἦσαν καὶ Ἑλληνικὴν θρησκείαν, γλῶσσαν καὶ συνείδησιν εἶχον, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς μεγίστην ἀκμὴν καὶ δύναμιν εἶχον προβῆ, ὥστε ἐπὶ αἰῶνας νὰ προμάχωνται καὶ σφῶσι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ

Ἐκεῖνη— Ὁ Θεὸς πάντοτε μετενόησε διότι ἔπλασε τὸν ἄνδρα . . . Οὐδέποτε ὅμως γὰρ τὴν γυναῖκα.

Ἐκεῖνος— Κ' ἐν τοῖτοις, κυρία μου, πλάσας τὴν γυναῖκα ἐστάθη, φοβηθεῖς βεβαίως μὴ διαπράξῃ καὶ καμίαν ν' ἐὰν ἄνθρωπος ἴαν!

Εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος νὰ εὐεργετῇ τὸν πλησίον ! Εὐτυχέστερος ὁ δι' ὅλου τοῦ βίου του ἑξασκήσας τὴν **ἀγαθοεργίαν** καὶ τὴν **φιλανθρωπίαν** ! !

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀτέριμονος ἀπείρου, ἐν μέσῳ τοῦ ἀχανοῦς πελάγους τῆς ζωῆς, τῆς μεστῆς ὀδύνης καὶ πόνου, συμφορῶν καὶ λύπης, εἰς **ἀγγελος ἐπίγειος** ἐμειδία καὶ τὸ χαρμόσυνον μειδιάμα του ἀπέμασσε τὸ δάκρυ τοῦ ὄρφανοῦ, κατεπαύνε τὴν θλίψιν τῆς χήρας, ἀνεξωθῆναι τὸν πᾶσχοντα, ἐπαρηγόρει τὸν φυλακισμένον καὶ εὐηγοῦναι τὸν πτωχόν ! Τοιοῦτος **ἐπίγειος ἄγγελος** ὑπῆρξεν ἡ ἀλήστου μνήμης ἐθνικὴ εὐεργέτης **Ἑλένη Γεωργίου Ζαρίφη** !

Ἡ μεγάλη αὕτη γυνὴ ἀπετέλει τὸ τιμιώτατον **καύχημα** καὶ τὸ σεμνότατον **ἀγλάϊσμα** τῆς **Κοινωνίας** !

Ὁλόκληρος ὁ **βίος** τῆς χρησιμεύει ὡς πρότυπον **μιμήσεως** εἰς πᾶσαν **Ἑλληνίδα** !

Ἦτο ὁ **ἥλιος τῆς ἀγαθοεργίας**, οὕτινος αἱ θαλπεραὶ ἀκτῖνες εἰσέδουν καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκεντρα καὶ ἀφανῆ μέρη, διασκεδάζουσαι τὰ σκότη καὶ δωροῦσαι νέαν ζωὴν !

Ἦτο ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς **ἀρετῆς** καὶ τῆς **εὐσεβείας**, τῆς **κοσμιότητος** καὶ τῆς **ἀπλότητος**, τῆς **φιλανθρωπίας** καὶ τῆς **ἐλεημοσύνης** !

Ἦτο ἡ προσωποποιημένη **ἀγάπη** τῆς **φιλανθρωπίας** καὶ ὁ **ἄγγελος** τῆς **σωτηρίας** ! !

Τὸ **ἔθνος** ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐχάραξε τὸ συμπαθέστατον **ὄνομά** τῆς εἰς τὰ μυχαιότατα τῆς καρδίας του !

Αἱ ποικίλαι καὶ ἀπειράριθμοι **εὐεργεσίαι** τῆς **δοιδίμου** διέ-

ΕΛΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΑΡΙΦΗ

γραψαν **φωτεινὴν τροχίαν** ἐπὶ τῆς γῆς, ἥς αἱ ἀκτῖνες, ὡς **λιβανωτός**, ἀνέρχονται εἰς τὸν θρόνον τοῦ **Ὑψίστου** !

Χαῖρε **ψυχὴ ἱερὰ** ! . . .

Ἀμάραντος **στέφανος** ἀφθίτου **δόξης** καὶ **τιμῆς** στέφει τὴν **μνήμην** σου, ὡς ἐπαθλὸν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐναρέτου **βίου** σου !

Χαῖρε **ψυχὴ ἁγία** !

Ἀγάλου καὶ εὐφραίνου ἐν τῇ χώρᾳ τῶν **Μακάρων** ! !

ΜΑΡΓΑΡΩ Ν. ΜΑΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΕΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΘΛΙΟΤΗΣ

(Διήγημα κατὰ παράδοσιν)

Κατακουρασμένος ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐργασίας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θέλων νὰ ἴδῃ ἄλλην μίαν φορὰν τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον διέτριψε τόσα ἔτη τῆς ἡλικίας του, ὁ Χριστὸς ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Παραδείσου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ἦτο μία τῶν ψυχροτέρων νυκτῶν τοῦ Δεκεμβρίου, οὐδεὶς διαβάτης πλανᾶται ἀνὰ τὰς πλήρεις χιόνος ὁδοὺς. Εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο χωρίον, μολονότι εἶνε ἡ 8 ἐσπερινή ὥρα, τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὑπνώττον.

ἈΨφνης ἠκούσθη καλπασμός ἑππων καὶ δύο ἄνδρες, ὧν ὁ εἰς γέρον μὲ μακρὰν γενειάδα, ὁ δὲ ἕτερος ἀνὴρ νέος γλυκύτατος ἐφάνησαν βαδίζοντες ἀνὰ μέσον τῶν σκολιῶν ὁδῶν. Θὰ ἦσαν ξένοι προφανῶς διότι τὰ ἐνδύματά των ἐδείκνυν ὅτι διέτρεξαν μακρὸν δρόμον. Οἱ δύο ἱππεῖς ἐστάθησαν πρὸ τινος οἰκίας, τῆς μεγαλειτέρας ἐν τῇ χωρίῳ. Ἐκεῖ, μετὰ ἰδιαιτέραν σύσκεψιν, ἀφιππεύσας ὁ πρεσβύτερος ἐκρυσσε τὴν θύραν.

— Ποῖος εἶνε τέτοια ὥρα; ἠκούσθη μία φωνὴ ἔσωθεν.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, εἴμεθα ὁδοιπόροι δυστυχεῖς, πλανηθέντες εἰς τὸ μέρος τοῦτο· δὲν γνωρίζομε κανένα· λυπηθῇτέ μας.

— Πηγαίνετε στὸ καλὸ, χριστιανοὶ μου, τέτοια ὥρα ποῖος ἡμπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ τὸν ἀφέντη, ποῦ θὰ θυμώσῃ;

Οἱ δύο ὁδοιπόροι ἀνεχώρησαν· ἐκρυσσαν δευτέραν θύραν, ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἀπάντησις ἐδόθη.

— Πόσον ἀσφαλγχοὶ ἔγειναν οἱ ἄνθρωποι! ἐψέλλισεν ὁ νεώτερος, ἐνῶ ὁ πρεσβύτερος ἐκρυσσε τρίτην ἤδη θύραν.

— Ἀλλοίμονον μοὶ φαίνεται ὅτι μίτην ἐθυσιάσθην καὶ ὑπέφερον δι' αὐτούς.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τρίτην θύραν ἡ αὐτὴ ἀρνητικὴ ἀπάντησις ἐδόθη. Καὶ ἐν γένει ἀφοῦ ἐκρυσσαν δεκάδρα θυρῶν ἀνευ ἀποτελέσματος ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀναχωρήσωσιν ἀπογοητευμένοι, ὅτε τὸ πέταλλον τοῦ ἀλόγου τοῦ Χριστοῦ ἐχάθη καὶ τὸ ζῶον, χωλὸν ἤδη, δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ ἀναμέσον τῶν σκολιῶν δρόμων. Οἱ ἱππεῖς ἠναγκάσθησαν νὰ κατέλθουν τῶν ζώων καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Αἶφνης ἠκούσθησαν κρότοι σφύρας κρουομένης.

— Πέτρε, εἶπεν ὁ νεώτερος, πηγαινενὰ ἴδῃς μήπως εἶναι κανὲν σιδηρουργεῖον νὰ διορθώσωμεν τὴν ζημίαν διὰ νὰ εἰσπορέσωμεν νὰ προχωρήσωμεν.

Ὁ Πέτρος ἐπροχώρησε καὶ μετὰ δύο λεπτὰ ἐκρούετο ἡ θύρα τοῦ σιδηρουργεῖου καὶ εἰσήρχετο ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

— Χριστιανέ μου, εἴμεθα ὁδοιπόροι — εἶπεν ὁ Χριστὸς — καὶ τὸ ἀλογόν μου ἔπαθε βλάβην· θὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ διορθώσῃς τὴν ζημίαν;

— Εὐχαρίστως, κύριοί μου, ἀπήντησεν ὁ σιδηρουργός· αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά μου.

Καὶ ἐντὸς πέντε λεπτῶν τὸ πέταλλον προσηρμύζετο καὶ ἔστερεοτο ἐπὶ τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἤδη ἔτοιμον.

Ὁ σιδηρουργὸς αὐτὸς ἦτο ὀλομόναχος. Ἄνευ οἰκογενείας διῆγε βίον μονήρη καὶ μονότονον· ἐκαλεῖτο δὲ Πένης· ὁ μόνος σύντροφός του ἦτο ἐν εὐτραφὲς κυνάριον, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Ἀθλιότης· ὁ Πένης δὲν ἦτο καθόλου φιλόξενος. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀκούσει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐξήρχετο κάποτε μετημφισμένος, μέσα εἰς τὴν εὐφυᾶ κεφαλὴν του ἐγεννήθη ἡ σκέψις μήπως πρόκειται περὶ ταιαύτης ἐπισκέψεως καὶ δι' αὐτὸ μὲ φιλόφρον μειδίαμα εἶπεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον:

— Δὲν κάθεσθε, χριστιανοὶ μου, νὰ ζεσταθῇτε λιγάκι; ἔξω κάνει φοδερὴ παγωνιά. Μπορεῖ νὰ πεινάται· ἰδοὺ ἔχω λίγο ξερὸ φωμί· εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας· νὰ καὶ λίγες ἐλῆές.

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Ἅγιος Πέτρος παρεδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν καὶ κατεβρόχθισαν εὐχαρίστως τὸ λιτὸν δεῖπνον.

Μετὰ τὸ φαγητὸν οἱ ξένοι ἠγέρθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι, καταγοητευμένοι ἐκ τῆς φιλοξενίας. Ὁ Χριστὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν σιδηρουργὸν νὰ τῷ εἴπῃ τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐπεθύμει καὶ τοῦ ἔδωκε τὸν λόγον τοῦ ὅτι θὰ τὰ ἐξετέλει.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρεσβύτερος, ὁ Ἅγιος Πέτρος ἔκυψε καὶ ἐψιθύρισε κρυφίως εἰς τὸ οὖς τοῦ Πέννητος ὅτι ὁ φιλοξενηθεὶς ἦτο ὁ Χριστὸς καὶ κατέβη εἰς τὴν γῆν, νὰ ἴδῃ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων· τὸν συνεβούλευσε δὲ νὰ ζητήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ Πέννης εἶχε τὸν σκοπὸν του.

— Βιάζομαι, τῷ ἀπήντησεν ὁ Χριστὸς, τί θέλεις πρῶτον;

— Θέλω ἓνα κάθισμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴν εἰμπορεῖ ποτὲ κανεὶς νὰ φύγῃ, ἅμα καθίσῃ, ἐκτὸς ἐὰν δὲν τοῦ δώσω ἐγὼ τὴν ἄδειαν.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀπήντησεν ὁ Χριστὸς.

— Δεύτερον.... τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ἐπέμεινεν ὁ Ἅγιος Πέτρος, ὠθῶν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀγκῶνος· ἀλλ' ὁ Πέννης, οὐδεμίαν προσοχὴν δώσας, ἐξηκολούθησε:

— Δεύτερον θέλω μίαν μηλέαν εἰς τὴν αὐλήν μου, ἢ ὁποῖα νὰ κάμνῃ 20 μῆλα τὸ ἔτος, ἀλλὰ περίφημα εἰς ὅλον τὸν κόσμον· καὶ πάλιν ἂν ἀναδῇ κανεὶς νὰ κόψῃ νὰ μὴν εἰμπορῇ νὰ φύγῃ, ἂν δὲν διατάξω ἐγὼ.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀνέκραξεν ὁ Χριστὸς, παρατηρῶν αὐτὸν περιέργως.

— Τρίτον;

— Τρίτον ἐξηκολούθησε, μηδαμῶς προσέχων εἰς τὰς ἐντόνους παρακελεύσεις τοῦ Πέτρου ὅπως ζητήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, τρίτον ζητῶ ἓνα σακκίον, τὸ ὁποῖον νὰ χωρῇ ἅπειρα ἀντικείμενα ἢ πρόσωπα. ἅμα ὅμως ταῦτα εἰσέλθουν νὰ μὴν εἰμποροῦν νὰ ἐξέλθουν ἄνευ τῆς ἀδείας μου.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ἀπήντησεν ἐκ τρίτου ὁ Χριστὸς,

καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Πέτρου, ἀφοῦ ἠὺχαρίστησε θερμῶς τὸν Πέννητα διὰ τὴν φιλοξενίαν του. Τὴν ἐπομένην, ἅμα ἐξύπνησεν ὁ Πέννης παρετήρησε θρανίον, θαυμασίαν μηλέαν, καὶ ἐπὶ τῆς μικρᾶς του χωλῆς τραπέζης ἐν σακκίον κενόν, τὰ τρία χαρίσματα τῆς προτεραίας.

Ἐν τούτοις ἡ θέσις του δὲν ἐκαλλιτέρευσε καθόλου καὶ ἤρχισεν ἤδη σχεδὸν νὰ μετανοῇ, διότι δὲν ἤκουσε τὴν συμβουλὴν τοῦ Πέτρου νὰ ζητήσῃ χρήματα καὶ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Μίαν ἡμέραν, ἀπελπισ ἐκ τῆς δυστυχίας του, εἶπεν ἐν στιγμῇ ἀπελπισίας: «Προτιμοῦσα νὰ ἔδιδά εἰς τὸν Διάβολον τὴν ψυχὴν μου, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ περῶ καλὰ καὶ ὅχι σ' αὐτὴν τὴν δυστυχίαν».

Αἶφνης ὁ Διάβολος παρουσιάσθη ἐμπρὸς του.

— Ὅ,τι θέλεις σοῦ παραχωρῶ, εἶπεν εἰς τὸν Πέννητα, ἀρκεῖ νὰ μοῦ δώσῃς τὴν ψυχὴν σου.

Ἀκτὶς φωτὸς διήλθε διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ σιδηρουργοῦ, ἐνῶ μεϊδίᾳμα ἀφανέστατον ἐπήνθει ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Ἔστω, εἶπε, δέχομαι. Ἐπὶ δέκα ἔτη θὰ ἔχω τὴν μεγαλύτεραν εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον καὶ μετὰ τὰ δέκα ταῦτα ἔτη θὰ σοῦ παραδώσω τὴν ψυχὴν μου.

Ἡ συμφωνία ἐγένετο, τὰ ἔγγραφα ὑπεγράφησαν καὶ ὁ διάβολος ἀνεχώρησεν εὐχαριστημένος, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τὸ σαρκαστικὸν ὕφος τοῦ σιδηρουργοῦ.

Ὁ Πέννης εἶχεν ἀπέραντον εὐτυχίαν, ὁ βίος του ἦτο θαυμάσιος, ὁ πλοῦτός του ἄμετρος, ἡ ζωὴ του εὐτυχεστάτη. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁλοῦ καὶ τῆς εὐτυχίας του ἐλησμόνησε τὰς συμφωνίας του μετὰ τὸν διάβολον, ὅποτε μίαν ὥραίαν πρωΐαν παρουσιάζεται ὁ Διάβολος, κρατῶν τὸ συμφωνητικόν. Ἡ προθεσμία τῶν δέκα ἐτῶν εἶχεν ἤδη λήξῃ.

— Ἐμπρὸς· καιρὸς, τῷ λέγει ὁ Διάβολος.

— Καλὰ· περιμένε με ὀλίγον νὰ κάμω τὴν διαθήκην μου καὶ σὲ ἀκολουθῶ εὐχαρίστως· καθίσε.

Ὁ Διάβολος παρεδέχθη καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ πολυτελοῦς θρονίου ἀναπαυτικωτάτου. Ἦτο τὸ μόνον, τὸ ὅποιον εὐρίσκετο εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ὠραίου σιδηρουργοῦ. Δὲν παρήλθε πολλή ὥρα καὶ ὁ Πένης ἦτο καθ' ὅλα ἑτοιμος.

— Καίρως, ἀπήντησεν οὗτος καὶ προσεπάθησε νὰ ἐγερθῇ ἀλλ' ὦ! τῆς δυστυχίας, ἔμεινεν ἐκεῖ καρφωμένος εἰς τὴν θέσιν του, μὴ δυνάμενος νὰ ἐγερθῇ, παρὰ τὰς ἀπέλπιδας προσπάθειάς του.

— Μὴ κοιτάζης, μάτια μου, ἄδικα, τῷ εἶπεν ὁ Πένης, δὲν θὰ σηκωθῇς ἀπ' ἐδῶ, ἀν δὲν σχίσῃς τὸ συμβόλαιον καὶ ἀν δὲν κάμῃς νέον δι' ἄλλα δεκαπέντε ἔτη.

Ὁ δυστυχὴς Διάβολος, βλέπων ὅτι, παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς του, οὐδὲν κατῴρθου, ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ. Ὁ Πένης τότε τὸν διέταξε νὰ ἐγερθῇ καὶ ὦ! τοῦ θαύματος εὐθὺς ἡ ἀόρατος δύναμις, ἣτις τὸν ἐκράτει προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ θρονίου, τὸν ἀφήκεν ἐλεύθερον. Νέον συμβόλαιον διὰ δεκαπέντε ἔτη ὑπεγράφη καὶ ὁ πρῶν σιδηουργὸς ἐπενήρχισε τὸν πρότερον εὐτυχῆ βίον του.

Ἀλλὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐτυχίας τὰ ἔτη παρέρχονται τάχιστα· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡ δεκαπενταετία διέρρευσε, χωρὶς ὁ Πένης νὰ δυνηθῇ νὰ κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν του. Αἴφνης μίαν ἡμέραν παρουσιάσθη ὁ διάβολος κρατῶν τὸ συμβόλαιον, συνοδευόμενος ὅμως δι' ἀσφάλειαν ὑπὸ τεσσάρων ἄλλων.

Εὖρον τὸν Πένητα ἐν τῇ αὐλῇ, δρέποντα ἐν θαυμάσιον μῆλον.

— Καίρως! τῷ εἶπον, καὶ τοῦ ἔδειξαν τὸ συμβόλαιον, τὸ ὅποιον εἶχεν ἤδη λήξει.

— Καίρως, ἀπήντησε καὶ ὁ Πένης, ἀλλὰ θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μοῦ δώσητε προθεσμίαν δέκα λεπτῶν νὰ ἐτοιμασθῶ.

— Ἔστω, ἀπεκρίθη ὁ Διάβολος καὶ τὸν ἀφήκεν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του, διὰ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸ ταξίδιον, τὸ ὅποιον θὰ ἔκαμνεν ἐντὸς ὀλίγου.

Οἱ Διάβολοι ἔμειναν ἐν τῇ αὐλῇ, παρατηροῦντες καὶ θαυμάζοντες τὰ ὠραία μῆλα.

— Ἐὰν ἔκοπτον ἐν ἐσκέφθη εἰς ἐξ αὐτῶν, λαίμαργος εἰς τὸ ἄκρον. Τί βλάπτει! τὰ μῆλα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Πένητα καὶ αὐτὸς ἀνήκει εἰς ἡμᾶς. Ἐγὼ θὰ δοκιμάσω. Καὶ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐκινήσιος ἀνερριχήθη εἰς τὴν μηλέαν· ἔκοψεν ἐν καὶ τὸ κατεδρόχθησεν ἀπλήστως.

— Ρίψε καὶ εἰς ἡμᾶς κανέν, σύντροφε.

— Μπα! τί λόγος! ἀπήντησεν ὁ ἐπὶ τῆς μηλέας, εὐρίσκων τὰ μῆλα, φαίνεται, πολὺ τῆς ἀρεσκείας του· αὐτὰ εἶνε διὰ ἑμένα καὶ ἔκοψε καὶ ἕτερον μῆλον.

Ἡ λαίμαργία τῶν λοιπῶν ἐξηγέρθη· ἅπαντες δὲ, ὡς ἐκ συνθήματος, ἀνερριχήθησαν ἐπὶ τῆς μηλέας καὶ κατεδρόχθιζον ἀπλήστως τὸν ὠραῖον καρπόν. Δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος καὶ ἐνεφανίσθη ὁ Πένης.

— Πηγαίνουμεν, τοὺς εἶπεν.

— Ἐμπρός, ἀπήντησαν ἐν χορῷ οἱ Διάβολοι καὶ ἠτοιμάσθησαν νὰ κατέλθουν, ἀλλ' ἀλλοίμονον! ἀδύνατον! Δύναμις ἀνεξήγητος τοὺς ἐκράτει καθηλωμένους ἐπὶ τῆς μηλέας καὶ δὲν τοὺς ἄφινε νὰ κατέλθουν. Τί συμβαίνει; τί συμβαίνει; ἡρώτων ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

— Μὰ τί νομίζετε; ἐπειδὴ ἦλθατε πολλοὶ δὲν θὰ εἰποροῦσα νὰ σὰς καταφέρω; εἶπεν ὁ πρῶν σιδηουργός. Ἡ θὰ μοῦ δώσητε προθεσμίαν νέαν εἰκόσιν ἑτῶν ἢ θὰ μείνητε αἰωνίως ἐδῶ κολημένοι, χωρὶς νὰ εἰμπορέσητε νὰ κινήθητε.

Οἱ Διάβολοι, ἅμα εἶδον ὅτι ἄλλως δὲν θὰ ἐπετύγχανον, ἔδωσαν τὴν ζητουμένην προθεσμίαν, ὑπέγραψαν τὸ συμβόλαιον καὶ οὕτως ὁ Πένης τοὺς ἀφήκεν ἐλευθέρους νὰ ἀναχωρήσωσιν.

Ἡ εἰκοσαετία, ἡ συνομολογηθεῖσα διὰ τοῦ νέου συμβολαίου διέρρευσε ταχέως· ὁ πρῶν σιδηουργὸς διήγε βίον θαυμάσιον καὶ εὐτυχέστατον, ὅποτε μίαν πρῶταν ἐνεφανίσθη λεγεὼν Διαβόλων ζητούντων τὴν ψυχὴν του.

Ὁ δυστυχὴς Πένης εἶδεν ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπίς σωτηρίας καὶ ἡταιμάσθη νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ.

Αἰφνης μία σκέψις τοῦ ἐγεννήθη.

— Μὰ εὐλογημένοι (κατ' εὐφημισμὸν) πῶς μπορείτε καὶ χωρᾶτε εἰς τόσον μικρὸν δωμάτιον τόσα πρόσωπα;

Οἱ Διάβολοι ἐγέλασαν εἰρωνικῶς.

— Πφ! ἔκαμεν ὁ ἀρχηγὸς των, καὶ εἰς πολὺ μικρότερον ἀκόμη χωροῦμεν.

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα! τώρα θὰ πῆτε πῶς εἰσπορεύετε νὰ χωρέσητε καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ σακκί, τὸ ὁποῖον εἶναι κρεμασμένο ἐκεῖ ἐπάνω στὸν τοῖχο.

— Εἰσποροῦμε πολὺ καλὰ μάλιστα.

— Ναί! τί λόγος! αὐτὸ δὰ εἶναι ἀδύνατον!

Οἱ Διάβολοι ἐπέσιμωσαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ σακκίον.

Ὁ Πένης ἀμέσως, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, κλείει τὸ σακκίον καὶ δένει ὅλους τοὺς Διαδόλους μέσα καὶ τοὺς ἀφίνει κρεμασμένους εἰς τὸν τοῖχον.

Ὅταν οἱ ἄλλοι Διάβολοι ἔμαθον ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν χώραν ἐχάθη ὁλόκληρος λεγεὼν ὁμοίων των, κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ παρουσιασθῇ πλέον ἐκεῖ.

Τὸ μέρος ἦτο ἡσυχον. Τὰ δικαστήρια ἐκλείσαν, αἱ ἔριδες ἐξηλείφθησαν, ἀγαθότης δὲ καὶ ἀγάπη ἐδασίλευε μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν κατοίκων. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἐκπληκτικόν· αἱ ἐργασίαι ἐσταμάτησαν· οἱ δικηγόροι ἐχρεωκόπησαν, τὰ καταστήματα ἐκλείον τὸ ἕν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ οἰνοπνευματοπωλεῖα ἔμενον ἔρημα ἡμέραν καὶ νύκτα. Δυστυχία καὶ ἀθλιότης ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ, ὁ κόσμος ἤρχισε νὰ γυγγύζῃ καὶ οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες ἐξέρευσον μύδρους κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἣν ἐθεώρουν ὡς τὴν μόνην αἰτίαν τῶν δεινῶν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἡτοίμαζε θορυβώδη συλλαλητήρια καὶ ἐν γένει ἡ κατάστασις τοῦ τόπου μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε εὐτυχὴς ἦτο ἀθλιεστάτη.

Ὁ Βασιλεὺς ἐζήτει μὲ κάθε μέσον νὰ διορθώσῃ τὰ ἄτοπα·

ἀλλὰ κανὲν φάρμακον δὲν εὐρίσκετο, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐξ ἀκριτομυθίας τοῦ Πένητος ἐγνώσθη ὁ λόγος τῆς τριαυτῆς καταστάσεως. Καὶ τοιοῦτος ἦτο ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ φυλάκισις τῶν Διαδόλων. Μόλις ἔμαθεν αὐτὰ ὁ Βασιλεὺς προσκαλεῖ τὸν Πένητα καὶ τὸν ἐρωτᾷ, ἂν εἶναι ἀληθὴ τὰ διαδιδόμενα. Ὁ πρῶην σιδηρουργὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀρνηθῇ καὶ ὡμολόγησε τὰ πάντα.

— Σὲ διατάσσω, τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπὶ ποινῇ ἀποκεφαλισμοῦ, νὰ ἀφήσῃς ἐλευθέρους τοὺς Διαδόλους, διότι ἄλλως κινδυνεύει ὁλόκληρος ἡ χώρα μας.

Δὲν βλέπεις πεῖναν καὶ δυστυχίαν; Ἀμέσως νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃς· σοῦ δίδω προθεσίαν 24 ὥρων.

Ὁ δυστυχὴς Πένης ἠναγκάσθη, καμφθεὶς ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς, νὰ ἀπολύσῃ τοὺς Διαδόλους. Καὶ ἀμέσως ἤρχισεν ἡ πρώτη ζωὴ. Τὰ πράγματα ἐπανήλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν καὶ ἡ εὐτυχία, ἂν μὴ ἡ ἡσυχία, ἐπανήλθεν ἀναμέσον τῶν κατοίκων τοῦ τόπου ἐκεῖνου.

Παρήλθον ἔτη πολλὰ καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν εἶνε ἀθάνατος ὁ πρῶην σιδηρουργὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ κανεὶς μὴτε Διάβολος μὴτε Ἄγγελος δὲν παρουσιάσθη τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμὴν διὰ νὰ τὸν παραλάβουν. Ὁ δυστυχὴς, λαβὼν μαζὺ τοῦ καὶ τὸ ἀφωσιωμένον του κυνάριον, τὴν Ἀθλιότητα, περιεπλανᾶτο ἐπὶ πολὺ, ὅποτε τυχαίως ἀνεκάλυψε τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου. Κρούει καὶ ἀμέσως ἀνοίγει ὁ Ἅγιος Πέτρος.

— Ὡρα καλὴ· τ' ὄνομά σου;

— Δὲν μὲ θυμᾶσαι, Ἅγιέ μου Πέτρε, ποῦ ἦλθατε μὴ φορὰ εἰς τὴν γῆν μὲ τὸν Χριστὸν μας; Ὀνομάζομαι Πένης· μαζὺ μου δὲ ἔφερα καὶ τὸ ἀφωσιωμένον σκυλάκι μου, τὴν Ἀθλιότητα.

Ὁ Ἅγιος Πέτρος ἀνοίγει τὰ βιβλία κάμνει τὴν καταγραφὴν· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Πένης εἶχε διαπράξῃ πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ δὲν ἦτο ἄξιος ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

— Τί νὰ γίνῃ, φίλέ μου; τῷ εἶπεν ὁ Ἅγιος Πέτρος, δὲν μὲ ἤκουσες ὅταν σὲ συνεδούλευον νὰ ζητήσῃς τὴν βασιλείαν τῶν

Οὐρανῶν... Τώρα εἶναι ἀργά· τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται· λυποῦμαι καὶ ἐγὼ εἰλικρινῶς, ἀλλὰ δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ ἄλλως πῶς. Καὶ τοῦ ἐκλείσει τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον.

Ὁ Πένης μαζὺ μὲ τὸ πιστόν του κυνάριον, τὴν Ἀθλιότητα, διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Κόλασιν. Θυρωρὸς κατὰ τύχην ἦτο ὁ Διάβολος, μὲ τὸν ὁποῖον ἔκαμε τόσα συμβόλαια καὶ ὅστις ἔπαθε τόσα δεινὰ εἰς τὴν γῆν.

Μόλις τὸν εἶδε φωνάζει εἰς τοὺς ἄλλους Διαβόλους, οἱ ὁποῖοι συνηγοροῦσθῃσαν νὰ τὸν ὑποδεχθῶν, ἀπαράδεκτος! καὶ ἀμέσως ὑποβάλλει εἰς τὸν Βεελζεβοὺλ αἴτησιν ἀκροάσεως, ζητῶν ἐπειγόντως τὴν ἀποβολὴν τοῦ νεήλυδος ἐκ τῆς Κολάσεως. Ὁ Βεελζεβοὺλ, μόλις ἔλαβε τὴν ἀναφορὰν, προσκαλεῖ καὶ τοὺς δύο.

— Διατί, φίλέ μου, δὲν θέλεις ἓνα τόσο σπουδαῖον ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον θὰ κοσμήσῃ τὸ μέρος μας;

— Μεγαλειότατε, νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ σὰς διηγηθῶ τὰ κατωρθώματά του εἰς τὴν γῆν... Καὶ ἤρχισε νὰ ἐξιστορῇ τὰ παθήματα τὰ ἰδικά του καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς γνωρίζομεν λεπτομερῶς καὶ ἐτελείωσεν ὡς ἑξῆς:

— Αὐτὰ Μεγαλειότατε, τὰ ἔκαμεν εἰς τὴν γῆν. Φαντασθῆτε τί εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ ἐδῶ πέρα. Εὐσεβάστως ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα ὅτι πιθανὸν καὶ νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐκθρονίσεώς Σας, εἶναι τόσον φοβερὸς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.

Ἄμα ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Βεελζεβοὺλ ἐταράχθη.

— Ἐχεις δίκαιον, φίλε μου, εἶπε εἰς τὸν θυρωρὸν Διάβολον, εἶναι ἀπαράδεκτος· ἅς εἰδοποιηθῇ ἡ ὑπηρεσία καὶ ἅς σθηθῇ τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ καταλόγου· εἶναι πρόσωπον πολὺ ἐπικίνδυνον.

Καὶ ἀμέσως οἱ Διάβολοι τὸν ἤρπασαν καὶ τὸν ἔρριψαν ἔξω τῆς Κολάσεως.

Ὁ δυστυχὴς Πένης μαζὺ μὲ τὸν κύνα του, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἀσκόπως περιεπλανήθησαν εἰς τὰ Ἐρέδη, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπι-

στρέφουν εἰς τὴν γῆν ἔνθα ἡ ψυχὴ του περιπλανᾶται εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ αἰῶνας μετὰ τοῦ πιστοῦ κυναρίου του.

Καὶ διὰ τοῦτο μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποῦ ὁ καθείς θὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του, θὰ περιπλανῶνται καὶ θὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν γῆν ὁ Πένης καὶ ἡ Ἀθλιότης.

Σάμος

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ι. ΦΩΚΑΣ δ. ν.

*** Ἡ ἐργασία εἶναι διασκέδασις διὰ τοὺς εὐτυχοῦντας καὶ παρηγορία διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

*** Εἰς πᾶσάν σου πρᾶξιν ἓνα μόνον ἔχε ὁδηγὸν καὶ γνώμονα, τὸ καθήκον, καὶ οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃς.

*** Εἰς τὰς ἀτυχίας σου μὴ λησιμόνει διὸ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἀτυχέστεροί σου ἐν τῷ κόσμῳ.

*** Ὅσακις σκεφθῇς πρὶν ὁμιλήσῃς οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃς. Ἡ γλῶσσα μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ.

*** Ὅταν κάμῃς κάποιαν εὐεργεσίαν μὴ τὴν ἐνθυμεῖσαι πλέον. Τὴν ἀχαριστίαν δημιουργεῖ συνήθως ἡ ἀλαζονεία τοῦ εὐεργέτου.

*** Ὁ ἄνθρωπος εἴτε εὐτυχεῖ, εἴτε δυστυχεῖ ἔχει ἀνάγκην τῶν ἄλλων.

*** Ἀληθὴς πλοῦτος τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀγάπη, καὶ πραγματικὴ πενία ὁ ἐγωϊσμός.

*** Μὴ δίδῃς πᾶν ὅ,τι ἔχεις· μὴ πιστεύῃς πᾶν ὅ,τι ἀκούσεις, μὴ λέγῃς πᾶν ὅ,τι γνωρίζεις.

*** Θέλεις νὰ γείνης εὐτυχὴς διὰ μίαν στιγμὴν; Ἐδικτήσου.

— Θέλεις νὰ εἶσαι διαρκῶς εὐτυχὴς; Συγχώρησον.

*** Οἷονδήποτε σκοπὸν καὶ ἂν ἐπιδιώκῃς, βάδιζε διαρκῶς πρὸς αὐτὸν χωρὶς νὰ σπεύδῃς, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ σταματήσῃς.

*** Ἡ λογικὴ κάμει τοὺς φιλοσόφους, ἡ δόξα κάμει τοὺς ἡρώας, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀρετὴ κάμει τοὺς φρονίμους.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΑΛΛΑΣ ΙΑΤΡΟΣ

Εἶναι τέκνον τοῦ εὐάνδρου Δελβιν-
κίου τῆς Πωγωνιανῆς τῆς Ἡπείρου, τὸ
ὁποῖον πρῶτον εἶχε στήσει ἐν Κων-
σταντινουπόλει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ
τυράννου Ἀλῆ-Πασᾶ, τὸν ὁποῖον καὶ
κατώρθωσε νὰ ἐξορίσῃ ἐξ Ἰωαννίνων
εἰς Τεπελένιον. Καὶ τὸ σπουδαιότερον
ἀκόμῃ εἶναι, ἀπόγονος τοῦ Παπᾶ Γιά-
νη τοῦ Δάλλα ἐνὸς τῶν πρωτογόνων
τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ ἐνεργειῶν, οἵτινες
ἰδὼν ἔφερον μόνον ὅλην τὴν δόξαν τῆς
καταστροφῆς τοῦ κακούργου τούτου σα-
τράπου, ἂν δὲν ἦν τῷ ὁ Ναπολέων ἐν

Βατερλώ, καὶ δὲν ἐξήρχετο νικητρία ἡ μεγάλως εὐνοοῦσα αὐτὸν
ἀγγλικὴ πολιτικὴ.

Ὁ ἱατρὸς κ. Χρήστος Δάλλας, οὗτινος ὁ ὑπὲρ τοῦ ἀλτροῦ-
σμοῦ ζῆλος καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ Ἀσύλῳ τῶν Μη-
τέρων εἰναῖ ἐρευνητικώτατον πνεῦμα καὶ ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς παλαίει
κατὰ τοῦ Χάρωνος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης, ἧς τυγχά-
νει εἰς τῶν ἐπιλεκτοτέρων στρατιωτῶν, ἀφ' ἑτέρου ἐρευνᾷ πᾶν
ὅ,τι Ἡπειρωτικόν, καὶ ἰδίᾳ Δελβιναικόν. Χειρίζεται τὴν γρα-
φίδα ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος συγγραφεύς, καὶ ἐὰν δὲν μᾶλλον τὸν ἔπαιρ-
νεν ὁ Ἀσκληπιός, ἰδὼν τὸν ἐβλέπομεν σήμερον μεταξὺ τῶν ἀρί-
στων λογογράφων Ἡπειρωτῶν.

Ἡ κατωτέρω μετάφρασις δὲν εἶναι μόνον μία ἀποκάλυψις
Ἡπειρωτικοῦ κόσμου ἀκμάσαντος πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα
αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡπειρώτου ἱατροῦ συγγραφῆς, ὅστις το-
σοῦτον δεξιῶς χειρίζεται τὸν κάλαμον.

Ἡ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΕΝ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΩ,

ΠΡΟ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ

Ἐκ τοῦ «Voyage dans la Grèce»
τοῦ F. C. H. C. Pouqueville. Τό-
μος 1 σελ. 381 καὶ ἐπέκεινα.

Ἦτο ἡ 13 Μαΐου (ν. ἡμ.) τοῦ 1806, ὅτε κατῆλθον διὰ πρώτην
φορὰν εἰς τὸ Δελβινάκιον. Ἐως τότε δὲν εἶχον ἰδῆ ἐν Ἡπείρῳ, ἢ πό-
λεις καὶ χωρία ἐκτισμένα ἐπὶ κρημνῶν, καὶ ἑτερα τοιαῦτα ἐπὶ τῶν
κορυφῶν τῶν ὄρεων δίχην φωλεῶν ἀετῶν. Ἰδοὺ ὅμως ὅτι τώρα
εὕρισκον ἐν, τοποθετημένον εἰς τὸ βάθος ἐνὸς κρατήρος καὶ κρυμ-
μένον ὑπὸ κρηπιδᾶς βουνῶν, ἅτινα ἐφαίνοντο ὡς νὰ προσεπάθουν
ζηλοτύπως νὰ τὸ προφυλάξωσιν ἀπὸ τὰς ἀναζητήσεις τῶν ταξει-
διωτῶν. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωρίου, ἀποτελούμενος, ὅπως καὶ κατὰ
τὴν ἐποχὴν τῆς Ρέας, ἐκ γεωργῶν καὶ ποιμένων τῆς Θεσπρωτίας⁽¹⁾
ἐώρταζε, καθόσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὕρισκετο «ἐν πανηγύ-
ρει»⁽²⁾. Χορὸς, συρόμενος ὑπὸ τῶν ὠραιότερων τῆς Ἡπείρου γυ-
ναικῶν⁽³⁾ ἐνδεδυμένων μὲ λευκὴν μαλλίνην χλαίνην, ἐχουσῶν δὲ
τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον κεκαλυμμένα διὰ σαλίου ἐκ κιτρί-
νης μετᾶξης, παρομοίῳ πρὸς τὸν πέπλον τῆς Ἡῶς, ἐκάλυπτε
τὴν πλυτείαν τοῦ χωρίου. Ὀλίγον τι περαιτέρω αἱ νεανίαι, ἐστολι-
σμένοι μὲ ἄνθη ροιᾶς καὶ μὲ ἰα, ἐσχημάτιζον χοροὺς ἰδιαιτέρους.

(1) Ἀκριβέστερον Μολοσσίας.

(2) Πρόκειται ἀναμφιδόλως περὶ τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ
πολιούχου τοῦ χωρίου, καθ' ἣν ἐξ ὅλων τῶν περιχώρων συρρέουσιν ἐπισκέπται
εἰς Δελβινάκιον· τελεῖται δὲ ἡ πανηγυρίς τὴν 2 Μαΐου, ἥτις ἡμερομηνία,
συνέπιπτε τότε πρὸς τὴν 14 Μαΐου ν. ἡμ. καὶ ὅχι 13 ὡς γράφει ὁ Πουκεβίλ.

(3) Ἀνέκχθον τὸ Δελβινάκιον ἐφημίζετο διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν γυναικῶν
τοῦ Ἰε καὶ Βύρωνος «Τσιτλιδ-Ἀρολδ».

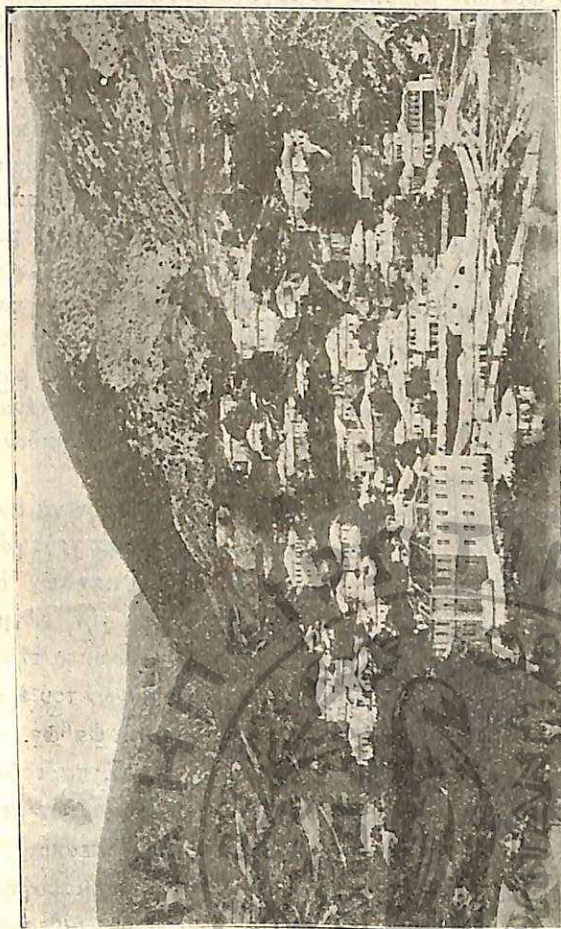
Οἱ γέροντες, καθήμενοι κεχωρισμένως, ἐφαίνοντο, ὡς ἐκ τῆς βαρύτητος αὐτῶν καὶ τοῦ ἐπισχιμαστικοῦ των ὕφους, ὥστε! νὰ προήδρευον ἀρχαίας τινος ἐπισήμου τελετῆς, ἐξ ἐκείνων, καθ' ἃς ἡ εὐδαίμων Ἑλλάς, ἡ μήτηρ τῶν διασκεδάσεων, ἐστεφάνου τὰ τέκνα τῆς ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν λαῶν, τῶν σπευδόντων νὰ παραστῶσιν εἰς τὰς πανηγύρεις τῆς.

Μόλις ἀφίππευσα ἔσπευσα νὰ συμμεθέξω τῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ οἱ γέροντες, οὔτινες μὲ ἐδέχθησαν μετ' εὐπροσηγορίας, μοὶ παρεχώρησαν πλησίον των θέσιν. Εἶχον ἀφήσει τοὺς Τούρκους μου εἰς τὸ κατάλυμα, ἀπαγορεύσας αὐτοῖς νὰ ἐξέλθωσιν ἐκείθεν, ἡ λεπτότης μου δὲ αὕτη, ἦν ἀμέσως ἀντελήφθησαν, ἔκαμε τοὺς γέροντας νὰ μοὶ ἐπιδραφίλευσαι περιποιήσεις, ἃς ὕσως, ἄνευ αὐτῆς, δὲν θὰ ἀπελάμβανον. (¹) Ἦμην πολὺ εὐχαριστημένος ἐν μέσῳ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν Θεσπρωτῶν (²) καὶ ἐνόμισα πρὸς στιγμὴν ὅτι μετεφέρθη μετὰ τῶν συμπατριωτῶν μου, οὐχὶ τῶν σημερινῶν, ἀλλ' ἐκείνων, οὓς εἶχον ἴδαι κατὰ τὴν νεότητά μου, ὅτε ἡ Γαλλία ἔζη ἐν τῇ ἀθρόοτῃ τῶν διασκεδαστικῶν καὶ χαριτωμένων ἀγροτικῶν τῆς ἐθίμων!

Ἄμα τῇ ἐμφανίσει τῶν πρώτων ἀστέρων, ἦναψαν φανοὺς πλήρεις ῥητίνης καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀνδρῶν ἐναλλασσόμενα, πρὸς τὰς τῶν γυναικῶν, ἠκούσθησαν. Ἐψαλλοντὴν δόξαν τῶν χριστιανῶν βασιλέων, τῶν ἀγαπώντων τοὺς λαοὺς των, ἔψαλλον τὰ θέλγητρα τῆς εἰρήνης, ἐνῷ συγχρόνως ἔσυρον τὸν «ῥωμαϊκόν» χορόν. Ἦτοιμάζοντο δὲ νὰ ἀρχίσωσι καὶ τὸν πυρρίχιον, ὅστις ἐφευρέθη, ὡς λέγουσι, παρὰ τῶν Κρητῶν, ὅτε εἰς σημεῖον δοθὲν ὑπὸ τοῦ σημάντρου, οἱ χοροὶ ἐστάθησαν καὶ τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ὁ ἦχος ἠκούσθη. Ἀμέσως τότε ἐφάνη μακρὰ συνοδεία, κατερχομένη τοῦ ὄρους, ἧς προηγούντο «δαδοῦχοι» ἔχοντες ἐν χερσὶ δάδας ἀνημμένας, καὶ σημαιοφόροι, κρατοῦντες σημαίας. Ἀπαντες εἰσήγσαν καὶ ἐπιθαλάμια ἄσματα ἠκούσθησαν. «Ἵπαν-

(¹). Ἀδικεῖ λίαν ὁ Πουκεβίλ τοὺς Δελβινικιώτας, τοὺς ἁείποτε διακρινόμενους διὰ τὴν φιλοξενίαν των.

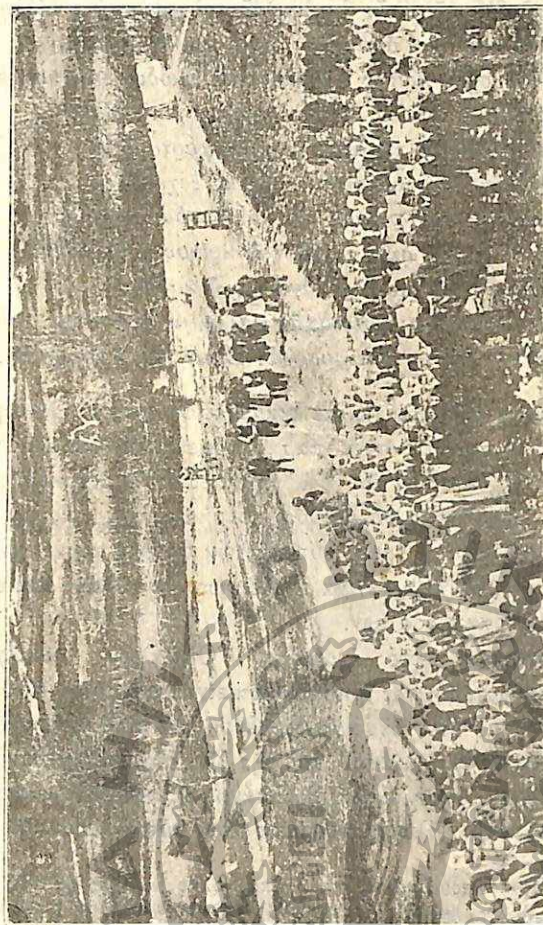
(²). Ἀκριβέστερον Μολοσσῶν.

Τὸ Δελβινάκιον

δρεύεσαι, ἔλεγον οἱ κορυφαῖοι τῆς ἀρχαιοπρεποὺς ταύτης εἰδυλλιακῆς σκηνῆς, τοῦ βασιλέως τὸν υἱόν, εἶσαι ἢ βασίλισσα τοῦ χωρίου, ὦ ὠραία τῶν ὠραίων» μουσικὰ δὲ ὄργανα χωρικὰ συνῶδευον ἑμμελῶς τὸ δίστιχον τοῦτο, ὅπερ ἐκάλυπτον μύρια «Ἰῶ, Ἰῶ». Ἡ γαμήλιος πομπὴ ἔφθασεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου καὶ τὸ πλῆθος ἤνοιξε διόδον εἰς τὰς νιόνυφες, αἵτινες ἐφάνησαν, ἔχουσαι τὴν κόμην των πλεγμένην μὲ νήματα χρυσοῦ καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ τοῦ flammeum ἢ τῆς ἐκ πορφύρας καλύπτρας. Παιδιά ἔφερον πρὸ αὐτῶν ἐπὶ δίσκου τετραγώνου τὰ νυμφικὰ στέφανα, τὰ προωρισμένα, φεῖ! ὅπως ἀργότερον στολίσωσι τὰ μέτωπά των κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θανῆς των. Ἐπροχώρησαν ὠραῖαι καὶ δειλαί, ὡς ἡ Αἰδὼς, μέχρι τῶν γερόντων, οὓς ἐχαιρέτησαν ὑπακλινόμεναι καὶ τῶν ὁποίων μετὰ σεβασμοῦ ἡσπάσθησαν τὴν δεξιάν. Κρατούμεναι εἰτα παρὰ τῶν «Νουνῶν» ἐπροχώρησαν βραδέως πρὸς τὴν οἰκίαν τῶν νεονύμφων ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φωνῶν. αἵτινες ἐτόνιζον ἤδη, τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ ἐπιθαλαμίου ἄσματος.

Ἀφοῦ εἶδον τὴν πομπὴν ταύτην, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντιστῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μεταβῶ, μετὰ τὸ δεῖπνον, εἰς τοὺς γόμους, οἵτινες ἐτελοῦντο, οὐχὶ κατὰ τὴν ἀνικτὴν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ βάθος ἐνὸς χαρεμίου, ἀλλ' ὅπως εἰς τὴν Ἐδέμ, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ὅποιον ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τὴν ἡμέραν τῆς Δημιουργίας, ἔλαβεν ὡς μάρτυρα τῶν ἀγνῶν του ἐρώτων. Οἱ συνδαιτυμόνες, καθήμενοι ἐπὶ τῆς χλόης ἢ ἐπὶ ψαθῶν, πέριξ κεχωρισμένων τραπεζῶν, ἐστολισμένων δι' ἀνθέων, παρεδόθησαν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν διασκέδασιν. Αἱ ἐξ εὐωδιαζόντων πεύκων δᾶδες, αἱ φωτίζουσαι τὴν σκηνὴν ταύτην, οὐδόλως ἐπεσκίαζον τὴν λάμψιν τοῦ στερεώματος, τοῦ σελαγίζοντος ἐκ τῆς μαρμαρυγῆς τῶν ἀστέρων, τῶν σπινθηροβολούντων ἐπὶ τοῦ διαφανοῦς αἰθέρος. Ἀνέπνεε τις τὰς εὐώδεις ἀναθυμιάσεις τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων καὶ τῶν δένδρων τῶν δασῶν, ὅτε μία τῶν νυμφῶν ἤρχισε νὰ ψάλλῃ διὰ

Ὁ ἐθνικὸς χορὸς τοῦ Δελβιναίου

φωνῆς δονουμένης ὑπὸ τῆς συγκινήσεως τὰς ἀκολουθοῦσας τροφάς: ¹⁾

“Ο Τσέλιος ²⁾ σὺν μεγάλῳσε γλυκὸ τραγούδι ψάλλει
Εἰς τοῦ βουνοῦ, σὺν λουλουδιῶν τὰ μυρωμένα κάλλη,
Καὶ τοῦ βουνοῦ ὁ ἀντίπαλος ψιλὴ φωνὴ τονίζει
— «Νὰ ζήσῃ ὁ κρῖνος ὁ λευκὸς ποῦ εὐωδιά σκορπίζει».
Τὸ ἄκουσε ἡ Ἀγάπη μου σὶν κάμπο καταβαίνει
Καὶ μὲ λουλούδια εὐμορφα γυρίζει φορτωμένη
Μ’ ἀνάμεσα στὰ λούλουδα ὁ κρῖνος ξεχωρίζει
Λάμπει ἀπ’ τὴν ἀσπράδα του καὶ εὐωδιά σκορπίζει
Γεννᾷ τὸν πόθον σὶν ψυχὴ τοῦ κρῖνου ἡ μυρωδιά
Κι’ ἄσμα τονίζει τρυφερὸ ἀγάπης ἡ καρδιά·
Γι’ αὐτὸ τὸ στόμα καθενὸς ἅς ψάλλει μὲ γλυκάδα:
«Ζήτω τοῦ κρῖνου ἡ εὐμορφιά! Ζήτω καὶ ἡ ἀσπράδα.

Μεσονύκτιον ἐπλησίαζεν, ὅτε ἐγκυτέλειψα τοὺς συνδαιτυμόνας, ἤκουον ὅμως τὰ ἄσκητά των, παρατεινόμενα ἐπὶ μακρὸν ἔτι, καὶ ἔμαθον κατὰ τὴν ἑγερσίᾳ μου ὅτι τέρμα εἰς τὴν διασκέδασίν των ἔθεσε μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἡοῦς, προσκαλούσης εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἀγρῶν τοὺς ἀνδρας τούτους, τῶν ὁποίων αἰῶνες ὀλόκληροι δουλείας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὸ εὐχαρι καὶ εὐπροσῆγορον τοῦ χαρακτῆρός των.

Τὸ Δελβινάκιον, ὅπερ ὀνομάζω «Ὁμφάλιον», κατέχει τὰς πλευράς κρατῆρος, οὗτινος ἡ τοποθεσία εἶναι μοναδικὴ καθ’ ὅλην τὴν Ἡπειρον· θὰ ἦτο δὲ κατωκνημένον πιθανῶς καὶ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἔτι ἐποχὴν, ἀφοῦ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν κατακτήσεως παρεχωρήθη εἰς τὰς Σουλτάνας ὡς προίξ. Γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Τοῦρκαι κατέσχον ὅλα τὰ κτήματα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου,

¹⁾ Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἔσματος τούτου, παρ’ ὅλης μου τῆς ἐρεῦνας, δὲν κατάρθωσα νὰ ἀνέρω, τὸ δὲ παρὰ τοῦ Πουκεδὶλ ἀναγραφόμενον εἶναι γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ ἔσματος, ὃ ἤκουσε τότε, ἐπομένως τὸ ἐνταῦθα παρατιθέμενον εἶναι ἐκ μετάφρασις μεταφράσεως....

²⁾ Τσέλιος = νεανίας, παλληγκάρι.

τῶν ἐκκλησιῶν τῶν χριστιανῶν ἀρχόντων, οὗς διεῖχθησαν, δυνάμει τοῦ βερβάρου δικαίωματος τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἦν ταῦτοι εἰς Δελβινάκιον δὲν σῶζονται ἐρείπια πλὴν κατὰ τὴν ἀνικοδόμησιν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς εὐρισκομένης εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας τοῦ χωρίου καὶ μιᾶς οἰκίας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ¹⁾ ἀνεκαλύφθησαν συντρίμματα ἀρχαίων στιλῶν, αἵτινες ἀποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸ βάθος τοῦ κρατῆρος, τούτου, ἀρχαίας τινὸς πόλεως. Ἐπὶ πλεόν ἡ κωμόπολις αὕτη ἀριθμεῖ 600 κατοίκους χριστιανούς, οἵτινες θὰ ἦσαν τελείως εὐτυχεῖς, ἐὰν τοὺς ἄφρονον ἡσύχους νὰ ἀπολαύσωσι τοὺς καρπούς τῆς ἐργασίας των.

Μετάφρασις

ΧΡΗΣΤΟΥ ΔΑΛΛΑ

Κατὰ τινα σκοτεινὴν νύκτα τυφλὸς τις περιπατεῖ εἰς τὴν ὁδόν, κρατῶν ἀναμμένον λύχνον καὶ φέρον ἐπὶ τῶν ὤμων λάμπρον.

— Φίλε προσεφώνησέ τις ἀπαντήσας αὐτόν, εἰς τί σὲ χρησιμεύει τὸ φῶς τοῦτο; διὰ σὲ δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ἡμέρα καὶ νύξ;

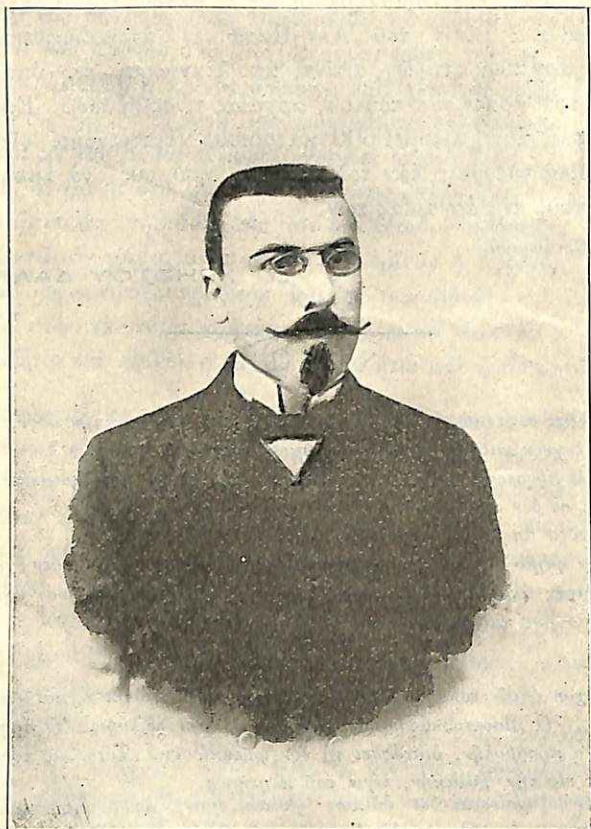
Εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη γελῶν ὁ τυφλός:

— Ἀν φέρω διὰ τὸν ἑαυτόν μου τὸ φῶς, διότι ὡς βλέπεις δὲν ἔχω διόλου ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοὺς σκαιοὺς ὡς σὲ, διὰ νὰ προσέχωσι μήπως πέσωσιν ἐπάνω μου καὶ συντρίψωσι τὴν λάμπρόν μου.

“Ὁ ἄρχων τοῦ τόπου συναντᾷ καθ’ ὁδόν τὸν Αἰσωπον καὶ τὸν ἐρωτᾷ ποῦ ἵπάγει. Ὁ Αἰσωπος ἀφηρημένος ἀπαντᾷ: Δὲν εἰσέρω. Ὁ ἄρχων θεωρῶν τούτο προσβολὴν, διατάσσει νὰ τὸν φυλακίσουν. Τότε εἰς τὸν δρόμον, ἀπαρόμενος εἰς τὴν φυλακὴν, λέγει τοῦ κλητῆρος.

— Δὲν σοὶ φαίνεται ὅτι ἀδικῶς φυλακίζομαι, ἀφοῦ ἀπῆλθον ὁρῶς. Μήπως ἤξευρον ὅτι θὰ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς τὰς φυλακάς. Μὰ τοὺς θεοὺς ὅχι!

¹⁾ Τῆς περιφήμου Κούλας, ἣν ἐκτίσεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ ἣν, ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ φόνου τοῦ τυράννου, κατεδάφισαν ἐκ θεμελίων οἱ Δελβινεκιῶται.

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΔΗΜ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Γόνος τῆς ἀρχαιότητος καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου, καθηγητῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ Γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Πέραν Ἐθνικοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου. Ἄν καὶ πολὺ νέος ὁ κ. Σάρρος δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ, καθ' ἣν ὑπηρετεῖ ὡς Γυμνασιάρχης. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς τοιοῦτος ἐν Κύπρῳ, Σέρραις καὶ Ἀδριανουπόλει, καὶ ὡς γενικός ἐπιθεωρητῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀφήσας τὰς ἀρίστας τῶν ἐντυπώσεων πανταχοῦ, ὡς αὐστηρὸς τηρητῆς τοῦ καθήκοντος καὶ ὡς ἰδιοφυΐα διοικητικῇ, ὡς νοῦς τετραγωνικός, ὡς ἐνσάρκωσις τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀρετῶν.

Ὁ κ. Σάρρος ἀπὸ τῶν βάθρων τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ἔνθα ἀπεπεράτωσε τὰ γυμνασιακὰ του μαθήματα, παρέσχε τρανὰ δείγματα τοῦ ὅτι δὲν θὰ περιορίζετο ὦν ἀπλῶς εἰς τῶν πολλῶν Ἡπειρωτῶν διδασκάλων, καὶ ἐνῶ ἀφ' ἑνός, δεκατετραετῆς μόλις, συνέθετε ποιήματα πολλοῦ ἄξια λόγου, ἀφ' ἑτέρου συνέλεγε δημοτικὰ ἄσματα, μυρολόγια, παραμύθια, παροιμίας, λέξεις, ἡθιγὰ καὶ ἔθιμα καὶ ἄλλο γλωσσικὸν ὕλικόν, ἐνστικτικῶς φερόμενος ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ σχολαστικισμοῦ.

Ἐπιδοθεὶς μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὰ καθήκοντα τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εὐθὺς ὡς ἀπεφοίτησε τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου (1897), ἐγκατέλειψε μὲν τὴν Μοῦσαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπαυσεν ὦν ποιητής, ποιητῆς ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὰ πρῶτά του δημοσιευθέντα ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Πρῶτα Τραγούδια*» (1890), ὅτε ἦτο ἀκόμῃ μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου, φέρουν τὸν τύπον τῆς πρωτοτυπίας. Ὁ κ. Σάρρος, ὡς ποιητής, ἐξῆλθε τῆς τετριμμένης παρασχικῆς ὁδοῦ, μόνος του, ἐξωτερικεύσας τὰ ποιητικὰ του αἰσθήματα ὡς Ἑλλήν Ἡπειρώτης, τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν ἐθελῆεν ἢ ποιητικῇ τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του φύσις, τὰ ἡθιγὰ τῆς, τὰ ἔθιμα

της, οἱ πόνοι της καὶ οἱ πόθοι της. Τῆς σύλλογῃς ταύτης δείγματα εἶναι τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα ποιήματα, ἅτινα ἀποπνέουν τὸ γνήσιον ἄρωμα τῆς δημώδους Ἑπειρωτικῆς ποιήσεως, καὶ τὴν χάριν τῶν ἀρχαίων εἰδυλλίων. Ὀλίγον βραδύτερον ἐδημοσίευσεν γλαφυρωτάτην παράφρασιν τῶν *καθ' Ἡρώ καὶ Δεάνδρον* καὶ Ἑπειρωτικὰς τινὰς ἡθογραφίας ἐν τῇ Φωνῇ τῆς Ἑπείρου. Μύστης τοῦ στίχου, ὡς ὅλγοι ἄλλοι τῶν νεοελλήνων ποιητῶν, ὁ κ. Σάρρος ἠδίκησε τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν, προωρότατα ἀποσυρθεὶς, ἀφοῦ ἐφιλοτέχνησε καὶ ὥραίας ἐμμέτρους μεταφράσεις ἀρχαίων δραμάτων, καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς λαογραφικὰς συγγραφάς. Τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον μέγα λεξικὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς διαλέκτου καὶ ἡ κατὰ τῷ 1893 βραβευθεῖσα ἐν τῷ γλωσσικῷ διαγωνισμῷ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Ἀθήναις σπουδαία ἀλλ' ἀνέκδοτος εἰσέτι λαογραφικὴ καὶ λεξικογραφικὴ ἐργασία ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἑπειρωτικὰ ποικίλα*, εἶναι τρανὸν δείγμα τῶν ἀτρυτῶν αὐτοῦ μελετῶν ὅπως περισώσῃ καὶ φέρῃ εἰς φῶς τὰ ζῶντα μνημεῖα τῆς Ἑπείρου, ἅτινα ἐπιβουλεύεται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ὁ ψευδοπολιτισμὸς, καὶ ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀναίσθητος ἀντιπαρέρχεται λεγεὼν ὅλη Ἑπείρω τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν. Πόσα ἔσοχα Ἑπειρωτικὰ μνημεῖα γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ ἀπωλέσθησαν ἤδη διὰ παντὸς διότι δὲν ὑπῆρχον περισσότεροι Ἀραβαντινοὶ καὶ περισσότεροι Σάρροι!

Τὸν κ. Σάρρον, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων σπανίων προσόντων, διακρίνει καὶ ἑκτακτὸς κριτικὴ ἰδιοφυΐα, ἐκδηλωθεῖσα εἰς πολλὰς εὐδοκιμωτάτας διορθώσεις ἀρχαίων κειμένων καὶ εἰς κρίσεις ποιητικῶν ἔργων, κλπ.

Τοιοῦτος ὁ κ. Σάρρος, ὁ νῦν εὐδοκίμως διευθύνων τὸ Ἐθνικὸν Ἑλληνογαλλικὸν Λύκειον, ὅστις, καὶ ὡς ἐπιστημονικώτατα κατηρτισμένος ἐργάτης τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς Ἑπείρου, μέλλει νὰ σώσῃ ἐκ τῆς ἀπωλείας σπουδαία μνημεῖα, ὑπηρετῶν οὐχὶ μόνον τὴν Ἑπείρον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

X. X.

ΟΙ ΛΥΓΕΡΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Βαρέθηκα τὴν Ξενιτείαν μὲ τὰ καμώματά της·
θὰ πάγω στὴν πατρίδα μου, θὰ πάγω στὸ χωριό μου,
— κάλλιο βοσκὸς στὸν τόπο μου παρὰ στὰ Ξέν' ἀφέντης —
νὰ πάρῳ χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια,
καὶ νὰ διαλέξω λυγρὴν, γυναῖκα νὰ τὴν πάρῳ.
Θὰ φτιάσω στρούγκα στὸ χωριὸ καὶ στάνη μὲς τὸ λόγγο
καὶ βρούσι καὶ παράστανη στὸ μέγα μονοπάτι,
σιμὰ στὲς λεῦκες τὲς πολλὰς καὶ στὸν βαθὺν τὸν ἥσκιον,
ὅθι περνοῦν οἱ λυγρὲς ὄντα ξυπνοῦν τὰ ἡδόνια
μὲ τὴ γλυκάδα τῆς αὐγῆς μὲ τὴ δροσιὰ τῆς νύχτας,
ὅθι περνοῦν οἱ ἔμορφες ὄντα γλυκοχαράζῃ
σὰν τὲς νεοαῖδες τοῦ γιαλοῦ, σὰν τὲς ξωθιὲς τοῦ λόγγου,
καβάλλα, γοργοπλέκοντας καὶ φιλοτραγουδώντας,
ἀραδιασμένες μιὰ χαρά, θαρρεῖς πῶς εἶναι ψίκι,
κιᾶλλες πάγουν στὰμπέλια τοὺς κι' ἄλλες πάγουν στὸ λόγγο.
Θ' ἀρμέω τὰ γίδια τὸ πρωῒ νὰ τὲς γαλοποιτίζω,
νὰ πίνουν καὶ στὸ δρόμο τοὺς νὰ φεύγουν τραγουδώντας,
κὲγὼ μὲ τὴ φλογέρα μου νὰ τὲς ξεπροβοδίζω.
κι' ὅσο νὰ πὰν στὸν ἔργο τοὺς καὶ πίσω νὰ γυρίσουν
θ' ἀρμέγω καὶ τὰ πρόβατα, θὰ πῆγῳ τὸ τυρὶ μου.
Σὰν καλοφῆξῃ ὁ Θεὸς κ' ἐρθῇ τὸ μεσημέρι,
ποὺ λάμπει ὁ ἥλιος στὲς κορφὰς καὶ χαμηλὰ ζαλίζει,
θὰ κάθωμαι στὴ βρούσι μου στὸν ἥσκιο ξαπλωμένος
μὲ τὴ φλογέρα στὸ πλευρό, μὲ τὸ ψιτὸ στὸ πλάγι,
κι' ἀντίκρυ τὸ κοπάδι μου στὰ δένδρα θὰ σταλίζῃ.
Καὶ σὰν γυρνοῦν οἱ λυγρὲς πεζὲς κι' ἀποσταμένες
μὲ τὰ μουλάρια τοὺς μπροστὰ τὰ βαροφορτωμένα
θὰ σταματοῦν στὴ βρούσι μου, νὰ μοῦ γλυκομιλοῦνε,
νὰ μοῦ ζητοῦν λίγο νερὸ νὰ πιοῦν νὰ δροσιστοῦνε.

κ' ἐγὼ θὰ δίνω τες νερό νὰ τες κρυοποτίζω
θὰ δίνω καὶ χλωρό τυρὶ νὰ χλωραθῇ ἡ καρδιά τους.

Νὰ τες περνοῦν οἱ ὁμορφες, λιγνές καὶ μαυρομμάτες,
πῶχουν στὰ μάτια τὸν καϊμὸ, πῶχουν στὸ στόμα μέλι·
νὰ τες περνοῦν οἱ λυγερές, ξανθές, καγκελοφρύδες,
πῶχουν τὰ γέλια στὰ μαλλιά τῇ ζάχαρι στὰ χεῖλη·
στέκουν καὶ μὲ καλημεροῦν καὶ μοῦ γλυκομιλοῦνε
καὶ μοῦ ζητοῦν λίγο νερό νὰ πιοῦν νὰ δροσιθοῦνε.
«Πίετε νεράκι λυγερές καὶ δροσισθῆτε ροῦσες,
κ' ἐσεῖς οἱ παραλυγερές σταθῆτε παραπίσω·
ἔχετε δρόμο σὰν πολὺν κ' ἀνήφορο μεγάλο
κ' ἐσεῖς εἰστε πάρα μικρές καὶ πάρα χαϊδεμένες·
ἐλάτ' ἐδῶ στὸν ἥσκιο μου γιὰ νὰ ξεκουραστῆτε,
νὰ φάτε καὶ χλωρό τυρὶ καὶ δροσερὴ παγούδα.»

Πίνουν νεράκι οἱ λυγερές, δροσολογοῦνται οἱ ροῦσες
κ' αὐτὲς οἱ παραδιαλεχτὲς στέκονται παραπίσω,
καὶ τες κερνῶ χλωρό τυρὶ καὶ δροσερὴ παγούδα.
ὅλες μοῦ λὲν «σπολλάετη σου νὰ σχωρεθῇ ὁ γονιός σου»
καὶ μιὰ γραμμένη πέριδικα, μιὰ πεταχτὴ νεράϊδα,
αὐτὴ μοῦ λέει «στὸ γάμο σου καὶ τότε νὰ χαροῦμε».

Θαροῶ πῶς τὴν ἐδιάλεξα τὴν κόρη ποῦ γυρεύω.

Τ' ΑΓΡΙΟΛΟΥΛΟΥΔΑ

Δὲν θέλω τᾶνθη τῶν γλαστρῶν τὰ συγροποτισμένα,
ὁποῦ καθένας εὐκόλα μπορεῖ νὰ μυρισθῇ
καὶ δὲν μ' ἀρέσουν λούλουδα σὲ κήπους φυτεμένα,
ποῦ ὁ ἕνας ἐδῶ θιαμαίνεται κ' ἄλλος ἐκεῖ πατεῖ.

Γιὰ μέγα αὐτῶν ἡ μυρωδιὰ κι' ἡ χάρις εἶναι ξένη.
μὲ τῶν πολλῶν τὸ μύρισμα κ' ἡ εὐωδιὰ χαλνᾷ,
μὲ τῶν πολλῶν τὸν θαυμασμό κι' ἡ χάρις ξεθυμαίνει.
ξηλεύω τὰγριολούλουδα ποῦ βγαίνουν 'ς τὰ κρημνά.

Θέλω τῶν λόγων τοὺς ἀνθούς καὶ τῶν βουνῶν τὰ κρῖνα,
ποῦ εἶναι σεμνὰ κ' ἐντροπαλὰ, πῶχουν ἀνθὰ χάρι.
τί κρῖμα! τᾶχει ἡ ἐρημιὰ μονάχη τῆς καμάρι!
ὡς ἤμουν ἐρημιὰ κὲγὼ νὰ χαίρωμαι μ' ἐκεῖνα!

Η ΜΕΤΑΝΟΙΩΜΕΝΗ ΚΛΗΜΑΤΑΡΙΑ

Κληματαριά περήφανη, μὴ μὲρα κουρασμένος
ἠθέλησα 'ς τὸν ἥσκιο σου κὲγὼ νὰ ξαποσιάσω·
Κ' ἐοῦ μοῦ τὸν ἀρηγήηκες, φοβήθης μὴ σου φθάσω
τ' ἀγένητα σταφύλια σου, κὲγὼ ἡλιοκαμένος
παρακαλοῦς' ἀνώφελα, τὸν ἥσκιο σου ζητῶ,
ὀλίγον ἥσκιο καὶ δροσιὰ γιὰ νὰ ξεκουραστῶ.

Τώρα σὲ βλέπω, σῶ τισιν ἐκεῖνο τὸ καμάρι,
ἔγιν' ἀραιὸς ὁ ἥσκιος σου καὶ παραγενωμένα
κρέμονται τὰ σταφύλια σου· τώρα πλιὸ λὲς 'ς ἐμένα
τὸν ἥσκιο, τὰ σταφύλια σου νὰ τ' ἀπολαύσω χάρι.
Σ' εὐχαριστῶ τῇ χάρι σου, κληματαριά χορσῇ,
ἐγὼ τώρα ξαπότιασα κ' ἔχε τὴν πάντα ἐσὺ.

(1890)

ΟΙ ΔΙΩΧΝΕΣ

Σάν ἀπεράση τὸ Δεκαπενταύγουστο κι' ἔρθουν τὰ πρωτοβρόχια στρώνονται τὰ ῥάδια καὶ τὰ πλάγια, οἱ λόγγοι καὶ τὰ λιβάδια τοῦ χωριοῦ μὲ Διῶχνες.

Κ' εἶναι οἱ Διῶχνες μανουσάκια ὁμορφα καὶ ταπεινά, ἄλλες κάτασπρες, ἄλλες κατακίτρινες, ἄλλες τριανταφυλλίες. Κ' εἶναι οἱ Διῶχνες τὰ πρῶτα καὶ τὰ ὑστερνά ἀπλᾶ καὶ ὠραῖα στολίδια, ποὺ δωρίζει ὁ Χυνόπωρος στὴν ἡλιοκαρφαλισμένην ἑзоχή καὶ τὴν καλοπιάνει. Κ' εἶναι οἱ Διῶχνες κρυφὸ καμάρι τῶν λόγγων καὶ ἀξετίμητο στρωσεῖδι τοῦ κάμπου. Κ' ἐνῶ ἡ ἑзоχή χαίρεται μ' αὐτὲς ἡ ψυχὴ μας παραπονεῖται. Τὲς ἀγαπῶ τὲς Διῶχνες σάν ἀθῶα καὶ σ' μνά καὶ ζηλεμένα λουλούδια ποὺ εἶναι, ἀλλὰ μ' ἐγγίζουν κατάκαρδα, γιατί εἶναι σημεῖο θλιβερὸ γιὰ τοὺς νέους τοὺς ταξειδιῶτες. Ἡ Διῶχνη ποὺ πρωτοφυτρώνει εἶναι ἡ πρώτη ξαφνικὴ μαχαιριὰ ποὺ ἡ ξεπλανήτρα ξενιτεῖα ἐμπήγει στὰ φυλλοκάρδια τῆς φτωχῆς πατρίδος μας!

Μὲ τὶ θλιβερὸ χαμόγελο τὲς πιάνουν στὰ χέρια τους καὶ στολίζουν τὸ φόρεμά τους τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ. **Βῆκαν οἱ Διῶχνες**, ἀκοὺς στὸ χωριό, κ' εἶναι ὁ λόγος αὐτὸς τὸ θλιβερὸ μῆνυμα τῆς μητρονῆς μας ξενιτεῖα, ποὺ φωνάζει τοὺς ταξειδιῶτες στὴν φαρμακερὴ ἀγκαλιὰ της. **Βῆκαν οἱ Διῶχνες**, ἀκοὺς στὸ χωριό, κ' εἶναι πικρὸς, πολὺ πικρὸς ὁ λόγος αὐτός. Καὶ βλέπεις ὅλην τὴν χώρα σιωπηλὴ καὶ μαραμμένη. Οἱ γυναῖκες μὲ τὰ μαντήλια τους κατεβασμένα ὡς τὰ μισοδακρυσμένα μύτια τους· τὰ παιδιὰ συλλογισμένα δὲν παίζουν, δὲν χοροπηδοῦν καθὼς πρῶτα· κ' οἱ ταξειδιῶτες μὲ ψεύτικο θάρρος καὶ ξηρὸ χαμόγελο ἐτοιμάζονται πάλι γιὰ τὰ μακρινά· κυτᾶζουν τοὺς λογαριασμούς των, ἀγοράζουν τὰ χρειάζόμενα τοῦ σπιτιοῦ των, κίτουν τὰ τελευταῖα συγγενικά τραπέζια, καὶ συντάζονται ἀπὸ δευτέρω σὲ τετράδι καὶ ἀπὸ τετράδι

σὲ παρασκευὴ γιὰ νὰ κινήσουν στὰ μακρινά, νὰ φύγουν στὰ ξένα. Πόσο θλιβερές, πόσο πικρές εἶναι αὐτὲς οἱ μέρες ποὺ ἀφίνουν τὰ παιδιὰ τὴν καρδιά τους στὴν πατρίδα καὶ στοὺς ἀγαπημένους τους καὶ ξενιτεύονται στῆς Μοίρας των τὰ γραφτά. Εἶναι ἡμέρες θανάτου καὶ καίτι περισσότερον. Γιατὶ, καθὼς λέγουν καὶ τὰ παραπονεμένα χεῖλη τῆς πατρίδος μας,

«Παρηγοριὰ ἔχει ὁ θάνατος καὶ λησμοσύνη ὁ Χάρος
κι' ὁ ζωντανὸς ξεχωρισμὸς παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
χωρίζ' ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα,
χωρίζονται τὰνδρόγυνα τὰ πολυαγαπημένα.
στὸν τόπο ποὺ χωρίζονται χορτάρι δὲν φυτρώνει,
κι' ἂν καὶ φυτρώσῃ κίτρινο κι' αὐτὸ μαραγκιασμένο.
τὰ δένδρα ὄντα χωρίζονται τὰ δένδρα ξεροζιῶνουν
καὶ πάλι ὄντ' ἀνταμώνονται τὰ δένδρα φύλλα βγάνουν».

Καὶ ἀρχίζουν τώρα νὰ φεύγουν στὰ ξένα παιδιὰ πρωτοτάξειδα, παλληκάρια καὶ νοικοκυραῖοι· ἄλλοι ἀντάμα κι' ἄλλοι ξεχωριστά, καὶ λείπουν ἀπὸ ἑνας ἑνας ὅλοι οἱ καλοὶ χωριανοί, κι' ἀπομένουν μοναχὲς οἱ πικραμένες τους οἰκογένειες, ἔρημο τὸ καίμενο χωριό, ἄδεια τὰ στασεῖδια τῆς ἐκκλησιᾶς, καὶ τὸ γελαστὸ καὶ χαρούμενο μεσοχώρι φαίνεται βωβὸ καὶ κούο, μὲ τὸν παντοτινὸ Πλάτανο μοναχά, τὸν πελώριον αὐτὸν Πλάτανο, ποὺ τὸν ζηλεύουν τόσο γιατί ζῇ καὶ μεγαλώνει πάντα στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε, γιατί ἀναπνέει πάντα τὸν ἐλαφρὸ καὶ μυρωδάτον ἀέρα τοῦ χωριοῦ, καὶ πίνει πάντα τὸ δροσερὸ νερὸ του. Ἀλλὰ κι' ὁ Πλάτανος αὐτός ποὺ ξέρεي τὲς χαρὲς καὶ τὲς λύπες μας, ποὺ ἐγνώρισε τοὺς πάππους καὶ τοὺς προσπάππους μας, ποῖος ξέρει τί ἔχει μέσα του; Ἀχ νὰ ἡμποροῦσε νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του καὶ νὰ μᾶς διηγήσῃ!

Καὶ ἀπομένουν στὸ χωριὸ τὰ γυναικόπαιδα συλλογισμένα καὶ λίγοι θεοφοβούμενοι γερόντοι, σκεπτικοί, ποὺ ζοῦν μὲ τὲς παλαιὲς γλυκόπικρες ἐνθυμήσεις καὶ μ' ἓναν ἀνυπόμονον κρυφὸν καῖμό προσμένουν σάν τὸν προφήτη Σαμουὴλ ν' ἀληθῆσῃ ἓνα παλαιὸ ἱερὸ

καὶ πατροπαράδοτον ὄνειρον καὶ κατόπι νὰ ποῦν σὰν ἐκεῖνος τὸ :
νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα. . . .

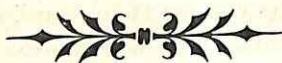
Καὶ φεύγουν οἱ λεβέντες νὰ κερδήσουν στὰ μακρινά, οἱ πλειότεροι ὅπου τοὺς ρίξη ἡ τυφλὴ Μοῖρὰ τους, γιὰ νὰ φέρουν στὸ φτωχὸ χωριὸ ποὺ γεννήθηκαν καὶ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀγαπημένους των μὲ τιμὴ καὶ ὑπόληψιν, καὶ κάθονται χρόνια πολλὰ στὰ ξένα καὶ τρανοῦν χίλια δύο βάσανα καὶ πάθια. Τὶ νὰ κάμουν, εἶναι κακὴ ἡ ἀνάγκη. Στὰ στενοσύνορα χωριὰ εἶναι δύσκολη ἡ ζωὴ. Καλό-τυχοι ὅσοι στὸν τόπον ποὺ γεννήθηκαν ἠμποροῦν νὰ καλοζήσουν τίμια, μὲ τὸ βιό τους, μὲ τὰμπελοχώραφα καὶ τὰ κλαδερά τους, μὲ τὰ ζωντανά τους, μὲ τὴν τέχνη τους, μὲ τὰ γράμματά τους. Μο-νάχα ἡ στιγμή τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ τί κωστίζει στοὺς ταξει-διῶτες. Ἀλλὰ μόνον ὅς αὐτούς; τάχα ἐκεῖνοι ποὺ μένουν στὸ χωριὸ καὶ τοὺς ξεχωρίζονται δὲν ἔχουν πλεότερο βάσανο;

Καὶ μ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἀφίνεται εὐκόλα ἡ πατρίδα γιὰ πάντα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ ξεκάνη κανένας ἀπ' αὐτὴ μ' ὅσα καλὰ καὶ ἂν εὔρη στὰ ξένα. Εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ εὐχὴ ἡ κατάρα—δὲν ἠξεύρω τί νὰ τὸ πῶ—νὰ μᾶς τσιμπάει ἡ καρδιὰ γι' αὐτὴν τὴν φωλεὰ ποὺ γεννηθήκαμε, ὅσο μικρὴ καὶ φτωχὴ καὶ τιποτένια κι' ἂν εἶναι.

Βῆκαν οἱ Διῶχες στὴ διώχνω πατρίδα μας! Ὡρα καλὴ σας, σουλλιν' ταξειδιάρικα. Εἶναι κακὸς ὁ ἀγῶνας τῆς ζωῆς· ὅπως θέ-λομε δὲν ἠμποροῦμε νὰ ζήσωμε κι' ὅπως ἠμποροῦμε δὲν θέλομε. Ὡρα καλὴ σας, μὲ τὸ καλὸ νὰ πᾶτε στὰ ξένα καὶ γρήγορα νὰ γυ-ρίσητε μὲ τὸ καλὸστὸ χωριὸ σας καὶ στὸ σπιτάκι σας, ὅπου, ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς ἀγαπημένους σας, σ' αὐτὴ τὴ μικρὴ γωνιά ποὺ γεν-νηθήκατε καὶ μεγαλώσατε, θὰ βρῆτε τὴν εὐτυχία ποὺ κυνηγᾶτε.

Βῆτσα Ζαγορίου 24 Αὐγούστου 1893

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Ἡ Βασιλινὴ, σύζυγος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ

ΠΕΡΙ ΙΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΩΝ

Δὲν ἡμπορῶ ἀκόμη νὰ λησμονήσω τὴν ἐπίμονον συμβουλὴν τοῦ παλαιοῦ μου φίλου καὶ συμφοιτητοῦ, τῶρα καθηγητοῦ εἰς με-
γαλόνυμον σχολὴν τῆς πρωτεύουσας, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδιδεν δσά-
κις, φοιτητῆς ὄν ἀκόμη, ἤθελα νὰ γράψω τι ξένον πρὸς τὴν ἐπι-
στήμην, τὴν ὁποίαν ἐσπούδαζον, καὶ ἤθελα νὰ τὸ υπογράψω.
— «Μή, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! μοῦ ἔλεγε, μὴ τ' ὄνομά σου κάτω ἀπὸ
ἄρθρον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃς ἀργό-
τερα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κανεῖς δὲν θὰ σὲ πιστεύῃ ὅτι
ἐσπούδασες ἱατρικὴν καὶ δὲν θ' ἀξιωθῇς νὰ ἔχῃς πελατεῖαν!»

Καὶ ἐν τούτοις ὁ μεγαλειότερος ἐπαινός, τὸν ὁποῖον ὁ βιογράφος
τοῦ ἱατροῦ Κοῦσκο ἐνόμιζεν ὅτι ἐδικαιούτο ν' ἀπονείμῃ εἰς τὸν
μέγαν αὐτὸν χειρουργόν, ἦτο ὅτι δὲν διεκρίθη μόνον ὡς μέγας
θεράπων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὡς λαμπρὸς καλλιτέχνης—
«πρᾶγμα, προσέθετε, σπάνιον μεταξὺ τῶν ἱατρῶν, ἐκτὸς τῆς κατοι-
κίας ὁποίων συνήθως δὲν βλέπει τις παρὰ μόνον χυδαῖα ἐντυπαζω-
γραφιῶν καὶ κοινότατα μηχανικὰ κατασκευάσματα ἀπὸ σίδηρον
ἢ δρεῖχαλκον.»

Καὶ πρέπει τώρα ἡμεῖς νὰ σημειώσωμεν ὅτι αὐτὴ ἡ παρατή-
ρησις ἐγένετο διὰ τὸ Παρίσι. Ἐὰν δ' ἐπρόκειτο περὶ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως, τί θὰ ἔλεγεν ὁ βιογράφος ἐκεῖνος; Εἰς τὴν χώραν
μας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ κοιτὶς τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἡ καλλιέρ-
γεια αὐτῶν εἶνε τὴν σήμερον terra incognita καὶ πιστεύω ὅτι
πολὺ θ' ἀργήσωμεν ἀκόμη νὰ ἴδωμεν μεταξὺ μας ἕνα Κοῦσκο καὶ
βιογράφον αὐτοῦ, ἥμιον μὲ τὸν Bianchon.

Τὰ αἷτια τοῦ φαινομένου τούτου ἔγκεινται εἰς τὸ περιβάλλον,

ὅπου ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν ὅλοι οἱ ἱατροὶ μας καὶ εἰς τὸ
ὁποῖον ἐπανέρχονται μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον,
περιβάλλον, τοῦ ὁποίου τὴν γνώμην καὶ τὰς προλήψεις τόσο ἐσέ-
θετο καὶ ἐφοβεῖτο ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος καὶ διορατικὸς φίλος μου. Τὸ
κοινὸν ἀπκτεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ θεραπεύῃ ἀσθε-
νεῖς νὰ μὴ εἶναι ἄλλο παρὰ μόνον ἱατρός καὶ ἡ ἀπαίτησις αὐτῇ,
ἡ τόσο περιέργος καὶ ἀξία μελέτης, παρατηρεῖται πρὸ πάντων
εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου τὸ ἐπίπεδον τῆς μορφώσεως καὶ τῆς
πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ κατώτερον
σημεῖον.

Κάποιος πλούσιος γαιοκτημῶν ἔλεγε ποτε εἰς τὸν καθηγητὴν
Οὐγκέτι, ὁμιλῶν περὶ ἀξιολόγου τινὸς ἱατροῦ τῆς ἐπαρχίας του, ὅτι
«ἦτο μὲν πολὺ ἱκανὸς καὶ ἀξίος ἐπιστήμων, ἀλλὰ ἦτο κρίμα ποῦ
ἔχανε τὸν καιρὸν του εἰς πράγματα ἀχρηστα καὶ ἀνωφελῆ.»
— «Καὶ σὲ τί πράγματα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Οὐγκέτι— «Νά, ξεύρω κι'
ἐγώ; Διαβάζει πάντα βιβλία, ποῦ, καθὼς λέγουν, δὲν ἔχουν τίποτε
νὰ κάμουν μὲ τὴν ἱατρικὴν.»

Καὶ τὸ πρᾶγμα ἦτο δυστυχῶς ἀληθές, διότι ὅταν μίαν ἡμέραν
ὁ Οὐγκέτι τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὴν κατοικίαν του, εἶδεν ἐπάνω εἰς
τὸ γραφεῖόν του τὸν «Δαρβῆνον», τὸν «Σπένσερ» καὶ τὴν «Κυρίαν
Χρυσάνθεμον» τοῦ Πιέρ Λοτί.

Μόνον εἰς χώρας πνευματικῶς προηγμένας ἐπιτρέπεται εἰς
τοὺς ἱατροὺς νὰ εἶναι ὅχι μόνον ἱατροὶ ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι μορφω-
μένοι.

— «Ἐγὼ, ἔλεγεν ὑπερηφάνως εἰς μέγας χειρουργός— ὁ Ρισέ—
δὲν ἐδιάβασα ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου κανέν μυστοτόρημα καὶ δὲν
ἔγραψα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον χειρουργικὰ βιβλία». Καὶ ἔμωσ
ποιὸς νὰ τοῦ ἔλεγε τότε ὅτι ὁ υἱὸς του, ὁ Κάρολος Ρισέ, ὁ διάση-
μος φυσιολόγος, θὰ ἔγραφεν ὅχι μόνον ἱατρικὰ βιβλία, ἀλλὰ κα
μυστοτορήματα;

Ὁ Τιμόθεος Χόλμς εἰς ἕνα λόγον του ἔλεγε πρὸς τοὺς νέους ἱα-
τρούς: — «Ἐνας ἄνθρωπος, ποῦ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον

ιατρός, δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ διακριθῇ εἰς τὴν τέχνην του», καὶ τὸ ἀπέδειξεν ἐμπράκτως ὁ ἴδιος, διότι δὲν ὑπῆρξε μόνον δικακριμένος ἱατρός, ἀλλὰ καὶ σπουδαῖος ἐλληνιστὴς καὶ συγγραφεύς.

Ἡ ἀπαίτησις ὅμως τῆς δημοσίας γνώμης, ὅπως οἱ ἱατροὶ ἀπέχουν αὐστηρῶς ἀπὸ κάθε τι, ποῦ δὲν ἔχει ἄμεσον καὶ στενὴν συνάφειαν μὲ τὸ ἐπάγγελμά των, εἶναι τόσο ἀμελίκτος, ὥστε πολλοὶ ἱατροὶ ὑποτάσσονται εἰς αὐτήν, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν, ἄλλοι πάλιν συμμορφώνονται μὲ αὐτήν, μὲ ἁπλοῖαν δυστροπίαν καὶ μόνον ἀπὸ φόβον μὴ χάσουν τὴν πελατεῖαν των, ἄλλοι ἐκλέγουν τὴν μέσιν ὁδὸν καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀποκρύπτουν πᾶν ὅ,τι δὲν συνδέεται μὲ τὸ Νοσοκομεῖον ἢ μὲ τὴν Ἀνατομίαν καὶ ἐλάχιστα μόνον εἶναι ἐκεῖνοι, ποῦ ἔχουν τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναϊότητα ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ἢ ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν ἔχουν πλέον τίποτε νὰ φοβηθοῦν, ἀφοῦ ἐφθασαν πλέον εἰς ἓν σταθερὸν καὶ ἀκλόνητον σημεῖον τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἀφόδως ἡμποροῦν νὰ ρίψουν κάθε προσωπεῖον καὶ νὰ ἐπιδείξουν φανερά, ἔάν ἔχουν μίαν ἰδιοφυΐαν ἢ ἁπλοῖαν πλέον πρὸς μίαν τέχνην ἢ πρὸς τὰ γράμματα.

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ καλλιέργεια τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων εἶναι τόσο διαδεδομένη, ἐπικρατεῖ αὐτὴ ἡ πρόληψις· ἀφοῦ, ὅχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς ἓν ἀγγλικὸν ἱατρικὸν περιοδικὸν—τὸ Medical Record—ἐδημοσιεύοντο τὰ ἀκόλουθα:—«Γνωρίζομεν ἓνα ἱατρὸν, ὁ ὅστις ὀλίγιστα μόνον βιβλία τῆς μεγάλης καὶ πλουσίας βιβλιοθήκης του ἐπιδεικνύει εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς κατοικίας του, ὅπου συνήθως δέχεται τοὺς ἀσθενεῖς του καὶ τοῦτο διότι φοβεῖται μὴ περάσῃ ἀπὸ τὸν νοῦν τῶν πελατῶν του, ὅτι καταγίνεται πολὺ μὲ τὰ βιβλία καὶ ἐπομένως δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀρκετὴν πρᾶξιν καὶ ἀσκήσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην του!

Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τοὺς μύστας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὅχι μόνον ποιορεῖται ἡ ἀνάγνωσις ξένων βιβλίων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπενται νὰ μελετοῦν πολὺ τὰ ἰδικά των, διὰ νὰ μὴ μένουν ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν πρακτικὴν πείραν.

Διὰ τοὺς γράφοντας ἱατροὺς, τὰ πράγματα προσλαμβάνουν ὅσιν πολὺ χειρότερον. Πλείστοι ἱατροὶ, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν νεωτέρων, δὲν ἡμποροῦν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν πειρασμὸν νὰ σύρουν μερικὰς γραμμὰς περὶ πραγμάτων ἀσχετῶν μὲ τὴν ἐπιστήμην των, ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τολμοῦν νὰ χαράξουν καὶ τ' ὀνομά των κάτω ἀπὸ τὰς γραμμὰς ταύτας. Οἱ περισσότεροι γράφουν πάντοτε ὑπὸ ψευδώνυμου, φρονούντες ὅτι μὲ αὐτὰ ἱκανοποιοῦν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἔμφυτον ὁρμὴν των καὶ ἀφ' ἑτέρου σώζουν τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑπόληψιν των.

Καὶ ἐν τούτοις αὐτὴ ἡ κοινωνία, ἡ ὁποία, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ συναισθάνεται, ἔχει τοιαύτας ἀξιώσεις ἀπέναντι τῶν ἱατρῶν καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς οὔτε καὶ ἄνθρωπος ἐλεύθερος νὰ εἶναι παρὰ μόνον γυμνοὶ καὶ ξάστεροι ἱατροὶ, καμμίαν εὐκαιρίαν δὲν παραλείπει διὰ νὰ ἐπεμῇ ἐνεργῶς καὶ μὲ πρωτοβουλίαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου του, διὰ νὰ κάμῃ δηλαδὴ ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ἱατροὺς νὰ πράξουν,

Ἵπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἀσθενήσουν, καταλαμβάνονται ἀπὸ τόσο φόβον, ὥστε ἀκολουθοῦν τὰς συμβουλὰς τοῦ ἱατροῦ, ποῦ μὲ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ διαθητικοῦ ἐκείνου, περὶ τοῦ ὁποῖου λέγουν ὅτι, ὅταν ἀπέθνησκεν, ἠρνήθη τὴν ἀγίαν μετάληψιν, λέγων εἰς τὸν ἱερέα ὅτι ὁ ἱατρός τοῦ εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν κατάλυσιν οἴνου καὶ ζυμαρικῶν. Ἄλλοι πάλιν ὑπάρχουν, οἱ ὁποῖοι, μόλις ἀδιεθετήσουν, προσκαλοῦν τὸν ἱατρὸν, ἀλλὰ δὲν ἐκτελοῦν καμμίαν συνταγὴν του.

Ἵπάρχουν ἐπίσης ἄρρωστοι, προβάλλοντες εἰς τὸν ἱατρὸν τὰς πλέον παραλόγους ἀξιώσεις, καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται ἐντροπήν, διότι ἠσθένησαν καὶ σχεδὸν ζητοῦν συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἱατρὸν, διότι τοὺς εὗρισκε εἰς τὴν κλίνην. Ἵπάρχουν ἄρρωστοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἱατρευθοῦν ἀμέσως, διότι ὁ καιρὸς των εἶναι πολὺ τιμὸς, καὶ ἄλλοι πάλιν, ποῦ σκέπτονται σὰν τὸν Λεοπάρδην, ὅταν ἔλεγε:

Il vivere è sventura
gracia il morir.

καὶ δὲν θέλου νὰ βλέπουν μπροστά των οὔτε ἰατροὺς, οὔτε φάρμακα.

Ἐν συντόμῳ, ἡ πελατεία τοῦ ἱατροῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσον διάφορα στοιχεῖα, ὥστε ἡμπορεῖ τις νὰ τὴν παρομοιάσῃ μὲ μωσαϊκὸν ὄλων τῶν κράσεων καὶ τῶν διαθέσεων, ὄλων τῶν ἡθικῶν ιδιοτήτων καὶ ὄλων τῶν κοινωνικῶν καὶ μορφωμένων τάξεων, ἐντελῶς διαφόρων ἀπὸ τοὺς πελάτας παντὸς ἄλλου ὁποιουδήποτε ἐπαγγέλματος.

Ἐὰν π. χ. ἀναθέσωμεν μίαν ὑπόθεσιν μας εἰς ἓνα δικηγόρον, θὰ τὴν δώσωμεν εἰς αὐτὸν μὲ τυφλὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ποτὲ δὲν θὰ τολμήσωμεν νὰ τὸν παραπέσωμεν ἢ νὰ τὸν καθοδηγήσωμεν καὶ ἔὰν κάποτε θελήσωμεν νὰ κάμωμεν μίαν τσιαύτην ἀπόπειραν, θὰ τὴν κάμωμεν δειλὰ δειλὰ, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ ὑποχωρήσωμεν, εὐθὺς ὡς μᾶς ὑπαινιχθῇ κάποιος παράγραφος τοῦ ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς νόμου.

Ἀλλὰ ἐκεῖνοι, ποὺ συμβουλευόνται τὸν ἱατρὸν, ἔχουν ἤδη κάμει διὰ τὸν ἑαυτὸν των κάποιαν ἰδικὴν των, διάγνωσιν καὶ τὴν ἀνάλογον θεραπείαν τοῦ νοσήματός των καὶ ἔὰν συμπέσῃ καὶ ὁ ἱατρὸς νὰ κάμῃ τὴν ἰδίαν διάγνωσιν, θὰ σκεφθοῦν κατ' ἰδίαν ὅτι ματαίως τὸν συνεδουλεύθησαν, ἔὰν δὲ τύχῃ ἡ διάγνωσις τοῦ ἱατροῦ νὰ εἶναι διάφορος, ὁ ἀσθενὴς δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως παρακινήσῃ τὸν ἱατρὸν καὶ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, δηλαδὴ εἰς τὴν *ἰδικήν* του ὁδόν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνουν ἐνίοτε αἱ ὑστερικαὶ γυναῖκες.

Ἐὰν εἰς μίαν συναναστροφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρίσκεται καὶ ἱατρὸς, γίνῃ λόγος διὰ πράγματα σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱατρικὴν, θὰ εὐρεθῇ πάντοτε κάποιος, ποὺ θὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του ἀποφθεγματικῶς, ὡς ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν καὶ εἰς τὸ τέλος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀδιάκριτος, θὰ προσθέσῃ κάποτε : — «μὰ δι' αὐτὸ ἡμποροῦμε ν' ἀκούσωμε τί θὰ μᾶς πῇ καὶ ὁ γιαιτρός».

Ἀλλ' ἔὰν τύχῃ ὁ ἱατρὸς νὰ θεωρήσῃ τὰ λεγόμενά του ἀστηρικτα καὶ νὰ ἔχῃ διάφορον γνώμην ἀπὸ τὴν ἰδικήν του, ὁ ἐρωτήσας θὰ διαμκρυτηθῇ σφοδρῶς καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἰδέαν του μὲ διάφορα ἐπιχειρήματα, δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ προσθέσῃ ὅτι εἰς τὴν ἱατρικὴν ὁ καθείς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην του καὶ ὅτι ὅσα λέγει τὰ ἡκουσεν ἄλλως τε ἀπὸ κάποιον περίφημον ἐπιστήμονα, εὐρωπαϊκῆς φήμης, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ διδάξῃ ὅλους τοὺς σημερινοὺς ἱατροὺς κτλ.

Ὁ δυστυχὴς ἱατρὸς, τοῦ ὁποίου ἐζητήθη ἡ γνώμη ὅχι διὰ νὰ εἰπῇ ὅ,τι φρονεῖ, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν γνώμην ἐκείνου, ποὺ ὀμιλεῖ, πρέπει νὰ εἶναι εὐχαριστημένος, ἔὰν σωθῇ κατ' αὐτὴν τὴν συζήτησιν, χωρὶς νὰ πάθῃ καμμίαν δεινὴν προσβολὴν κατὰ πρόσωπον, διότι κατ' ἰδίαν κατεδικάσθη πλέον εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀγορεύοντος, καθὼς καὶ κάθε πελάτου, ὅσκις ἡ διάγνωσις του δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν προσχηματισμένην ἤδη ὑπὲρ ἐκείνου διάγνωσιν τῆς ἀσθενείας του.

Ὁλος ὁ κόσμος θέλει νὰ μετέλθῃ καὶ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴν ἔχῃ εἰς ἑν τῶν θυλακίων του καὶ μίαν δράκην συνταγῶν διὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἀσθένειαν καὶ μὲ αὐτὰς φιλοδωρεῖ πότε τὸν ἓνα καὶ πότε τὸν ἄλλον γνῶριμον ἢ φίλον του, αὐτὸ δὲ τὸ φαινόμενον παρατηρεῖται πρὸ πάντων, ὅσκις πρόκειται ὁ ἱατρὸς νὰ νοσηλεύσῃ ἀσθένειαν μακρᾶς καὶ πῶς διαρκείας.

Ἐὰν θέλῃ ὁ ἱατρὸς νὰ μὴ ὑποστῇ σκληρὰς ἀπογοητεύσεις, ὀφείλει εἰς τοιαύτας περιστάσεις ν' ἀπαιτήσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὡς ὅρον ἀπκράδχτον τῆς ὑγεινῆς τοῦ ἀσθενοῦς, τὴν ἀπομόνωσιν του, ὀφείλει νὰ τὸν διατάξῃ νὰ μὴ ὀμιλῇ καὶ νὰ μὴ δέχεται κανένα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θ' ἀπμακρύνῃ βέβαια ὅλα τὰ κακόβουλα σχόλια τῶν συγγενῶν, θηλυκῶν τε καὶ ἀρσενικῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἐπιθρομὴ των δὲν θὰ εἶναι μεγάλη καὶ θὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν εἰς τὸ ἔργον του. Ἐὰν ὅμως ἐπιτραπῇ ἐλευθέρως ἡ εἰσόδος παρὰ τῇ ἀσθενεῖ, αἱ

περίεργοι, οί όποιοι θά τόν επισκέπτιωνται, διά νά δείξουν τό θερμόν ενδιαφέρον ύπέρ τής υγείας του, τό πρώτον, ποῦ θά κάμουν εἶναι ν' ἀρχίσουν νά επικρίνουν πᾶν ὅ,τι ἔχει γίνει ἔως τώρα καί νά συμβουλευοῦν πῶς ἡ θεραπεία του ἡμποροῦσε νά γίνη καλύτερα.

Μόνον εἰς τήν ἱατρικήν επικρατεῖ αὐτή ἡ γενική ἐρασιτεχνία, ἐνῶ ἀκριβῶς ἡ ἱατρική εἶναι ἡ μόνη ἐπιστήμη, εἰς τήν ὁποίαν δέν χωρεῖ ἡ ἐρασιτεχνία. Ὁ καθείς ἡμπορεῖ πολὺ καλᾶ νά εἶναι ἐρασιτέχνης διά τόν ἑαυτόν του καί διά τοὺς ἄλλους εἰς τὰς τέχνας καί εἰς τὰ γράμματα, ἀλλὰ εἰς τήν ἱατρικήν ὄχι. *Ἡ ἱατρὸς ἡ τίποτε.*

Καί διά νά μὴ ἐκταθῶ περισσότερο, συμβουλεύω ἐκεῖνον, ποῦ νομίζει ὅτι κατὶ γνωρίζει ἀπὸ ἱατρικήν, νά κάμῃ τὸ ἐξῆς πείραμα διὰ ν' ἀποκτήσῃ μίαν ὀρθὴν ἰδίαν περὶ τῶν ἱατρικῶν γνώσεών του. Τὸν προσκαλῶ νά στρέψῃ ὅλην τὴν προσοχήν εἰς ἓν ἀπὸ τ' ἀπλούστερα ὄργανα τοῦ σώματος, εἰς ἓν ἀπὸ τὰ πλέον μελετημένα καί καλύτερον γνωστά, π. χ. τοὺς νεφροὺς καί κατόπιν ὡς προσπαθήσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν καλύτερων βιβλίων νά εἰσδύσῃ μέσα εἰς τὴν ὑφήν των, νά παρακολουθήσῃ τὰ πειράματα καί τοὺς ἐλιγμοὺς τῶν μικρῶν σωληναρίων των καί νά κατανοήσῃ τὴν λειτουργίαν των. Ἐξέλεξα τὸ πλέον εὐκόλον ἀντικείμενον καί ὅμως εἶμαι βέβαιος, ὅτι μετὰ τινος ἀποπείρας, θ' ἀπαυδήσῃ καί θά παραιτηθῇ ἀπογοητευμένος σὰν ἐκεῖνος, ποῦ εἰς τὰ 60 ἔτη τῆς ἡλικίας του θέλει νά μάθῃ σανσκριτικά, ἢ ἐπιχειρεῖ πρώτην φορὰν ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν Ἀλπεων.

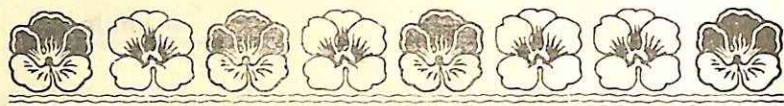
Καί τί θά ἔκαμνεν, ἐάν ἐδοκίμαζε νά λάβῃ μίαν ὀρθὴν ἰδέαν περὶ τῆς φλεγμονῆς καί τοῦ πυρετοῦ, αὐτῶν τῶν δύο ἀδύσσωτων τῆς ἐπιστήμης, πρὸ τῶν ὁποίων ἰλιγγιῶμεν καί φρίττομεν καί ἡμεῖς, ὅσοι διήλθομεν ὅλην μας τὴν ζωὴν μὲ αὐτὰ τὰ ζητήματα; Ἴσως τότε νά ἔλεγεν ἐπὶ τέλους τὸ ἀρχαῖον σοφόν: *ἐν οἷδα ὅτι οὐδὲν οἷδα.*

Ἐν Χαλκηδόνι--ΧΠ 911.

Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ ἱατρὸς

Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων, ὁ τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1838 λαβὼν τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἡπείρου καὶ ἐνεκα τούτου Νεομάρτυς ἐπικληθεὶς, ἐγεννήθη κατ' ἀκριβῆ ὁπωσδήποτε συμπερασμὸν τῷ 1815 ἐν τῷ χωρίῳ Τσοῦρχλι τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν ἐκ γονέων ὁρθοδόξων χριστιανῶν, Κωνσταντίνου καὶ Βασίλως, ἀφανῶν καὶ ἀγνώστου ἐπωνύμου.

Νεὸς πολὺ ἀπωφάνισθη καὶ ἔζη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν ἀδελφῶν του, μεθ' ὃ, ὑπερβάς τὸ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐγκατέλειπε τὸ χωρίον του καὶ τὴν πατρικὴν του οἰκίαν καὶ κατήλθεν εἰς Ἰωάννινα πρὸς εὗρεσιν πόρου ζωῆς, ἐνθα, μετὰ π. ἄλλας ἀσήμεους ὑπηρεσίας, προσελήφθη τέλος ὡς ἱπποκόμος ἰσχυροῦ τινος μωαμεθανοῦ μπέη, ὑπηρετοῦντος ἐν τῇ διοικήσει τῆς πρωτευούσης τῆς Ἡπείρου, ὅστις, ἀγαπήσας αὐτόν, ὡς ἴδιον τέκνον, ἐνεκα τῆς φυσικῆς του προσηνείας καὶ τῆς εὐγενοῦς του συμπεριφορᾶς, τὸν ἐκάλεε διὰ τοῦ μωαμεθανικοῦ ὀνόματος Χασάν, ἵνα μὴ σκανδαλίζῃ τοὺς συναδέλφους του, ὡς διατηρῶν χριστιανὸν ὑπηρέτην, ὅστις, κατὰ τὰ τότε κρατοῦντα, ἐξετέλει καὶ ὑπηρεσίαν χωροφύλακος. Ἱπποκόμος λοιπὸν τοῦ Μπέη τούτου διετέλει τῷ 1836, ὅτε κατηγορήθη διὰ πρῶτην φορὰν ὅτι, καίτοι δὴθεν ἐξομώσας, ἐσύχναζεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ διήγαγεν ὡς χριστιανός, ἀλλ' ὁ προϊσταμένος του κατάρθρωσε νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῆς κατηγορίας.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1837 ὁ Γεώργιος, ὑπερβάς ἤδη τὸ 20ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ προσελκύσας τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγά-

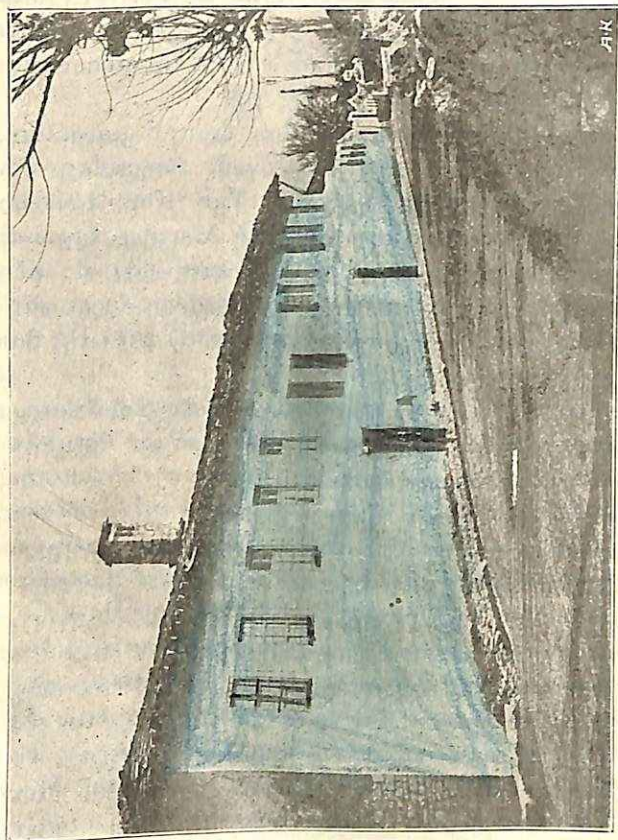
πὴν χριστιανοῦ τινος, γείτονος τοῦ προϊσταμένου του Μπέη, ἔλαβεν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του Ἑλένην. Μετ' ὀλίγον, τοῦ προϊσταμένου του διορισθέντος μουσελίμη (διοικητοῦ) τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν, συναπλήθθη καὶ αὐτὸς μετ' αὐτοῦ εἰς Φιλιάτας, μίαν ἡμέραν καὶ πλέον μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων, ἐγκαταλείψας τὴν νεαρὰν σύζυγόν του ἐν τῇ πατρικῇ τῆς οἰκίας καὶ εἰς τὴν προστασίαν τῶν γονέων τῆς.

Κατὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ μουσελίμης τῶν Φιλιατῶν μετέβη εἰς Ἰωάννινα διὰ λόγους ὑπηρεσίας, συνεπῶς ἠκολούθησεν αὐτόν καὶ ὁ Γεώργιος. Τὴν 10ην Ἰανουαρίου ὁ Μουσέλιμης, ἀποπερατώνσας τὰς παρὰ τῇ Διοικήσει ἐργασίας τῆς ὑπηρεσίας του, ἀνεχώρησε διὰ Φιλιάτας, ἐπιτρέψας εἰς αὐτὸν νὰ παραμείνῃ παρὰ τῇ λεχοῦ συζύγῳ του, τεκούσῃ ἄρρεν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ παρ' αὐτῷ μετὰ τὴν βάπτισιν τοῦ ἀρτιγενοῦς υἱοῦ των.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἐκατηγορήθη καὶ πάλιν ἐπὶ ἐπιστροφῇ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὅτε καὶ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιαστυνόμου τῶν Ἰωαννίνων, πινακωθεὶς εἰς δίκην, τὴν δὲ μεσημβριάν τῆς 17ης Ἰανουαρίου 1838, ἡμέραν Δευτέραν τῆς ἐβδομάδος, μετὰ πολλὰς διατυπώσεις, συναφεῖς εἰς τοιοῦτου εἶδους κατηγορίας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὑπέστη, δυνάμει ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδικαστοῦ τῶν Ἰωαννίνων, τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, ἐν τῇ ἀγορᾷ, παρὰ τὸν χιόνδακ τοῦ μεγάλου φρουρίου τῆς πόλεως.

Τὸ πτώμα τοῦ μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν πατέρων του Γεωργίου ἔμεινεν ἐπὶ τριήμερον κρεμασμένον ὑπὸ τὴν ἀγχόνην, τὴν δὲ τρίτην ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου ἡμέραν, Τετάρτην τῆς ἐβδομάδος, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Μουσταφᾶ πασιᾷ εἰς τὸν τότε Μητροπολίτην Ἰωακείμ, μετακομισθὲν δὲ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς πόλεως ἐτάφη, μετὰ πάνδημον καὶ μεγαλοπρεπὴ κηδείαν, ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀριστερὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος.

Ὁ χριστιανικὸς λαὸς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἀνεκίνησε

‘Η οἰκία τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου

τὸν μαρτυρήσαντα Γεώργιον ἅγιον, ἡ δὲ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, προσεπικυροῦσα τὴν λαϊκὴν, οὕτως εἰπεῖν, θέλῃσιν, τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς τοιοῦτον καὶ τῷ ἀπέδωκε τὸν τίτλον τοῦ Νεομάρτυρος, καὶ κατ’ ἐγκρισίν της συνετάγῃ ἡ σχετικὴ ἀκολουθία, ἀναγινωσκομένη καὶ ἐκάστην ἐπέτειον τοῦ μαρτυρίου του καθ’ ἅπασαν τὴν Ἡπειρον καὶ ὅπου δήποτε ὑπάρχουσιν Ἡπειρώται, τιμῶντες τὴν μνήμην του, πρὸ πάντων δὲ ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπου καὶ ἴδιος ἐκτίσθη ναὸς παρὰ τὴν οἰκίαν του.

Συναξάριον.

«Τῇ ιζ΄. τοῦ Ἰανουαρίου μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῆς ἀθλήσεως τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

«Γεώργιος, γῆν ἀροτριάσας ξένως,

«Ξένον στάχυν ἤμνησεν ἄφθιτον κλέους,

«ἐν δεκάτῃ ἑβδομάτῃ τε Γεώργιος ἔλιπε γαῖαν.»

Ἐροπάρσιον.

«Τὸν πανεύφημον μάρτυρ Χριστοῦ Γεώργιον, Ἰωαννίνων τὸ κλέος καὶ πολιοῦχον στερορὸν ἄσμοισιν ἐγκωμίων ἀνευφημήσωμεν· ὅτι ἐνήθλησε λαμπρῶς τοὺς κομποὺς τῶν ἀσεβῶν τοῦ πνεύματος τῇ δυνάμει καὶ τῶν ἀπαύσιως προσβεύει ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.»

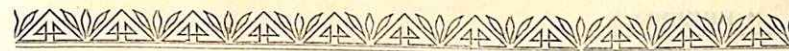
Ἡ μνήμη τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου γεραίρεται καθ’ ἅπασαν τὴν Ἡπειρον. Ὁ τάφος του εἶναι τὸ προσκύνημα πάντων τῶν χριστιανῶν Ἡπειρωτῶν, ὁ δὲ φερώνυμος ναὸς βρίθκει εὐλαβῶν προσκυνητῶν, ἐξαιτουμένων θεραπείαν ψυχῆς τε καὶ σώματος. Ἡ πρὸς τὸ μαρτύριόν του καὶ τὴν καθαγίασίν του εὐσεβεία τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Ἡπείρου καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Ἰωαννίνων ἐστέφθη καὶ ὑπὸ πολλῶν θαυμάτων σωματικῆς θεραπείας, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτελέσῃ τότε ἡ φιλάνθρωπος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμη.

Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος ζωγραφίζεται φορῶν φουστανέλλαν,

κόκκινον φέσιον ἐπὶ τῆς χειρὸς καὶ κόκκινα πέδιλα (τσαρούχια) εἰς τοὺς πόδας, καὶ φέρων διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν Σταυρόν, σύμβολον τοῦ μαρτυρίου του, δυνάμεθα δὲ νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶναι ὁ μόνος Ἕλλην ἅγιος, ὅστις φορεῖ τὴν γνησίαν ἑλληνικὴν στολήν, καὶ οὐχὶ τὴν συνήθη ἑλληνορωμαϊκὴν, δι' ἧς περιβάλλονται ὅλοι αἱ λεγεῶνες τῶν ἁγίων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἅγιοι, ἐγκαταλιπόντες συγγενεῖς, ἀλλ' ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ὁ μόνος ἅγιος, ὅστις ἐγκατέλειπε καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπογόνους ἐκ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ Ἰωάννου, τοῦ κοινῶς ἐν Ἰωαννίνοις ἀποκληθέντος «**Ὁ Γιαννάκης τ' Ἀη-Γεώργη**», ἢ «**τὸ Παιδί τ' Ἀη-Γεώργη**», ὅστις ὑπῆρξε τὸ χάρισμα τῆς πόλεως ταύτης, ἐκπαιδευθεὶς δαπάνῃ τῆς πρώτης Βασιλείσης τῆς Ἑλλάδος, τῆς αἰοιδίμου Ἀμαλίας. Ἐπιζῶσι πολλοὶ ἐγγονοὶ καὶ δυσέγγονοι τοῦ Νεομάρτυρος ἐκ τε ἀρρενογονίας καὶ θυλεογονίας, ἐξ ὧν οἱ δύο ἐξ ἀρρενογονίας ἐγγονοὶ, ὁ πρωτότοκος Γεώργιος, ὁ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀξιωματικῶς ἐγκαταλείψας τὸ ἱερατικὸν σχῆμα ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ δευτερότοκος, οὗτινος ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, νέμονται τὰς προσόδους τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἐκκλησίας τοῦ πάππου των.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΤΟ ΑΝΤΡΟΓΥΝΟ

Εἶταν μιὰ φορὰ ἓνας καλὸς νοικοκύρης κι' εἶχε πολλὰ πρόβατα. Αὐτὸς ἤξερε τὰς γλώσσας ὅλων τῶν ζώων καὶ τὸ εἶχε μυστικὸ καὶ δὲν ἔλεγε κανενὸς τίποτε· ἀλλ' εἶχε μιὰ γυναῖκα, ποὺ εἶταν πολὺ κακὴ. Μιὰ μέρα κίνησε νὰ ᾄδῃ, μετὰ τὴν γυναῖκά του στὰ πρόβατα. Καβαλίσκεψε τὴ φοράδα του, ποὺ εἶχε κι' ἓνα φουραδόπουλο, ἔβαλε τὴ γυναῖκά του μπροστὴ καὶ κίνησε νὰ πάῃ. Στὸν δρόμο, ποὺ πάχαινε, χλημήτησε τὸ φουραδόπουλο κι' ἤλεγε τῆς μάνας του: — «**πείνασα, στάσου νὰ θυζᾶξω**». Κι' ἡ μάνα του τοῦ εἶπε: — «**Δὲν με λυπιάσαι, παιδί μου; τὸν ἀφέντη σου ἔχω στὴ ράχη μου, ἄλλο στὴν κοιλιὰ, καὶ δὲ μ' ἀρίνεις καὶ σὺ ἡσυγῇ;**» Σὰν τ' ἄκουσε ὁ ἀφέντης, κατέβηκε κι' ἄφησέ τὸ φουραδόπουλο καὶ βύζαξε. Αὐτὸ ἡ γυναῖκά του τῷ βράλε στὸ νοῦ της. Κατόπι καβαλίσκεψε πάλε καὶ κίνησε. Μὰ ἡ γυναῖκά του εἶταν ἀγαστρωμένη καὶ κουράστηκε, καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὴ δάλλῃ κι' αὐτὴ καβάλλα· ἐκεῖνος κατέβηκε καὶ τὴν ἔβαλε· ἡ γυναῖκά του δὲν τὸν ἄφινε· τοῦ ἤλεγε νὰ καβαλίσκῃ κι' αὐτὸς κι' ἄρχισε νὰ θυμώνῃ. Ἐκεῖνος, γιὰ νὰ μὴ μαλῶνῃ μετὰ τὴν γυναῖκά του, καβέλλισε κι' αὐτὸς. Κίνησαν πάλε τὸ δρόμου τους, καὶ τὸ φουραδόπουλο πάλε πείνασε καὶ φώναξε τὴ μάνα του γιὰ νὰ θυζᾶξῃ· ἡ μάνα του τοῦ λέγει: — «**Δὲν με λυπιέτ' ἀφέντης σου, καϊμένο, ποὺ τὸν δουλεύω τόσα χρόνια, δὲν με λυπιάσαι καὶ σὺ, ποὺ ἔχω τρεῖς ἐπάνω μου κι' ἓνα στὴν κοιλιὰ μου τέσσερες;**»

Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὸ ὁ νοικοκύρης, λυπήθηκε τὴ φοράδα καὶ κατέβηκε. Τῷ βράλε κι' αὐτὸ ἡ γυναῖκά του στὸ νοῦ της. Κι' εἶται πηγαίνοντας ἐφθασαν κοντὰ στὰ πρόβατα, κι' ἄκουσε τὸ μανδρόσκυλλο, ποὺ φύλαγε τὰ πρόβατα νὰ λέγῃ σ' ἓνα λύκο: — «**Εἰκοσι χρόνια γέρασα στὸν ἀφέντη μου, καὶ τὸ δόντι μου δὲν**

ντροπιάστηκε· φύγε, καίμενε, γιατί ένα δόντι έχω, στο πετσί σου θα τ'αφήνω.» Ο νοικοκύρης που ήξερε τές γλώσσες τών ζώων, ένοιωσε, τι είπ' ο σκύλος, και σαν πήγε στα πρόβατα, πρόσταξε τούς πιστικούς να σφάζουν ένα κριάρι και το μισό να το ρίξουν στον σκύλλο να το φάη και το άλλο το μισό να το κρατήσουν να φάν όλοι μαζί. Σαν είδε και τουτό ή γυναϊκά του, τώθαλε στο νού της. Σαν απόφαγαν κι' είδαν και τὰ πρόβατα, που είταν καλά, πήγαν στο σπίτι. Η γυναϊκα άρχισε να τόν μαλώνη και να τόν ρωτάη, τί είταν αυτά, που έκανε στο δρόμο και στα πρόβατα. Και τοῦ έλεγε: «Στόν δρόμο χλημήτησε μιὰ φορά το φουραδόπουλο, κατέδηκες και βύζαξε, άλλη μιὰ φορά χλημήτησε, κατέδηκες και δέν καθαλίκεψες· στα πρόβατα πήγες, έκοψες ένα πρόβατο, έρριξες το μισό τοῦ σκύλλου. Τώρα θέλω να μου πής, γιατί τὰ κάνεις αυτά; Κάτι ξέρεις, θέλω να μου το πής». Ο άντρας της, άφου τόν στενοχώρησε πολύ, τής είπε:— «'Αν σου το πῶ, θα πεθάνω». Αυτή τοῦ είπε:— «Πές μου το κι' ας πεθάνης». Αυτός τής λέγει:— «Κάνε λοιπόν τὰ κόλλυδά μου έτοιμα, φώναξε και τούς παπαδες και θα σου το πῶ». Έκείνη τὰ έτοίμασε όλα. Σαν τώμαθε ο σκύλλος τοῦ σπιτιοῦ, άρχισε να ούρλιάζη και να λέη:— «'Αφέντη, έγω έχω τόσους δχτρούς και κανέναν δέν άφίνω να πατήση ποδάρι στο σπίτι, και σύ, μιὰ γυναϊκα δέ μπορείς να κάνης ζάφτι»; Σαν τώμαθε κι' ο πέτεινος, πάγαινε στην πόρτα κι' έλαλοῦσε κι' έλεγε:— «'Αφέντη, έγω έχω τόσες κόττες, και τινάζω μιὰ φορά την φτεροῦδα, κι' έλες τρέμουν απ' το φόβο τους· και σύ μιὰ γυναϊκα δέν μπορείς να την φέρης σε νόμο»; Σαν άκουσε αυτά ο αφέντης παίρει ένα κοντόξυλο, και χύνει τὰ κόλλυδα στές κόττες, και δίνει ένα καλό στηλιάρη στους παπαδες και στρώνει και τη γυναϊκά του στη ράχη της ένα καλό ξύλο, που άκόμα το θυμάται, και πλειό από τότε μιλιὰ δέν βγάζει.

Τέλος τοῦ παραμυθιοῦ καλή νύχτα σας.

Το 'Ωρολόγιον — 'Ιωάννινα

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕΤΑ ΚΑΚΑΟΥ

Ὡς φάρμακον στυπτικόν, δυναμωτικόν και θρεπτικόν είναι ο οίνος τής Κίνας μετά κακάου, κατασκευαζόμενος διά τοῦ Ἰσπανικοῦ οἴνου τής Μαλάγας και πωλουμένου 5—6 φράγκων ή φιάλη. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐκθέτομεν τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Λαμβάνομεν 30 δράμια σπόρων τοῦ κακάου και καθουορίζομεν αὐτὰ ὡς τὸν καφέ, μετά κοπανίζομεν ταῦτα εἰς χονδρὴν κόκκιν, προσθέτομεν 20 δράμια χονδρῆς κόκκως τοῦ φλοιοῦ τής βασιλικῆς κίνας, θέτομεν τοῦτο ἐντὸς θαλίνης φιάλης και ἐπιχύνομεν οἶνον τής Μαλάγας ή καλὸν οἶνον τής Θήρας (Vino santo καλουμένου) δύο ὀκάδες, και καταργάζομεν δι' ἡπίου πυρὸς ἐπὶ 8—10 ἡμέρας. Μετὰ ταῦτα διυλίζομεν διὰ χάρτου και μεταχειρίζομεθα ἐξ αὐτοῦ 2—3 φορές καθ' ἡμέραν ἐν μικρὸν ποτήριον τοῦ κοινῶν. Ὁ ἐκ Γαλλίας μεταφερόμενος τοιοῦτος οἶνος ἔχει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν Vin de Bugeaud aux Quinquina et Cacao dit Toni—Nutritif, ἥτοι οἶνος τής Κίνας μετά κακάου τονωτικός και θρεπτικός.

Η ΤΕΧΝΗ ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΣΘΕ ΟΡΑΙΑΙ

- 1) Όσakis ὁ καθρέπτης σας δεικνύει κακὴν τὴν ὄψιν σας, ἀναπαυθίτε !
- 2) Διὰ νὰ ἔχετε ὀραία μαλλιά, λουτέ τὰ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος.
- 3) Διὰ νὰ διατηρήσετε νεανικὸν τὸ στόμα, ἀνατρίβετε τὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι φέρονται ἀπὸ τοὺς μυκτῆρας πρὸς τὰς γωνίας τῶν χειλέων.

4) Διὰ νὰ μείνῃ νεανικὸν τὸ ὄρειδές τοῦ προσώπου, ἡ γραμμὴ τῆς σιαγόνης πρέπει νὰ μείνῃ κανονικωτάτη.

5) Μαλάσσετε συχνὰ τὴν ρίνα διὰ νὰ τὴν διατηρήσετε κανονικὴν.

6) Διὰ νὰ ἐξαλείψετε τὰς ἀσχήμους ἐρυθρότητας τῆς ρινός, μεταχειρίζεσθε τὰ θερμὰ ἐπιθέματα.

7) Διὰ νὰ ἐξαλείψετε τὰς ρυτίδας, αἵτινες σχηματίζονται πέραξ τῶν ὀφθαλμῶν, βρέχετε συχνὰ, ὁσάκις νίπτεσθε τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ ὕδωρ θερμὸν ὅσον τὸ ἀνέχσεσθε.

8) Διὰ νὰ διατηρήσετε τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν σας, ὁσάκις νίπτεσθε, κάμετέ τους ἐν λουτρὸν ἀπὸ ροδόσταγμα εἰς τὸ εἰδικὸν ἐπὶ τούτῳ ποτηρίκι.

9) Διὰ νὰ ἀποφύγετε τὸν διπλοῦν πώγωνα, κοιμᾶσθε μὲ τὴν κεφαλὴν ὅσον εἰμπορεῖτε χαμηλότερα.

10) Διὰ νὰ δώσετε νέαν δραστηριότητα εἰς τὴν ἀπεξηραμένην ὄψιν σας, νίπτεσθε συχνὰ μὲ ὕδωρ ὅσον θερμὸν τὸ ἀνέχσεσθε.

Καὶ πρὸ παντός ἡ ἀνάπαυσις ! Ὅσον διὰ τὴν τροφήν, παρατηρήσατε μόναι σας τί σὰς ὠφελεῖ καὶ τί σὰς βλάπτει, καὶ κανονίσατε ἀναλόγως τὴν διαίτάν σας. Τὰ παντὸς εἶδους ὀπωρικά, τρογιόμενα ἀρθροῦ καὶ κατὰ προτίμησιν τὴν πρωΐαν, εἶναι ἐξαιρετα διὰ τὴν εὐχροίαν.

Κοιμᾶσθε καλὰ, ὁκτὼ ὥρας κατὰ μέσον ὅρον.

Τέλος, ὁ μεγαλειετός φίλος τῆς καλλονῆς εἶναι τὸ ἐξῆς : ἡμῖς ποτήριον ροδοστάγματος, εἰς τὸ ὁποῖον στάζετε 12 στογόνas γλυκερίνης. Δὲν φαντάζεσθε πόσον φραϊσκο κάμνει τὸ δερμα, μὲ δροσερὰν δὲ ἐπιδερμίδα οὐδεμία γυνὴ εἶναι ἀσχημος.

Καθημερινῶς ἐν λουτρὸν 37° καὶ διαρκείας 20 λεπτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν μὲν μίαν ἡμέραν νὰ προσθέτετε ἅλας ἕως 150 δράμα καὶ ὀλίγην ἀρωματικὴν ἄμμωνίαν, τὴν δὲ ἄλλην ὀλίγον βάμμα βενζόης, ἔπειτα νὰ ἐκπλύνεσθε μὲ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ τέλος, ἀφοῦ ἐξέλθετε τοῦ λουτροῦ καὶ σπογγισθῆτε, νὰ κάμετε ἐντριβάς μὲ κολώνιαν. Μετὰ τὸ λουτρὸν μικρὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις.

Μετὰ τὸν καλλωπισμὸν αὐτόν, λαμβάνετε τὸ κολδ-κρέμ, τὸ ὁποῖον κα-
τασκευάζετε μόνῃ σας ὡς ἐξῆς :

Eau de roses	100	grammes
Huile d'amandes douces	100	»
Cire blanche	4	»
Spermacète	4	»
Essences de roses	10	gouttes

Μὲ τὴν ἀλοιφὴν αὐτὴν, ἀνατρίβετε παντοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ὅπου

ἔχετε πτυχὴν ἐπὶ δέκα λεπτά μὲ κινήσεις κυκλοτερεῖς, ἐλαφρὰ ραπίσματα διὰ τῆς παλάμης, κατόπιν δι' ἀπλῆς βατίστας ἀφαιρεῖτε ὅσιν ἀλοιφὴν δὲν ἀπερρόφησαν οἱ πόροι.

Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ πρωῒνός στολισμὸς πάσης ὀραίας κυρίας καὶ καθὼς βλέπετε χωρὶς νύμφιον. Τὸ νύμφιον γίνεται πρὸ τοῦ δείπνου ἀφ' ἐσπέρας μὲ πολὺ θερμὸν ὕδωρ καὶ ἐκλεκτὸν σάπωνα ἐκπλύνεσθε κατόπιν μὲ δροσερὸν νερόν, ὅχι κρύον, καὶ πάλιν ὀλίγην μάλαξιν μὲ κολδ-κρέμ.

Διὰ νὰ διατηρῆται λευκὸς καὶ ἀβρόδερος ὁ τράχηλος, ἐπιβρέχετε τον καὶ ὅσον ἐσπέραν μὲ τὸ ἐξῆς μίγμα :

Lait d'amandes amères	120	grammes
Infusion de romarin	200	»
Alcoolat de roses	100	»
Teinture de myrthe	15	»

Διὰ ν' ἀνακτήσουν αἱ χεῖρές σας τὴν λευκότητα τῆς ἐπιδερμίδος, τὴν ὁποῖαν ἔχασαν μετὰ χονδροειδῆ οικιακὴν ἐργασίαν. δοκιμάσατε τὸ ἐξῆς μέσον : Εἰς ἓν ποτήριον γλαροῦ ἐγγύματος χαμαιμήλων στάζετε 5 σταγόνas ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος καπνίζοντος καὶ ἐν κοχλιάριον τοῦ καφέ βάμμα-
τος βενζόης, ἐπιβρέχετε τὰς χεῖρας μὲ βάμβακα ὑδροφίλον, βρεχόμενον εἰς τὸ μίγμα τοῦτο καὶ ἀφίνετε νὰ στεγνώσουν χωρὶς νὰ τὰς στογγίσετε.

Πιτυρόνερον γλαρὸν μὲ ὀλίγας σταγόνas βάμματος βενζόης ἀπαλύνει καὶ λευκαίνει τὴν ἐπιδερμίδα, ἐξαλείφει δὲ καὶ τὴν λιπώδη αὐτῆς ὄψιν.

Διὰ ν' ἀποκτήσετε ρόδινα χεῖλη μοναδικὸν κόσμημα ὀραίου προσώ-
που εἶναι τὸ μόνον εὐχολον. Ἐκτὸς ἂν ὑποζέρετε ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἀναι-
μίαν, ὁπότε τὸ φάρμακόν μου εἶνε ἀνίσχυρον.

Βουτήξατε λοιπὸν ἐπὶ 5 λεπτά τὰ χεῖλη, σας ἐντὸς γλαροῦ νεροῦ. Σκουπίσατέ τα καλῶς καὶ ἀλοιφάτε τα μὲ rommade camphrée (ἔτσι νὰ τὴν
ζητήσετε ἀπὸ τὸν φαρμακοποιόν). Μετὰ ἐν τέταρτον σκουπίσατέ τα ἐκ
νέου καὶ ἀλοιφάτε τα μὲ γλυκερίνην.

Αἱ χανούμισαι διὰ νὰ συγκρατήσουν τὴν λευκότητα τῶν μαργαριτω-
δῶν ὀδοντῶν των, μασοῦν μαστίχαν ἰδοῦ καὶ μία συνταγή :

Poudpe de borax	30	gramm.
Magnésie calcinée	25	»
Craie précipitée	25	»
Chlorate de potasse pulvérisé	15	»
Essence de menthe	10	gouttes

Τρίβετε μὲ αὐτὴν τὴν σκόνην τὰ δόντια σας. Προλαμβάνει τὸ μαύ-
ρισμα αὐτῶν καὶ τὴν ὁποσδήποτε ἐπὶ τὸ σκουρότερον μετατροπὴν τοῦ
χρώματός των.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἰδού, θεία χάριτι, καὶ τὸ τρίτον βλέπει ἔτος τὸ Ἑπειρωτικὸν Δεύκωμά μου, πληρέστερον τῶν προηγουμένων κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὰς εἰκόνας.

Ὁδδεμιᾶς ἐφείσθην δαπάνης καὶ οὐδενὸς κόπου ὅπως τὸ Δεύκωμά μου τοῦτο προαχθῇ, ἐλπίζω δὲ ὅτι οἱ ἀπανταχοῦ συμπατριῶταί μου Ἑπειῶται, δεόντως ἐκτιμῶντες τὸ τε ἔργον μου καὶ τὰς θυσίας μου, θὰ σπεύσουν νὰ μὲ συντρέξουν, ὅπως δυννηθῶ ἔτι μᾶλλον νὰ τὸ προαγάγω, καὶ νὰ τὸ καταστήσω Ἑπειρωτικώτερον, χρησιμώτερον, ὠφελιμώτερον καὶ σκοπιμώτερον.

Μία τῶν ἐμυθυμιῶν μου εἶναι καὶ ἡ διάσωσις τῶν Ἑπειρωτικῶν μνημείων, μάλιστα δὲ τῆς μουσικῆς. Φέτος δὲν ἤδυνήθην νὰ προσαρτήσω μουσικά τινα τεμάχια τῆς δημοτικῆς ἡπειρωτικῆς μουσικῆς, διότι ἡμποδίσθην ν' ἀσχοληθῶ εἰς τοῦτο ἐγκαίρως, προτιθεμένη ὁμως νὰ κάμω μακρὰν περιοδεῖαν πρὸς συλλογὴν τῶν ἐθνικῶν καὶ πατριωτικῶν κειμηλίων, εὐελπιστῶ ὅτι θέλω τύχει τῆς ὑλικῆς ὑποστηρίξεως παρ' ὁμογενῶν πλουσίων Ἑπειρωτῶν, οἵτινες θέλουσιν εὐεργετήσῃ τὸν ἐθνικὸν καὶ πατριωτικὸν αὐτὸν πόθον.

Τὰ μέχρι τοῦδε τονισθέντα Ἑπειρωτικὰ ἔσματα δυστυχῶς ὅλα εἶναι παρεφθαρμένα. Οἱ Ἑπειῶται, οἵτινες θὰ θελήσουν νὰ τείνωσι χεῖρα βοηθείας διὰ τὸν εὐγενῆ αὐτὸν πόθον ἀπευθυνθήτωσαν εἰς τὴν διεύθυνσιν

Ἑλπινίην Μ. Μανρογορδάτου

Poste Ottomanne Boîte 14 Péra

Παρακαλῶ πάντα λόγιον Ἕλληνα καὶ ἰδίως Ἑπειῶτην νὰ μοὶ πέμψῃ ἐγκαίρως εἴτε λαογραφικὴν, εἴτε ἰδίαν λογογραφικὴν ὕλην, εἰκόνας ἱστορικάς, ἢ μνημείων, ἢ τοπείων τῆς Ἑπείρου, ὅπως

καθίσταται εὐχερεστέρα ἢ καταχόρισις αὐτῶν ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει.

Οἱ μεγαλείεργοι ὑποστηρικταὶ τοῦ ἔργου μου δὲν εἶναι μόνον οἱ εὐγενεῶς παρέχοντές μοι τὴν εἰς λογογραφικὴν ὕλην συνεργασίαν των, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν φιλοτίμων συνδρομητῶν μου σπεύδουσι νὰ κανονίζωσιν ἐγκαίρως τὸν λογαριασμὸν τῶν πεμπομένων εἰς αὐτοὺς τευχῶν, ἐνθαυρύνοντές με εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ σὺν τῷ χρόνῳ ἐννοῶ νὰ τὸ καταστήσω ἐγκόλπιον παντὸς φιλοπατρίδος Ἑπειώτου.

Οἱ βουλόμενοι νὰ κάμωσι παραγγελίας σωμάτων, ὀφείλουσι νὰ συνοδεύωσι τὴν παραγγελίαν των διὰ τοῦ ἀντιτίμου, βέβαιον ὅτι συνδράμουν ἔργον, τὸ ὁποῖον προώρῃται νὰ ἐξυπηρετήσῃ μεγάλως τοὺς πρὸς τὴν ἰδιαίτεραν των πατρίδα δασμοὺς τῶν ἀπανταχοῦ Ἑπειωτῶν.

Ὑπὸ τὴν ἰδέαν ταύτην θαυροῦντως θὰ προβῶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ τετάρτου τεύχους τοῦ ἀνὰ χεῖρας Δευκώματος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1912

Η ΕΚΔΟΤΙΣ

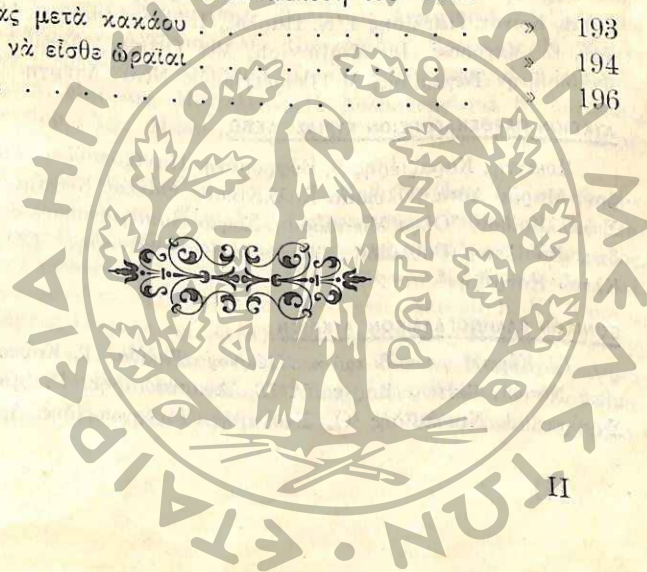
ΕΛΠΙΝΙΚΗ Μ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ
τὸ γένος Α. Τάπη καθηγητοῦ.

Σημ. Ἡ εἰκὼν τοῦ Μετσόβου θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχές Δεύκωμα, μὴ δημοσιυνθεῖσα φέτος ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς σκοτεινότητος. Παρακαλῶ ὅθεν θεομῶς τοὺς κ. Μετσόβιτας νὰ μοὶ ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως ἐπιτυχημένην τινα εἰκόνα τοῦ Μετσόβου.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Βιογραφία καὶ εἰκὼν Κωνσταντίνου Ζάππα	Σελ	4
Εἰκὼν. Τὸ Λάμπρονον, γενέτειρα τοῦ Ζάππα	»	6
Ἑρωδιελεγειὸν εἰς Κωνσταντῖνον Ζάππαν ὑπὸ Ἀναστασίου Γ. Τάγῃ	»	7
Εἰκὼν, Ζάππειον Παρθενοναγωγεῖον Κων/πόλεως	»	9
Ἐλευθέρα παράφρασις τῆς ὑπὸ Ἀναστ. Τάγῃ ἐλεγείας εἰς Κωνστ. Ζάππαν ὑπὸ Χαριδῆμου	»	10
Εἰκὼν, Ζάππειον Ἀθηνῶν	»	12
Ποίημα ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Χρήστου Χατζηχρήστου ἐπὶ τῇ ἐπιμνημοσύνῃ τελετῇ τοῦ 1892 ἐν τῷ Ἑπειρωτικῷ Συλλόγῳ	»	13
Εἰκὼν, Πύρρος ὁ Μέγας βασιλεὺς τῆς Ἑπείρου	»	15
Εἰκὼν, ὁ νῦν Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. κ. Γερβάσιος Ἀρχαία χωρογραφία καὶ ἱστορία τῆς Ἑπείρου ὑπὸ Ἀλεξίου Πάλλῃ, ἱατροῦ 1859	»	17
Εἰκὼν, δυτικὴ ἀποψὶς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων	»	51
Δημοτικὸν ᾠσμα Ἑπειρωτικὸν	»	55
Τὸ μαρτύριον τῆς Ἀλεποῦς ὑπὸ Χ. Χρηστοδασίλῃ	»	56
Ἡ κυρία μας εἶται ὡς ἔγγιστα ὑπὸ Χαριδῆμου	»	65
Ἡ κλεισμένη καρδιά μου, ποίησις ὑπὸ Χαριδῆμου	»	72
Χριστόφορος Φιλητᾶς ὑπὸ Σπυρ. Δὲ Βιάζῃ	»	73
Εἰκὼν, Τὸ στραταρχεῖον τῶν Ἰωαννίνων	»	75
Εἰκὼν, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος	»	82
Βιογραφία αὐτοῦ ὑπὸ Νίκου Βαβάκη	»	83
Περὶ Φιλανθρωπίας ὑπὸ Χ.	»	95
Ὀλίγαι ἡμέραι ἀνὰ τὴν Ἑλβετίαν ὑπὸ Σ. Σκλαμάγκα ἱατροῦ ἐν Ἰωαννίνοις	»	97
Εἰκὼν, Davos Platz Ἑλβετία	»	100
Εἰκὼν, Στοιὰ ἀκροθεραπείας τῶν ἀσθενῶν τοῦ Davos Platz εἰς Ἑλβετίαν	»	108
Τυχοδιώχεται ὑπὸ τῆς Δοῦς Νοεμῆς Ζωηροῦ	»	113

Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἑπείρου ὑπὸ Γ. Ν. Χατζηδάκι	»	132
Εἰκὼν, Δέσποινα Ἰωαννίτις τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ 1812	»	137
Ἑλένη Γεωργίου Ζαρίφη ὑπὸ Μ. Μαλαχοπούλου	»	143
Ὁ Πένης καὶ ἡ Ἀθλιότης ὑπὸ Σωτηρίου Ι. Φώκου δ. ν.	»	144
Ἡ Πανήγυρις τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου ἐν Δελδινακίῳ πρὸ ἑκατονταετίας ὑπὸ Πουκεδῖλλ	»	155
Εἰκὼν, Τὸ Δελδινάκιον	»	157
Εἰκὼν, Ὁ ἐθνικὸς χορὸς τοῦ Δελδινακίου	»	159
Εἰκὼν, Δ. Μ. Σάρρος καὶ βιογραφία	»	162
Ποιήσεις Σάρρου	165—170	
Εἰκὼν, Ὁ λόρδος Βύρων	»	171
Ὁ λόρδος Βύρων ἐν Ἑπείρῳ	»	172
Εἰκὼν, Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς	»	174
Εἰκὼν, Ἡ Κυρὰ Βασιλική	»	177
Περὶ ἱατρῶν καὶ ἀσθενῶν ὑπὸ Φλωρᾶ ἱατροῦ	»	178
Εἰκὼν, Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων	»	185
Βιογραφία αὐτοῦ καὶ μαρτύριον	»	186
Εἰκὼν, Ἡ εἰκία αὐτοῦ	»	188
Ἑπειρωτικὸν Παραμῦθι	»	191
Τὸ Ὁρολόγιον Ἰωαννίνων. — Κατασκευὴ τοῦ αἰνίου τῆς Κίνας μετὰ κακῶς	»	193
Ἡ τέχνη διὰ τὰ εἰσθεῶραται	»	194
Ἐπίλογος	»	196

Α ΤΑΛΑΝΤΟΣ ΕΠΤΑΦΕΝΤΩΝ ΣΥΝΑΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΝ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΙ (ΠΕΡΑΝ)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Ἰουλίας Οικιάδου**, Γ. Ξηροποταμηνός, Σπυρ. Κωνσταντινίδης, Ι. Σταυρίδης, Δημήτριος Φώτος, Μέγας Πρωτοσύγγελος κ. Ἀθηναγόρας, Μ. Α. Ειρηναῖος, Α. Κομεστόπουλος, Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀπόστολος, Π. Δ. Νικολόπουλος, Α. Φιλίπτιδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Δεσποίνης Σιφναίου**, Δ. Μ. Σιφναίου 4, Α. Σπυρίδωνος 2, Γ. Παπάζογλους 2, Ι. Στρατηγόπουλος, Γ. Α. Πάσχος, Κ. Ἀμπατζῆς, Ἀλίκη Ἀμπατζῆ 2, Γ. Σουβατζόγλους, Μ. Λογιάς, Ε. Β. Καραντώνης 6, Βάσσω Σπυρίδωνος. Σωσάνη Σπυρίδωνος, Κ. Παπάζογλου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Νίνας Φωτιάδου**, Ι. Ἀγγελόπουλος, Π. Σαμουήλ, Π. Πάριος, Κ. Παυλίδης, Α. Μπογιατζόγλου, Ε. Καλαματιανός, Α. Λουπιδιάτης, Ἀλ. Πάριος, Ι. Ἀρβανιτάκης, Ν. Παλαιολόγος, Ν. Νικολαΐδης, Παῦλος Κ. Φωτιάδης, Κ. Κοντόπουλος, Α. Φωτιάδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Εὐφροσύνης Χρηστίδου**, Μαρία Ἑλλη Μαυροπούλου, Ι. Κ. Δακόπουλος 5, Julia Casanova 2. Εὐφροσύνη Βασιλειάδου, Ε. Καμπαλούρη, (χρυσ.) Doris Ch. Christidis, Ε. Ἀμμανέντης 2, Ἀλέξ. Στρογγυλός, Ed. D. Dikson, Εὐφροσύνη Βασιλειάδου, Ἀμαλία Διαμαντίδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς δεσποινίδος **Μαρίας Παυλίδου**, Ἀγγελικὴ Παυλίδου, Κωνστ. Παυλίδης 4, Ν. Πάριος, Ι. Ἀγγελόπουλος, Ἀγγελικὴ Ἰωάννου, C. Marchesi, Dr. Miglievich, Mlle Ottony, Σοφία Ἐλευθεριάδου, Φιλοσοφίμη Ταγαρίδης, Μ. Démétriades, Νίνα Ἀπέρρη.

ΛΥΚΕΙΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ ΚΥΡΙΑΣ ΔΕΒΩ

Ἰωάννης Καραζιέρης 3, Εὐφροσύνη Παντζοπούλου, Οὐρανία Γουλιάδου, Μαρία Δόνα, Ὀλυμπία Καλλινίκου, Θάλεια Κωνσταντινίδου, Ἄννα Σακελλαρίδου, Ὀλγα Μανιαδάκη, Σοφία Παπαγιανοπούλου, Κωνστ. Ἡλιάδης, Βασίλειος Γουλιάδης, Ἰωάννης Καραγιαννίδης, Ἑλλη Ἀντωνιάδη, Κλεώ Κουρτζῆ.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ

Τῇ Εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κλέωνος Ψαλίδα**, Γ. Κουκουλήθρας, Νικίας Ναοῦμ, Βίκτωρ Κόρτες, Α. Σ. Ἀναστασιάδης, Γ. Ἀποστολίδης, Ι. Σκουράς, Α. Νικολαΐδης Ὁ. Σκαναβῆς, Ι. Χρυσάφιδης, Α. Γεωργιάδης,

Π. Λαζαρίδης, Χ. Τσιγάντες, Α. Πανταζῆς Κ. Χ' Ἀντωνίου, Π. Χ' Παύλου, Μ. Παγκανίκας Noël C. Sadilasr, (χρυσ.).

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Χρήστου Καραμαζιώτου**, Χρήστος, Ν. Καραμαζιώτης, (Μαραμένος μενεξές) (χρυσ.), Ἰωάννης Ν. Γιαννίσης (δ κρῖνος τοῦ Μαγιοῦ) (χρυσ.), Πέτρος Καϊμάκης, (Νεκροθάπτης), Ἰωάννης Μακρῆς, (Γύφτος Ταναγραῖος), Σταῦρος Βασιλείου (Ἅγιος Ἀθανάσιος), Θεοδόσιος Στ. Λαζάνης, Σδλων Κωνσταντινίδης, Βασίλειος Τσάτσικας, Δαμιανὸς Δημητριάδης, Ἀχιλ. Κ. Ἀσλάνογλου, Βίκτωρ Παυλίδης, (Κόρτες), Noël C. Sadilasr, (Κλέων Ψαλίδας). Γεώργιος Δημόπουλος, Χρήστος Μπασιμπόσης, Χρυσόστ. Μουρζίδης, Α. Παχτίκος, Στέφανος Μαραγκός, (Χόμς), Ἰωάννης Ι. Δαλαμάγκος, Χρήστος Πανναζῆς, (Τρομάρας), Ἀλέξ. Καλοντᾶς (Νεκροφόρος) Βασίλειος Πανταζῆς (Γώπας). Χρήστος Πασχαλίδης, Ἀν. Κυρούδης, Μῆν. Σκουράκης, Διον. Σαρρῆς, Α. Γιόγλους, Π. Κουμαριανός, Θ. Τσαούσης, Α. Πάπτης, Ν. Βλασιάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Θ. Καμαράδου**, Ι. Θ. Πολυζέτης, Ἑλένη Περβανίδου, Βύρων Ο. Καμαράδου, Γεώργιος Κερόγλου, Γεώργιος Κούππας, Εὐγενία Δαπόντη, Ἐλευθέριος Βολιώτης, Λεάνδρος Στυλιανίδης, Ἰωάννης Παππᾶς καὶ Σια.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Σόλωνος Ἀργυριάδου**, Ι. Ἀργυριάδης 2, Edmond Cociffi, Fernand Bienne, N. S. Hlavanu, Ἀ. Βαξεβάνογλους, Ἑμμ. Διβάνιος, Στ. Παππᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Στεφάνου Μαλαχοπούλου**, Στέφανος Μαλαχόπουλος, Ἀγγέλος Κουλούρης, Γεώργιος Ἀναστασιάδης 2, Νικόλαος Ριγούτσης, Ἀλέξανδρος Γαβαλάς, Ὀλύμπιος Εὐσταθιάδης, Δημήτριος Φώκιος, Χαράλαμπος Ζαμούρας, Στέφανος Εὐσταθιάδης, Νικάνδρος Στάφας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Εὐστατίου Μαρτίνου**, Εὐστράτιος Μαρτίνος, (χρυσ.) Ἰωάννης Κιρμανίδης, Βασίλειος Δημητριάδης, Γεώργιος Μανρουδῆς, Σπυρίδων Ἀντίπας, Μ. Πασχαλίδης, Ἰορδάνης Ν. Κιβεντζόγλου, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Ἀντίπας, Κωνστ. Φιλίπτιδης, Α. Ἀφιερίδης, Ε. Κωλητός, Α. Μαρτίνος, Μεντελίνος Γ. Δολαπτόγλους, Κ. Μαλαΐας, Ant. Marinovich, Χρ. Μπουντούνη, Δημ. Γκόγλιος, Μιχαὴλ Μπαρούνας 4.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἐλλογίμου κ. **Φ. Κοβαλακίδου**, Ἰωάννα Φ. Κοβαλακίδου, Μιχαὴλ Μίχας, Περικλῆς Κοζαντζίδης, Ἰωάννα Ν. Χριστοφορίδου, Ἡλίας Β. Τζολῆς, Γεώργιος Ζωγράφος, Θεόδωρος Βαφειάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς ἐλλογίμου Ἰδως **Ὀλγας Μ. Νικολαΐδου**, Αἰ. κατερίνη Ἀθανασιάδου, Jean Djanko Theosevie Zarcali K. X. Καπετανόπουλος, Σάββας Πόρτιγκωφ, Στέργιος Σταμόπουλος, Ἡλίας Φωτιάδης, Παῦλος Κατσόανης, Γρηγόριος Δολόπουλος, Κωνστ. Παράσχος, Δημήτριος Ι. Κατσανόπουλος, Ἀθανάσιος Γ. Σιαρβάδης, Ἡλίας Α. Ἀρβανιτίδης, Ἰωάννης Κ. Βουργαρόπουλος, Νικόλαος Ε. Ἀντωνόπουλος, (χρυσ.)

Γεώργιος Μισανίδης, Ἀθανάσιος Φ. Βοσιλειάδης, Ὀλγα Μ. Νικολαΐδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδᾶς Ἀφροδίτης Κοντογιάννη, Ἀφροδίτη Κοντογιάννη, Παῦλος Παλαιολόγος, Ἀγλαΐα Τελωνίδου, Αἰζ. Καμιναρίδου, Μαθητικὸς Σύλλογος Μακροχωρίου, Χρυσάνθη Σουλιώτου, Ἀλίκη Κοκορομβίου, Βύρων Λαζαρίδης, Γ. Δ. Ἰακωβίδης, Δ. Χ. Ἰακωβίδης, Δημ. Πετρατζᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδᾶς Δεσποίνης Βασιλειάδου, Μιλτιάδης Σινιόσγλου 2, Π. Ἐκκετζῆς, Α. Κασάπογλου, Ἰορδάνης Σεβαστί, Ἀλέκος Σεβαστί, Ἀντώνιος Κρητικός, Μάρκος Φραγκάκης, Δέσποινα Βασιλειάδου, Ἀπόστολος Ν. Κρητικός, Ἰωάννης Ζ. Νέρης, J. Lavdas, John Photiades, G. Molieros, D. Costis, D. Vandos, C. Pomonis, C. Ros-solimos.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Λάμπρου Μπακιρτζόγλου, Εὐάγγελος Κινᾶς, Ἰπποκράτης Ἰβιραῆς, Σταῦρος Ἀποστόλου, Θεοχαρίδου, (χρυσ.) Κ. Καλφόπουλος, (χρυσ.) Λάμπρος Μπακιρτζόγλους 2, Εὐρυπίδης Παῖδας, Ἀλέξ. Γ. Λαζαρίδης, Γ. Ἰβρακλείδης, Ν. Γρηγορίου Πατίστας, Ἀρ. Πασχαλίδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ν. Βλυσσίδου.—Ν. Βλυσσίδης, Χρυσ. Μ. Ἰωαννίδης, Σ. Κατινιώτης, Κ. Ἰωαννίδης, Κ. Μισαηλίδης, Χαρ. Ἡλιάδης, Δημ. Ζάττας, Μιλτ. Δημάρατος, Μ. Μαρωνιτίδης, Μ. Δημάρατος, Ἡρακλῆς Β. Δημάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς ἐλλογίμου Ἀδᾶς Αἰκατερίνης Φραγκίδου.—Θ. Καζάλη, Μ. Σουρβάνου, Ἀλ. Δημητραπεζοπούλου, Νίνα Μουσταῖξη, Βαλεντίνη Παττιδοπούλου, Ἑλπινίκη Γεωργιάδου, Ὀλγα Κοτζάμπαση, Καρδομάτη, Ἀλεξάνδρα Πανουργιᾶ.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Μ. Αὐγερινίδου.—Μ. Αὐγερινίδης, Ι. Μπηλμπήλογλου, Πηξάκιος, Σκαλ. Ρούσοβοιτς, Νικόλαος Προκοπίου 2, Γεώργιος Μουρουνάκης, Ν. Βέκιος, Μ. Μοργιάδης, Μουράτης, Γεώργιος Ἀστράς Ἰαν. Δ. Καμακάρης, Ἀλ. Μαυρόπουλος, Ι. Τριανταφυλλίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ν. Καμιλέρη.—Χρ. Ν. Χμαρᾶς, Παν. Δ. Κιτοσώφ, Δημ. Σκόρπας, Γ. Α. Καραγιαννάκης, Ν. Καμιλέρης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γεωργίου Πυρώλη.—Ἰωάννης Κ. Λύτσης, Δημήτριος Βασιλειάδης, Ἰωάννης Δ. Βέκιος, Πέτρος Νεγρεπόντης, Ἀντώνιος Ι. Βασιλειάδης, Σταῦρος Ἀθ. Παπαδόπουλος, Νικόλαος Πανταζίδης, Πρόδρομος Κατσανίδης, Λεωνίδας Γκόνο, Ἀνδρόνικος Προκοπίστης, Ἰωάννης Ξάνθης, Γεώργιος Πυρώλης, Εὐδόκιμος Ζαχαριάνης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Σταύρου Βενέτη.—Εὐάγγελος Ἀπ. Μούζας, (χρ.) Εὐάγγελος Κ. Ἰωάννου, (χρυσ.) Βασίλειος Ν. Γκολέμης, Ἱεροδ. Νικόδημος Ζαχαριάδης, (χρυσ.) Ζαχαρίας Δ. Οἰκονομίδης, (χρυσ.) Κωνσταντῖνος Θεοχαρίδης, Ἰωάννης Σταματιάδης, (χρυσ.) Ἰωάννης Καδεμίρης, (χρυσ.) Γεώργιος Κωνσταντῖνου, Στέφανος Εὐαγγέλου, Γεώργιος Βασι-

λείου, Ὀδυσσεὺς Γλυνοῦ, (χρυσ.) Φ. Χ. Δρούμπουλας, Γεώργιος Κοπάσης, Θωμᾶς Παναγιώτου, Γεώργιος Οἰκονομίδης, Κλεόβουλος Ν. Γησιτίμης, Σταῦρος Παπαδόπουλος, Κωνστ. Χρ. Γαλάνης, (χρυσ.) Σταῦρος Κ. Βενέτης, (χρυσ.) Ἀθ. Βενετιάδης, (χρυσ.)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κωνσταντῖνου Ἀθ. Σίλη.—Κωνσταντῖνος Ἀθ. Σίλης 2, Κωνστ. Γ. Στάθης, Λεωνίδας Τριανταφυλλίδης, Γεώργιος Δ. Λύτος.

Πρόην Λουξεμβούργον, Ἀδελφοὶ Τσαγγόπουλοι 4, Νικόλαος, Λάλας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδᾶς Κορηλίας Ἀλιπράντη.—Ν. Σεῖσογλου, (χρ.) Κατ. Ἰωαννίδου, Ἄννα Ἀλαμαροπούλου, Ἰωάννης Μουσούρης 10, Κ. Νικολαΐδης, Κ. Ἀλιπράντη.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ Γαλατᾶ 6 χρυσόδετα.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γ. Π. Ἐνεπέκογλου.—Γεώργιος Π. Ἐνεπέκογλου, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Α. Καλφόπουλος, (χρυσ.) Μιχαὴλ Ἀνδρουτσος, Γεώργιος Ζελίτσολης, Ἀντ. Λεμονίδης, Δημοσθένης Μανρογιάννης, (χρυσ.) Κίμων Ζησιάνης, Δημήτριος Καράλης, Ἐμμανουὴλ Κοντομανώλης, Μιλτιάδης Παπαδόπουλος, Ἀλ. Ἰορδανόπουλος, Μ. Δημητριάδης, Βασ. Ποταμιάνος, Θεόδωρος Εὐστρατιάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Σωκράτους Γούναρη.—Ὀλγα Τσαούσογλου, Γ. Χρ. Ζουμπούλογλου, Θεόδ. Περβάνογλου, Στ. Κιβεντζόγλου, Δέσποινα Γούναρη, Μιχαλάκης Γούναρη, Εἰρήνη Ζουμπούλογλου, Ι. Χρ. Ζουμπούλογλου, Θεοχάρης Τσαούσογλους.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γεωργίου Θεοδωρίδου.—Γεώργιος Θεοδωρίδης, Βασίλειος Ψάλης, Νικόλαος Lanzoni.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Τριανταφυλλοῦ Φούφα.—Θεόδωρος Δ. Κυργώτης, Ζήσης Παπαζήσης, Σωτήριος Παπαδημητρίου, Σταῦρος Πρασουλίδης, Δημήτριος Κ. Μήκας, Ἀθανάσιος Τζάντζαρης, Βασίλειος Κούλουθρος, Κ. Γ. Πούλιας, Γεώργιος Α. Πάτσικας, Θρασύβουλος Γ. Μακρῆς, Κωνστ. Σκόκας, Πλάτων Καλλίνικος, Ν. Β. Βούγιουνόγλου, Ἀνδρέας Σ. Νότης, Ἐμμανουὴλ Δ. Δαμιανοῦ, Τριαντάφυλλος Μ. Φούφας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Λεωνίδα Φωτιάδου ἐξ Ἡπείρου.—Λεωνίδας Φωτιάδης, Γρηγόριος Κωνσταντῖνου, Κωνσταντῖνος Ζέρπος, Νικόλαος Καραμπίνας, Σταῦρος Τζήμος, Νικόλαος Ζαγόρτσας, Ἡλίας Ἰωάν. Παπαθανασίου, Κωνσταντῖνος Σταυρίδης, Περικλῆς Βαλαῆς, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης, Γεώργιος Ζαχαριάδης, Βασίλειος Ζήσης, Νικόλαος Ἀντ. Ζάκκας, Θεόδωρος Γεωρ. Τσιόλης, Χαράλαμπος Χαρίσης, Κωνστ. Ἀλ. Μητσιόνη, Λεωνίδας Ν. Κασούλας, Γεώργιος Δημ. Κριονίρης, Χρήστος Δ. Τάτσης, Μιχάλης Γ. Ζώης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Χαρίλαου Πρίγκου.—Εὐφίλη Πρίγκου, Χαρίλαος Πρίγκος, Κωνσταντῖνος Πρίγκος ἱατρός, Στυλιανὸς Σαραντῆς

ιατρός, Δημήτριος Ἀποστόλου, Γαβριήλ Γαβρηλίδης, Γεώργιος Σταν-
ρίδης, (χρυσ.)

ΑΡΤΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κ. Κατσαδήμα**.—Κ. Σ. Κατσαδήμας 3
(χρυσ.) Νικόλαος Καλλέλης, Σπυρίδων Μπόρος, Ἰωάννης Δημολίστας,
Ἰωάννης Νικολίτσας, Εὐάγγελος Γαρουφαλίδης, Κωνστ. Παπούλιας, Κ.
Κατσάνος, Β. Δ. Κατσαδήμας, Ἀδελφοὶ Ζάρα (χρυσόδετα) Κ. Κασσότης,
Ἰωάν. Καλυβιώτης, Ἰ. Στατηράς, Ἀδ. Γκαπράνης, Ἀπ. Ἀλεξίου, Ἰωάν.
Δ. Τζίμας, Ν. Β. Τζώνης, Φιρίμα Α. Μυλωνά, Ἰ. Δημολίστας, Ἀλέξ. Δ.
Παπᾶς Ν. Παπανικολάου, Ἀν. Παπαβασιλείου, Π. Σπήλιος Π. Οἰκονό-
μου, Ἰ. Δ. Νίκας, Χρ. Κατσίκας, Κ. Α. Καξαντζής, Ι. Κοντογιάννης.

ΑΓΚΥΡΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ἀγκύρας κ. κ.
Γερβασιού.—Ἀριστ. Καλτσουνίδης, (χρ.) Ἐμμανουήλ Βασαγιάννης, (χρ.)
Τηλέμαχος Καλτσουνίδης, (χρ.) † ὁ ἅγιος Ἀγκύρας Γερβάσιος (χρυσ.)

ΒΑΛΙΑ ΚΑΡΑΙΔΔΙΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κ. Ζαφειροπούλου**.—Κ. Ζαφειρόπουλος (χρ.)
Ἀθ. Χατζάλας (χρ.) Δημ. Παπακώστας (χρυσ.) Μιχ. Ἡγουμενίδης (χρυσ.)

ΒΙΓΛΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Μιχαὴλ Παπάζογλου**.—Ἰάκωβος Ἰακωβί-
δης, Ἰωάννης Γιαννακίδης, Δημήτριος Γ. Ἀξαζιώτης, Χ' Θεόδωρος,
Χ' Βασιλείου Ζουρούλογλου, Νικόλαος Χ' Δημητρίου Ζουρούλογλους
Λιβέριος Α. Βεκιάρη, Γεώργιος Φιλτζαντζίδης, Πασχάλης Νικολ.
Πασχάλογλους, Παναγιώτης Καρυδάκης, Γεώργιος Β. Εὐαγγελίδης, Κων-
σταντῖνος Δημητρίου, Ἀλέξανδρος Κ. Γκλήδου, Δημήτριος Κ. Καρα-
γιώζη, Michel Papazoglou, aide pharmacien.

ΓΚΙΟΥΜΟΥΛΤΖΙΝΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κωνσταντίνου Τελωνίδη**.—Χρήστος Ι.
Πρόξνης, Λάμπρος Π. Κακαϊδής, Βασίλειος Παπαγιάννης, Νικόλαος Δ. Οἰ-
κονόμου, Μ. Μοσχίδης, Δημ. Ζωΐδης, Ἰωάννης Γιβέριος, Σοφοκλῆς Κο-
μηνός, Κλεόβουλος Μίσος, Ὁδυσσεύς Κυριακίδης, Κωνσταντῖνος Ἰωαν-
νίδης, Δημοσθένης Σαράφογλους, Στέλιος Μιχαὴλ Ζαφειρίου, Βασίλειος
Τσιουρίδης, Δημήτριος Ζένογλου, Δημήτριος Ζησιάδης, Ἰωάννης Ἐλευθε-
ριάδης, Κ. Ε. Τελωνίδης, (χρυσόδετον.)

ΔΕΔΕΛΓΑΤΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κ. Σίτη** διευθυντοῦ τῆς Γερμανικῆς Τραπεζῆς.—
Κ. Γ. Σίτης, (χρυσ.) Κ. Γ. Δημακόπουλος, Γ. Κουταβέλης, Σ. Κουταβέ-

λης, Κ. Καλούδης, Γ. Π. Γανάσης, Α. Γούδας, Σ. Κομνηνίδου, Κέλων Ν.
Παπασταύρος, Γεώρ. Χριστοφορίδης, Κωνστ. Χριστοφορίδης, Δ. Κ. Μαν-
ταΐδης, Α. Κ. Μαργαριτίδης, Δ. Ζαφειριάδης, Μ. Γιόσκα, Ἀλ. Ἀθανα-
σίου, Β. Καταβέλης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ὁδυσσέως Παπακωστή.— Ὁ Πρωτοσύγ-
κελλος τοῦ Ἁγίου Αἵνου κ. Ἰωακείμ Νικολαΐδης, (χρυσ.) Ἀχιλλεύς, Γ. Νιώ-
της, Ἀνθυμῶ Ὁδυσ. Παπακωστή, (χρυσ.) Δημήτριος Χαμπούρης, Ἀνδρέας
Νίζου, Σπυρίδων Πριμίδης, Κωνστ. Χατζηδοξαρίδης, Κίμων Βατίτσης, Κυ-
ριακὸς Βλάχου, Ζωὴ Γεωργίου Πετίνου, Σοφία Μιχ. Χρυσοβέργη, Γεώρ-
γιος Δολμάς, Κομνηνὸς Χατζηδοξαρίδης, Μιχαὴλ Στυλιανίδης, Θεόδωρος Γ.
Ζάγκος, Κωνστ. Ι. Ψαφριανοῦ, Χρήστος Κ. Σηλίδης, Παναγιώτης Παπα-
σάββα, Ξενοφῶν Ν. Φάρογλους, Γεώργιος Α. Κόννου, Ἰωάννης Γ. Κόκκι-
νος, Εὐάγγελος Ἀποστόλου, Γεώργιος Ἀντωνίου, Νίκος Ἀντωνίου, Παπᾶ
Παναγιώτης Βενετᾶς.

ΔΡΑΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κ. Ι. Κωνσταντινίδου**.— † Ἅγιος Δράμας
Ἀγαθάγγελος (χρ.) Ἠλέκτρα Ἀνθοπούλου, Μαρίκα Κωνσταντινίδου, (χρυσ.)
Ἑλένη Μιχαηλίδου, (χρυσ.) Νικόλαος Δασούκης ἱατρός, Ὀλύμπιος ἱατρός
(χρυσ.) Ἠλίας Δ. Τζίμας, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Πέτσας, Στέργιος Στολίδης,
(χρυσ.) Ἰωάννης Βασ. Ρώσιου, Κωνστ. Πέκης, Δ. Κ. Δαβέλλας, (χρυσ.)
Νάκος Νικολάου, Ἀριστείδης Σαδραψάμης, (χρυσ.) Ἰωάννης Α. Βαλαβά-
νης, Πέτρος Α. Βαλαβάνης, (χρυσ.) Γεώργιος Ν. Βαλαβάνης, (χρυσ.) Θεό-
δωρος Κουγιουμτζής, (χρυσ.) Κούπτσιος Ἀρμεν (χρυσ.) Π' Δημήτριος Βου-
ζύκη, (χρυσ.) Κοινότης Πουμπλητσίου (χρυσ.)

ΘΕΡΑΠΕΙΑ-ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Ἡ Μεγάλῃ Λογοθετῆσσα Ἐρμιόνη Σ. Ἀριστάρχου 2 χρυσόδετα.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. κ.
Γερβασιού.— † Πρωτοσύγκελλος Πανάρετος, Ἀλέξανδρος Ι. Σικελίων,
Ἀλκιβιάδης Κυρούσης, Σ. Κυριακίδης, Δημήτριος, Λιβ. ἀδᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Σπυρίδωνος Τσάντη**.— Σπυρίδων Τσάντης,
Βασιλικὴ Β. Δόνου, Νικόλαος Χαντέλης, Περσεφόνη Φ. Φάντη, Ἀλέξιος Γ.
Κούμπιολους, Μαργαρίτα Μ. Δαγλῇ, Γεώργιος Ε. Ράδος, Σωτήριος Π.
Μαρτίνης, Σπυρίδων Γ. Γκάνιος, Σπυρίδων Γ. Δόνος, Ἰωάννης Χαρισιά-
δης, Δημήτριος Δουβλής, Ἰωάννης Βρανιαλῆς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἐλλογίμου κ. **Γεωργίου Βογᾶ**.— Γεώργιος Ἀν.
Βογᾶς, Ἀθανάσιος Βακολίδης, Γρηγόριος Παπαναστασίου, Δημήτριος Σπ.
Θεμελῆς, Χριστόδουλος Εὐγ. Βεβέκος, Δημήτριος Καστούνης, Σωτήριος
Γκόβελας, Ἀλέξανδρος Τενόπουλος, Βασίλειος Δ. Ρέκκας, Ἐμμανουήλ Ι.

Γεωργάτης, Γεώργιος Κ. Τσοπολάκος, (χρυσ.) Κωνστ. Κ. Καπρής, Κωνστ. Ελ. Πανταζής, Ίωάννης Σπ. Γκάνιος, (χρυσ.) Βρασίδης Π. Ρώτας, Χρήστος Ί. Χριστοδουλίδης, Γεωργιος Καλυδόπουλος, Κωνστ. Δ. Γύρας, Χρήστος Δ. Ζωΐδης, Δημήτριος Βλετσίδης, Ἀθανάσιος Π. Κώτσης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Δημοσθένους Πράσσου*.— Οἰκονόμος Κ. Εὐθυμίου, Σταῦρος Ν. Παπαδιαμάντης, Χρ. Β. Λεοντίδης, Περιζιλής Γιούνης, Γεώργιος Δ. Τρίμης, Δημήτριος Β. Βάης, Νικόλαος Κ. Βάης, Βασίλειος Γεωργάτης, Κωνστ. Ν. Μαντάς, Ἀριστοτέλης Βοϊδίτης, Σωτήριος Παπᾶ (χρυσ.) Περιζιλής Χ. Νούλης, Δημήτριος Κ. Γισίνης, Ἀναστάσιος Χρ. Παππᾶς, Ίωάννης Νταβαλιᾶκος, (χρυσ.) Δημήτριος Ἀναγνωστόπουλος, Νικόλαος Μιχαλᾶς, Βασίλειος Σταμάκος, Παναγιώτης Βρύσης, Ίωάννης Β. Χαλεγιάννης, Δημοσθένης Κ. Πράσσης, (χρυσ.) Οἰκονόμος Παπᾶ Γρηγόριος, Χρήστος Ἀθανασίου, Ἀθανάσιος Γρ. Μίχος.

ΙΜΒΡΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *Πανερωτάτου Μητροπολίτου Ἰμβρου κ. κ. Χρυσόστομου*.— Ὁ Ἅγιος Ἰμβρου Χρυσόστομος, (χρυσ.) Ἀργυρῶ Καβουρίδου, Μελομένη Καβουρίδου, Χαράλαμπος Τηγάνης, Νικόλαος Τηγάνης.

ΚΑΒΑΛΛΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Κωνστ. Παυλίδου*, Ἀναστασία Δ. Προΐου, Ἀγαθὴ Ἰ. Πουλίδου, (χρυσ.) Ἀθηνᾶ Μ. Ζαχαριάδου, Μαριγῶ Θ. Ἀθανασιάδου, (χρυσ.) Χρυσούλα Χρ. Κοντοθεωδώρου (χρυσ.) Μαρία Θ. Φέσσα (χρυσ.) Παρασκευὴ Στ. Πουλίδου, (χρυσ.) Εὐαγγελία Κ. Πουλίδου (χρυσ.).

ΚΟΡΥΤΣΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *Πανερωτάτου Μητροπολίτου Κορυτσαῖ κ. κ. Γερμανοῦ*.— Ὁ Ἅγιος Κορυτσαῖς Γερμανός, Οἰκ. Παπᾶ Πέτρος, Ίωάννης Βίμπλης, Πέτρος Θ. Χαρισιάδης, Π. Σωφρόνιος, Ε. Λέκκας Γουρίας Δημητρίου Κάλφα, Χρήστος Π. Σουλίδης, Παντελῆς Ντάνος, Μ. Πέτρος, Σ. Παπαχρήστου, Σ. Σουγάρης, Ι. Χατζηγιαννίδης.

ΚΙΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *Πανερωτάτου Μητροπολίτου Νικαίας κ. κ. Βασιλείου*.— Ὁ Ἅγιος Νικαίας Βασίλειος Β, Ἡγούμενος Νέκτορας Β, Νικόλαος Α. Λασκαρίδης, Δ. Α. Γαροφαλίδης, Χρ. Φυλακτός, Ν. Δρύτης, Π. Πινάτζης, Σ. Σκουλίσσης, Εὐαγ. Μουταφίδης, Δημ. Κλίτσογλους, Πολ. Χερουβειμίδου, Ε. Κοτζάμπαση.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Σοφίας Πανᾶ*.— Δανάη Β. Πινάτζη, Αἰκατερίνη Κουζούνη, Εὐτέρπη Μεζιμπουριά, Δ. Σ. Αὐγουστίνος, (χρυσ.) Χ. Π. Πανᾶς, (χρυσ.) Ν. Π. Ἀγαπίου, (χρυσ.) Ἀν. Δανιήλ, Κ. Σαρή Βελάσης, (χρυσ.) Ι. Α. Καβουνίδης, Δ. Γ. Παπαδόπουλος, Α. Ι. Τσερβένης, Δ.

Καναζάρης, Κ. Κωνσταντίνδης, Σ. Πανᾶ, Μπάμης Μαγουᾶς, Νικόλαος Κιουπαπόγλου.

ΚΩ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *ἀρχιεπισκόπου τῆς Μητροπόλεως Κῆφου κ. κ. Ἀγαθαγγέλου*.— Ἀγαθάγγελος Π. Λαγίδης Ἀρχιεπίσκοπος 2 (χρυσ.) Κ. Θεοδωρίδης, (χρυσ.) Ἐμμ. Κ. Τσακνόγλους, (χρυσ.) Χ. Κάσδαγλης, (χρυσ.) Κ. Σ. Παντελίδης.

ΛΟΥΛΕ ΒΟΥΡΓΑΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Εὐθαλίας Μουτεβελλῆ*.— Γεώργιος Ι. Μουτεβελλῆς, Ἄννα Βιζιρτζόγλου, Σοφία Βιζιρτζόγλου, Ἀννέτα Ν. Κιμπαρίδου, Λεφενιώ Δ. Κυριαζίδου, Ἀναστασία Κ. Κυριαζίδου, Σοφία Εὐθυμιανοῦ, Ἄννα Κοσμᾶ. Μορφινίτσα Α. Σαζανίδου, Ἀναστασία Α. Στεφανίδου, Ἀμαλία Ν. Κουμβακάλη, Α. Γ. Δεόντιος ἱατρός, Γεώργιος Ίωαννίδης, Χρ. Π. Μπεῖζας, Π. Βαλεΐδης, Στέργιος Πάπαϊωάννου, Καλλιόπη Ἰγνατιάδου, Ἀναστασία Δ. Βεζιρτζόγλου.

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΝ (ΖΑΓΟΡΙΟΝ)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Ἰωάννου Σεμιτέλου*.— Ίωάννης Α. Σεμιτέλος 2, Χρ. Κασουλίδης, Κ. Κόνιαρης, Α. Ρέστης ράπτης, Σπυρίδων Ι. Κοντογιάννης, Πανούλα Τσάντη, Ματθαῖος Ι. Πανταζής, Βασίλειος Κόνιαρης, Γ. Ἀστερινός, Γεώργιος Θεμελῆς, Παπᾶ Στέφανος, Ν. Πανταζής, Ἐταμ. Τσάντης, Ἀν. Πανταζής, Φίλιππος Λαουδῆς, Παναγιώτης Θραβάσης.

ΜΕΤΣΟΒΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Μιλτ. Ἀθ. Γεωργίτση*.— Μιλτιάδης Ἀθ. Γεωργίτση, (χρυσ.) Γεώργιος Κ. Σταύρου, Βασίλειος Δαλακιάρης, Δημ. Γ. Μέρανος, Κ. Γ. Πέρτσας, Α. Βοῖλας, Π. Μολυβάδα, Εὐγενία Μαργαρίτη, Δημήτριος Πούτου, Δημ. Ι. Τσιούρης (χρυσ.).

ΜΥΣΟΠΟΛΙΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Τάσσου Βιδούρη*.— Τάσος Βιδούρης (χρυσ.) Π' Κλεόβουλος Τσακνυρίδης ἐφημέριος, Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης διδάσκαλος, Παντῆς Καλογερίδης.

ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Ἀθανασίου Πεταλούδη*.— Μ. Μιχαηλίδης, Δ. Σαμαντζόπουλος, Χρυσὴ Κανάρη, Ζηνοβία Κουρή, Δημ. Ροδοκανάκης, Ἰωάννης Χ' Νικολάου.

ΞΑΝΘΗ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ *κ. Κωνστ. Μπίγκα*.— Ἀλέξιος Παπᾶ Βανέσιος.

(-χρυσ.) Ἰωάννης Παπᾶ Ἀναστασίου, Παναγιώτης Μάνος, Γεώργιος Ἀντωνιάδης, Δημήτριος Κυρίτσας, Ἀλέξιος Παπᾶ Ἀλεξίου, Ἀγίλλεος Χρόνης (χρυσ.) Νικόλαος Γ. Κουφειδης, (χρυσ.) Δημ. Σπανζόγλου, Δημοσθένης Παπαγεωργίου, Παναγ. Ι. Περβανᾶς, Δ. Παπα Πέτρου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ἰωάννου Μ. Κανάτα Ἠπειρώτου, Ἰωάννης Μ. Κανάτας, (χρυσ.) Βασίλειος Θ. Μέρτζιος, Κωνστ. Ἀνδρονίζου, Ἰωάννης Μαργαρίτου, Ν. Κόπανος, Εὐάγγελος Εὐαγγελίδης, Ἰωάννης Βατὸς 2, Ἰωάννης Δ. Παυλίδης, Ἰωάννης Χρ. Κατζιάνης, Ζήσης Π. Λάλα Ζήσου, Ξενοφῶν Σχοῦρος, Συμεὼν Θεοχάρους, Ξενοφῶν Μ. Σιάκας, Κωνστ. Τσιαπάρης, Σωτήριος Ι. Παπάζογλου, Ἀλέξιος Κεσίσης, Ξενοφῶν Παπάζογλου, Ἀθανάσιος Ἀντ. Γκόρδης, Ἀθ. Ι. Μπούσιος, Χριστοφόρος Ποάλας, Εὐάγγελος Κωνσταντῆς, (χρυσ.) Φώτιος Ἀντωνίου, Σ. Μπάσιμπας, Δ. Εὐθυμίου, Γεώργιος Ἰωαζεῖμ, Ἀθανάσιος Ζιουρᾶς, Δημήτριος Σκουτέρης, Κωνσταντῖνος Μαλιόπουλος, Ἰωάννης Α. Σκουτέρης, Ἀθ. Καστάνιας, Γεώργιος Α. Τσίτος, Τασιούλας Τσέλεγκας, Ἀθανάσιος Μούκας, Θεοφάνης Ρέσσου, Κωνστ. Βακουφίδης, Ἰωάννης Χ. Παζιούρης, Κ. Κ. Χασιρτζόγλου, Ἀθανάσιος Πατρόπουλος, Χρήστος Γεωργίου, Ἰωάννης Βοβλήτος, Κωνσταντῖνος Π' Παπᾶ, Παναγιώτης Βαρτσόπουλος, Κωνστ. Π. Γούναρης, Εὐάγγελος Δ. Νικολαΐδης, Παπαδημήτριος Ζοῦτα, Μιχαὴλ Μιλώσης, Μιχαὴλ Κ. Γκίτζας, Βασίλειος Ν. Μουσιάδης, Χρήστος Χριστοδουλίδης, Χαρίσης Γ. Μπεσίκα, Ἀριστείδης Τυπάδης, Δημήτριος Τσελτσιόπουλος, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδου, Δημήτριος Παπαστεργίου, Ἰωάννης Ἀθ. Ρουμπαζάνη.

ΟΥΖΟΥΝ ΚΙΟΠΡΟΥΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κ. Δ. Βαφειάδου, Μιλτιάδης Θ. Θεοδωρίδης, Ἰωάννης Φωτιάδης, Γεροδιάκονος Νικόλαος Βαφειδης, Κλεάνθης Παπᾶ, Νικόλαος Ζ. Νικολαΐδης, Δημήτριος Ἀνδρέα, Χαντζῆς Γ. Ἀνθεμίας, Θεμιστοκλῆς Ἀλεξιάδης, Παναγιώτης Μαργαριτίδης, Ἰωάννης Γιακουμιδάκης, Ἰωάννης Μουράβας, Ἀθ. Βούρας, Κ. Δ. Βαφειάδης.

ΠΡΟΥΣΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Παντ. Δαλλαμπέρα, φαρμακοποιού, Μιλ. Ἀποστολίδης, ἱατρός, (χρυσ.) Β. Ἀδαμαντιάδης, (χρυσ.) Δ. Βαρσεμίδης, Θ. Θεοδωρίδης, Π. Δαλαμοίρας, (χρυσ.) Δ. Ἀποστολίδης, ἱατρός, Γ. Κ. Ζέρρος, Δημ. Τζόγιας, (χρυσ.) Κυπρ. Χρ. Εὐτυχίδης, (χρυσ.) Ἀλύσιος Χ', Ἰωάννου, ἱατρός, Πέτρος Ι. Ρούσος, Π. Ν. Δηλιγιάννης, Γ. Ι. Παπαγεωργίου, (χρυσ.) Παν. Ἀν. Δέρβος.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Παραμυθίας κ. κ. Νεοφύτου, ὁ Ἅγιος Παραμυθίας Β, Νικόλαος Γ. Γάγαλης, Π. Ρίγγας

Υἱοὶ Νικόλαος, Τέλης, Ἐμμανουὴλ Μίσσotas, Πέτρος Ρίγγας, ἱατρός, Θεόδωρος Μ. Θεοδωρίδης, Βασίλειος Ρίγγας.

ΠΡΕΒΕΖΑ

Οἱ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς δεσποτιδὸς Βιργινίας Π. Λουροπούλου, Σ.) Α. Τσορμπατζόγλου, (χρυσ.) Βιργινία Π. Λουροπούλου, (χρυσ.) Γεώργιος Σμπόνιας, (χρυσ.) Γεώργ. Κ. Τσακῶνας, (χρυσ.) Ἐρμινία Α. Κοντογιάνη, (χρυσ.) Τάκης Τόλιας, (χρυσ.) Χαράλαμπος Π. Τόλιας, (χρυσ.) Ἀσπασία Γ. Κούνδρα, (χρυσ.) Ἀνδρέας Ἀντίπας, (χρυσ.) Κ. Κοιμένος, (χρυσ.) Τζένη Μπαλάντου, (χρυσ.) Κ. Μ. Ζιάκα, (χρυσ.) Σαπφώ Κιτσέλη, (χρυσ.) Ἀγγελική Καρυτανού (χρυσ.) Μαρία Παναγιώτου, (χρυσ.) Εὐθαλία Κυριακοπούλου, (χρυσ.) Μερσίνη Ἐκάλη, (χρυσ.) Τηλέμαχος Ν. Βέλλιος.

ΠΕΡΣΙΑ RESCHT

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι κ. Ἀλεξάνδρας Στρομπούλης. — Ἀγγελική Παπαδοπούλου 2 (χρυσ.) Κ. Σ. Παπαδόπουλος, (χρυσ.) Ὀδυσσεὺς Καπάδης, (χρυσ.) Αἰμ. Μεταξόπουλος, (χρυσ.) Λυσαν. Βλασιάδης, (χρυσ.) Σαράντης Παπαδόπουλος (χρυσ.) Βασιλική Νισανίδου, (χρυσ.) Γεώργιος Ν. Στρομπούλης (χρυσ.) Νικόλαος Τσατσόπουλος, (χρυσ.) Γ. Ἐμμανουηλίδης, (χρυσ.) Ἐλευθέριος Α. Στρομπούλης (χρυσ.) Ἐλευθέριος Ν. Στρομπούλης, (χρυσ.) Σταῦρος Σταυρίδης ἱατρός (χρυσ.) Ἐρμιόνη Σταυρίδου (χρυσ.) Γλυκερία Σταυρίδου, (χρυσ.) Θάλεια Τσάλλη, (χρυσ.) Δ. Τσόγας, (χρυσ.) Ι. Ἰωαννίδης (χρυσ.) Ἄννα Κεσισογλου, (χρυσ.) Ἐπαμ. Καφανίκας, (χρυσ.) Νίκος Λασκαρίδης, (χρυσ.) Κωνστ. Λασκαρίδης, (χρυσ.) Μιχαὴλ Πασχαλίδης, (χρυσ.) Ἀλεξάνδρα Στρομπούλη 2.

MANSOURAH-EGYPTE

Βασίλειος Γρημιάδης (χρυσ.)

ΠΡΑΒΙΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κωνστ. Λεκίδης. — Νικόλαος Πανταζης, Ξενοφῶν Ἀναγνωστάκης, Χατζῆ Ἀθανάσιος Ἀγγέλου Ἀδελφοὶ Ἀλεξάνδρου, Ἀδελφοὶ Σταμπολῆ, Ἀλκιβιάδης Παπουτσόπουλος, Γεώργιος Καραγιώργης, Κωνσταντῖνος Λεκίδης, Κωνστ. Βουλγαρίδης.

ΠΑΤΡΑΙ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι κ. Ζήσου Κ. Παπᾶ. — Ζήσος Παπᾶς, Γεώργιος Καραβέλας, Χαρίλαος Θεοχάρης, Σταῦρος Μολᾶς, Δημήτριος Σούτης, Φιλ. Φιλίππου, Ἀντώνιος Λαμπίρης, Ἰωάννης Σωτηρόπουλος, Σωτήριος Λογένης, Χρήστος Πετροπούλος, Εὐστάθιος Ἀποστολόπουλος, Ὁρέστης Παπακυρίζου, Κυριάκος Τσερώνης, Κυριάκος Χασρίσης, Κωνστ. Χαντζόπουλος, Δημ. Κουμετρόπουλος, Ἰωάννης Νικελῆτης, Θεμιστοκλῆς Γ. Γεωργιάδης, Βασίλειος Κ. Ἀντωνόπουλος, Γεώργιος Στράσος, Παναγιώτης Στα-

γιόπουλος, Νικόλαος Γεωργής, Δήμις Πράντζος, Νικόλαος Καρανικολός, Γεώργιος Σακελλαρόπουλος, Βασίλειος Σύκαλις, Σπυρ. Λομβάρδος, Νικόλαος Ραυτόπουλος, Άνδρ. Παλαιολόγος, Γεράσιμος Μεντεβελής, Κώνος Βλάχος, Χρήστος Τζύρος, Άθανάσιος Καρανασόπουλος, Ιωάννης Γιαννιόπουλος, Κώνος Καραθανασόπουλος, Φιλ. Εὐαγγελίου, Άναγ. Κωντανδριόπουλος, Κλεάνθης Πετρουχιάνας, Άνδρέας Μιχαηλῆς, Άθανάσιος Πατάλης, Ζήσος Πράτσιας, Μιχ. Μαλεβίτης, Νικόλαος Κρεμύδας, Άγαμ. Κρεμύδας, Άζράσας Παῖξης, Γεώργιος Διαμαντόπουλος, Βασίλειος Καρανικολός, Άνδρέας Τεργῆς, Περικλῆς Σταματιάδης, Άντώνιος Βαρνάβας, Άνδρέας Άποστολόπουλος, Γεώργιος Μιχαλόπουλος, Χρήστος Φεφές, Γεώργιος Μουστάνης, Άλέκος Κρεμύδας, Νικόλαος Δραζόπουλος, Ιωάννης Κρεμύδας, Παναγ. Μακρογιάνης, Γεώργιος Τριάντης, Θεοφάνης Στεφανόπουλος, Δημήτριος Μανθόπουλος, Σταῦρος Γιδιάνης, Θεόδωρος Οἰκονομόπουλος, Ιωάννης Καραμανδάνης, Δημ. Τσικλητήρας, Δημ. Σιάνος, Άθ. Σταύρου, Κωνσταντῖνος Ψιμμένος, Νικόλαος Οἰκονόπουλος, Ιωάννης Άλεξανδρόπουλος, Δημ. Χρυσόπουλος, Παναγ. Παναγιούλης, Νικολ. Μεϊνδάνης, Σωτήριος Κωστόπουλος, Φώτιος Κωνστανδριόπουλος, Δημ. Ραυτόπουλος, Θεόδωρος Σωσίδης, Άνδρ. Ζωῖόπουλος, Άνδρ. Τασσόπουλος, Τάκης Πικραμμένος, Δημ. Τσικλητήρας, Βλάσης Καραβάς, Άνδρ. Φραγκόπουλος, Γεώργιος (Άθανασίου, Μιχαῖλ Γαβριήλης, Έμμ. Καρρέρ, Π. Πετρόπουλος, Γεώργιος Γεωργίου, Διον. Σαρσέντης, Διον. Γιαννιλόπουλος, Άνδρ. Άργυρόπουλος, Χρήστος Μεϊνδάνης, Ιωάννης Σαφαρῆς, Γεώργιος Σπαγαδῶρος, Γεώργιος Μαράτα, Δημ. Μουλάς.

ΠΑΣΑ ΒΑΞΕ ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Α-δος **Φαλκῶνας Σωτηρακοπούλου**. — Φαλκῶνα Σωτηρακοπούλου, Δ. Α. Ταβουκτσόγλου, Οἰκονόμος Γεώργιος, Δημήτριος Ντάγγας, Άθανάσιος Άγγελίδης, Γεώργιος Εὐθυμιάδης, Παντελῆς Σταύρου Μούκας, Μιχαῖλ Χρήστου, Γεώργιος Άνδρονίδης, Άντωνία Καλφοπούλου, Δημοσθένης Άντωνιάδης, Κ. Γρυζαγορίδης, Έμμανουὴλ Ἰγνατιάδης.

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Ο Ὁ Άγιος Σισανίου καὶ Σιατίστης Ἱερόθεος (χρυσόδ.)

ΣΑΜΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Σωτηρίου Φώκου** δικηγόρου, Δ. Κ. Ζαχαρίου, Μ. Α. Σενεφίος, Δ. Α. Σταματιάδης, Έμμ. Γ. Χαῖζηγος, Μ. Μαρρένδης, Κ. Κ. Νικολαΐδης, Δ. Κεφαλόπουλος, Δημ. Ἰσορ. Χίου, Συμεὼν Άθανασόπουλος, Δ. Π. δυσανάγνωστον, Η. Ἰορδανίδης, Ζ. Δ. Μανουηλίδης, Ε. Α. Μάγης.

ΦΑΝΑΡΙΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Βασιλείου Φρυδά**. — Ζαχαρίας Ζαχαριάδης, Γεώργιος Μαιμῆς, Άναστ. Κουμῆς, Κοσμάς Παλαλίδης, Εἰρ. Κόβας, Γεώργιος Κόβας, Γεώργιος Άθανασούλας, Χρήστος Σουλιάδης, Μιχαῖλ Παπαδόπουλος, Άνέστης Καῖρης, Άχιλλεὺς Γραμματίδης, Άχιλλεὺς Πατίδης, Γεώργιος Α. Άφθανίδης, Άντ. Ἰακωβίδης, Ιωάννης Θεοδωρίδης, Κωνστ. Βογιατζόγλους, Παντ. Καρατζᾶς, Έμμ. Δάμπας, Εὐγ. Καλογιάννης, Βασίλειος Φρυδάς, Χρήστος Γ. Σάρρος μαθητῆς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

ΚΑΔΗ-ΚΙΟΪ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἑλλογίμου Α-δος Δ. **Σιδερίδου**. — Ὑπατία Άδαμαντάδου, Άννα Μάρα, Εὐ. Α. Κουκούλης, Άλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Μ. Δαναῆς, Μαρία Πιτηγᾶ, Δ. Σιδερίδου, Οὐρανία Τσιβόγλου, Ἱεροδ. Γεώργιος Μισαηλίδης, Άριστόβουλος Δημητριάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἁνδρονίκης Κ. Ἱερεμῖα**. — Άνδρονίκη Κ. Ἱερεμῖα, Βασιλική Ἱερεμῖα, Δημοσθένης Σισμάνογλους, Φεβρωνία Σεβαστιόγλου, Εὐδανθία Τζοπάνογλου, Χαρίκλεια Ἱερεμῖα Κυριακή Ἥλιοῦ.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Φλωρᾶ ἱατροῦ**. — Θ. Χ. Φλωρᾶς, Ζ. Κάλφογλους (χρ.), Κ. Πασσίνης, Γ. Κουτσελάς, Μ. Λαμπρινίδης, Κ. Δάλας, Ν. Γ. Καρπούξης, Δημήτριος Λυσιμάχου, Γ. Δοράνδος, Άμαλία Γιασιμαζοπούλου, Εὐγενία Γαρυφαλίδου, Άγγελος Γαρυφαλίδης, Μ. Μανωλακάκης, Φιλ. Φιλιππίδης, Κ. Γ. Γιοκαρύπουλος, Αἰζαρος Γκοῦτος (χρ.) Ἀλκιβιάδης Καλδῆς (χρ.), Ἱ. Μονδιάδης.

ΧΑΛΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Παναγῆς Κοτόκος, Γεώργιος Α. Δάνης, Τρύφων Γράγιετ, Εὐστράτιος Γεωργαντζόγλους, Θεόδωρος Νεοφυτίδης, Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, Χαράλαμπος Χαράλαμπίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Α-δος **Μαρίας Πηγειοῦ**. — Άννα Πηγειοῦ (χρ.), Δημ. Ε. Καραβασόπουλος, Κορίνα Κατσιβελακη (χρ.) Αἰκατερίνη Μαρκοπούλου (χρ.), Βασίλειος Ε. Παπαδάκης, Άλεξάνδρινη Παναγοπούλου (χρ.) Άναστασία Άναστασιάδου, Ἐλένη Σεφεριάδου, Άναστασία Γαζῆ, Άγγελική Άνδρικοπούλου, Φατίκα Σεφερειάδου, Νονότα Σεφερειάδου (χρ.), Σοφία Τζιρά (χρ.), Γεώργιος Ἐνεπέζογλους (χρ.), Κλεοφύλη Γουγουσοπούλου.

ΚΑΒΑΛΛΑ

Ν. Petrescu, Άριστ. Ι. Ζαφειρίου (χρυσ.) ἱατρὸς Φέστας (χρ.), Κ. Βουλαγρίδης, Βασίλειος Πρωτόπαπας, Ι. Aliprandi.

ΔΡΑΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Ἀναστασίου Βλαδίκα**. — Α. Βλαδίκας (χρ.) Ἀθ. Α. Μπινόπουλος, Εὐ. Βαφειάδης, Δημήτριος Γ. Κουγιουατζῆς, (χρ.) Ν. Κ. Παλάνος, Νικόλαος Μαιρῆς, Κ. Ὁθωναῖος (χρ.) Ν. Παριενίδης, Ι. Βαλαβάνης, Α. Βαγιαῆς (χρ.) Π. Μπινόπουλος (χρ.) Ε. Ἀντούλης (χρ.),

ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἐφιστάται ἡ προσοχή τῆς ἀξιολύμου πελατείας μας ἐπὶ τῶν κάτωθι :

« ΤΟ ΓΝΗΣΙΟΝ ΚΟΝΙΑΚ » τοῦ Ἐργοστασίου μας φέρει τὴν παλαιὰν καὶ γνωστὴν εἰς τοὺς καταναλωτὰς Ἑτικέτταν μας. Πρὸς δὲ περιλαίμιον ταινίαν μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔχουσιν οὕτω :

Ἀριθ. 25255

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

« Πιστοποιεῖ ὥδε, ὅτι Ἐργοστάσιον κατασκευῆς Κονιάκ ὑπὸ τὸν τίτλον ἰδιοκτησίας Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑ ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι μόνον ΕΝ ἰδρυμένον ἐν Πειραιεῖ.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14 Ἰανυαρίου 1904.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Ν. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Προσέτι κάθετον ταινίαν μὲ πιστοποιήσιν καὶ σφραγίδα τοῦ ἐπισήμου χρηματικοῦ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου κ. Συγγροῦ ἔχουσιν οὕτω :

Ἀριθ. 6000

« Πιστοποιῶ τὴν γνησιότητα τοῦ Κονιάκ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ἐργοστασίου Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑ κατόπιν ἐπισταμένης ἀκριβοῦς ἀναλύσεως. Κ. ΣΥΓΓΡΟΣ

Τ' ἀνωτέρω πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τοῦ ἀξιολύμου κοινοῦ ἀπὸ τὰς παραποιήσεις καὶ πρὸς διάκρισιν παντὸς ἄλλου Κονιάκ, ὅπερ ἡθελε φέρει τὸ ὄνομα ΜΕΤΑΞΑ, καθόσον ταῦτα ΔΕΝ εἶναι τὰ γνήσια Κονιάκ τοῦ Ἐργοστασίου μας καὶ δέον οἱ κ. κ. καταναλωταὶ νὰ ζητοῦν ἐπὶ τῶν φιαλῶν ὅλας τὰς σημειωθείσας ἐγγυήσεις πρὸς ἀποφυγὴν ΑΠΑΤΗΣ.

Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑΣ

Γενικὸν Γραφεῖον δι' ὅλην τὴν Τουρκίαν ἐν Γαλατῇ :

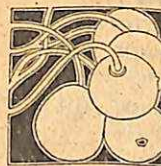
Γαλατᾶ-Χάν, ἀρ. 9. ὁδὸς Μουμχανέ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Γενικὸς Πληρεξούσιος καὶ ἀντιπρόσωπος

ΣΗΜ. - Οἱ κ. κ. Πελάται μας δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄφιν ὅτι τὸ Ἐργοστάσιόν μας οὐδεμίαν ἐμπορικὴν ἢ ἄλλην σχέσιν ἔχει μὲ κανέν ἕτερον Ἐργοστάσιον.

Οἱ Ἐργοστασιάρχαι Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑΣ

ΜΕΤΑΞΑ

ΔΙΑΪ ΤΑΣ ΕΣΠΕΡΙΔΑΣ

Αἱ ἐσπεριναὶ συναθροίσεις, οἱ χοροί, αἱ διασκεδάσεις τῶν ἑορτῶν ἀπαιτοῦν τὸ Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ

ΚΟΝΙΑΚ
ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

ΜΕΤΑΞΑ

Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ προσφέρωμεν οἰνοπνεύματα· ὀφείλομεν νὰ φροντισώμεν ὅπως ἡ ἐκλεκτὴ ποιότης των καὶ τὸ ΓΝΗΣΙΟΝ τῆς κατασκευῆς των καὶ τὸ ποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των ἀνταγνῆς· Ἐπομένως τὸ μόνον κατὰλληλον δι' ἀναρρωσύνας, πάσχοντας ἐκ γλωφώσεως καὶ ἀναιμίας, διὰ τοὺς ἐξηντημένους γέροντας, οἵτινες ἀνακτῶσι νέας δυνάμεις διὰ τῆς προσλήψεως αὐτοῦ εἶνε δυ-
ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ
Εσπερίδες, ἑορταὶ καὶ τέιον ἀνευ Δ Δ
ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ
εἶνε αὐτόχρομα ἔλλειψις ἀβρότητας οἰκοδεσπότου ἢ τῆς οἰκοδεσποίνης τοῦ
τοὺς ξένους των. Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ Δ

Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἐγγραφὴν ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὴν Α. Σ. τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κ. Γερβάσιον ἐπίτιμον Προδρόμον ἢ πρὸς τὸν κ. Στ. Σαλαμίγγαν τακτὸν, Ἀντιπρόεδμον τῆς Ἀδελφότητος, τὸν καὶ ἀπευθυνθεὶς τῆς δημοκεντρικῆς «Σαλπικτος» καὶ ἑξ ὀνόματι τῶν Ἑλλαδευθερίων Ἰωαννίνων.

ΤΣΙΜΕΝΤΟΝ

„ΑΡΣΛΑΝ“

Τὸ κατ' ἑξοχὴν πρωτίστης ποιότητος τεχνητὸν τσιμέντον «Ἀρσλάν» (ciment artificiel) τὸ κατασκευαζόμενον ἐν τῷ μεγάλῳ ἐργοστασίῳ τῆς Ἀνωρύμου Ὀθωμανικῆς Ἑταιρίας Ἀρσλάν, κειμένῳ ἐν Ρυσίῳ (Saridja), εὐρίσκεται παρ' ὅλοις ἀνεξαιρέτως τοῖς ἐμπόροις ὑλικῶν πρὸς οἰκοδομὴν ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ τῆς Ἑταιρίας ἀποθήκῃ. Τσινιλή Χὰν ἐπὶ τῶν προκυμαίων Γαλατᾶ καὶ πωλεῖται πρὸς γρ. 12 ὁ σάκκος τῶν 50 χιλιογράμμων (λίρ. Τουρκ. πρὸς γρ. 108) μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξίας τοῦ σάκκου.

Τὸ τσιμέντον τοῦτο ἐντελῶς ὁμογενές, κέκμηται ἡγγυημένην ἀπόλυτον σταθερότητα ὄγκου, ἡ δ' ἀντοχὴ αὐτοῦ εἶναι ὅλως ἐξαιρετικὴ καὶ κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐπισήμως παραδεδεγμένης καὶ ἀπαιτουμένης ἐν Εὐρώπῃ προκειμένου περὶ δημοσίων ἔργων μεγάλης σπουδαιότητος.

Οἱ κ. κ. ἀρχιτέκτονες καὶ ἐργολάβοι θὰ εὐρωσιν ἐν τῇ χρήσει τοῦ τσιμέντου τούτου μέγιστον συμφέρον, τόσον ἐνεκα τῆς λογικῆς αὐτοῦ τιμῆς ὅσον καὶ ἐνεκα τῆς μεγάλης στερεότητος, μηδεμίαν ἀπολύτως ἐπιδεχομένης παραβολὴν μὲ τὰ ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα διάφορα τσιμέντα.

Ἐκαστος σάκκος φέρει ἐν τῷ μέσῳ μὲ μεγάλα γράμματα τὸ ὄνομα τῆς Ἑταιρίας μετὰ τοῦ σήματος τοῦ ἐργοστασίου (Λέων) καὶ εἰς τὸ στόμιον μεταλλίνην σφραγίδα.

ΤΙΜΑΤΑΙ:

Ἐν Κων)πόλει	ἀπλᾶ	Γρ.	7
»	χρυσόδετα	»	13
Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις	ἀπλᾶ	»	8
»	χρυσόδετα	»	15
Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	ἀπλᾶ	Φρ.	2
»	χρυσόδετα	»	4

